X-23

0 000040 95170
Periodice

1937

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VOL. VII

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1937

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINSUL

	Pag.
C. Brăiloiu, Bocete din Oaș	1
Ov. Densusianu, Cuvinte referindu-se la locuințe primitive: *argea, bordei, cătun*	85
Al. Vasiliu, Din argoul nostru	95
M. Gregorian, Graiul din Clopotiva	132
I. A. Candrea, Glosar megleno-romîn	194
Luca Preda, Cercetări dialectale în Dolj	231
T. Gilcescu, Folklor din Gorj	249

Însemnări și rectificări

Ov. Densusianu	Asupra transformărilor lui *ct*, *cs* lat. în l. română	271
	Rom. *boroacă*	275
	Rom. *caier*	„
	Vrom. *rutes*	277
	Rom. *strânut* (adj.)	279
	Expresia *cu șoșele, cu momele*	281
	Prov. *brau*, sp., it. *bravo* etc.	282
I. A. Candrea	Rom. *acătare*	283
	Rom. *Agachi*	285
	Rom. *Barbu*	„
	Rom. *buiestru*	287
	Rom. *lepădă*	288
	Rom. *tatîn(ă), iarba-lui-Tatîn*	289
	Cu privire la *oacăr*	291
	It. *lucherino*	„
	Sp. *nueza*, port. *nôrça*	292

Prețul revistei, prin abonament, e de 400 lei; în streinătate 50 fr. francesi.

Manuscrisele, publicațiile și revistele în schimb se trimit D-lui Ov. Densusianu: București, III, Str. G-ral Lahovari 40.

Abonamentele se adresează administrației revistei, București II; 56 b, Spl. Independenței.

GRAI ȘI SUFLET

UNIVERSITY LIBRARY

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VII

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1937

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

fcle 3530
Biblioteca Universității Iași
29 OCT. 1938

BOCETE DIN OAȘ

Am ales acest material, pentru studiul repertoriului funebru popular din Țara Oașului, din culegerea de muzică populară făcută la fața locului în 20-25 mai 1934 și întregită în iarna aceluiași an la București, unde *Societatea compozitorilor romîni* a adus cîțiva țărani oșeni pentru înregistrarea unor discuri de gramofon.

Pentru o mai bună înțelegere a faptului artistic (muzical și poetic) al cîntărei la mort, am strîns, pe lîngă versuri și melodii, o sumă de lămuriri despre ritualul funebru, despre tecnica și estetica bocirei, despre psihologia bocitoarelor etc. În întregul lui, mănunchiul acesta de documente cuprinde deci: 1. texte poetice (citate mai jos cu prescurtarea „tx.", urmată de numărul fiecăruia); 2. melodii (citate mai jos cu prescurtarea „mel.", urmată de numărul fiecăreia din ele); 3. convorbiri și unele însemnări răzlețe; 4. fișele personale ale informatorilor. Material iconografic lipsește, din nefericire. Într'unul singur din satele cercetate am aflat un mort: fata Jugă Mărie din Certeza, dar în odaia întunecoasă unde a cîntat mama copilei bocetul tx. 1, nu s'a putut fotografia.

Textele poetice (ca și melodiile) sînt toate bocete, deși repertoriul funebru oșean mai cuprinde pe alocuria și cîte un „verș". Lipsa de timp a împiedecat culegerea versurilor.

Am clasat textele după gradul lor de „realitate": întîi bocetele cîntate la căpătîiul unui mort; apoi cele cîntate ca la un mormînt închis („la cruce"); apoi cele reconstituite din memorie; în sfîrșit „mostrele" de bocet: fragmente felurite care au fost dictate și la culegerea cărora am întrebuințat un

chestionar; locul întrebărilor îl arată în text semne de întrebare. Bocetele pentru morți adevărați le-am numit: „la tată", „la frate" etc., cele pentru morți închipuiți: „*ca* la tată", „*ca* la frate" etc. În interiorul grupurilor am clasat bocetele după înrudirea dintre bocitoare și mort: tată, mamă, soț, fiu, fiică, frate, soră. Am cuprins sub aceeași cifră numai bocete de același fel, cîntate de aceeași informatoare.

O asemenea orînduire presupune negreșit cunoașterea menirei fiecărui text și a prilejului culegerei lui. Dacă nu știm, de pildă, că un anume bocet s'a scris „asupra faptului", la îmmormîntare, l-am putea asemui, pe bună dreptate, cu o reconstituire; și tot astfel, o reconstituire ar putea fi luată drept un bocet „real", dacă nu se arată că a fost dictată la cerere. Asemenea, dacă un bocet de pomenire nu cuprinde formulele tipice ale bocirei de după moarte (ca descrierea soartei jalnice a bocitoarei etc.), sau dacă nu ni se spune că este menit unui mort îngropat, am putea crede că ne aflăm în fața unei reconstituiri. Și în aceeași măsură, versurile spuse liniștit, la rugămintea culegătorului, se aseamănă cu cele cîntate sub stăpînirea unei dureri puternice.

Bocetele din Oaș sînt, în adevăr, țesute toate dintr'o samă de motive poetice tradiționale, cunoscute tuturor: „știe fitecine". Este cîte un *cîntec* pentru oricare împrejurare și pentru oricare mort. Pentru anume morți: „de prunc", „la mamă bătrînă", „de fecior", „de fată fecioară" etc. Pentru anume împrejurări: *cîntece* la cei morți departe („în cătane", de pildă) etc. Pentru anume clipe ale îmmormîntărei: „cînd vine popa", la intrarea în cimitir, „cînd sosesc la groapă" etc. Ba chiar pentru anume anotimpuri: „încă primăvara este un cîntec frumos". Bocitoarele aleg și împreună formulele moștenite după bunul lor plac artistic: „care cum slujăște mintea". Improvisațiile nu lipsesc cu totul, dar se mărginesc, de cele mai multe ori, la cîteva versuri (ca în tx. 2, v. 7-14 sau în tx. 5, v. 9-11). Minunata poveste versificată a izgonirei Mariei Mihoc din casa părintească trebue privită ca o operă de artă cu totul neobișnuită.

Versurile cîntate la fonograf le-am repetat și la texte,

atît spre a ocoli trimiterile la melodii, cît și spre a falesni comparația, plină de învățăminte, a versurilor dictate și cîntate ale aceloraș fragmente poetice. În redactarea tuturor textelor notate după cîntarea înregistrată sau neînregistrată fonografic (ceea ce se arată ori prin numărul fonogramei ori prin mențiunea „cîntat") s'au păstrat toate prefacerile datorite cîntărei: repetiții, silabe de anacrusă, silabe de întregire. Adausurile musicale s'au tipărit cursiv.

Deseori, anacrusele se deosebesc anevoie de versul propriu zis, fie că una și aceeași silabă este întrebuințată cînd ca anacrusă:

de ‖ **Bun**uli**o**ru m**eu** găzd**uță**,

cînd ca primă silabă (accentuată) a versului:

De scoală-te **în**tr'un **co**t

sau: **Uă**, pest**e** drum **a**runc**at**

sau chiar: *n* ‖ **Da** și c**e** s'a **fa'** puiu**țu**?

fie că silaba de anacrusă rămîne, metric vorbind, despărțită de vers:

uă ‖ **Mîndruca** mam**i**, mîndr**u**că,

dar se cuprinde, ritmic vorbind, în rîndul melodic:

Uă, mîndr**u**ca m**a**mi, mîndr**u**că.

Cîteodată, pe un rînd melodic lărgit, s'au cîntat chiar 10 silabe, dintre care 2 de anacrusă:

metric: oa de ‖ **Ia**-ți puiucu **în** brățucă,

melodic: **Oa** de **ia**-ți puiucu **în** brățucă.

sau chiar:

metric: i uă de ‖ **Cum** să **trăesc în** lumuță?

melodic: i ‖ **Uă** de **cum** să **trăesc în** lumuță?

De aici oarecari șovăeli ale notației.

Îndoelile arătate privesc în aceeași măsură și musica.

Textele musicale sînt transcrierile unor fonograme păstrate în Arhiva de folklor a *Societății compositorilor romîni*, unde poartă numerele arătate pentru fiecare din ele: „fgr 2178b" etc. sau: „disc S 533c" etc. M'am folosit iarăși de notația sinoptică descrisă în *Despre bocetul dela Drăguș:* melodia întreagă se scrie pe un singur rînd, iar la repetiții nu se însemnă decît variațiile ei (cele ritmice arătîndu-se numai prin

semne de durată); versurile se înşiră şi ele silabă sub silabă a celui dintîi rînd melodic şi sub notele legate de acele silabe.

Regulele ortografice amintite n'au putut însă fi urmate întocmai de data aceasta, din pricina libertăţei foarte mari a cîntărei Oşenelor. Aici, acelaşi element melodic nu este, în adevăr, mereu legat de acelaşi element metric. Un anume fragment al melodiei cade, de pildă, odată pe a 7-a, altădată pe a 8-a silabă din vers. Se punea deci întrebarea dacă, la orînduirea verticală a strofelor melodice, trebue să ne călăuzim după textul poetic şi să scriem întotdeauna silabă sub silabă, fără să luăm în samă fragmentul melodic cîntat pe fiecare din ele, ori dacă trebue să ne călăuzim după musică şi să scriem întotdeauna silabele textului sub fragmentul melodic corespunzător din prima strofă melodică. Fiind vădită precumpănirea musicei asupra poesiei în bocetele oşăneşti, îndreptarul ortografic ales în cele din urmă a fost melodia. Oricum, verticalismul notaţiei nu putea fi aci absolut.

Unul din foloasele de căpetenie ale acestei notaţii apare lămurit în textele noastre musicale: deslusirea automată a formei.

Melodiile de bocet din Oaş sînt strofice, dar cîntăreţele le mînuesc atît de arbitrar încît desfiinţează uneori cu totul strofa. Aşa, de pildă, o melodie în care strofa se alcătueşte din 2 rînduri melodice, A şi B, cîntarea a destrămat-o astfel: A A A A A B A B A B A B A B A B B B A B A B B A B A B A B B A A A (mel. 1 b), alta de acelaşi fel: B A B B B A B B B B B B A B B A B B B A B B B B A B (mel. 1 f), iar într'o a treia (mel. 1 d) B a ieşit la iveală tîrziu şi numai de două ori (ceea ce dovedeşte cît de greşită ar fi fost înregistrarea numai a unui scurt fragment). Toate acestea se văd în texte dela cea dintîi privire.

Semnele diacritice musicale întrebuinţate sînt: ↓ şi ↑ pentru sunete puţin prea grave sau prea acute ,⌒ şi ⌣ pentru o uşoară lungire sau scurtare a unui sunet, ○ pentru anularea unui semn sau a unui element ornamental, ↗ pentru urcarea unui sunet în timpul emisiunei, ~~ pentru un sunet tremurat. Schimbările indicaţiilor metronomice rămîn în fiinţă pînă la o nouă

schimbare, deasemenea şi schimbările cheilor. Cînd informatoarea a urcat intonaţia în timpul cîntărei, am întrebuinţat, în adevăr, mai multe chei, spre a nu fi nevoit să scriu din nou melodia, care, deşi transpusă, rămîne aceeaşi întocmai. Plînsul şi suspinele s'au însemnat deasupra portativului; durata lor s'a măsurat.

Melodiile au fost clasate după însuşirile lor musicale: întîi în două grupuri, după cele două tipuri melodice întîlnite în Oaş (aci 1 şi 2), deosebite mai ales prin sunetul de cadenţă al rîndului melodic A; apoi după ambitus; în sfîrşit după ritm, pornind dela cel mai simplu, adică cel mai apropiat de o înşirare de optimi.

Culegerea aceasta am făcut-o în colaborare cu H. H. Stahl, care a alcătuit împreună cu mine chestionarul pentru convorbiri şi pentru culegerea textelor dictate, a stenografiat toate convorbirile, a notat tx. 23 şi o bună parte a tx. 1, 18 şi 21.

Texte poetice [1]

I

La fiică

Certeza — Inf.: văduva lui Jugă Flori

Cîntat [2] — 21. 5. 34, orele 18, 15.

. . . . . .

Nu mă poţ, mîndra mami,

. . . . . .

[1] Unele inconsecvenţe din texte (ca *d'*, *n'* dinaintea lui *e*, *i*, dar alteori *d*, *n* ş. a.) nu vor trebui considerate ca greşeli de transcriere, sînt variaţiuni de pronunţare a aceluiaşi informator. Asemenea inconsecvenţe se observă mai ales la textele în parte cîntate şi fonografiate, în parte dictate: vocala *e* d. e. este pronunţată în timpul cîntărei mai deschis ori mai închis decît în vorbirea curentă şi unele consoane abia se aud uneori.

[2] Bocetul a fost notat după cîntarea inf. la căpătîiul fiicei sale moarte, Jugă Mărie, 13 a. († 20. 5. 34). Bocirea a început la intrarea culegătorilor în casă. Textul este dat în forma fragmentară în care a putut fi notat. Melodia, însemnată din fuga condeiului, era următoarea:

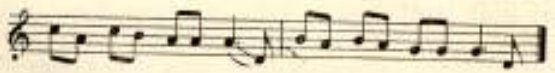

Textul nu a putut fi întregit de către inf.

ţoi :Duče-ţe-aĭ la tată-tău, :|
Mîndruca mămicuţăo.
. . . . nu ţi-a dat.
Da s'a dus tătuca tău.
ţoi . . . . mămuļucă.
Că mult m'az putut oki
ţoi |:Şi tu şi tată-tău, Mări. :|
ţoi Ţucu-te, mămuļucăi.
ţoi Če e 'n lume maĭ amară?
Mortiţa de primăvară,
ţoi Pe frunziţu codruluĭ,
ţoi Pe cîntarça cuculuĭ.
ţoi Sara dac' a 'nsăra,
ţoi Cu tată-tău aĭ cîna
Şi tată-tău ţe-a 'ntreba
Că če fac Nuţa şi D'iurca.
. . . . . .
Mîndra mami . . .
ţoi De vinerça nŏapţea,
Da nu ţ-aĭ desf'is gura,
N'aĭ grăi' cu mumucuţa,
Nu, nu, nu, Mărioo, da.
Luminţuca mę, Mări,
O rămaz mama cu tri,
Da ţo nu m'am supărat,
. . . . . .
Că sîn mărişori, zău.
Ş'amu-ĭ o lumuţă ră,
:ţoi Tri pujuţ d'a ţînerç. :|
ţoi Luminuţa mę, Mări,
:Că răŭ m'aĭ putut čelui. :|

Dictat[1]

Mămuca ţe-a scos afară
Şi-aĭ auzit cucu ĭară
Şi-aĭ zis: „mie nu mĭ-a cînta ĭară".

C'aşa a zis: s'audă numa cucu cîntînd. „Da mie nu mĭ-a cînta maĭ mult ĭară".

[1] La întrebarea: ce versuri a mai cîntat dela moartea copilei?

II

La tată[1]

Bicsad — Inf.: Bledia Luşcă
Cîntat (fgr 2202) — 23. 5. 34

Bunuļuţu mieu tătu'[2],
Ţo, bunuţu mieu tătuţă,
Cum t'e 'ndurĭ a n'e lăsa?
La noĭ ie plină casa.
Ţo, bunuţu mieu tătuţă,
Fă b'ine, tată, şi ĭartă,
Tată, m'aĭ mînat acasă,
Vaĭ, tătu', cîn an ş' ažuns,
Pus-an d'esağĭ p'e masă
Şi tikin'eu pe laiţă,
Ţo, şę cîn m'am înturnat,
Vaĭ, tată, mor' ţi-am aflat,
Ţo, p'ęst'e drum aruncat
Şi la ĭirimă ğunğiat.
Ţo, bunuţu mieu tătuţă,
Cum ţi-o 'ndura', tataja,
Că nu ţ-am văzu' žina.
Ţo, bunucu mieu tătuţă,
La tătă l-i lumęa var',
Numaĭ noţă n'-i amară.
Ţo, bunuţu mieu tătuţă,
Fă, tătuţă, ala b'ine,
Hajd'e, du-mă acasă,
că . . . . . [3]
Ţo, la prînz nu nĭ-am adunat.
Ţo, bunuţu mieu tătuţă,
[4] Fie-z m'ilă de mama,
Că tare s'a supărat.
Ţo, bunuţu mieu tătuţă,
Pe čin'e n'e bizuieşti?
Că pe mama nu-ĭ pe čin'.
Nu . . . [4]

[1] Asasinat cu opt zile în urmă de un duşman personal.
[2] Sfîrşitul cuvîntului înecat de plîns.
[3] Fragment de neînţeles în fonogramă.
[4] Inf. se opreşte din pricina plînsului.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

III

La mamă

Cerleza — Inf.: Maria Mihoc, 21. 5. 34

a

Cîntat (fgr 2178 b)

n Fă, măicuță, ala b'in'e
e Și mă kiamă lîngă tine,
n C'acolo m' uĭ hod'în'i,
n Maĭcă, nu m' uĭ amări
n Și 'n lum'e n' uĭ năcăzi,
n Că io, maĭcă, nu trăĭescu,
n Numaĭ cîtu m'amărăscu
gă Și'n lum'e mă năcăzescu.
gă Că numaĭ cеĭ știi
i Ce nu-ĭ mamă n'ecări,
i Amar d'e irima ĭi.
i Că și io, ăi măiculițî,
gă N'iĉi m'ilă la tinițță,
gă N'iż năd'ęzd'e la tătucuĭ.
e Măicuță, nu t'e știiu,
n Numaĭ în spun ǫmini:
n «Aĭ fos cu mamă, Mări»,
gă Ș'amu da nu-ĭ n'ejcări.
n Cîndu l'e vă', hăĭ măicuț',
n Cînd io l'e vă' p'e alt'e,
În tătă dumineca,

Dictat

Că ies în drumu țări,
Au cu cine să grăi.
Io mă tragu 'nt 'o marĝine,
Cu mine nu grăĭę' n'îme.

b

Dictat

No apo zicem, cînd moarç-o mamă, zicem:

Da scoală-te, hăĭ mămucă,
Nu t'e duce dę-acăsucă,
Că-s puĭ mititi'eluț
Și n'au mamă maĭ multuț
De astăz înaintĭuț.

Biblioteca Universității „Al. I. Cuza” Iași

Nu intră mamă'n căsucă
Și rămîne pustiucă.
Rămîĭ, casă, supărată
D'e maĭcă n-eż nicotată;
Rămîĭ, casă, bănuită,
D'e maĭcă n'eĭ h'i tomăită,
Niż pui 'n casă grižiț,
(ačeĭa-s prunči, ști)
Numa de străin, huliț.
Știu, maĭcă, boç'et de b'ine
Cumu m'o hulĭ' pe mine,
Dacă n'a' mamă pe nime.
Și alți pățesc așę,
Nu-ĭ maĭcă nicărerię
Și străini prižonescu,
La care-ĭ milă-ĭ grižăsc.
Ferjască-te Dumn'ezău,
Nu rămîje puĭ de maĭcă,
Că nu-z vojoż nicodată.
Că cîndu scapă m'ila,
Batăn că o lecuię',
Irima nu să tomię',
Că-ĭ friptă de măiculę.
Ca io știu boç'e' de b'ine
Cum îs friptă la irimă,
Cîte m'o mînca' pe min'e
N'o mîncat în lume pe n'îme,
Că măicuța nę-o lăsat
Și tătuca s' o 'nsuratu
Și pe mine m'o țîpatu,
Pe mine și pe sora,
Să 'mpreğure țara,
Să n'avem cină, niż prânz,
Să nu o mîncăm cu plîns
Noĭ sî' trî puĭ a mami
Și niĭ-o putu' depărta.
S'o căsători' tata
Sî niĭ-o țîpa' maștîha,
Are dzeče puĭ cu ię,
Și pe tăț i sprižănja,
Ĭo-s în casă žęle rę
Și sorica-ĭ străinę.
Ĭonči s'o căsătorit

Şi pe noi ni-o prăpădit
Şi-aj, tată, blăstămatu,
M'aj făcut şi m'aj ţîpatu.
Şi jo am fost a tat'i,
Cum a fost a maşt'ihi,
Că şi jo am încăput,
Pe ej dzeče j-aj ţînut
Şi pe mine n'aj putut.
Tătucă, n'aj muri' bzine,
Că m'aj prăpădi' pe mine
Dila casa dumnjata
Şi să-n cot casă alta.
Că če mj-aduc amintuţă
Cum am fost şi jo, tătuţă,
Şedu 'n casă žele rę
Şi amar de lumę mę.
Că-n zine, tată, un gînd
Că numaj să n'ebunescu,
Îmblîn' pe dru' mă top'escu,
Undj-am fost şi če păţăsc.
Cît'e m'o mînca' pe mine
N'o mîncatu om pe nime.
Maşt'iha m'o ruşinat,
D'ila casă m'o ţîpat,
Nu m'o ţîpa' de săracă,
Că tătuca a avut
Cu če găzdălui
Să sprižonjască puj;
Da o dzîs cătă tata:
«Ţîpă-z, mă Ioa', puj,
Că jo nu-j găzdălui,
Că jo-j tre' la Săpînţa
Şi maj mul' nu m'i afla
Şi tj-uj lasa acolţa,
Să trăjeşt cum oj putţa».
Fă-mă, Domne, če m'ij fa',
Fă-mă pasăre dj-arğint,
Să zbor la majca 'n pămînt,
Să le spuj tăt'e pe rînd;
Fă-mă puj de turturę
Pînă la măjcuţa mę.
Cumu-j maj grăi cu ję!
Acolo dac 'oj sosî,

Da j-uj săruta mîna
Şi cu je m'oj stîmpăra,
Că nu mă stîmpăr cu n'ime
Cîtu m'uj, majcă, cu tin'e,
Că de cîndu m'aj lăsat,
Jo nu m'a' maj stîmpărat,
Če numaj m'am tulburat.
Cîn m'am dus pe cărărę,
Nj-o fos' tulbură mint'ę;
Nu m-i tulbură, că m'-i bzin'e,
Če mă tulbur, că m'-i rău,
Că mă gată doru tău,
Că mă gată dorurile
Şi mă čjunt amarurile
Şi tăt'e năcazurile,
C'amu-j o lumucă rę,
Tînără şi străinę
Dę-a trăire singurę.
Majcă, la irima mę
Jestę-un foc de negurę,
Pînă-j lumja, nu să ję;
Je pusă cu-aşezămînt,
Pînă m' a băga'n pămînt;
Nu-j pusă, că m-i bzin'e,
Če mă gat amarurile.
Săraca irima mę
De multe ori îmţetr'e',
Îmţetr'e' că-j supărată,
Nu-j vojoasă ničodată;
Jo poate pe veg n'oj si,
Niž nu m'uj maj vesăli
Cum să vesălesc alţi,
Şi prunči cu părinţi.
Jo nu-j čină, niž nu-j prînz,
Să nu fl manîn' cu plîns;
Nu-j un prîn' să nu-l prînzăsc,
Ni' čină să nu činez,
Să nu mă maj domolesc,
Mă aflu singurę,
Nu-j milă nicărerę
Şi încă mi-s tînărę;
Niči milă la mămucă,
Niž năd'eźde la tătucă,

Numai lume străinucă.
Mulţumăscu tătuki
Cu doă vorbe, cu trî,
Di maşt'ihă blăstămată,
Ţelu m'o ţîpat odată
Şi mi-o dat lumę pe mînă,
Să mă ţîi, dę-oi si stăpînă:
„Hăi, Mări, draga tati",
M'o scos în mîzlocu uliţi
Şî m'o lua' de mînuţă,
Cum o plîns a mieu tătuţă!
„Hăi, Mări, draga tati,
Du-te dî-eičę,
Că de nu te ţî' pe tine,
Lasă zeče pujuz cu mine.
Tu nu'ncăpşi, că ież streină;
Dacă nu ieşt a mami,
Tu nu'ncăpsi gura tati".
Ţo am zîs: „tătucă dragă,
Tînără-s şî če să facu?
Că 'n pămîntu m'aż băga,
Da nu m-i gata groapa.
Mai bzin'e, tătucă dragă,
Dzî căta borjas' aşę
Să-m ie ię o funičę,
Să mă spîndzure cu ię.
Tînără-s şî undi-oi mę?
Că să siu mai bătrînuţă,
M'aż mai învăţa 'n lumuţă
Ş'aż puteę trăi, tătuţa,
Ba fa' dumjata č'i fa',
Tătucă, nu mă ţîpa
Ş'aşę a mă ruşina".
M-i ruşine pe pămînt;
Undi-am fost čę-am păţît
Să nu mai păţască n'îme
Cum am păţît ţo odată,
Că n' a' maic' adevărată;
Măjcuţă dę-a vo' avęa,
N'a vu' păţî atîtęa,
N'aż si aşę străinę.
N'am sore cu mine 'n sat,
Maşt'iha o depărtat,

Nu poż grăi cu sora.
De opt ajuţ de dzîle
Numai cîn je cu cărţile,
Cîn o aduče poşta,
De-m stîmpăr îrimuca,
Ştiu k' i dela sorica.
Şi cîndu-i gata četită,
Îrima m-î domolită,
D'îla sora jar i friptă;
Nu m-i friptă, că m-i bz'îne,
Dragă,-m stă gîndu la tine,
Cît nu jeşt în sat cu mine.

— ?

More mamă la prunc ş'apoi dzîče:

Scolă-te, hăi, măjcuţă,
Nu te duče dę-acasuţă
Fără suman şî desculţă,
Că să fă primăvăruţă
Şî jes pui pe-afăruţă
Şî tă' şăd lîngă măjcuţă.
Tăz pujuţi or jeşî,
Cu mămucă s'or mări,
Da aj tăj e'or domoli,
Că ş-or vedęa pe alţi.
Num' aj tăj nu ş-or cu n'îme,
Če s'or pune 'nt' o marğîne,
Şî n'aų mămucă pe n'îme.
D'e scolă-te, hăj mămucă,
Nu te duče dę-acăsucă
Pe'nfrundzîtu codruluj.
Pe cîntatu cucului.
Pe'nfloritu pomînilor.
Pe cîntatu cučilor.
Cucu-a mę' şi-a zîni,
Dumnjata aj putred'i,
De pujuţ amar a si.

— ?

Bucură-te, sîntirim,
Mîndră flore-z răstăzim,
N'o răstăzim, să 'nflorjască,
Če 'n lutu să putredęască,
Mama pui nu ş-î cręască

Şi să să căsătorească
Şi să facă familie,
Pui di iç să rămîie.
Ţucă-te mama, mămucă,
Friz pui la irimucă
De pe vec nu te mai ujtă,
Că niz jo nu ţi-u ujta,
Batăn cîte m'or mînca.
Şi sara cîn m'am culcatu,
Gîndes' dip ze m'aj lăsatu,
Jo, dragă, tç-am ascultatu
Çe-aj cerut tătu ţ-am datu.
Şi 'n pămînt de m'am băgat.
Ardă focu doftori,
Multe-o putut lecui
Şi poliçele d'in lume,
Că nu ţ-o da' leacur bune;
Nu ştiu çe leacur ţ-o dat,
Că de felju tç-o gătat
Şi tri pujuz nç-aj lăsat.
Cumu m'aj lăsat pe mine,
Să nu mai rămîie n'ime.

IV

La mamă

Moişeni — Inf.: Floarea Ghiriti, 22. 5. 34

Cîntat (fgr 2199) [1]

ǀ: Bunuleçara mç mămucăj,
n Bunuleçară şi bunucăj,
n Cu' m'aj lăsa' singurucăj?
Nu ţ-i zçl'e, măjculjuţăj,
Nu ţ-i zçl'e d'e pujuţj,
n Că j-aj lăsa' mitit'eluţj?
ǀ: n Pç çin'e j-aj b'izuitu? :ǀ
ǀ: n Că tata n'o fost acasăj, :ǀ
ǀ: n Să spuj majkj-o [2] b'esăduţăj. :ǀ

[1] In timpul cît informatoarea cînta la fonograf, o prietenă, Marieuţa Finta, îi dicta încet unele versuri.
[2] La dictat, informatoarea a spus: *majc'o*.

ǀ: Măjculjuţă, majcă dragăj, :ǀ
ǀ: Măjculjuţă, ţoj sara, :ǀ
n Domn'e, rău m'aj putu' da,
n Domn'e, rău m'aj putu' çunta!
ǀ: n D'ila nuntă cîn' am vinitu,:ǀ [1]
Mńie, majcă, binç-aj foz'.
n Pç mine, măjcuţă dragăj,
n Pç mine da m'aj gătatu
ǀ: Şi la nuntă m-aj 'nd'emnatu. :ǀ
Nu mj-aj spus, háj măjculjuţăj,
n Că çj-uj avç acăsuţăj,
n Dac'oj dini, măjculjuţăj.
ǀ: n Că ţj-an lăsa' hărnicuţăj, :ǀ
n Majcă, d'ç cînd am vinitu,
n D'ç cînd am vinit acasăj,
n Măjculjuţă, draga mç,
. . . . . .

V

La soţ [2]

Moişeni — Inf.: Ţiţlie Pop, 22. 5. 34

Cîntat (fgr 2198 a)

Bunuljucu mieu găzduţă,
n De hajdça plin' acăsuţă,
De-m vez, găzduţă, rîndu,
n Că nu-j prç bun, zău, amu,
că Măritatu čel dj-al dojili
j Nu-j bun, mă loa', guruţă,
că Nu-j ca soţu čel d'intîje.
. . . . . [3] tu, mă loa'.
n Dj-ardă focu cočiile,
n Să nu mai kere pe n'ime
n Cumu tj-o cărat pe tine.
n Bunuljucu mieu găzduţă,
n Tare jeż' la irimuţă,
n Bunuljucu mieu găzduţă [4].

[1] «Alé în večin o foz' nuntă».
[2] Sdrobit de vagoanele unei exploatări forestiere, cu o lună în urmă.
[3] Fragment de neînţeles în fonogramă.
[4] Întrerupt de plîns.

VI

La soţ[1]

Certeza — Inf.: Ţiţie Baltă, 21. 5. 34

Cîntat (fgr 2176 c)

Tînărelul mieu găzduţ',
Une t'e duz de-acăsuţ',
A mă lăsa singuruţ',
Tînără şi văduuţ'?
M'-i ruşine d'e lumuţ',
Să mă strîge văduuţ',
Că mi-s tare tînăruţ'.
Lasă lutu la focu,
Scoală şi creşt'e puiu,
. . . . . [2]
Vin acasă şi găzdăluje',
Că puiu-i mitil'eluţ
Şi ala trăbuj crescut.

VII

La fiu[3]

Moişeni — Inf.: Maricuţa Ciocan, 22. 5. 34

Cîntat (fgr 2196)

Ţucă-t'e mamă, Griguţă,
n Ţucă-t'e mama p'e tine
n Pe d'e tăt'e laturile,
n Că altă nu ştiu mai b'ine,
n Ţucă-t'e mămuca mîndru.
n Grigă, nu mj-ar'e si greu,
n Să sie d'in Dumn'ezău,
|: n Da-j d'e minaj d'e om rău. :|[4]
|: n Ţucă-t'e mămuca, Grigă, :|
|: n Mîndru m'ire jez d'e fricâ.:|

[1] Mort în ziua de Paşti 1934.

[2] Vers de neînţeles în fonogramă, greşeală de înregistrare.

[3] Împuşcat de grănicerî în pădure, cu 6 luni în urmă. La auzul fonogramei inf. şi toate femeile care sînt de faţă plîng.

[4] La repetarea versului, inf. a cîntat: rău.

n Tu, Grigă, n'aj avu' ştire
n Că ţi-aj făcu', Grigă, m'ire.
n Ţucă-t'e mămuca mîndru,
n Cum i putrăd'i 'n pămîntu!
|: n Tînăr'eju mămuki, :|
|: i Und'e-aj mărs a putrăd'i? :|
n Ţucă-t'e mămuca, m'ire,
n Ţucă-t'e mama p'e t'ine.
Nu să cunună, Grigo,
Nu să cunună m'iri
n La pragu beserecî,
n Če să cunună la masă,
n Pe-amîndoj cu pe m'ireasa.
n Ţucă-t'e mămuca, m'ire,
Ţucă-t'e mămuca mîndru,
n Cum putrăd'eşti în pămîntu!
n Ţucă-t'e, Grigă, mama,
n Că mama nu-ţi-a uita;
n Nu ţi-a uita mama bine,
n Pănă n'a vini la tine,
n Tînăruţu mami m'ire,
n Tînăr mîndru ca un bradu.
n Grigă, und'e ţi-aj gătat,
n La beserecă în satu?
n Če ţi-aj gătat aşa b'ine,
n Cr'ez că m'e' la mănăst'ir'?

VIII

La fiică

Moişeni — Inf.: Maria Baltă, 22. 3. 34

Cîntat (fgr 2197)

n Ţucă-t'e mama, Nuţucă,
Mîndra mami păunucă,
n Păunucă şi mireasă
n Şi găzdăliţă d'e casă.
n Ţucă-t'e mama, mîndrucă,
Mîndra mami m'iresujcă.
Mama bine ţi-o gătatu,
n La nuntuţă n'aşt'eptatu,
N'o aşt'epta' mama, Nuţă,

Nu nuntă nič o lecuţă,
n Că mama dę-a vų' aşt'epta,
Alfelju s'o vu' gâta.
n Ţucă-t'e mama, alg'ină
i Şi ruzică d'in greḑ'ină,
n D'ila a mami jir'imă.
Nu j-aj fo' mami, Nuţucă,
i Nu j-aj fo' struţuz d'e tîrgu,
i N'iż floriţă d'i pe cîmpu,
n Če ruzîţă d'in greḑ'ină,
n D'ila a mami jir'imă.
i Cîndu t'ę veḑ'e mama,
Numa-j crapă jir'ima,
i Nuţucă, d'ę m'ila ta,
Nuţă, ţucă-t'e mama,
Mîndra mami, hăj Nuţucă,
i Mîndra mami m'iresucă,
n D'j-arată mami m'ir'ele,
n Că minte' j-ar hi maj b'ine;
Ļ-a şi b'ine la mama,
i Nuţă, dacă i l-i arâta,
n Nuţucă, c'ar şti şi ięe,
|: Tu m'irjasa, und'i-j męe. :| [1]
n Ţucă-t'e mama, Nuţucă,
n Ţucă-t'e mama, mîndrucă,
Une ţi-aj duz dę-acăsucă? [2]

IX

La copii [3]

Moişeni — Inf. Ţîţie: Pop
22. 5. 34

Cîntat (2198 b)

n Ţucă-t'e mama, Mări,
Ţucă-t'e mama pe tin'e,
n Pe d'e ţęt'e laturile,

[1] La repetarea versului, inf. a început rîndul melodic cu anacruza *n* şi a cîntat: *că m'irjasa*.

[2] La auzul fonogramei, inf. plînge încet.

[3] După spusele informatoarei, cei „trei prunci" morţi ai săi.

n Că altu nu şti maj bin'e.
n Ţucă-t'e mama, mirjasă.
Ļ-arată-j mami m'ireile,
n Că poate j-a si maj bine.
n Ţucă-vă mama pe tri,
n Răų m'az putu' čeluji.
că Tu, Nuţucă, dę-aj vu' si,
Mami nu j-o vu' trăbuji
Altu găzduţă, Nuţucă,
i Pănă-j lumę, Nuţă, da.
n Da aşę m'an supăratu,
Singuruţă m'am aflatu.
Ţucă-t'e mama, Nuţucă,
Tu Nuţucă şi Mări,
i Răų m'az putu' čeluji.
Nu m'az čeluji durmindu,
Če la voj stîn' şi colîndu.
n Ţucă-vă mama pe tri,
n Răų m'az putu' čeluji.
n Ţucă-t'e mama, Mări,
n Sie-z drumuţų aurit,
Sufl'eţălu hod'init.
n Ţucă-vă mama, alg'in'.

X

Ca la mamă

Boineşti — Inf.: Nuţa Ardelean
23. 5. 34

Cîntat (fgr. 2216 a)

Ųo, bunuca m'ę mămucă,
Unde t'ę duż dę-acăsucă,
n P'i m'i' mă laş singurucă?
n Bunuļęora m'ę mămucă,
uo Majcă, če tę-aj supăratu,
n Doră nu tę-am ascultatu,
n Bunuļęora m'ę măjcuţă?
n Fă, măjcuţă, ala b'in'e
n Şi mă kjamă şi p'e min'e.
n Če m'oj fa' fără de tin'e,
n Bunuļęoara męe măjcuţă?

Ţartă-mă, măicuţă dragă,
n Şi de ţ-an gr'eşit odată.
n Bunulçora mę mămucă,
n Şi aţ cu min'e 'n căsucă,
n Că jo ţi-oţ grizî b'injucă,
Bunuleçora mę mămucă.

XI

Ca la mamă

Negreşti — Inf.: Maria Morar, 21. 5. 34

Cîntat (fgr. 2156 a)

n Ţa, măicuţă şi bunuţă,
n Tar'e ieżd la ir'imuţă,
n D'e nu spuţ o b'esăduţă.
P'e čine m'ţ-oţ b'izuiţi,
n Maicä, casa şi puiî?
Că jo nu le-am foz' măicuţă,
n Dac' aţ fostă tu 'n căsuţă,
Că jo m'an dus şi-an d'initu
i Şi puiî ţ-am afla' tomn'iţî.
Că d'emineaţa, mămuţă,
i Tu, bună, de prînz le-aţ datu,
i Şi săruţa ja-ţ culcatu
Şi'n căsuţă ţ-aţ strîgatu,
Mămuljuţă şi bunuţă.

XII

Ca la mamă

Boineşti — Inf.: D-na înv. Gherman, 23. 5. 34

Dictat

Bunişoara męa mămucă,
Dac'oţ mere dę-acăsucă,
Čine mi-a grizî puiu?
C'atîta-ţ descuie uşa,
Până mi-aţ bużezî mîna.

XIII

Ca la soţ

a

Boineşti — Inf.: Maria Stăţ, 23. 5. 34

Cîntat (fgr 2215 b)

ie Ụă, găzducă, ụă, găzducă,
ie Lăsatu-m'aţ văduucă.
i ụă D'e cum să trăiescu'n lumuţă,
ie Bunuljoru mieu găzduţă?
i ụă D'e spun'e, găzducă dulče,
d'e P'e car'e drumuţ ti-ţ duče;
e D'e m' a gon'i un dor mari,
n d'e Und'e să t'e ştiu cotari.
d'e Bunuljoru mieu găzducă,
D'e scolă-t'e şi 'nt'un cotu
ă Şi t'e uită la nărodu,
d'e Cum o vini' la prohodu.

b

Cîntat (disc S 533 c) — Bucureşti, 17. 12. 34

Ụă găzducă, ụă găzduc',
d'e Lăsatu-m'aţ văduuc'.
d'e Cum amaru mieu uţ si,
n Să petr'e' cu str'eini?
n Găzducă, bunuţu mieu,
n Doamne, če m'uţ făči ieu,
n Că jo mi-s tar'e slăbucă,
Da cum uţ trăiî'n lumucă?
d'e Ụă găzducă, ụă găzducă,
De jo ţiie-z mulţămăsc,
Că m'aţ lăsa' sînătoşă,
n Da nu m'aţ lăsa' voioşă,
Ụă găzducă, bunu mieu.

XIV

Ca la fiică

Certeza — Inf.: Maria Stan, 21. 5. 34

Cîntat (fgr 2172 a)

Mîndra mami Floricuţă,
i Scolă, mîndra mamuki,

n Scoală-t'e dreptu 'n picioare
Și-ț al'ę', dragă, unu,
n Car'e ție ț-o plăcutu.
Frumușaua mămuki,
n Că mama mîndru ți-o gătat,
Să te duż la mănăstire,
Nu să t'e ducă mama
În lutu, dragă Floricá.
n Scoală-t'e, puiu mami,
Scoală-t'e și zin afară,
De te uită la nărod,
Cum ț-o zin'i' la proiodu.
Mîndra mami Floricuță,
n Di-a tău steagu-i moorit,
La tătă lu[mea-i][1] urît.

XV

Ca la frate

Negrești — Inf.: Maria Morar 20. 5. 34

Cîntat (fgr. 2155)

De scoală-te, frățiuljuț,
Frățiulu', struțuz d'e flori,
Cum t'e duż dintre fecori!
Frățiulu', struțuz de brad,
Tătă lumea-i cu bănat,
n Dib če, foc, te-ai însurat
Și de știr'e nu le-ai dat,
n La nuntă nu i-ai kemat.
Di-a tău stiagu-i moorit,
n La tătă lume-i urît;
n Di-a tău stiagu-i supărat,
Că nu-i roșu și cu alb,
Min'e-ta să-i h'ie drag.
Frățiuljuț i supărat,
Frățiulu' și tînăruț,
n D'e scoală-t'e și-ț alę'
n Dintre cîte-s aičę
Car'e ție ț-a plăčę,

[1] Silabă lipsă în fonogramă.

Că noi nu te-om apăra,
Car'e te-a tra' irima.
Tînăru' și supărat,
Nu știu undi te-ai gătat.
n La bęserică în sat.
n Dară-i mę' la bęserică,
|: Că astăz îi duminecă.:|
Nu t'ę duče p'e drumuțu,
C'ajesta-i tar'e lunguțu
Și ieș' tare tînăruț,
Să putrăd'ești 'n lutuț.

XVI

Ca la soră

Negrești — Inf.: Maria Morar 21. 5. 34

Cîntat (fgr. 2156 b)

n Ioi, soricá tiner'ę,
ă Rău ț-ai uri' lumę,
Și nu ież d'e cindu-i ię,
Soricuță, draga mę.
Ai, soricá, nu m'ęi b'in',
ă Rămîn'e pui de tin'.
Și puiuții fără mam'
Nu [-s], soră, niż la o samă,
Că grižę dila str'ejin
Da-i ca umbra če d'e spin:
Cîn çind'eș' că t'e umbr'ește,
n T'e uș' și t'e dogor'ește
Soricuță supărat',
D'e du-z puiuții cu tine,
Nu ț-i g'izui p'e nime,
Că batăn čine i-a griži,
dę Lor mamuță nu le-ar h'i,
N'iż ca tin'e nu i-or ști.
Că și io, dacă n'am mămuț',
Nu mi-o fo' să am g'iniuț',
Că io știu, bunuță, b'ine,
Cumu-i cu čele str'eine.

XVII

Ca „după nevastă tînără"

a

Boineşti — Inf.: Nuţa Ardelean, 23. 5. 34

Cîntat (fgr. 2216 b)

o Ţo, mîndruca mami, mîndrucă,
n Da undi t'e duż dę-acăsucă?
n Da şi či s'a fa' puiucu,
n Mîndruca mami, amu?
ţa Mîndruca mami Mări,
n D'e aidęa pînă în căsucă
n Şi îi dă la puiuc ţîţucă.
n Či s'a fa' fără tinjucă?
Mîndra mami Mariţacă,
n Pęa čin'e l-ai g'izuiitu,
Mîndruca mami Mări?
n Pęa frunzuca sp'inului,
P'ę mîna str'ęinului?
n Mîndra mami tînărucă,
Nu ştiu cum ai n'ev'estitu.

Dictat

Sovonu nu l-ai vekitu.

Gata asta.

b

Cîntat (disc S 532 c) — Bucureşti, 17. 12. 34

Ţa, mîndra mami Mărişacă,
ţa Und'ę m'ęi, mîndra mami,
Da undi tę duż dį-acăsucă?
ţa Mîndra mami Mărişacă,
Laş puiucu la ţîţucă,
ţa Mîndruca mami Mari,
Nu ţ-l m'ila d'ę puiuţu,
Mîndra mami Mărişacă,
ţa c'a Rămîn'ę mititeluţu?
Mîndra mami haį Mari,
ţa d'e Įę-s puiucu în brăţucă
Şi ţi-l udă la gurucă.

XVIII

Boineşti — Inf.: Nuţa Ardelean, 23. 5. 34

Dictat

— ?

O, bunucu mięu găzducă,
Da cun de tę-aį îndurat,
Bunu mięu găzducă drag?
Da hajda cu mine'n căsucă,
Că ţ-oį găta de činucă.
Nu te duče dę-acăsucă,
Če m'oį fa' įeu singurucă?
Bunuljoru meu găzducă,
Ţ-aį făcu' casă nouţă,
Da ţ-o aį făcu' strîmtuţă,
Fără uş, fără fereşte,
Ca să nu te răcor'eşt.
Bunuljoru mięu găzducă,
Haidęa cu minę-acăsucă,
Că io tę-oį griži binjucă,
O-m fa' log lîngă tinjucă,
Bojerelu mięu găzducă.
Nu ţ-e m'ilă de puiuţ
Că rămîn sărăndicuţ?
Bunuljoru meu găzducă,
Şi multu mį-aį fos bunucu
Şi te'ndurį a mă lăsa.
Nu te dore irima,
Găzduc', a m'i' mă lăsa?
Fără de tine čę-oį fa'
Cu puiuţi, cu-atîţa?
Bată-te focu, čjumucă,
Niż ţ-i m'ilă de bătrîn,
Niż ţ-i žęle de tînăr.

— ?

Bunuljoru mięu găzducă,
Şi mult aį fost căznitucu
Şi tare rău tę-o durutu!
Ardă focu doftori,
Că nu tę-o putut lecui.
Noį pe la tăţ am umblat

Şi locuz nu ţ-am aflat.
Bunuliorul meu găzducă,
Hajdea cu mine'n căsucă,
Că io ţi-oi grîji binjucă.
De spune-n, găzducă dragu,
Că cu cine te-ai sfăditu
O te-o' ng'itat orecine,
De te despărţeş de mine?
Bunuliorul meu găzducă,
Spune şi maicuţi,
Da nu i le spune t'ete,
Că ţ-or h'i doă boc'ete.

— ?

De prunc:

O, pujuţu mami pujuţ,
Unde mei puju mami?
Că mămuca o-aşteptat
Că te-a creşte mama mărjucă
Ş'om face aşfel nuntucă,
Mîndruca mami Nuţucă,
Nu să te dug la gropută
Şi să te bag în lutucu,
Să nu te văd mai multu.
Mîndruca mami mîndrucă,
Dac'oi ieşi în sătucu,
Oi vedea mame cu prunc,
Io oi plînge lacrăm dulc,
Că io mi-oi h'i singurucă,
Draga mami, hăi Nuţucă.
Hai ţ-a da mama ţăţucă,
Nu mę' cu gura arsucă,
Draga mami şi bunuca,
Tare jeş la irimucă,
De mi' mă poc tă' ruga,
Draga mami, zăuc, da,
Că nu vrei a m'asculta.
Cîntaţi-vă, clopoţeăle,
Că io nu mă poş de žele.
Şi mai mîndru m'aş cînta,
Da mă dore irima.
Draga mami, hăi Nuţucă,
Şi io mi-z mai ca şi tine,
Numai plndză nu-i pe mine.

Gată, maicuţă, čina
Şi mi-aşteaptă pujuţu,
C'a čina cu tinę-amu.

— ?

Draga mami, hăi Nuţucă,
Lasă-z mînurilę-acasă,
Că-i păca' să putredească.
Mîndruca mami Nuţucă,
Nu ţ-e m'ilă de minjucă?
Tu te duş la măicuţa
Şi cu ię t'i stîmpăra,
Da io pę-aiš če m'oi fa'?
O, măicuţa męa, măicuţă,
Griži-n de pujuz binjuţă,
Că-l bg'izues' pe tinjuţă
Bunulęoara męa mămucă,
Ię-m pujuţu de mînucă
Şi hai cu jel acăsucă;
V'oi aştepta cu činuca,
Bunuliçara męa mămucă.
Da io mă poz tă' ruga,
Că nu vreţ a m'asculta.
Bunuliçara męa mămucă,
Spune, măicuţă, cu dulče,
Pe care drumuz t'i duče:
De t'i duče pe di piatră,
I mai 'nturna cîteodată;
Da te duş, măicuţa mę,
Da te duş pe drum de lut
Şi n'li înturna mai mult.
Te rog, măiculiţa mę,
Şi hajda la ferestę,
Pe mine mă străžuje',
Să mă vedz cum îm tigne'.
Draga męa măicuţă dragă,
După tine mă topăscu
Dacă văd că mi' mă lăşi
Singuręa şi străinę.
Da te rog, măicuţa me,
Să'ntinz mînuca dreapta,
Să-n k'ipăieşt irima,
Că-i ţapănă ca ş'a ta,
Bunulęoara męa mămucă.

Rămîi, casă şi odorŭ,
De măicuţa h'i-mi-a dorŭ
Şi o putem tă' cota,
Şohan nu o om afla.
Scolă-te, măicuţă dragă,
Scolă-te, să ne grăim,
Că minte' ne despărţim
Şi mai mul' nu ne grăim,
Scolă-te, măicuţă dulce,
Că minte' vine popa
Şi te-a duce, maică, da
Şi mai mul' nu te-om afla,
Putemu-te tă' cota.
Batăn cît îi mai îmbla,
Maică dulce nu-i afla.
— ?

Bunuleoara me mămucă,
Doamne, mult ai foz' bunucă
Şi te duz dela minjucă.
Ce să-z dau, măicuţă, ţîie,
Că să-z duc, maică, cu tine?
Că'n şapte săptămînucă
Mult ai fostă căznitucă,
Mi-oi vinit m'ila, mămucă,
Şi nu te-am putut ăguta.
Or cu ce te-am îmbg'iet,
Căznituca mea mămucă,
Şi tă' n'ai vrut a mînca,
C'ai ziz, măicuţă, aşa,
Că te dore sufletu
Şi nu poz mînca amu,
Să pui mai pe-apoi binjucă,
Că ţ-o mai veni fomucă.
Ş'am putu', maică, tă' pune,
Că n'ai ceru' dela mine.
Da amu, măicuţa me,
Io ţ-oi fa' un poculjuţ,
Că de-a h'i drumu lunguţ,
Să ai ce gusta, măicuţă,
Că de şapte săptămînuţă
Da n'ai mînca' n'imicuţă.
Da mînîncă pe drumuţu,
Că io ţ-oi pune-un pocuţ,

Ţ-oi pune de tăt felju,
Ca să mănînc, maică, amu.
Bunuleoara mea măicuţă,
Spune-m ce să-z fag mai bun,
Ca să poz mînca pe drum.
Draga mea maică şi scumpă,
Du-i şi la cele neamuri,
Că mai bin' îi puteа mînca,
Că dacă v'iţ aduna.
Bunuleoara mea maicuţă,
Ačia te-or întreba
Că če le duz, măiculjuţă.
Măicuţă, măicuţă dragă,
Nu ţ-i m'ilă de minjucă?
Tă' te'ntreb de tri dzîljucă
Şi nu-m spui, maică, n'imica
Če să-z fag de meringoară,
Că ştiu că-i me'cu ia pe sară.
Dragă maicuţă şi scumpă,
Haida pe mîn' sărucă,
Te 'i aştepta cu činucă
Şi cu foc şi cu lum'ină
Şi cu dor dela irimă.
— ?

Ţă tătucă, ţă tătucă,
Nu ţ-e m'ilă de minjucă
Că mă ,laş pe uliţucă,
Bunuljoru mieu tătucă?
Spune-m, tătucă dragu,
Spune-ni adevărat,
Că pe čine m'ai bg'izuit,
Pe strein o pe fraţ?
Streini nu m'or grizî.
Bunuljoru meu tătucă,
Întorce-te pe lăturică
Şi mă pune la spătică.
— ?

Kjamă pujuţi cu tine,
Nu-i lăsa de-amar la n'ime,
Că batăn cumu i-o 'ngrizî,
Tătucă dulce n'a h'i.
— ?

Bunuljoara mea sorică,
Şi mult ai fos' hămăişucă.

Kemi pe mama la tinjucă,
Bunulicoara mea sorică,
Nu ţ-i m'ilă de minjucă,
Că jo-n ramlj sîngurucă
Şî n'aj avea pe n'imucă?

— ?

Bunuleoara mea mămuca,
Hainele tale čele scumpe
Trimete-le p'oričine,
Să mi le-aduc' acasucă
Şî să ţi le spăl, mămucă,
Bunuleoara mea mămucă,
O ţ-oj face altele
Ş'atunčea ţî le-on trim'ete
Cîndu-j kema p'oričine,
Să margă, majcă, la tine.
Spune, măjcuţă, cu dulče
Că če să-z maj ştiu trim'ete.
Măjcuţă, măjcuţă dragă,
Ţ-aš trimete orčeva,
De-a' şti, majcă, c'aj mînca.
Trudituca mea măjcuţă,
Doamne, mult aj tă' trudit
Şi batăn ci' te-am întrebat,
Că če să-z puj de mîncat,
Tăt aj zîs, dragă majcuţă:
„De mă poz tă' ruga,
Că jo cu drag aš mînca,
Da mă dore irima,
Draga mami, şî de tine
C'amu mă dug dela tine".

? —

Bucură-te, temeteu,
Mîndră flore-ţ aduc jeu,
Da nu-ţ aduc, să'nflorească,
Če numaj să vesteğască.

? —

Mîndra mami Mariocă,
Unde te dučj de-acăsucă?
Scolă şi hajdea'n căsucă
Şî dă la pujuc ţîţucă,
Că pujuţu-j mititel
Şî nu ţî-j milă de jel.

Pe čine l-aj b'izuit?
Pe frunzuca spinului,
Pe mîna streinului.

— ?

Niž čjumuca nu-j de vină,
Şî pe ja altu o mînă;
Niž čjuma nu-j vinovată,
Če-j de Dumn'ezău mînată.

— ?

Mîndra mami miresujcă,
Unde te dučj dj-acăsucă,
Cîndu-j maj mîndră vărucă?
Eži, mirjasă, pînă'n prag
Şî vezj: nu vine mirile?
Mirile n'a niči vini,
O o o, draga mami,
Putemu a te-agodi.
Mirjasa-j în copîrşău,
Mirile-j la tată-său,
Stjagul stă la capul tău.

— ?

Mîndra mami miresujcă,
Nu ţî-j milă de minjucă,
Că tu eşti mîndră tinărucă
Şi jo mi-s tare slăbucă.
Rămîj, dragă, 'n locu mjeu,
Că m'oj duče jo' nt' al tău.

XIX

Negreşti

Inf.: Maria Morar,
Irinca Sas
Nuţa Sas
20. 5. 34

— ?

M. M.: O mămucă, o mămucă,
Scolă, grăj' o besăducă.

I. S.: Jo m'am cînta' după frati-mjo, da jo m'am aşa cîntat:

O bunuţu neu frătuţ,
Multu s'a ujta mama

Şi pe uliţă şi pe val'e,
Nu ţ-ę tr'ę' de supărare.
Bucură-te, temet'eu,
Mîndră flore ţ-adu' ieu.
Nu ţ-o adu', să 'nflorçască,
Ţ-o aduc să vestežască.

M. M.: La fată fečoră:

Soricuţă, struz de brad,
Tăţ oameni-s cu banatu,
Dip či 'n pos' ţi-ai măritatu,
La nuntă nu ţ-ai kemat,
Niž de ştire nu li-ai datu.
N'ireasa-i în temet'eu,
N'irele la tată-său;
N'ireasa-i pusă'n sălaş,
Nuntă fără četeraş.
G'ine primăvara
Şi cucuţu a cînta
Şi muştelę-or bonăi, [1]
Sorica a putrădi.

Nu-m vine'n minte. Tare multe ştiu, da nu—.
— ?

M. M.: Deşt'ide, soră, gura
Şi grăię' cu măicuţa
Şi-i stîmpără inima,
Că-i ręče cumu-i k'atra.
Soricuţă, struz de florį,
Cum te duž dintre fečorį!
Te duč a putrădi,
Pini-i lumę, nu-i g'ini.
Scoală-te şi-ţ alę'
Dintre cîţ îs aičę
Care ţ-a ţîe pláčę.
Scoală, sorică, 'nt' o' cot
Şi te ujtă la norod,
Cum ţ-o g'init la prohod.
M'irjasă mîndră tomáită,
Cununa ţ-i auritä
Tumnan dela Maica Sfîntă;
M'irjasă mîndru gătată,

[1] Var. (Inf. Irinca Sas): „Tăt'e florilę-or ieşi".

Tare te duž supărată
Dip maicuţa, nu dipt alta.

— ?

M. M.: Întinde mîna dręapta
Şi-n k'ipăe inima,
Că-i rečе cumu-i k'atra.
Cu cuţîtu d'i tăię,
N'are cură sînge di' ię,
Numai apă vineţă,
Şi di čeja puţinę.
Soricuţă supărată,
Întinde mîna şi mă jartă,
De ţ-an greşit čitodată,
Cînd am fost rău supărată,
Că poate că ţ-an greşitu,
Cîndu m'am rău năcăžitu.
Soricuţă tînăruţă,
Nu te ujt pînă-i lumuţa;
Pînă-i lume, nu te ujt,
Pînă nu m'or pune'n lut.

— ?

M. M.: Stăi, soricuţă, cu noi,
Batán înc'un an o doi,
Că-i păcat să putrădăşti,
După cî' de mîndră ieşt.
C'aşę cîntă cloşotu,
De şi plînge tăt satu.

— ?

M. M.: H'ie-s m'ilă de maica,
Soricuţă, a o lăsa,
La tine s'o b'izuitu
Şi tu rău-o-ai čeluitu.
A ta nuntă-i mohorîtă,
La tată lumęa-i urîtă;
A tău stęagu-i supăratu,
Că nu-i roşu şi cu alb,
Noá să ne fie dragu.

— ?

M. M.: Dziče, dziče:

Soricuţă tînăruţă,
Unde t'e duž dę-acăsuţă,
Dorá mei la beserică,
C'astădz îi duminecă?

Soricuță supărată,
Ța dipt una, nu dipt alta,
Am ujtat jară c'am vrut să dzîc.
Unde t'e çeț cu nunta,
Dç' meț la besericuță
Că altele, m'iresuță?
Nu-ț nuntă bun' ajasta,
Să viç-acasă popa,
Pe tinç-a te cununa.
— ?
M. M.: O, bunucu mieu găzduță,
Unde t'e duz pe jernuță,
Lăș pui fără tătuță?
Du-te și te vesăliç'
Și hăi și găzduluiç'
Cu soța alături.
Găzdulă-ț ai teț puiuț,
Cum rămîn sărăndicuț!
Cîndu ș-or jeși 'n drumuț
Ș'or vede pui cu tătuță,
Ț-a durç la inimuță.
Alți pui s'or dezînerda,
Da aț tăț s'or supăra.
— ?
M. M.: Nu te duče, găzduluță,
C'aesta drumuțu-ț lung,
Te du' și nu 'ntorni maț mult;
Aesta nu-ț drum de țară,
Să te duč și să 'ntorn jară,
Scolă-te, grăiț' o besadă,
Nu mă lăsa supărată,
Că rămîț pç tînăruță,
Singură și văduță.
— ?
M. M.: La fečoru-ț spune (ca la fečor n'am spus):
Mîndru mami struz de brad,
Numa jeż can supăratu;
Mîndru mami, struz de flori,
Jeș afară 'ntră fečori,
Dintre cite-s aičç
Scolă una și-ț alç',
Care ț-a ție plăčç.

Scolă-te dreptu 'n k'ičore
Și ne spune če te dore,
Că jeż' tînăr ca o flore.
Niż čuma nu-ț cu dreptate,
Că nu merç-undç-u agodç',
Și-o d'init la mine 'n casă,
Și miț-o rupt ruża d'i' masă
Și struțuțu d'i' ferçastă;
Dac'o trecutu 'n gredină,
Ruptu-o d'i' rădačină,
Dar čuma nu-ț vinovată,
Că-ț de Dumn'edzău mînată.
— ?
M. M.: Frătuluz, de ț-a h'i b'ine,
Da te rugă și d'e mine,
Că și jo da m'uț ruga
Să-z h'ie binjuță da.
H'ie-z drumu aurit
Și sufletu hodin'it,
Că multu tç-aț trăstuit
Pînă d'i' lumç-aț jeșit.
Da kjamă-mă și pe minjuță
Să h'irem laolăltuță,
Nu să mîe niż treț dzîle
Și să h'iu, frătuț, cu tine,
C'apoț miț-a h'i maț bine.
— ?
M. M.: Făcutu-ț-aț căsuță
Din șçse scînduruță,
Fără uș, fără fărest,
Pe noț să nu ne maț v'ez.
A nostă casă-ț lărguță.
Și-o-aț lasat pustiuță.
Rămîț casă și odor,
Dç-a nos' frățior ț-o h'i dor;
Rămîț, casă, rămîț, masă,
C'a nos' frătuljuz te lasă
Și să duče'n temeteu,
N'are vaț de tată-său.
— ?
N. S.: Ardă-te focu, mușină,
Că tu nu-ț me' pe iç.

(Noi an dzis, la un frate).

— ?

M. M.: Scutură, stegar, steagu,
Că dor i nuntuț 'amu
Să și tremure satu.

— ?

M. M.: Frătuljuz, nuntuța ta
S'o îndruma' de goi sara,
Să gată dumineca.
Și nu-i ca ș'a altora,
Că colaci dăla nănaș
Da să dau păste sălaș;
Colaci din cununie
Ți i-om pune'n prosiție;
În locuz de ceteraș
Da ț-a d'ini prăporaș;
Și'n locuz de steag roșu
Popa și cu diacu.

— ?

M. M.: D'ină, frătuț, acăsuță
Că te-om agudi b'injuță
Cu cină și cu lum'ină
Și cu dor dela inimă.
Batăn cît m'aș keltui,
Vai, cu dor v'aș agodi.
Că cel ce more nu mai vine.
Nu știu, rău i or i b'ine,
Că nu vine să spue nime.

— ?

N. S.: O, frătiljor, di-i d'ini,
Înainte ț-aș ieși.

— ?

M. M.: Încă primăvara jeste, la care more, un cîntec frumos:

Nu-i în lume mai amară
Ca morțea de primăvară,
Pe cîntatu cucilor,
Pe'nfloritu pomilor.

Irinca a Șiurki Țintașu s'o cîntat după o vară dulce:

O, Năstasă, Năstasă,
Nemuțu nost
Rău să pote prăpădi,

Că d'i' șepte soricuță
Da nu să află numa tri, bunuță.

— ?

M. M.: Țucă-te mama, pujuț,
Unde mę' dela mama?
Mama 'n brațe t'a luța,
Din căsuță nu te-a da.
Cum i h'i fără mămuță,
Să șez în lut, luminuță?
Că pacat să putrădești,
Pujuț, să nu mă slujești.
Mîndra mami lum'inuță,
Pujuluț de tri dziluță,
Nu te cunoște n'imuță,
Că ț-i pălită fața,
De çindeș' că nu-i a ta.
Că te-ai topk'it ca čara,
Cînd o ăgunge para,
Ca čara de cătă focu.
N'o avu' mama năruocu
Să te poz crește biniuță,
Să-i h'i mami služnică.

— ?

M. M.: Dzîče:
Că de o săptămînuța
Batăn cum ț-am gătat patu,
Tă' luo' bu' nu ț-an aflatu,
C'o foz mare durere,
N'ai învins niz cum cu ję.
Și batăn cît am umblat,
Leacu nu ți l-am aflat,
Numai spicu grînului
Și fundu pămîntului.

— ?

M. M.: Cum nu mi-ai spuz nim'icuță
Că jeș' gata de ducuță?
Mîndru mami, dę-an vî' ști,
Orjunde te-an vu' scuti.
Că și care mę 'n lumuță,
Da jar întorn' acăsuță;
Da care mę' în lutuț
Nu mai d'ine mai multuț,
C'aesta nu-i drum de țară,

Să te duz şi să d'in ţară;
C'aesta-i drumuz de lut,
Te duc şi nu'ntorni mai mult.

— ?

M. M.: Tînăruţ şi hărnicuţ,
Că ţ-ai fost minčoruţ,
Păcat să putrădeşti,
Că tare cuminte ieşt.

Încă una ştiu, la o nevastă:

Soră, če te-ai supărat,
De-aşe mîndru te-ai gătat?
Că doră nu ţ-o foz rău,
Te-ai văzit cu gazda tău?
Casă ai ca un bolduţ
Şi găzduţă ca un struţ.

Ţară nu mi-aduc aminte. Nu ştiu cum să mai zîc.

Lasă lutu la focu,
Te'ntoarnă cu noi amu.
Cînd îi mai verde omu,
Să şi duče cu tătu.
Cine m?' la temeteu
Nu găzdălue mereu.
Nu ştiu, casa nu-i în bun loc,
O gazda n'are nărocu,
Să trăiţ laolăltuţă,
Să găzdăluiţ binjuţă.
Lasă-z mînurile-acasă,
Că-i păcat să putredească,
Şi mînurile şi pičore
C'o fos' tare lucrătore.
Batăn care s'ar d'ini
Ca tinjuţă n'a mai h'i.

— ?

M. M.: Aşa să dzîče:

Casă fără de găzduţă
Da nu-i niž la o sămuţă,
Că rămîne pustinjuţă.
O, găzduţa supăratu,
Spuni-mi, dip če m'ai lăsat.
Noi, găzduţă, ne-am văzitu,
Dipt ače ne-am despărţît,

Pote că ne-am si sfădit,
Numa nu ne-am despărţît,
Că şi alţi să sfădesc
Şi nu să şi despărţesc.

— ?

M. M.: La mamă bătrînă :

O, mămuţă supărată
Di mine, da nu di tată,
Cum te'nduri a mă lăsa,
Că mă dore inima,
Pe čine mi-oi b'izui,
Majcă, casa şi pui?
Batăn di undi-an d'init,
Cu čina m'ai agodit.
Da de-amu anaintuţă,
Batăn di undi-oi d'ini,
Pujuţi m'or întreba:
„N'ai găta', majcă, čina?"
Dacă ni-oi muri' mila.
Fă-te, majc', o păsăruică
Şi zboră pîn' acăsucă
Şi'n vez pui cum să culcă,
Cum să culcă fără tine,
Că tu i-ai griži mai bine.
Şi'n pătuz cîn s'or culca,
Măicuţă, te-or întreba,
Că unde le-am dus mila.
Jo če să le spui, mămuţă?
Spune-li-ui, majcă, binjuţă
C'ai mărz la besericuţă
Şi jar ai d'ini, măicuţă.
Da jo ştiu, măicuţă, b'ine
Că mai mul' nu ni-om tîlni,
Pînă judeţu ş-a h'i.
N'a' m'iluţă la n'imuţă,
Scumpuluţa mea mămuţă,
Că batăn cît aš mai îmbla,
Nu-i m'iluţă ca mama,
Niž bunuljuz ca tata.
Jo n'am niž mamă, niž tată,
Gîndež' c'an k'ica' din k'atră,
Jo cu pui-z supărată,

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

N'am niż fraz, n'am niż suror,
Ginđez' c'an k'ica' di' nor.
Măicuță, čele streine
Niż cîn nu te'nvață b'ine,
Că răd în bagocuruță,
Dacă jez' năcăzîtuță,
Că m'ila dila streini
Da-i ca umbra čę de sk'ini:
Cîn gîndez' că te umbrești,
Te ușt și te dogorești.
Nu să mîe niż tri dzile.
Maicuță, să h'iu cu tine
Și să mi te grižes' bine.
Iartă-mă, măicuță, iartă,
Că io rămîi supărată.
Nu te dore inima,
Măiculuț', a mă lăsa?
Că io, măicuț', am vrut vrę,
Să trăim alături,
Dacă nę-am văzît g'iniuță,
Noi, maicî, laolaltuță.

— ?

M. M.: Fă-m locuz lîngă tiniuță,
Să h'irem laolăltuță,
Să să crępe pămîntu,
Băga-m'a' și io amu,
Cu puiuluz cu tătu.

— ?

M. M.: Împărțîm pui 'n douță,
Du-i pi čii mîč cu tiniuță,
Nu ń-i lăsa tăț miuță,
C'amu-i tare rău'n lumę
Pui m'icuț dę-a creșterę,
Singură dę-ai ținerę.
Ioi, găzduță supărat,
Nu știu dip če m'ai lăsat?
Că io de ește n'am gîndît
Să pățăs' cîtę-am pățîtu,
Să mă aflu tînăruță,
Singură fără găzduță;
Că alți-s mai bătrînuț
Și nu lasă lumuca,
Če-ș crește puiuț, da.

Da io pe tine tę-am scăpat,
De morte nu tę-an gătat;
Da čumuța o d'init,
Pe mine m'o čeluit
Și m'o lăsat singuruță,
Pînă-i lumę, n'am găzduță,
Că din doă căsuliuță
Če lę-avem noi, găzduliuță,
Alę'-ț, găzduță, una
Care-i pe plăčerę ta,
Că pui cîn tę-or cota,
Da 'napoi i tę-or afla;
De te scapă'n temeteu,
Mai mult nu te văd mereu.
Da stăi, bunuz, să ne grăim,
Mintenaż ne despărțîm,
Mai mul' vež nu ne tîlnim.

— ?

M. M.: Nu te pož, bunuz, cînta,
Că mă dore irima,
Că di trî dzîluți amu
Și io-z gata cu tătu,
Gata-z, bunuliuz, ca tine,
Numă nu-i pînza pe mine.
D'a mę irimă-i de pk'atră,
Că nu crapă nîčodată,
Or cîtu-i de supărată.
Întorče-te, găzduliuță,
Întorče-te pe lăturiță,
Pune pui la spătiță
Și pe mine la pičore,
Nu ț-om fa' mare strîntore;
Și de tę-om cam strîmtori,
Bunuz, nu-i ponozlui,
C'așa-i tata cu pui.

?

M. M.: Pui fără de tătuță
Da nu-z niż la o sămuță.
Batăn cî' de buni-ar h'i,
Mult îi hules' streini,
Că streini nu spun g'ine,
Numa pînă-z lîngă tine;
Și dacă să mai departă,

Nu ştiu cum să te hulçască,
C'amu-i tare ra lumuţa,
Cînd n'ai mamă niż tătuţă.

— ?

M. M.: Ţoi, Dşmne, n'am pe n'imucă,
Nič am fraz, niż soricuţă,
N'am cui spunę-o besăduţă,
Nu ştiu cumu-i putęa h'i
În lumuliuţ' a trăi,
Numa tăt cu streini;
Că-i năcaz fără de samă
Dacă n ai tată şi mamă,

— ?

M. M.: Tare ieş' la irimuţă
Şi te poz răbda, măicuţă,
De nu-m spui o besăduţă.
Că pîn' amu, mămuliuţă,
Noi şi de nę-am vut sfădi
Laolalt' am vut grăi.
Mşaje-ţ, maicâ, irima,
Bună, şi nu mă lăsa.
Ascultă-mă, maic', odată
Că má vez că-s supărată,
Că şi ţo tę-aş asculta,
Dę-ai grăi, maicâ, ceva.

— ?

M. M.: Că de cîndu m'ai lăsatu,
Multe lacrámi am vărsat,
Că trăes' to' cu bănat.
Femeia fără bărbatu,
Ca ţarina fără gardu,
Tăţ în ię o acătatu.

— ?

Spune-ne, tătuţă, bine,
Noi am asculta de tine,
Că cum să trăim în lume,
C'amu-i o lumuţă ra
Că n'ai cine spune'n ię,
Că cumu-i dę-a trăirę.

— ?

O murit unu 'n cătanę-a mieu:
O, bunucu mieu frătuţ,
Cumu ţ-ai putut muri

Pe cîmpu Galiţii,
Fără lumină de sămn [1],
Fără om din satu tău?
Noi tę-aşteptăm acăsuţă,
Tu ieşt putred în lumuţă.
N'ai putut, fratiuţ, d'ini,
Că nu tę-au lăsa' domni
Acăsuluţ' a muri.
Cînd am vut mę' 'n temeteu,
Nę-o vut trę' de doru tău;
Cînd am trę', cînd am pestrę',
Batân ţ-an vedę cručę,
Da aşę sîn supărat
Şi cu irima 'ndoiat.
Cînd şurşenu a sosit,
(telegramă-i ačeia)
Noi am susk'inat ş'am plîns,
C'o rămas copii micuţ,
Fără suman şi desculţ.
D'ardă-le focu muşine,
O dus oməni'n ţări streine,
Ţ-o streinat fşrte rău,
No'nturnat tată-său.

— ?

[A cîntat nevasta primarului ucis în 1933, la o nuntă:]

Cîtu-i drumu de 'ncunzur,
N'a fos' ca tine de bun.
Dac'o murit primariu,
Cînę-o stăpîni satu?
Cine tę-o log'i', mă Dju, [2]
Aşa rău tę-o log'itu,
Că minten ai şi muritu.
Nu lę-ai făcut nič un rău,
Bată-i bunu Dumn'edzău.
Cînę-o tę-o putu' găta,
H'ie-i casa temn'iţa,
Şi să şadă tăt în k'işoare
Să nu vadă şohan şore.

— ?

---

[1] Fără îndoială greşit în loc de: *său* = sen.

[2] Gheorghe.

— ?

M. M.: Amu ieste[1] ș'o cîntat fratele:

N. S.: O, fratjuljor, mă Jurco,[2]
Că unde te du' și tu,
Înainte ț-or ieși
Tot negri călugărei,
Să nu te spaj tu de jei,
Că ț-or h'i frătuz dę-a tăi;
Și n'ęgre călugărele,
Să nu te spaj tu de jele
C'or h'i sorele tale.

I. S.: Jar așa an zîs:
Sora care n'are frate
De tătă lumęa-i hulită
Și de ǫamini și de fimei,
Cum lę-ar h'i pe capu lor;
Și care are frate dulče,
Cîn grăjește cineva
Răụ acuma de dînsa,
Da i prindę-un pic de parte.
Dacă are dulče frate.

Apă jară să zičę-așę că:
Ǫoj, frătuț, tînăru mieu,
Ǫo m'aż duče 'n locu tău.
După tine-j păcătuț,
Că jeż tînăr ca un struț;
După mine niż lecuță,
Că j-o mi-z maj bătrânuță;
M. M.: Nu dǫară că m-i răuț,
Da n'am avu' nărocuț;
Că nărụog dę-am vut avę,
Dragă mj-ară h'i lumę.
Dac'aj mę' dintre fečiori,
Ș'acolo ț-am pune florj;
Dacă te duż singuruț,
Ș'acolo ț-om pune struț,
Struțuz roșu cumu-j focu,
Că nu ț-o foz bun nărocu;
Că năro' dę-aj vut avę,
Aj vut stăpîni lumę;
Da ǫ foz mare durerę,
Niż cum n'aj învins cu ję.

[1] Inf. Nuța și Irinca Sas.
[2] Gheorghe.

— ?

[La intrarea în cimitir:]

M. M.: Deșt'ide, majcă, pǫrta,
C' acu-z d'ine sorica,
Că ǫ-aj kemat la tînjuță,
Să vă veseliz, măjcuță,
Da mă kemaț și pe mine,
Că dǫră mj-a h'i maj bine,
Că mi-z tare supărată,
Dacă văd că n'am pe n'ime,
Măjculuță, 'nt' asta lume,
Că jo de cîn cunos' lumę,
Mulț aụ tăt putu' petrę',
Măjcuță, naintę mę.
Nu te supăra pe mine,
Și de nu tę-an găta' bine,
Că pe mine nu m'a n'ime,
Că jo n'am, măjcuță, čine,
Că cîtă milă-ǫ-am avut
Tătă m'i s'o dus în lut;
Numa de mine ej h'ie,
Să h'iụ, măjculuță mę,
Să h'irem laolăltuță,
Noj batăn pe o cînuță,
Ǫoj, g'ine nę-am vesăli,
Batăn cî' nę-om keltui,
Dǫmne, bine nę-ar tigni!

— ?

M. M.: De tę-o 'ntreba čineva,
Če ți-e pălită gura,
Spune că to' vîntu,
C'o fos' departe drumu.
De tę-a 'ntreba čineva,
Če lumină-j ajasta,
„Asta-j lumină de săụ,
Prętinaż din satu mieu;
Asta-j lumină de čară,
Prętinaż dint'a męa țară".

— ?

M. M.: Aduna-te'i cu mama
Și măicuța te-a'ntreba,
Pe sară cînd a'nsăra,
Cumu-i rîndu pe-acăsuță.
De-i spune că nu-i binjuță,
Că n-i și dor de maicuță.

— ?

M. M.: Ce căsuță ț-ai făcut,
Fără uș, fără fereste,
Ca pe noi să nu ne vedz?

— ?

M. M.: Așa dziče:
Nu te păzí așa tare,
C'ağunğedz-a de cărare;
Nu te pazí așa jut'i,
C' aesta drumuțu-i lung,
Că pe-aesta drum čine să duče
Nu să 'ntornă pînă-i cruce;
C' aesta-i drumuz de lut,
Dacă mei, nu'ntorni mai mult.

— ?

M. M.: Da:
N'ai făcut, maicuță, bine,
Dacă l-ai kemat la tine.
Nu n'i l-ai putu' lăsa?
Cu jel ne-am vut stîmpăra.
Dacă-l duz, maică, la tine,
Nu ne-om stîmpăra cu n'ime,
C'amu noi n'avem cu čine.

— ?

M. M.: Amu o din'i' popa
Și dela noi te-a lua.
Și te-om scoate din căsuță,
Nu-i intra, pînă-i lumuță.
Că nu ț-o plăcut casa,
Pînă ț-ai făcut alta,
Fără uș, fără fărest,
Pe noi să nu ne mai vedzi.
Ale'-ț, bunuț, aiča
Care ț-a jie plăčča,

N. S.: Căž noi nu ti'm apăra,
Or pi care i lua.

I. S.: O fost o fimeje, apă o cîntat pe mă-sa, apoi:

O mămucă, o mămucă,

o zis,
Unde ț-o oat găinuța,
Găinuța čča negruță
Și căpruța ta, mămucă?
Și-o, mămuță, o măicuță,
Că te vă' pe găuruță. [1]

Atîta s'o cîntat fimeja čeja. [2]

XX

Certeza — Inf.: Mărie Stan
21. 5. 34

Dictat

Mîndra mami ș'a mami,
O mămucă, o mămucă,
Nu mă lăsa singuruță.

? —

Scoală-te-ai, mămucă,
Și mai grăi' o besăducă,
Că asta e čei de urmucă.

? —

M. S.: Mîndra mami ș'a mami,
(după fată, după prunči)
Că mama nu-z bănuje'.
Mama nu te-o măritat,
Numa în prețin te-o dat.
Mîndra mami tinărucă,
Cum te'ndur a n'e lăsa
Cîn îi mai mîndră vara?
Mîndra mami ș'a mami,
Sărači pruncuți tei,
Mult o si tă' supărați
Și din pičor aruncați;
Prunči tăi či mădăriț,
Mult o si tă' suduiț.
Tăt pujuți pot umbla
Cît îi tătă ulița,
Că nimi' nu i-a strîga:

— ?

[1] De sigur o parodie: informatoarele rîd.

[2] Intrebată dacă în bocete se pomenește despre un brad, Maria Morar răspunde: „nu grăje".

„Haidez, puiuz, la mama".

— ?

O mămucă, o mămucă,
Întorce-ti lăturę
Și-z pune, mamă, pui
Pe mînuța dę-a stînga
Și dę-a can strîntori,
Așa-i mama cu pui.

— ?

Scoală-te, mîndra mami,
C'amu-z d'ine și popa
Și tę-a duce dela puiuț
Și-o rămînça singuruț.
Ię-z rămas, mîndra mami,
Dela lutu de su' masă,
Și d'ela pui tăi din casă,
C'amu te duc și-i lăși.

— ?

Femeile de bărbați:

O găzduță, o găzduță,
Știmu io că îz văduță
Sî'n casă și pę-uafăruță.
O găzduță, o găzduță,
Nu mă lăsa singuruță,
Căz d'ine primăvara,
Tăte plugurilę-o ara,
Num'a tău în loc a sta.

— ?

Ieși mamă, 'naintuță
Sî ți-l ię tu de mînuță.
O găzduță, o găzduță,
Acolo dacă-i sosî,
To' mămuca tę-o 'ntreba,
Că cum ț-ai lăsa' nevasta.
Ioi, Domn'e, dragă găzduță,
Da haida la ferăstuică
Și vez prunci cum să culcă.
Astară dac'a 'nsăra,
Prin' prunci a întreba
Că: „uni-i, mămuță, tata?"

— ?

Dest'ide, mamă, porta,
C'amu-z d'ine și sora

Și voi, mamă, vi-z vesăli
Știu că noi nę-om necăzî,
Noi, mamă, cu puiuții.

— ?

Apăi cîn sosę' la groapă, iară:

Noi după leac am umblat,
Da lecuz nu ț-am aflatu,
Numai unda grăului
Și 'n fundu pămîntului.

— ?

Nu-i în lume mai amară
Ca mortea de primăvară,
Pe 'nfloritu pomilor,
Pe cîntarea cucilor.

— ?

Mamă, če tę-ai supărat
Și pe mine m'ai lăsat,
Majcă, če nu ț-an făcut?

— ?

Mamă, če tę-ai supărat,
Doară nu tę-am ascultat?

— ?

Mamă, če tę-ai supărat,
Că patru kes' ai avut
Și nič într'una n'ai început,
Numa'n če din șese scînduță.
Cum a fost, mamă, mai strîmtuță
Fără de ferjastă, mămulucă.

— ?

Draga mea, hăi mămuiucă,
Fă b'ine și ne mai jartă
De ț-am greșit, majcă dragă.

— ?

Bucură-te, temeteu,
Că mîndră floare-z răstăzim,

(ačeja, cînd moare prunc)

Nu răstăzim, să'nflorjască,
Če'n pămînt să vestežască.

— ?

M. S.: O, Domne, dară, găzduță,
Tu te duz p'e drum d'e lut,
De n'i înturna mai mult;

Da să mei p'e drum d'e ţară,
Dor i înturna pe-astară.

— ?

Čumucă, domnică ieşi,
Pe pămîn' te lăcuieşi.
Ai d'ini' pe uličoră,
Te-ai băgat în vrăžničoră
Şi te-ai băgat pe fereastă
Şi ni-ai duz n'ila din casă.

— ?

O, mamă, hăi mămuliucă,
Fă-m locuţ lîngă tiniuţă,
Că după če să rămîi?
Că n'am maica, să mă mîngîi.

— ?

Mămuliucă, draga mę,
Dumnjata da ţ-ai ales
Căsuţă fără făr'eşti,
Ca pe noi să nu ne mai v'ezi.

— ?

Tu te du' şi io rămîi,
Cu čine să mă mîngîi?

— ?

O, draga męa, hai mămuliucă,
Nu-z h'ie pămîntu grieu,
Că mai ai pe lîngă tine,
Puiuluţ, mămucă dragă.

— ?

O, Domne, lunge' zîua,
Să nu ne lase gazda.
Stăi, gazdă, să ne grăim,
Că minte' ne despărţîm.
Sărači puiuţi tăi,
Că prin' prunč a întreba
Că care l-i, mamă, tata.

— ?

Draga mę, hăi soricuţă,
Dip čę-ai kemat pe maica
Şi m'ai lăsa' singurę,
În lumuţă streinę,
Fără maică şi fără găzduţă?

— ?

Stăi, gazda, să ne'mpărţîm,
Să ne'mpărţîm cu prunči:

Ţie doi şi mie trii;
Če focu să fa' cu ii?

— ?

Bojerelu mieu găzduţă,
Că te duz, dragă, 'n lumuţă,
Fără leag de meringoră;
Da te duz, găzduţă dragă,
Pe drumuţu čel de veči.

— ?

O, Domn'e, găzduţă dragă,
Lăsă-ţ mînurilę-acasă,
K' i păca' să putredęască.

— ?

Găzduţă, cînd ii sosi,
Cu puiuţi t'i tîlni,
Voi, găzduţă, vi-z grăi.
Fă, găzduţă, ala b'ine,
N'e trimetę-o besăduţă,
Cumu-i în čeja lumuţă.

— ?

Bunuliuţu mieu găzduţă,
Fă, găzduţă, ala b'ine,
Dacă-i sosi la puiuţ,
Că puiuţi tę-or întreba,
Cum o răma' şi măicuţa.
Măicuţa n'o rămaz b'ine.
C'o rămas fără pui şi fără găzduţă,
Şi če s'a fa' singură'n lumuţă?

— ?

Draga mami miresuică,
Că, draga mami, n'ai agodit
Ş'aşa, dragă, tę-ai purtatu,
De-z vine popa acasă.
Draga mami floricuţă,
Că tu, dragă, n'ai aşteptat,
Să mei cu m'irele d'e mînă,
Če mai tare tę-ai păzîtu,
Să te duz fără d'e mire.
Scola-te, mîndra mami,
Şi te uită la nărod,
Cum ţ-o zini' la prohod.
Di-a tău stiagu-i mohorît,
La tată lumea-i urît.

Mîndra mami miresę,
Scolă-te drept în picȩre.
Și-ț alę', draga mami,
Și-ț ale' un tiner'el
Care ț-a ție plăcę.
Mama da bagă-va'n cămară
Și vă scote, mîndra mami,
Vă scote la primăvară,
Cîn jes tăț tineri afară.

— ?

Mamă dragă,
Tę-aștęptan să zii,
Și numai vii pe vęc altu.

— ?

Maica męa ai lucrătȩre,
Și tę-ai du' și ni-ai lăsat
Și din cîtu ț-ai trudit
Niñica n'ai folosit.

— ?

Măicuță, dragă măicuță,
Fă-m loc la picȩre.
De nu-i 'nkepe la dreapta,
Apă batăn la picȩre,
Că nu ț-oi fa' mare strîmtȩre.

— ?

Maică drag', ai adurñit
Și niñica nu ni-ai vorbit.

— ?

Mamă dragă, si hod'initǎ,
Că de noi n'ei fi obrintită;
Sie-ț sufletu hod'init,
Că de noi n'i si clătit.

XXI

Certeza Inf. Maria Tat
21.5.34

Dictat [1]

Care-i mai m'ic:

Scolă-te, mă Ionucă,
Că ț-o da mama țîțucă.

[1] Inf. șovăe deseori, repetînd unele versuri, îndreptînd altele.

Ardă focu dofloru,
Că nu ț-o afla' ljacu.

— ?

Spune, scumpu mami fiu,
Cîn la mine îi vin'i,
Să ți-aștept cu cîna gata,
Că ți-uj băga'n cămăruică
Și ți-oi ascunde de țjumucă.

— ?

Șohan n'ai putę crede,
La rădăcină ce șede.
Ședi-un șărpe cu mît,
Scote ruża din pămînt
Și o duče'nt'o grădină
Și nu să mai poate prinde.

[Numai la copil].

— ?

Scolă-te, Ioane, scolă,
Boișori dzac de boală;
Boji răgiesc în pojată,
Copilașu strigă: „tată".
Casa mi-am pregătit,
Ioane, n'ai agodit,
Țjar pintru tine, Ioane,
Am pregătit casa gata
Și tu nu ai așteptat.
Mîndru mami, dragu mami,
Ai fos' țel mai bun copil
Și nu m'ai așteptat
Ca casa să o vedzi gata,
Că și ualți coconi aștiaptă,
Pînă să căsătoresc.

— ?

Undi-ai lăsat mirjasa?
Înainți-o-ai minat,
O 'n cămară-o-ai băgat?
— Niči înainte n'o am minat,
Niči în cămară n'o am băgat.
Aiesta-i căluțu mieu,
Pînza mi-a fi căluțu,
Și tu, cruče strulučitȩre,
Da mñi-o fi o ștergătȩre,

Ca să mă duc la mîndra,
Batăn d'o calc sara.

(Ie un lucru așa, că băjatu acela a avut drăguță și s'a cîntat așa după iel, a zis așa că l-a văzut nopțea în vis). Așa l-am cîntat:

Četirile iz clopotile
Și stiagu iz prapurile.
Nu să cade niči un strop
Stegarjului fără clop.
Doamne, mult mă poș ruga
De vineri diminjața,
Nu mă vrei a m'asculta.
Întinde mina drjapta
Și-i arată mîne-ta,
Care ț-o foz' mńirjasa.
Straița čia de mătase,
Čine poate să o pk'ardă?
Dacă nu m'ai ascultat,
Fără e da ți-ai aflat.
Čizmele tale, băiete,
Li-ai purta' cu clop mai verde.
Čizmele și curaua,
Čine li-a put'ia purta?
Mîndru mami Ionel,
Mîndrile bine ți-or pune.
Dacă-i îmbla după iele.
Čizmele domni le poartă,
Straița în Săgmar pe jardă.[1]

— ?

Feliță, cununa ta,
Săraca la mă-sa,
Unde vrea să putredzască.
Flore mîndră în grădină,
N'o putut să vadă n'ime.
Cîte li-o pus pănă'n prînz,
Tet'e-s mîndre și s'o prins;
Cîte-s d'amiază spre sară,
Mai răstăzi-le-om mîni iară.
Tet'e florile înfluoresc,
Dar a mami veztedză'.

[1] Întrebată ce înseamnă acest cuvînt, înf. răspunde: „așa o vorbă, ca să să potrivească laolaltă".

Veztedzît-o florile,
A mami nu înflorę',
Nu mai înflorę' de loc,
S'o dus, că n'are noroc,
N'are noro', că l-o luat,
Că-i de scos di-aiș din sat,
S'ău dus la antă casă,
Unde pote să nu iasă.
Pănă-i verdele lumi,
Aiči n'a mai zin'i.
Săraca sorica mę,
Șădę-a-umbră 'n temeteu,
Nu știu rău i o bd'ine,
Știu c' acasă nu mai vine.
Spune-m drept s'adevărat
Că cînd să te mai aștept odată,
Să te aștept cu čina gata;
Spune-m sara cînd ii vin'i,
Și dintr'o cas'a mamii plină,
Nu s'adună doi la čină;
Dint'o cas'a mamii rasă,
Nu s'aduná doi la masă.
Și haidęa pe o sărucă,
Că ț-uoi face de činucă,
Ți-ui băga în cămăruică,
Ți-oi ascunde de čiumucă.

— ?

Cîn aș si văduvă, aș ști.

— ?

Cînd zin'e popa:

Scolă-te și grăi' cu min'e,
Cum ai grăi d'adorili.
. . . . . .
Mintenaș zin'e popa,
Zin'e popa și te duče.
Iată-te, că popa vin'e
Și te duče dela min'e.
Če să fac fără de tin'e?
Copilașu strigă: „tată".
Și —

Zice care cum služăște mintęa.

— ?

Gată-te cu čina iute,
N'aștepta să vorbăsc multe;

Gată-te cu cina,
Că s'o stins a ta lumină.
Če să fac cu puişori?

— ?

O de fecior, o fată:

Bucură-te, ţintirime,
Mîndră floare răstăzim;
Nu răstăzim, să'nflorjască,
Či răstăzim, să vestejască,
Că de cînd s'o răstăzit,
Şoha' n'o mai înflorit,
Numa tot s'o vestejit.

Djacu, până atunci cînd să bagă în groapă, cîntă acolo la, temeleu:

Ie-ţ rămas bun
D'ila jarba de su' masă,
D'ila prunči tăi d'in casă;
D'ila jarba din cărare,
D'ila prętinile tale;
D'ila jarba de su' masă,
D'ila nepote din casă.
Ie-ţ rămas bun
D'ila tiner nepotu
Şi nepote şi nepoţ
Carile sîn' d'aičea duş.
Pote că n'au toz ştiut
Că am gîn' de petrecut.

Aşa: rămas bun şi dela čei care n'au venit.

Nepoţ şi nepote
Şi verj şi vere mič şi mătuş,
Carele sîn' d'aičja duş,
Carj au petrecut vjaţa
Până astăz diminjaţa,
Večinj şi večine
Carele au petrecut bine.

XXII

Bicsad — Inf.: Mărie Banişca
23. 5. 34

Dictat

Zičem aşa, de ne cîntăm după mamă, zičem:

Scoală, mămuţă dragă,
Scoală-te, să ne grăim,

Că tot amu ne despărţim.
Scoală-te, mămuţă draga,
Şi fă b'ine-a mă ierta
De ţ-an greşit jo čeva,
Şi 'ntinde mînuţa drjaptă
Şi fă b'ine şi mă jartă.
Vădu-te, mămuţă, b'ine,
C'amu te duž d'ela mine.

— ?

Fă, mamă, aşč binjuţă
Şi grăi'-m o besăduţă.

— ?

Rădică-te înt'u' cotu
Şi te ujtă la nărod,
Că ţ-o zini' la prohod.

— ?

Ardă-te focu, čumuţă,
Că o duč pe-a mea mămuţă
Şi m'ai lăsa' singuruţă.

— ?

Ziče că:

Ie-ţ sănătate bună
D'ela p'etrele din vale,
D'ela prętinile tale,
D'ela jarba de su' masă
Şi d'ela prunči tăi d'in casă.

— ?

Da un' te duž de-acăsucă
Şi lăş casa pustiucă?

— ?

Ba-jče că:

Unde te duž de-acăsuţă,
Bunuljoru mieu tătuţă?
Căž v'ine primăvara,
Činč-amaru n'j-a ara?
Dč-aj îmbla tătă ţara,
Nu-j dulčaţă ca tata.

— ?

A ta casă tare-j strîntuţă,
Fără uş, fără făr'est,
Ca pe noj să nu n'e vez.
Spune-m pe un'e-j vini,
C'oj me' şi tj-oi agodi;

Spune-m pi un' i înturna,
C'oi me' şi ţi-oi aştepta
Şi ţi-oi lua de mînuţă
Şi ţi-oi duce acăsuţă.
Bunulioru mieu tătuţă,
Cum te 'nduri a ne lăsa
Cîndu-i mai mîndră vara?
Cine la lucru ne-a'ndemna?

— ?
Če:

Bunuliţoara mea mămuţă,
Cum te'nduri a lăsa pui?
Če s'or fa', că-z mititei?

— ?

Bunuliţoru mieu găzduţă,
Cum te'nduri a mă lăsa,
A mă lăsa cu pui?
Če m'oi fa', Doamne, cu iei?
Că puiuţi-z mititei.
Fă, găzduţă, aşa de b'ine
Şi kiamă pui cu tine.

— ?
Ziče:

C'ajesta-i un drumuţ mare
Care nu ieşte 'nturnare.

XXIII

Certeza — Inf.: Maria Tat, 21. 5. 34

Parodie

Sin' d'ale care au trait rău. Ziče că:

Atîţa dracî margă cu tine,
Cîte botę-ai pus pe mine.

Nu să ziče'ntre noi, numa să văzeşte ţarecum.

CONVORBIRI [1]

Moişeni — Inf.: Măricuţa Ciocan, Ţiţiie Pop, Pr. Berinde, 22. 5. 34

[1] Întrebările sînt redate cum au fost formulate în chestionar; uneori, ca să fie înţelese de informatori, au trebuit, firește, să fie schimbate. Formele dialectale din răspunsuri, tipărite cu cursive, au fost notate la stenografiere cu scriere curentă.

1 a *

Fgr. 2172 a — CERTEZA, Inf.: Maria Stan, 21. 5. 34

♩=76
Mîn-dra ma - mi Flo - ri - ku - ţă, Skę-lă, mîn-dra ma - mu - ki,
Skę-lă - tę drep-tu-n pi-čga - re
Şî-ţ a - lę, dra-gă, u - nu, Ka - ré ţîi - e ţ-o plă-ku - tu.
Fru - mu - şaų - a mă - mu - ki, kă Ma - ma mîn-dru ţi-o gă-tat,
Să te duž la mă-năs - ti - re,
Nu să tę du - kă ma - ma
În lu - tu, dra-gă Flo - ri - kă,
Skę - lă - tę Skę-lă - tę, puį - u ma - mi, şi zîn a - fa - ră,
De te uį - tă la nă - rod, Kum ţ-o zi-nî' la pro - ųo - du.
Mîn-dra ma - mi Flo - ri - ku - ţă,
Dį-a tăų stįa-gu-į mo - o - rît, La tă - tă lu-mę-į u - rî - tu.

* Transcrierea fonetică din fonograme se deosebește în unele privințe (d. e. *k* în loc de *c*) de cea urmată în revistă, deoarece textele musicale au fost transcrise mai de mult după sistemul obișnuit la *Societatea compozitorilor romîni*.

[1] În rîndurile melodice următoare, intonație curată.

[2] Lipsă în fonogramă.

[3] Finala *la*. Urcarea s'a făcut pe nesimțite.

MOIȘENI
Inf.: Floarea Ghiriti
22. 5. 34

Fgr. 2199

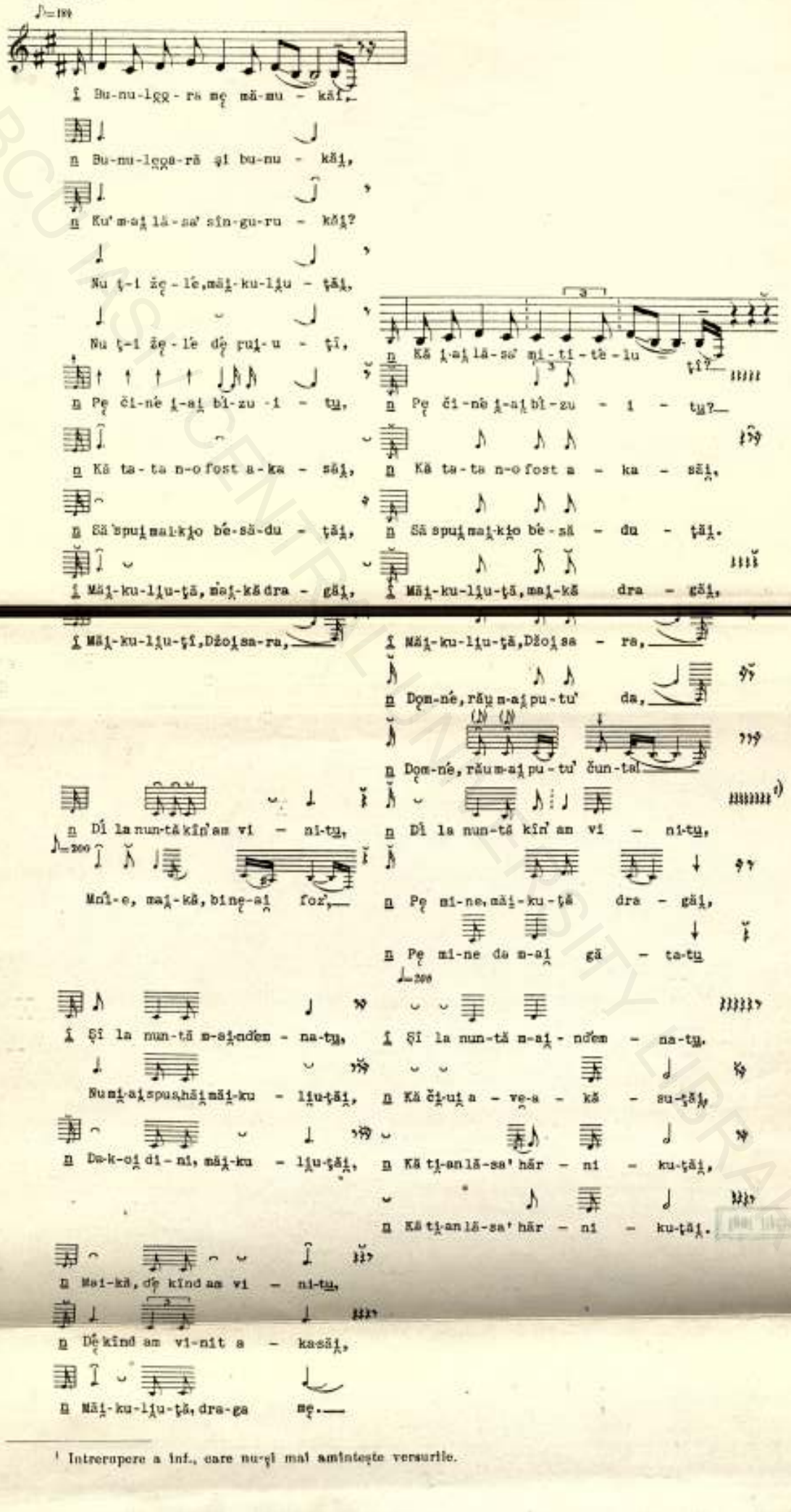
♪=180
Bu-nu-lcoa-ra mę mă-mu - kăi,
Bu-nu-lcoa-ră și bu-nu - kăi,
Ku' m-ai lă-sa' sîn-gu-ru - kăi?
Nu ț-i ăc - le,măi-ku-liu - țăi,
Nu ț-i ăe - le dę rui-u - ți,
Pę či-ne i-ai bî-zu - i - tu,
Kă ta-ta n-o fost a-ka - săi,
Să spui mai-kio bă-să-du - țăi,
Măi-ku-liu-ță,mai-kă dra - găi,
Măi-ku-liu-ți,Džoi sa-ra,
Dom-ne,rău m-ai pu-tu' da,
Dî la nun-tă kîn' am vi - ni-tu,
Mnî-e, mai-kă, bine-ai foz',
Și la nun-tă m-ai ndem - na-tu,
Numi-ai spus,hăi măi-ku - liu-țăi,
Da-k-oi di - ni, măi-ku - liu-țăi,
Mai-kă, dę kînd am vi - ni-tu,
Dę kînd am vi-nit a - kasăi,
Măi-ku-liu-ță, dra-ga mę.
Kă i-ai lă-sa' mi-ti-tè-lu
Pę či-nè i-ai bî-zu - i - tu?
Kă ta-ta n-o fost a - ka - săi,
Să spui mai-kio bè-să - du - țăi.
Măi-ku-liu-ță,mai-kă dra - găi,
Măi-ku-liu-ță,Džoi sa - ra,
Dom-né,rău m-ai pu-tu' da,
Dom-né,rău m-ai pu-tu' čun-tal
Dî la nun-tă kîn' am vi - ni-tu,
Pę mi-ne,măi-ku-ță dra - găi,
Pę mi-ne da m-ai gă - ta-tu
Și la nun-tă m-ai - ndem - na-tu.
Kă či-ui a - ve-a - kă - su-țăi,
Kă ți-an lă-sa' hăr - ni - ku-țăi,
Kă ți-an lă-sa' hăr - ni - ku-țăi.

[1] Intrerupere a inf., care nu-și mai amintește versurile.

1 c

(„glasu-i ca dc-aič, nu-i de Certează")

MOIȘENI
Inf.: Maria Baltă
22. 3. 34

Fgr. 2197

♩ = 80
Ţu-kă-tè ma-ma Nu-ţu-kă, Mîn-dra ma-mi pă-u-nu-kă,
Pă-u-nu-kă şî mi-rga-să şî găz-dă-li-ţă dè ka-să.
Ţu-kă-tè ma-ma, mîn-dru-kă, Mîn-dra ma-mi mî-re-suĻ-kă.
Ma-ma bi-ne ţĻ-o gă-ta-tu, La nun-tu-ţă n-aş-tèp-ta-tu,
N-o aş-tèp ta', ma-ma, Nu-ţă, Nu nun-tă nîč o le-ku-ţă.
Kă ma-ma dę-a-vu-aş-tèp-ta,
Al-fe-lĻu s-o vu gă-ta. Ţu-kă-tè ma-ma, al-gî-nă
Şî ru-ăî-kă dîn grę-dî-nă, Dî-la a ma-mi ĻĻ-rî-mă.
Nu ĻĻ-aĻ fo' ma-mi, Nu-ţu-kă, Nu ĻĻ-aĻ fo' stru-ţuz dè tîr-gu,
Mîĭ flo-ri-ţă dî pe kîm-pu,
Če ru-ăî-ţă dîn grę-dî-nă, Dî-la a ma-mi ĻĻ-rî-mă.
Kîn-du tę vę-dè ma-ma,
Nu-ma-Ļ kra-pă ĻĻ-rî-ma,
Nu-ţu-kă, dę mî-la ta,
Nu-ţă, ţu-kă-tè ma-ma.
Mîn-dra ma-mi, hăĻ Nu-ţu-kă, Mîn-dra ma-mi mî-re-su-kă,
Dĺ-a-ra-tă ma-mi mî-rè-le,
Kă min-te' Ļ-ar hi maĻ bî-ne,
ĻĻ-a şi bî-ne la ma-ma, Nu-ţă, da-kă i l-i a-ră-ta,
Nu-ţu-kă, k-ar şti şi ĻĻ,
Tu mî-riĻ-sa, un-dî-Ļ mę',
Kă mî-riĻ-sa un-dî-Ļ mę'.
Tu-kă-tè ma-ma, Nu-ţu-kă,
Tu-kă-tè ma-ma, mîn-dru-kă,
U-ne tĻ-aĻ duz dę-a-kă-su-kă?

[1] Inf. tușește.
[2] Se aude plîns în fonogramă.

BCUJAS - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY
Biblioteca Universitară Iași

1 d

„mai pe lung"

NEGREȘTI

Fgr. 2156 a

Inf.: Maria Morar

♩=72
n Ie, măi-ku-ță și bu-nu-ță,
n Ta-ré ieșd le i-ri-mu-tă,
n De nu spui o bé-să-du-tă.
Pe či-ne mi-oț bi-zu-ți,
n Maț-kă, ka-sa și pu-ți?
♩=84
Kă io nu le-am foz' măi-ku-tă,
Kă io m-an-dus și-an di-ni-tu
Kă dé-ni-ngă-ța, mă-mu-tă,
i Tu, bu-nă, de prînz le-ați da-tu
i Și să-ru-ța i-ți kul-ka-tu
Și-n kă-su-tă i-și strî-ga-tu,
Mă-mu-liu-tă și bu-nu-tă.
n Da-k-ați fos-tă tu-n kă-su-tă
i Și pu-țiț-an-a-fls' tom-nî-ți,

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fgr. 2198 b

MOIȘENI
Inf.: Țițiie Pop
22. 5. 34

♩=104
Bu-nu-liu-ku mieu găz-du-ță,
De haĭ-deș pîn-ă-kă-su-ță,
De-m vez, găz-du-ță, rîn-du,
Kă nu-ĭ prę bun, zău, a-mu,
kă Mă-ri-ta-ți čel dĭ-al doĭ-i-li
Nu-ĭ bun, mă I-oș gu-ru-ță,
kă Nu-ĭ ka so-ți čel dîn-tîĭ-e.
tu, mă I-oș,
Dĭ-ar-dă fo-ku kă-či-i-le,
Să nu maĭ ke-re pe mî-me
Ku-mu tĭ-o kă-rat pe ti-ne.
Bu-nu-liu-ku mieu găz-du-ță,
Ta-re ieș la ĭi-ri-mu-ță,
Bu-nu-liu-ku mieu găz-du-ță.

[1] Intrerupere datorită emoției.
[2] Fragment de neînțeles în fonogramă.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fgr. 2198 b

MOIȘENI
Inf.: Titlie Pop
22. 5. 34

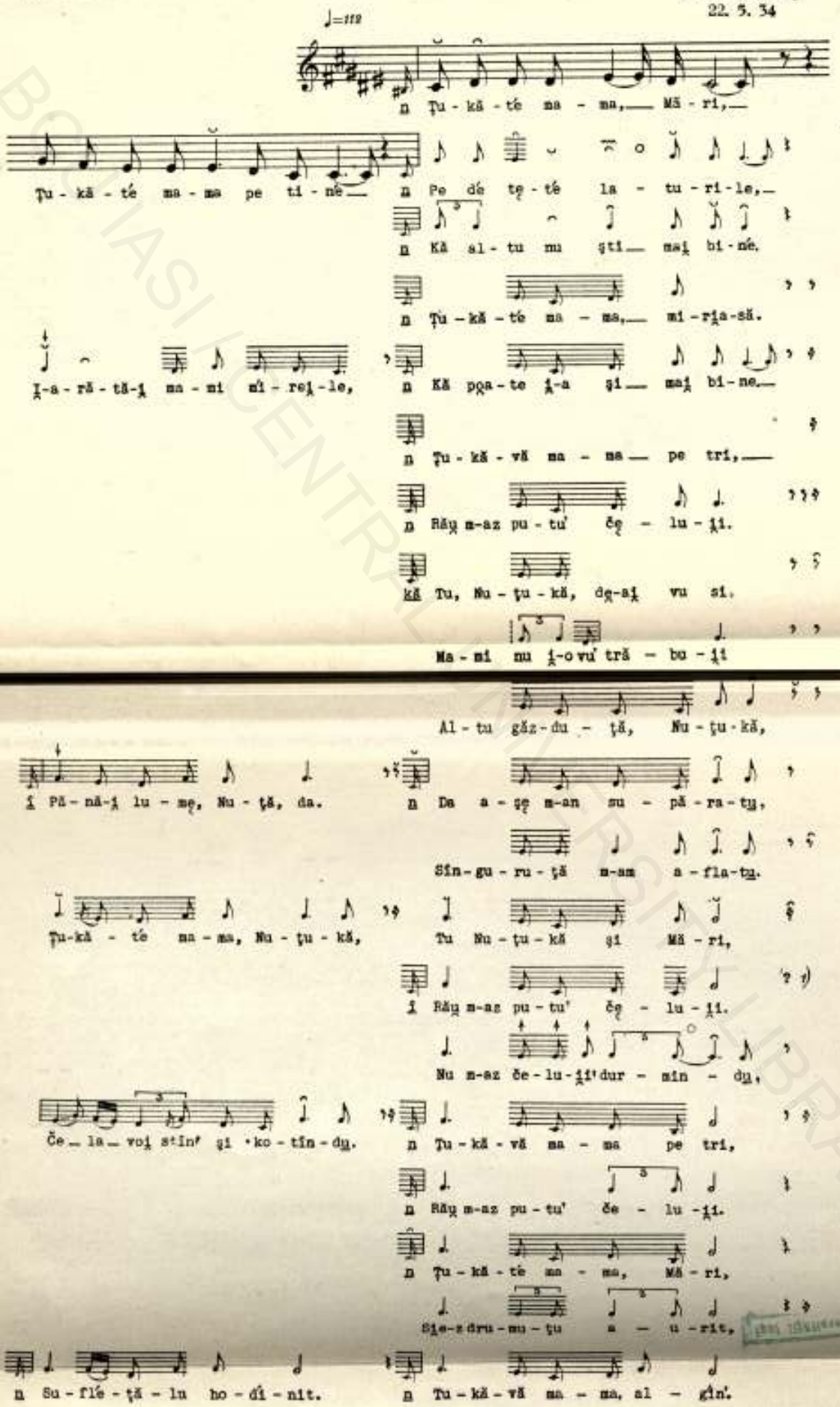
♩=112
n Ţu - kă - té ma - ma,__ Mă - ri,__
Ţu - kă - té ma - ma pe ti - né__
n Pe dé ţe - té la - tu - ri - le,_
n Kă al - tu nu ştiu__ maĭ bi - né.
n Ţu - kă - té ma - ma,__ mi - rĭa - să.
Ĭ-a - ră - tă-ĭ ma - mi mî - reĭ - le,
n Kă poa - te ĭ-a şi__ maĭ bi - ne.__
n Ţu - kă - vă ma - ma__ pe tri,____
n Răŭ m-az pu - tu' čę - lu - ĭi.
kă Tu, Nu - ţu - kă, dą - aĭ vu si.
Ma - mi nu ĭ-o vu' tră - bu - ĭi
Al - tu găz - du - ţă, Nu - ţu - kă,
ĭ Pă - nă-ĭ lu - mę, Nu - ţă, da.
n Da a - şę m-an su - pă - ra - tŭ,
Sin - gu - ru - ţă m-am a - fla - tŭ.
Ţu-kă - té ma - ma, Nu - ţu - kă,
Tu Nu - ţu - kă şi Mă - ri,
ĭ Răŭ m-az pu - tu' čę - lu - ĭi.
Nu m-az če - lu - ĭi'dur - min - dŭ,
Če_ la_ voĭ st'in' şi ·ko - tin - dŭ.
n Ţu - kă - vă ma - ma pe tri,
n Răŭ m-az pu - tu' če - lu - ĭi.
n Ţu - kă - té ma - ma, Mă - ri,
Şie-z dru - mu - ţu a - u - rit,
n Su - flé - ţă - lu ho - dí - nit.
n Ţu - kă - vă ma - ma, al - gin'.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1 Dedesubt în ciornă: ma

1 g

Fgr. 2172

MOIȘENI
Inf.: Mărieuța Ciocan
22. 5. 54

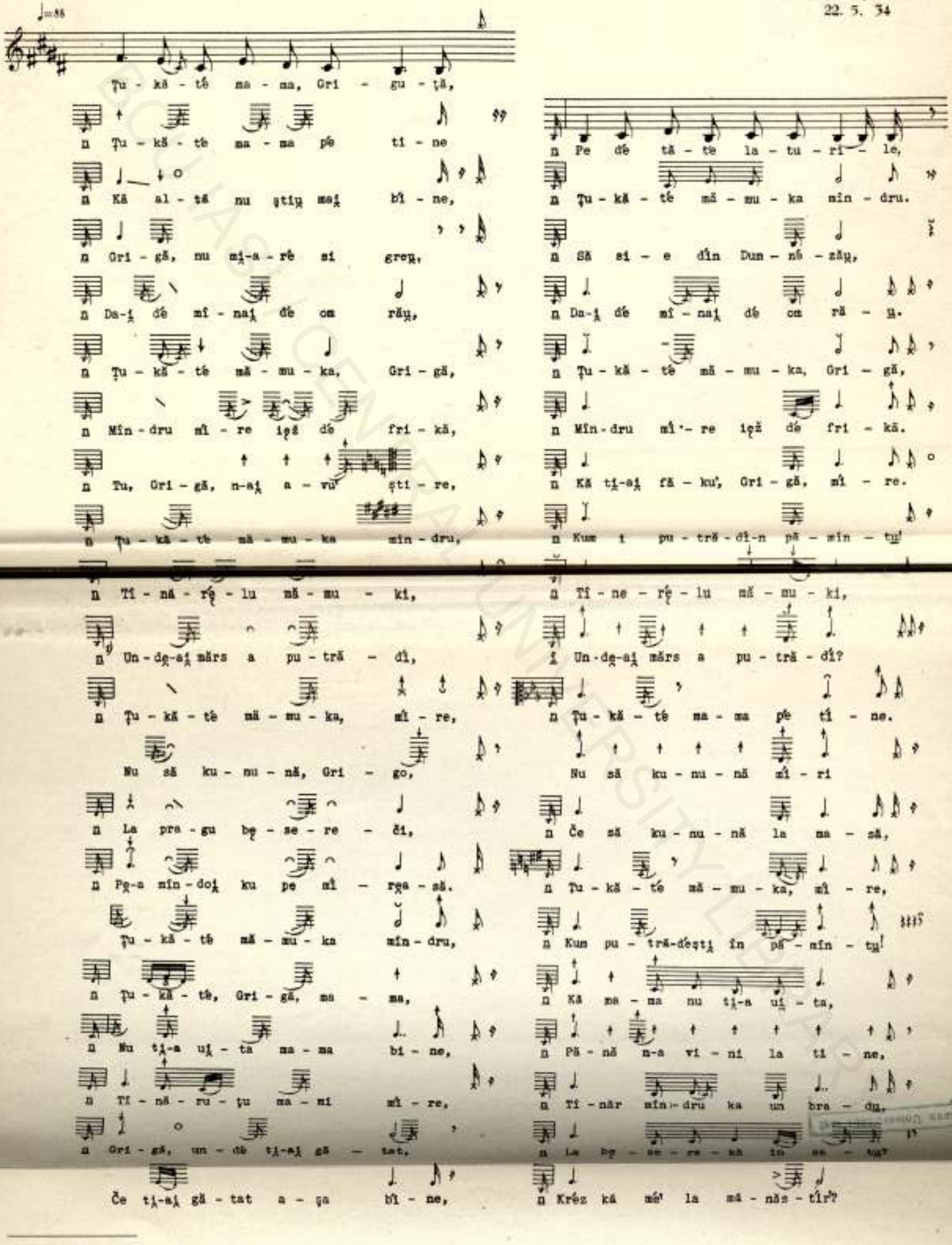
♩=88
Ţu - kă - tè ma - ma, Gri - gu - ţă,
n Ţu - kă - tè ma - ma pè ti - ne
n Kă al - tă nu ştiu maĭ bî - ne,
n Gri - gă, nu mĭ-a - rè si greu,
n Da-ĭ dè mî - naĭ dè om rău,
n Ţu - kă - tè mă - mu - ka, Gri - gă,
n Mîn - dru mî - re ięš dè fri - kă,
n Tu, Gri - gă, n-aĭ a - vu' şti - re,
n Ţu - kă - tè mă - mu - ka mîn - dru,
n Tî - nă - rę̀ - lu mă - mu - ki,
n Un - dę-aĭ mărs a pu - tră - dî,
n Ţu - kă - tè mă - mu - ka, mî - re,
Nu să ku - nu - nă, Gri - go,
n La pra - gu bę - se - re - či,
n Pę-a mîn - doĭ ku pe mî - rę̀a - să.
Ţu - kă - tè mă - mu - ka mîn - dru,
n Ţu - kă - tè, Gri - gă, ma - ma,
n Nu tĭ-a uĭ - ta ma - ma bi - ne,
n Tî - nă - ru - ţu ma - mi mî - re,
n Gri - gă, un - dè tĭ-aĭ gă - tat,
Če tĭ-aĭ gă - tat a - ţa bî - ne,
n Pe dè tă - te la - tu - rî - le,
n Ţu - kă - tè mă - mu - ka mîn - dru.
n Să si - e dîn Dum - nè - zău,
n Da-ĭ dè mî - naĭ dè om ră - u.
n Ţu - kă - tè mă - mu - ka, Gri - gă,
n Mîn - dru mî - re ięš dè fri - kă.
n Kă tĭ-aĭ fă - ku', Gri - gă, mî - re.
n Kum i pu - tră - dî-n pă - mîn - tu'
n Tî - ne - rę̀ - lu mă - mu - ki,
n Un - dę-aĭ mărs a pu - tră - dî?
n Ţu - kă - tè ma - ma pè tî - ne.
Nu să ku - nu - nă mî - ri
n Če să ku - nu - nă la ma - să,
n Ţu - kă - tè mă - mu - ka, mî - re,
n Kum pu - tră-dęştĭ în pă - mîn - tu!
n Kă ma - ma nu tĭ-a uĭ - ta,
n Pă - nă n-a vi - ni la tî - ne,
n Tî - năr mîn - dru ka un bra - du,
n La bę - se - re - kă în ma - tu'
n Krez kă mă' la mă - năs - tîr?

[1] Nelămurit în fonogramă; poate *i*.

Fgr. 2202

BICSAD
Inf.: Luşcă Bledia
23. 5. 34

Bu - nu - l'u - ţu mieu tă - tu!

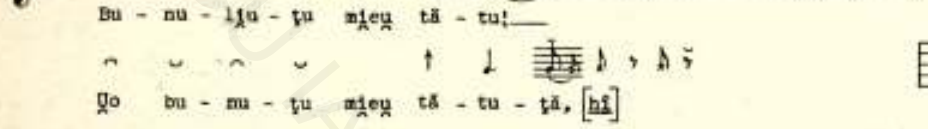

Uo bu - nu - ţu mieu tă - tu - ţă, [hî]

La noi ie pli - nă ka - sa. [hî]

Fă bî - ne, ta - tă, şi iar - tă.

Vai, tă - tu', kîn' an ş-a - žuns,

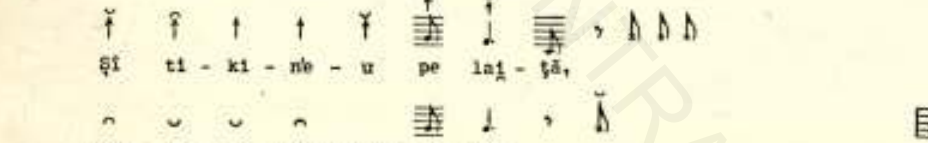

Şî ti - ki - nè - u pe lai - ţă,

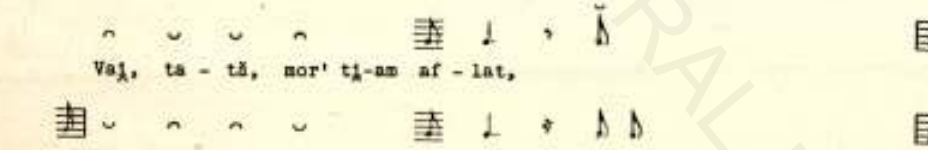

Vai, ta - tă, mor' ţi-am af - lat,

n Şî la ii - ri - mă džun-g'iat.

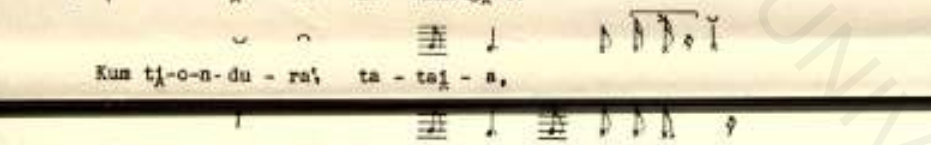

Kum ţi-c-n-du - ra', ta - tai - a,

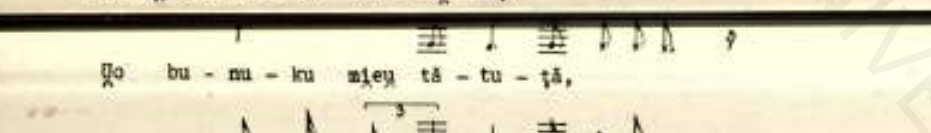

Uo bu - nu - ku mieu tă - tu - ţă,

Nu - mai nou - ă n'-i a - ma - ră.

Fă, tă - tu - ţă, a - la bî - ne

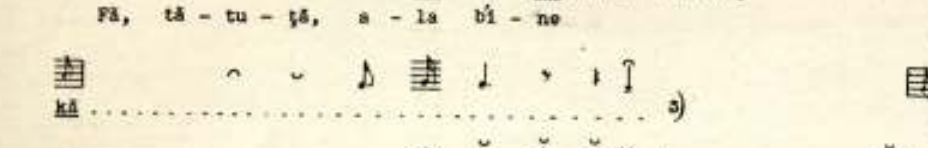

kă ..... 3)

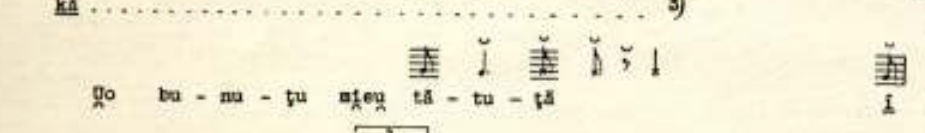

Uo bu - nu - ţu mieu tă - tu - ţă

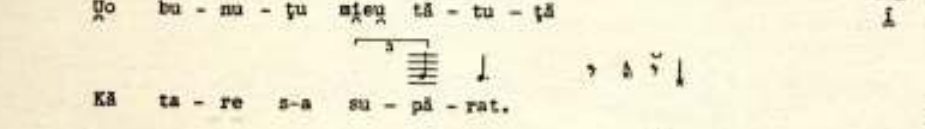

Kă ta - re s-a su - pă - rat.

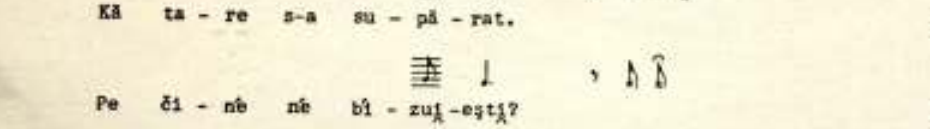

Pe či - nè nè bî - zui - eşti?

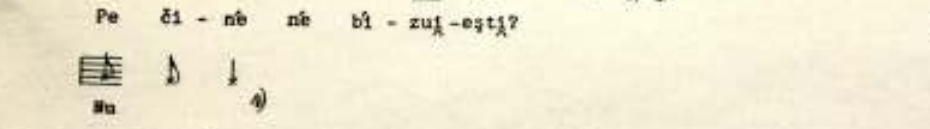

Nu 4)

Kum tè-n-duri a nè lă - sa?

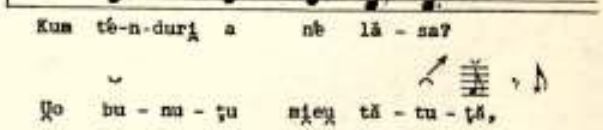

Uo bu - nu - ţu mieu tă - tu - ţă,

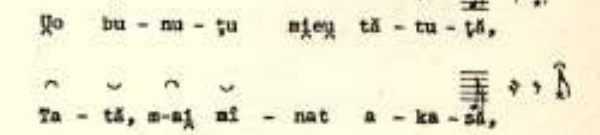

Ta - tă, m-ai mî - nat a - ka - să,

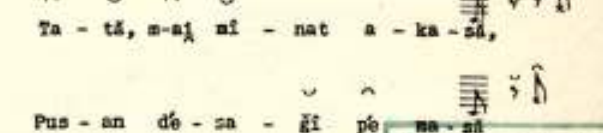

Pus - an dè - za - ği pè ma - să

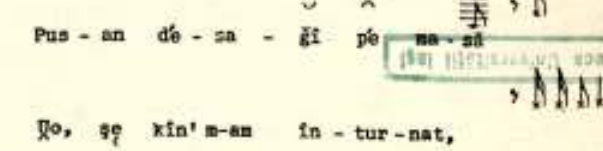

Uo, şe kîn' m-am în - tur - nat,

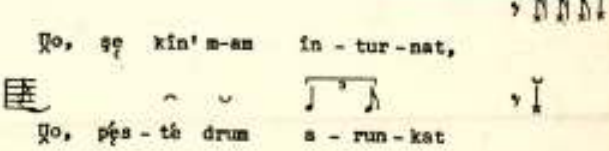

Uo, pès - tè drum a - run - kat

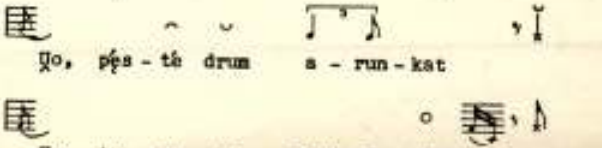

Uo, bu - nu - ţu mieu tă - tu - ţă,

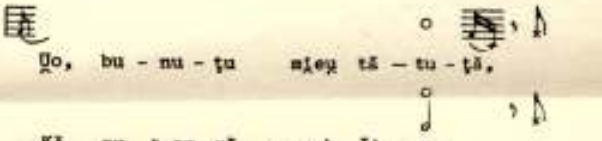

Kă nu ţ-am vă - zu' ži - na.

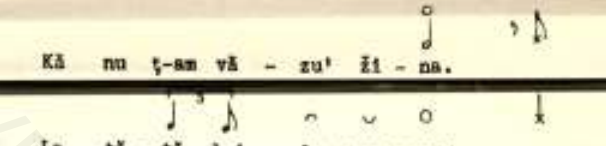

La tă - tă l-i lu - mea var',

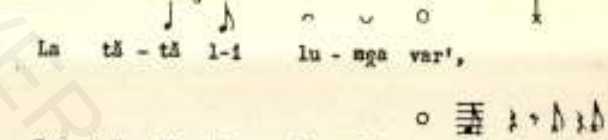

Uo, bu - nu - ţu mieu tă - tu - ţă,

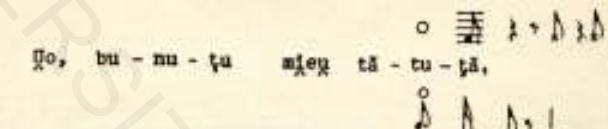

Hai - dè, du - mă, a - ka - a - să,

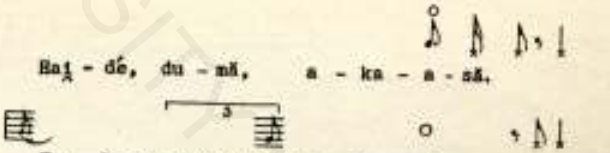

Uo, la prînz nu ni-am a - du - nat.

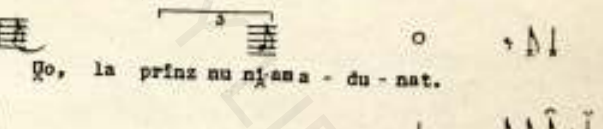

Î Fi - e-z nî - lă de ma - ma,

Uo, bu - nu - ţu mieu tă - tu - ţă,

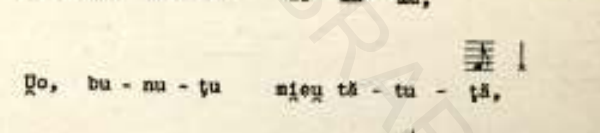

Kă pe ma - ma nu-i pe čin'.

[1] Sfîrşitul cuvîntului înnecat de plîns.
[2] Nu se repetă în strofele melodice următoare.
[3] Nu se înţelege textul în fonogramă.
[4] Inf. se opreşte din prietna plînsului.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

Fgr. 2178 b

2 b

CERTEZA
Inf.: Maria Mihoc
21. 5. 34

♩=108
1. n Pă, măi-ku-ţă, a-la bî-ne
2 Şi mă kia-mă lîn-gă ti-ne,
n K-a-ko-lo m-ui ho-dî-nî,
n Mai-kă, nu m-ui a-mă-ri—
n Şî-n lu-mé nu-i nă-kă-ţî,—
♩=100
n Kă io, mai-kă, nu trăi-es-ku,—
n Nu-mai— kî-tu m-a-mă-răs-ku—
uă Şî-n lu-mé mă nă-kă-ţes-ku,—
uă Kă nu-mai— cei— şti
i Če nu-i ma-mă né-kă-ri,—
♩=108
i A-mar— dé i-ri-ma ii.
i Kă şti io, ăi măi-ku-liu-ţî,—
uă Nî-či mî-lă— la ti-niu-ţă,—
uă Năiž nă-dęž-dé la tă-tu-kui,—
2 Măi-ku-ţă, nu té şti-i-u,—
ă Nu-mai în spun ę-mi-ni:
n Ai fos' ku ma-mă,— Mă-ri."
uă Ş-a-mu da nu-i néi-kă-ri.
n Kîn-du lé vă', hăi— măi-kuţ',—
i Kînd io lé vă' pé al-té,
i În tă-tă Du-mi-ne-ka.

Biblioteca Universitară

Fgr. 2136 b

2 c

NEGREȘTI
Înr.: Maria Morar
21. 5. 54

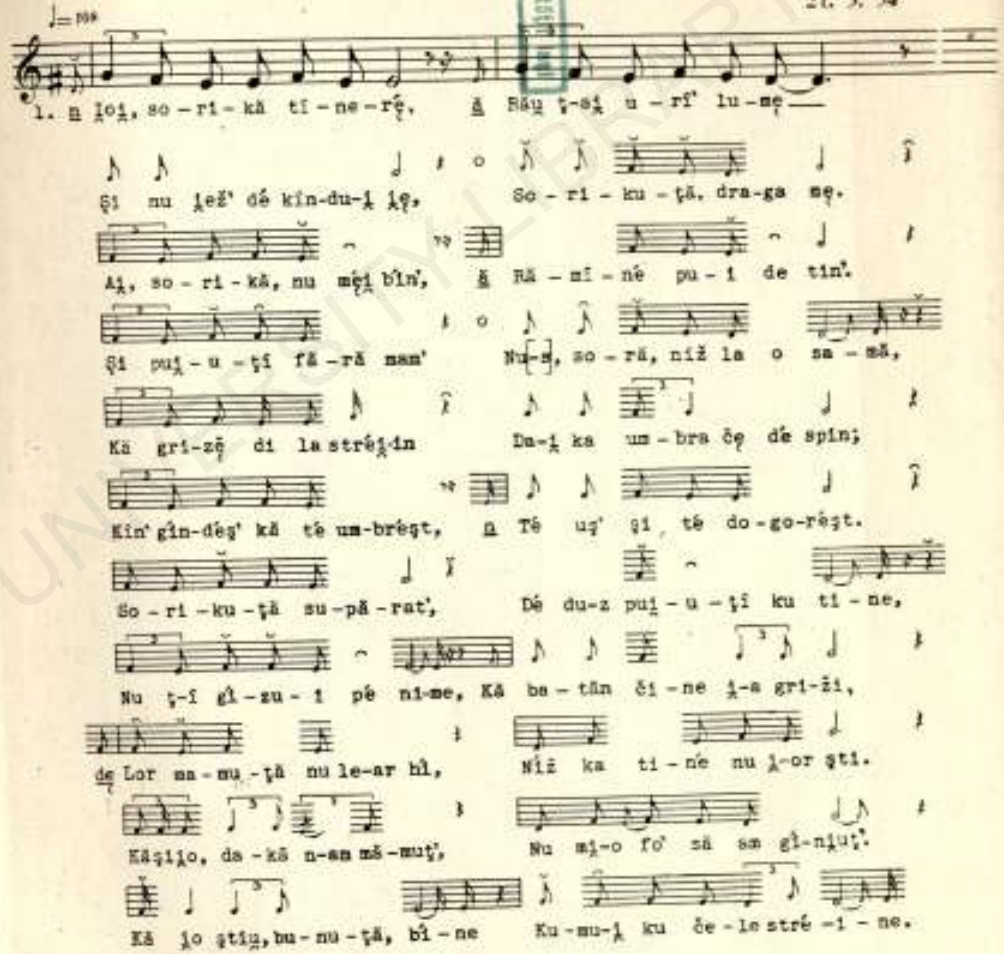
1. A ḷoi, so-ri-kă ti-ne-rę, ă Răụ ț-eḳ u-rî' lu-mę
Și nu ḷeș' dé kîn-du-ḳ ḷę, So-ri-ku-ță, dra-ga mę.
Aḳ, so-ri-kă, nu męi bîn', ă Că-mî-né pu-i de tin'.
Și puḳ-u-ți fă-ră mam' Nu-ș, so-ră, niż la o sa-mă,
Kă gri-zę di la stréḳ-in Da-ḳ ka um-bra čę dé spin;
Kin' gîn-deș' kă té um-brești, A Tè uț' și tè do-go-réșt.
So-ri-ku-ță su-pă-rat', Dé du-z puḳ-u-ți ku ti-ne,
Nu ț-î gî-zu-i pé ni-me, Kă ba-tăn či-ne ḷ-a gri-ži,
dę Lor ma-mu-ță nu le-ar hî, Niż ka ti-né nu ḷ-or ști.
Kăṣḷo, da-kă n-am mă-muț', Nu mḷ-o fo' să sm gî-nḷuț'.
Kă ḷo știụ, bu-nu-ță, bî-ne Ku-mu-ḳ ku đe-le stré-i-ne.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2 d

BOINEŞTI
Inf.: Mărica Stăt
23. 5. 34

Fgr. 2215 b

♩= %
Uă găz-du - kă, uă găz-du - kă,
Uă dé kum să trăies-ku-n lu- mu - ţă,
Dé spu-né, găz-du-kă dul - če,
Dé m-a go - ní un dor ma - ri,
Bu - nu-lăo - ru măeu găz-du - kă,
şi té uă - tă la nă - ro - du,
Lă-sa - tu-m-aă vă - du - u - kă.
Bu- nu-lăo-ru măeu găz-du-ţă?
Pé ka-ré dru-muţ ti-ă du - če;
Un-dé să té ştiu ko - ta - ri.
Dé skoţ-lă - té şi-nt-un ko - tu
Kum o vi-ní' la pro - ho - du.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2 c

BOINEŞTI
Inf.: Marica Stăi
Bucureşti, 17. 12. 34

Disc 533 c

Ţă, găz - du - kă, ţă, găz - duk',—
dé Lă - sə - tu - m-aį vă - du - uk'.—
dé Kum a - ma - ru mįeų uį si,—
n Să pe - trè' ku strę - i - ni?—
n Găz - du - kă, bu - nu - ţu mįeų,
n Doam-ne, če m-uį fa - či įeų,—
n Kă įo mi-s ta - ré slă - bu - kă,
Da kum uį tră-įi-n lu - mu - kă?
dé Ţă, găz - du - kă, ţă găz - du - kă,
De įo ţi - įe-z mul - ţă - măsk,—
Kă m-aį lă - sa' sî - nă - tę - să,
n Da nu m-aį lă - sa' voį - ę - să,
Ţă găz - du - kă, bu - nu mįeų.

Fgr. 2616 a

♩= 92

BOINEȘTI
Inf.: Nuța Ardelean
23. 5. 34

Do bu - nu - ka mę mă - mu - kă, Un - de tę duž de-a-kă - zu - kă ?
n Pî mî' mă laą sîn - gu - ru - kă, n Bu - nu - leo - ra mę mă - mu - kă.
uo Maį - kă, če tę-aį su - pă - ra - tu, n Do - ră nu tę-am as - kul - ta - tu,
n Bu - nu - leo - ra mę măį - ku - ță?
n Fă, măį - ku - ță, a - la bî - ne n Și mă kia - mă și pe ni - ne
n Če m-oį fa' fă - ră de ti - ne, n Bu - nu - leoa - ra me măį - ku - ță?
Iar - tă - mă, măį - ku - ță dra - gă, n Și de ț-an_grę - șit o - da - tă.
n Bu - nu - leo - ra_ me mă - mu - kă.
n Și aį ku mi - ne-n kă - su - kă, n Kă ți - ți-oį gri - ži bî - niu - kă,
Bu - nu - leo - ra_ me mă - mu - kă.

Biblioteca Universală Iași
BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2 g

BOINEȘTI
Inf.: Nuța Ardelean
23. 5. 34

Fgr. 2216

Uo, mîn-dru-ka ma-mi, mîn-dru-kă,
Da și ăi s-a fa' puiu-ku,
Mîn-dru-ka ma-mi Mă-ri,
Da un-di țe duž dș-a-kă-su-kă?
Mîn-dru-ka ma-mi, a-mu?
Dè și-dșa pî-nă în kă-su-kă
Și îi dă la puiuk îi-ți-kă.
Mîn-dra ma-mi Ma-ri-șa-kă,
Mîn-dru-ka ma-mi Mă-ri?
Pș mi-na stre-îi-nu-lu-îi.
Nu știu kum ai ne-vès-ti-tu,
Čî s-a fa' fă-ra ti-niu-kă?
Pșa čî-ne-l-ai gî-zu-îi-tu,
Pșa frun-zu-ka spî-nu-lu-îi,
Mîn-dra ma-mi tî-nă-ru-kă,

2 h

BOINEŞTI
Inf.: Nuţa Ardelean
Bucureşti, 17. 12. 54

Disc 532 c

Oa, mîn-dra ma-mi Mă-ri-ţa kă,
Oa Un-dé méi mîn-dra ma-mi, Da un-di te duż di-a-kă-su - kă?
Oa Mîn-dra ma-mi Mă-ri-ţa-kă, Laş puiu - u-ku la ţi-ţu - kă.
Oa Mîn-dru-ka ma-mi Ma-ri, Nu ţ-î mî-la dé puiu - ţu,
Mîn-dra ma-mi Mă-ri-ţa - kă,
Oa K-a Că-mî-neé mi-ti-té-lu-ţu? Mîn-dra ma-mi haiu Ma - ri,
Oa dé Iţe-s puiu - u-ku în bră-ţu-kă şi ţi-l u-dă la gu-ru - kă.

2 i

CERTEZA
Inf.: Ţiţie Baltă
21. 5. 34

Fgr. 2172 h

♩= 104
1. Ti - nă - re-lul mieu găz-duţ,
U - ne te duz dg-a-kă - suţ', A mă lă - sa sîn - gu - ruţ',
Ţi - nă - ră şi vă - du - uţ'? Mi-i ru - şi - ne de lu - muţ',
Să mă stri-ge vă - du - uţ, Kă mi-s ta - re ti - ns - ruţ'.
La - să lu - tu la fo - ku, Skga - lă şi kreş - te puiu,
2)
. . . . . Vin a - ka - să şi găz-dă-luiu
Kă puiu - u-i mi - ti - te - luţ 1 Şi a - la tră- buiu kres-kut.

[1] Intrerupere a inf. In fonogramă se aud cîteva cuvinte vorbite: „Ba-i mai mult".
[2] Fragment de neînţeles în fonogramă (greşeală de înregistrare).

2 k

„Numa după viorică, după muzică"

NEGREȘTI
Inf.: Maria Morar
20. 5. 54

Fgr. 2155

De skoa-lă - te, fră-țiu-liuț,
Kum te duș din-tre fe-čoriț!
Tă - tă lu-moa-iț ku hă - nat,
Și de și-rê nu leo-aț dat,
Dț-a tău stța-gu-ț so - o - rît,
Dț-a tău stța-gu-ț su-pă - rat,
Mi - nê - ta și-ț hî - e drag,
Fră-țiu-lu' și tî - nă - ruț,
Din-tre ki-te-s a - i - čo,
Kă noț nu te-on a - pă - ra,
Tî - nă - ru' și su - pă - rat,
La be - se - ri - kă în sat.
Kă as-tăz îț Du - mi - ne-kă,
Nu tê du - če pe dru - su-țu,
Și ieș ta - re tî - nă - ruț,

Fră-țiu-lu, stru-țuz de floriț,
Fră-țiu-lu', stru-țuz de brad,
♩=60
Dib če fok te-aț în - su - rat
La nun-tă nu ț-aț ke-mat.
La tă - tă lu- moe-i u-rît;
♩=92
Kă nu-ț ro - șu și ku alb,
Fră-țiu-liuț i su - pă-rat.
Dê skoa-lă - tê și-ț a - lș,
Ka - rê țî - je ț-a plă - čș,
Ka - rê te-a tra' i - ri - ma.
Nu știu un-di tț-aț gă - tat.
Du-ră-ț me la be - se - ri-kă,
Kă as - tăz îț Du - mi - ne-kă.
K-aț es-ta-ț ta - rê lun-gu-țu
Să pu-tră-dș-ti-n lu-tuț.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Ce semne prevestesc moartea? [1]

M. C.: Cîntă *ciovriga* în *apropele căsi*, pasărea morţei. *P'ingă* casă, prin pomi.

Ţ. P.: Cîntă orişicine, găina, oricum, cîntă ca cocoşul. Se sparge vase în casă.

M. C.: Cînele urlă.

Căderea stelelor prevesteşte moartea?

M. C.: Văd că cade stea, dar nu ştiu *dip če* şi cum.

Ce semne arată agonia?

M. C.: Îl cunoşti după *cotaĭ*. Este un *cotaĭ* oarecum.

Ţ. P.: Cînd este aproape de moarte i se ia vederea, nu vede.

M. C.: I se leagă limba. Se cer afară. Şi *coată* pe sus, pe cer.

Ce se face pentru uşurarea morţei?

M. C.: Aduce şi pe popa, să cetească *masla*.

Ţ. P.: De nu, şi părinţii, aşa. Că mor prunci şi nu pot muri. Apoi zicem: „Tatăl Nostru Născător".

Sînt zile mai bune sau mai rele pentru moarte?

Ţ. P.: Care moare de-l îngroapă în ziua de Paşti, în duminici, este mai bine.

Săptămîna luminată este un timp bun pentru moarte?

Ţ. P. Ştie Dumnezeu. Care moare în Joi-mari aceia merg în Rai şi se îngroapă pînă în ziua de Paşti. E săptămîna Paştilor, nu Săptămîna luminată. Săptămîna albă e *tomna* la Postul mare.

Se pune o luminare în mîna celui ce moare?

M. C.: Înainte de ce moare aprinde lumina. Cine este în casă, fiecare. Lumina i-o pune în mîna dreaptă. O ţine el. Dacă nu poate, atunci ţine omul mîna lui. Şi după aceea, gata.

Se primeneşte cel ce moare?

M. C.: Înainte nu. Îl scaldă numai aşa şi îl *kistulăe*. În casă *kistulăe* mîndru. Numai se mătură, se *mesuĭe* pereţii . . . După ce moare, mătură pe jos. Deschide ferestrele înlături, să sufle vîntul prin casă, aşa, după ce a murit. Cînd e mortul pe laiţă nu deschide de loc. Atunci numai, pînă ce ai mortul în casă.

După moarte se întorc oglinzile?

M. C.: Oglinda o întoarce pe dos. Se întorc oglindele.

Ce se face mortului îndată după moarte?

Ţ. P.: Dacă moare, îl scaldă şi îl *clopotesc*. În casă îl scaldă, în căldare. Îl pune pe *lepedeu*. Pe laiţă *gozĭ* şi pune *lepedeu*.

Cine spală mortul?

M. C.: Îl spală oamenii. Este oameni, anumiţi de cea samă.

Pe *borese*, *borese* şi pe bărbaţi, bărbaţi. Dacă-s copii, *borese* bătrîne. Care-s mai mari, are curaj omul aşa mai bătrîn, cei săvîrşiţi, trecuţi din dragoste, trecuţi din lume.

Ciţi oameni spală mortul?

M. C.: Pe bărbat îl spală doi; pe prunci mici, unul; pe oameni mari, tot doi.

Cum se scaldă mortul?

M. C.: Cu apă caldă în vas, în oala de *ser*.

Ţ. P.: O oală aşa *kistaşă*. Toarnă omul care-i pune apă în *scăldare*. Nu se atinge cel ce spală, la oală.

M. C.: Îl spală cu *ranţiuţ*, spălătoare de corp, şi cu sopun, pe toată pielea. Îl spală odată aşa, apoi îl *limpeze'*. Nu este slobod să rămînă orişice *piscoşi*. Să nu rămînă *nicări*. Cu spălătoarea îl spală. Şi acela ce spală, apoi se bagă în unghi şi se spală.

Se taie unghiile mortului?

M. C.: Unghiile nu le taie. Care ajunge să moară cu unghii, nu le tai. Care şi le taie el, apoi bine.

Mortului i se taie părul?

M. C.: Părul nu. Îl *rătundzâ'* aşa roată, pe oamenii care-s bătrîni. Rade bărbile pe bărbaţi. Cine îl spală, îl piaptănă. Ung pe cap cu unsoare.

Ţ. P.: Ia din păr. Nu ştii după cine umblă norocul în casă. Apoi dară ia şi pune-o bine undeva. Sub o streaşină, după grindă Care după cum e greţos de mort, de spaimă numai. Care nu se spăimînteză, apoi pune şi în casă; care nu, duce afară. Pentru norocul mortului. Nu ştii pentru care umblă norocul în casă.

Ce se face cu apa dela scalda mortului?

M. C.: O *ţipă* unde nu umblă aşa în picioare, pe unghiere de gard, să nu păşească oamenii în ea. Dacă păşeşte, nu-i nici un *bai*, dar pică la un urît oarecum.

Ce se face cu briciul, foarfeca şi pieptenele întrebuinţate pentru mort?

M. C.: Le *ţipă*, ori le pune cu el, ori le pune într'o parte. Nu umblă nimeni cu ele mai mult.

Ţ. P.: Pune-le cu el în *copirşâu*, nu le asvîrlă. Noi le-am pus în *copirşâu*.

Cu ce haine se îmbracă mortul?

Ţ. P.: Care e haina mai frumoasă.

M. C.: Îl pune cu haina mai frumoasă. I-o pune deslegată, că pe mireasă cu cunună, pe fecior îl pune fără de *clop*, cu *clopu* lîngă el. Îi face steag, numai la feciori şi la fete. Şi *ceterâ*. Steag ca la nuntă.

Ţ. P.: Îi alege şi stegar. Îi *înkiţoteneă* pe tot locul pe cei tineri. Dacă este însurat, apoi îl desleagă la grumaz aici, că rămîne nevasta tînără şi să se mai mărite iar, care e tînără.

M. C.: În picioare *ştrumfe* din *bold*, alb, negru. Sau îi fac şi din pînză ce ţesem noi, îi fac. Nici ghete, nici opinci. Cine nu are să cumpere *ştrumf* din bold, îi *fă* de pînză. La bărbaţi cujmă'n cap; la feciori numai *clop* cu *struţu*, aşa cum este între dumneavoastră capelă. O pune alături în *copirşâu*.

Cum se cos hainele mortului?

M. C.: Aţă fără nod. Cu foarfeca taie.

Se pune ceva în hainele mortului?

M. C.: În buzunar pune lei şi cruce de ceară. Pune lei puţini, cam vre-o 10-15. 9 lei am pus noi, să aibă şi el de drum. Aşa e bine.

Ţ. P.: Zice între noi că sînt 9 vămi. La trecători. Sînt 9 trecători şi apoi *punerăm* 9 lei în lumină de ceară, *punerăm* în mîna aceea.

În care încăpere se aşează mortul?

Ţ. P.: Unde a murit, în casă, unde şade omul. Nu se mută mortul. Unde moare, acolo îl pune. De este în casa mare, în casa mare; de este în a mică, tot aşa.

M. C.: Unde este mai mîndru, acolo îl pune. Îl poate muta. Pe fiu-meu l-a împuşcat grănicerii în pădure şi l-am adus acasă.

Cum este aşezat mortul?

M. C.: Picioarele înainte, *cătă* uşe, capul *cătă* răsărit în sus. Paie îi *aşternărăm*. O haină, *halupă*, *kistaş* îmbrăcat. Şi de pe ladă îl ia şi îl pune în *copirşâu*, *cumu-i*.

Se face o luminare de lungimea mortului?

M. C.: Lumină cît îi omul de mare. Se face colac şi i-o pune pe piept. O face cine ştie *fa*, care are vreme, lumina trupului. Măsoară pe om cu aţă şi pe aceea lumina se face aşa cu ceară. Cînd *clopotesc*, o aprinde; şi cînd stau de *clopotit*, o sting. În 3 zile. Dimineaţa, la masă, o aprind. Seara iar o aprind. Cînd stă, iar o stinge.

Ţ. P.: Şi cînd vine popa, apoi nu aprinde.

Ce se face cu luminarea aceasta după înmormîntare?

Ţ. P.: Lumina trupului o dă la ce duc praporii. Şi pune şi în capul *copirşâuluĭ* două şi arde cît se *prohode'*.

M. C.: Pune lumini mari în *feşniče*: 4 în jos, 2 *feşniče* mici pe *copirşâu*.

Ţ. P.: Unul la *ist* capăt de *copirşâu* şi unul la *ist*. S-aprinse.

Mortul stă acoperit?

M. C.: Astupă cu *urzică* sau cu pînză, atunci cînd e gata de spălat. *Ţipă* peste obraz la el. Dacă e mort aşa pe laiţă, *ţipă*

urzica. Îl pune așa și apoi pune peste el, pune peste picioare, țesută rar. La mijloc este albă, numai pe margine are forme mîndre țesute. Se cumpără din *bold*.

Mortul rămîne cîteodată singur?

M. C.: Nu-l poți lăsa. Se *hătuește* o mîță, ceva.

Animalele pot sta lîngă mort?

M. C.: Nu se apropie nimic de el. Nu lasă. Le gonește afară.

Se poate lucra lîngă mort?

M. C.: Cît stă în casă, nu poți lucra. Nu este bine să lucri nimic. Care-s oameni străini. Băgăm *socăciță* la copt, la fiert mîncare, dar ăi din casă nu aprind nimic.

Lumea vine la mort?

M. C.: Vine orișicine. Toată lumea vine. Și cine-i sfădit cu el, orișicine.

Noaptea se adună lumea la mort?

M. C.: Noaptea se adună. Se joacă așa în cărți, ca *strînsură*, priveghi. Nu se mîncă. Dă *pălincă* la oameni și joacă în cărți.

La priveghi lumea se atinge de mort?

M. C.: De mort nu se atinge.

Ce spun cei ce intră la mort?

M. C.: „Dumnezeu să-l ierte". „Ierte-l Dumnezeu".

Unde stă sufletul mortului?

M. C.: Zicem că este în casă. Știe Dumnezeu. Nu știm. Numai Dumnezeu știe.

Ț. P.: Sub streașina casei, *păr'* la 6 săptămîni.

M. C.: Nu este decît numai pînă cînd îl îngroapă.

Ț. P.: Nu se poate duce, că se dă pomana la 3 zile. El nu se duce, că nu se poate duce, că nu-i *capăt* cu plata. Pînă la 6 săptămîni nu se duce. Intră sub streașina casei.

M. C.: Știe-l Dumnezeu.

Ț. P.: Nu se duce *păr'* la 6 săptămîni. Sufletul nu se duce, gata. Apoi se duce la treaba lui. Îi dă pomană în 6 săptămîni, apoi mai departe se duce pe drum.

Se pun merinde pentru sufletul mortului?

Ț. P.: Cine vrea, îi pune pe masă un pahar cu o leacă de vin sau *pălincă*, ce are în casă. Apă într'un pahar.

Cînd se aduce sicriul?

M. C.: Copîrșău, la 3 zile. La 3 zile îl petrec între noi. Pînă atunci stă pe laiță, chiar pe 2 scaune; pune scînduri.

Cine face sicriul?

M. C.: Copîrșău îl cumpără dela *astaliș*. Dacă nu are bani, îl *fă* din scînduri.

Care este prețul unui sicriu?

M. C.: Cine după cum are rîndul. Noi am dat 400.

Cum este făcut sicriul?

M. C.: Copîrșău este cu două funduri, unul dedesupt ori altul deasupra. Și *urzica* e pe el. Fundul și apoi îl înfundă.

Se ia măsura mortului pentru facerea sicriului?

M. C.: Pentru *copîrșău* cu o *rudă*, o *botă* de orișice.

Ce se face cu măsura sicriului?

M. C.: Țîpă cu el în groapă.

Sicriul se pregătește cumva?

M. C.: Îl tămîiază cu tămîie și îl afumă cu în. Aprinde tămîie și îl astupă. Pe un *fedeș* de cărbune. Îl pune și îl astupă.

Ce se pune în sicriu?

M. C.: Nu pune, numai *pănă*, surcele *trii*, surcele din *copîrșău*, din ce se cioplesc, din cruce. Că și crucea tot odată se face. Spic de grîu se face la mireasă, se pune.

Se pune o pernă în sicriu?

M. C.: Cine are de unde pune; care nu, îi *fă* perină de paie.

Se pune ceva lîngă mort în sicriu?

M. C.: Dacă vrea, la tineret. Cum fac colaci, se pune un colac ori doi și mere, care vrea.

Pr. Berinde: Pune în jurul obrazului poame: mere, prune, ce are.

Cine face crucea?

M. C.: Și cruce pune la morți. Omul care vrea o face.

Se face același fel de cruce pentru toți morții?

M. C.: Într'un fel. Și la copii la fel. Numai că la copii este mai mică.

Cînd vine preotul?

M. C.: La *trii* zile. Preotul vine după amiazi. Dacă îl chiamă cineva. Cînd este gata, *me'* după el și apoi vine. Popa intră în casă și îl *sfințe'* și *fă* feștanie. Parastasul îl *fă* seara. Cînd are vreme oamenii, să-l îngroape. Astăzi *fa'* parastasul și apoi mîne îl îngroapă. Iar mîne îi face feștanie.

Cine ridică mortul?

M. C.: Îl scoate în *odor* afară 4 oameni. Pe *borese, borese;* pe bărbaţi, bărbaţi.

Ce se face la ridicarea sicriului?

M. C.: Pe tata şi pe mama, pe părinţii din casă, care ţi-s în casă cu mortul, îi dă cu spatele de uşe, de alţi oameni streini. Închide uşa şi dă cu ei de uşe. Numai aşa, atinge o leacă. *Iče* că uită mortul.

Se face slujbă în curte?

M. C.: Rudele *îng'erunte* lîngă el jos. *Fă* prohodul mortului. Şi apoi îl duce la groapă.

Ţ. P.: Cînd îl scoate din casă, bate cuiele, îl astupă.

M. C.: În *odor* pune alea pe *copîrşău*, pomană şi lumină. Apoi le aprinde. Şi praporul, are colaci şi ştergător şi *kiskineu*, la fecior, *kiskinuţă* mititel.

Ţ. P.: La prohod, şi *oluri* şi pomeni. Şi lumini îs aprinse la prohod.

Cum se duce mortul la cimitir?

M. C.: Mortul, cu carul. Mama şi sora şi veri se pune pe care să se cînte. Celelalte pe jos. *Cîntă-să* cîte una şi pe jos. Poţi *mere* cîntînd pe jos pînă la groapă.

Boii dela carul mortului sînt împodobiţi?

Ţ. P.: Pune-le colaci şi ştergătoare în coarne la boi. Colaci mari, cît încap în coarnele boului. Dacă nu are, pune *kiskineu*.

Se face şi un pom la înmormîntare?

Ţ. P.: Dacă îl îngroapă, îi pune la *copîrşău* rădăcină de pom.

Rudele poartă semne de doliu?

M. C.: Rudeniile, dacă-s femei, despletite; bărbaţii fără de clop. După aia se ştie neamurile.

Cum este orînduit alaiul în drum spre cimitir?

M. C.: Prapurele mergîntîi, apoi popa, după aceia, după popă, *me'* cu mortul, şi oamenii.

Alaiul trece pe la biserică?

Ţ. P.: Nu se mai duce pe la biserică.

M. C.: Merge pe unde-i *a-drept*.

Pe drum spre cimitir se fac opriri?

M. C.: Fă stări: 2, 3. Fără de stări nu se poate *fa'*. Nu se ţine de prohod. Cînd iese din casă în uliţă, alege cam cît de lungă este cărarea. Dacă e lungă cărarea, le *fă* mai rar; dacă e mai scurtă, le *fă* mai dese.

Cine face groapa?

M. C.: Fiecine, dacă îl plăteşti. Fiecare o *fa'*.

Se ia măsura mortului pentru groapă?

M. C.: Măsură cu *ruda* după *copîrşău*.

Ce se face cu măsura groapei?

M. C.: O *ţipă* în groapă. O *rumpe* cîte în două şi aruncă cu el. Cel ce cumpără *copîrşău* ia măsura după mort şi apoi iar se ia după *copîrşău*.

Ţ. P.: Omul se întinde de o palmă, dacă moare.

Cît se plăteşte pentru facerea groapei?

M. C.: 100 de lei, 40 de lei, dacă e omul mare.

Locul de groapă se plăteşte?

M. C.: La biserică dau bani, care se duce la biserică, care se duce la *temetеu*. Se îngroapă şi la biserică şi dă 100 de lei pe om. La *temetеu* nu se dă, că este sătesc.

La groapă se mai deschide sicriul?

M. C.: Cum a venit de-acasă. Nu-l desface.

La groapă rudele îşi cer iertare dela mort?

M. C.: Sînt iertăciuni acasă.

Ce slujbă se face la groapă?

Pr. Berinde: La groapă se face deslegarea, de preot, o rugăciune şi sigilarea mormîntului.

Cum se coboară sicriul în groapă?

M. C.: Cu funii: este o funie lungă, şi cu acelea se sloboade. Funiile-s ale bisericei.

Cine umple groapa?

Pr. Berinde: Preotul aruncă pămînt, apoi cîte puţin şi rudele. Mai întîi preotul sfinţeşte groapa, apoi sloboade mortul.

Ce se petrece la casa mortului după plecarea alaiului?

M. C.: Deschide ferestrele şi închide uşa şi *ţipă* scîndura afară.

După înmormîntare se face pomană acasă?

M. C.: Dacă e gata de prohodit părintele, apoi noi venim acasă şi dăm la cine scoate din casă. Dă oale de după *copîrşău*. *Feşnice* se dau la neamuri. Cine la care vrea.

Se face o masă după înmormîntare?

M. C.: Se face comîndare după îngropăciune. Cine vrea, vine. Acolo nu-i chemat nimeni. Numai cine vrea. Chiamă şi lume, dar

vine şi nechemată. Cine vrea mai *fă* şi la 6 săptămîni. Cînd face prescurile. Sînt 2 perechi de prescuri.

Pr. Berinde: În prima duminecă după îmmormîntare şi la 2 săptămîni: una în forma crucei (aceea este a preotului), alta în forma stelei (pentru diac). Una în patru coarne. La fieştecare corn vine cîte o prescură.

Cîtă vreme se poartă doliu?

M. C.: Pînă la şase săptămîni. Fără *clop* umblă, şi despletite.

Ce se face pentru cei morţi departe?

Pr. Berinde: Se face îmmormîntarea întreagă, în biserică sau acasă. Fac prohod şi fac prescuri. Cruce nu-i pune.

M. C.: Nu pune cruce. Numai aceea care se îngroapă cu ea.

Unii morţi se fac strigoi?

M. C.: Borsocoi. Îl cunoşti că are coadă mai multă. Cine îl spală, acela îl ştie.

Ţ. P.: De cum e mic, se cunoaşte. Mă-sa, cînd îl *fă*, îl sloboade aşa, alta pe pasăre, alta pe peşte. Are noroc la cele. Un fel de *ţosag* pe care îl sloboade.

Strigoii fac vre-un rău?

M. C.: Nu ştim să facă rău. *Fă* poate, dar Dumnezeu ştie.

Ţ. P.: După ce a murit, vine înapoi. *Me'* care îi-l omoară, dar care moare el acela nu-ţi vine mai mult.

M. C.: Pe al meu l-a împuşcat şi eu nu l-am văzut niciodată.

Ţ. P.: A venit unul cu *ţungere* şi a strigat în casă: „ho, ho!"

M. C.: Eu niciodată nu l-am auzit.

Ţ. P.: Ba nu, ba nu, că îl ţine, ziu, vai Doamne Dumnezeule!

M. C.: Apoi fie. Bine că nu-l văd eu.

Ţ. P.: Vine pînă la şapte ani.

Ce se face împotriva strigoilor?

M. C.: Se pune *aţ*. Dacă mişcă, îi pune *aţ* în gură.

Ţ. P.: Îl pune faţa în jos şi pune *aţ*, să nu vină. Altfel vine înapoi nehodinit. *Minurile* i le leagă.

M. C.: Pe Nişcuţă al nostru l-a legat de mîni şi i-a pus *aţ*.

Se arde părul mortului, ca să nu se facă strigoi?

M. C.: Să ardă părul? Nu este bine. Aceea meserie eu nu o ştiu.

Ţ. P.: Pe aceea nu. Al meu om încă a murit, dar eu nu am făcut de alea. Şi prunci mi-au murit 4. Nu.

Cine boceşte?

M. C.: Cine e neam: mama, soră, mătuşe. Vecini, nu.

Ţ. P.: Oamenii streini nu *să cîntă*. Numai neamurile *să cîntă*.

M. C.: Dacă nu are pe nimeni, nu *să cîntă* nimeni.

Cînd se boceşte?

M. C.: Pînă nu moare, nu cîntă. Dacă moare, apoi începe a *să cînta*, că apoi nu poţi să te rabzi. Apoi cînd *clopotesc* dimineaţa, seara, la amiazi.

Cînd începe bocirea dimineaţa?

M. C.: După ce cîntă cocoşul, în *făcutul ziuţi*.

Se boceşte şi în curte?

M. C.: Afară, prin ocol.

Cînd bocesc mai multe bocitoare conduce una cîntarea?

M. C.: Cîntă toate după olaltă. Cînd *se cîntă* toate deodată mai că nu se pricepe nimic. Cînd *să cîntă* una, mai pricepi; cînd nu, nu mai înţelegi.

Lumea ascultă bocitoarele?

Ţ. P.: Lumea ascultă. Dacă nu nimeri, rîd.

M. C.: Nu rîd.

Ţ. P.: Ba rîd.

Cum este un bocet frumos?

Ţ. P.: Frumos e subţire.

•

Certeza

Inf.: Ţiţie Baltă
Maria Stan
21. 5. 34

Cine boceşte?

Ţ. B.: Mama întîi, după aceea *sore* şi mătuşe *să cîntă*. Vecinii nu au tîrg, numai plîng. Dacă nu are rudenii, apoi nu *să cîntă* nimeni. *Me'* necîntat. D'apoi are neamuri, d'apoi da.

Bărbaţii bocesc?

Ţ. B.: Bărbaţii nu, numai plîng. Apoi noi femeile, da, că rămînem mai greu. Este şi mai greu a trăi în lume. Mie mi-a murit bărbatul în ziua de Paşti şi am rămas cu trei prunci, pruncuţi. Şi ăsta[1] nu a ştiut unde-l duce pe tată-său pînă la un loc. Apoi a zis: „ce l-aţi pus pe tata în ladă"?

Noaptea se boceşte?

Ţ. B.: Noaptea nu se cîntă. Numai eu atuncia, dacă am fost singură, am zis o lecuţă. Da nu m'a lăsat, că a putut grăi pînă a murit. A zis ca să nu ţîp: „Nu plînge, că *spaţ* pruncii. Că mi-e musai să mor".

[1] Un fiu de trei ani al inf.

Inainte de moarte se boceşte?

Ţ. B.: Pînă nu gată de murit se cîntă:

O, *bunucu* meu *găzduţă*,
Cum te duci şi mă laşi
Tot tînără, *nelogoda*?

Apoi facem afară şi ne cîntăm. Şi te aude şi te chiamă în casă.

In răvărsatul zorilor se boceşte?

Ţ. B.: Nu în zori. Cînd este un ceas pînă la ziuă. Atuncia dau cu clopotele şi zicem noi aşa:

Da scoală-te, *găzdiţulucă*,
Şi ieşi păn' *afariliţuţă*,
Că se face *diminiţuţă*,
Şi eu nu mai am *găzduţă*,
Că n'ai stat, *mîndrucu* meu,
N'ai stat decît două zile.

Se boceşte în curte?

Ţ. B.: Cîntă afară, prin *odor*. Ieşim pînă prin ogradă. Şi la fereastră se cîntă. Apoi intră în casă, în ogradă:

Arde-te-ar focul, ogradă,
Rămîi, casă, spartă de gazdă,
Rămîne casă neîntomnită.

Pe drum spre cimitir se boceşte?

Ţ. B.: Cîntă mai multe pe drum, care cum ştie. Altă soră încolo, altă mătuşe. Se suie toate în car; 4-5 se suie în car. Care-s mai subţiri. Dacă a murit mama, nu mă sui în car, mă duc pe jos. Se suie mătuşe şi oricine poate, dar nu suim noi pe *copîrşău*: ne ţinem aşa roată pe lîngă car. De sînt 4, de sînt 5 fete, toate, una ca şi alta. De-s şi mai bătrîne şi mai tinere, apoi toate vin înapoia mea.

Lumea ascultă bocitoarele?

Ţ. B.: Toată lumea se uită, că vine la prohod.

Lumea judecă bocitoarele?

Ţ. B.: „Vai, Doamne, ce mîndru s'a cîntat!"

Bocetul trebue cîntat acut sau grav?

M. S.: Cît de subţire e mîndru.

Sînt mai multe melodii de bocet?

M. S.: Alta ştie mai pe lung. Sînt *glase* după toate femeile. Multe forme zic femeile. Numai eu le-am spus acelea care sînt ale tinerilor. O fată aproape de măritat[1].

[1] Mel. 1 a, tx. XIV.

Negreşti — Inf.: Irinca Sas, Iuliana Lobonţ, 20. 5. 34

Ce semne prevestesc moartea?

I. S.: Cînd urlă cînii sau *să văităurcă*, atunci. Sau *fîngălăie* blidul în casă. Pasărea morţei o auzi, singur, numai aşa din casă, o auzi cîntînd. Tare pe lung glas are aceea. Cînd a murit un prunc la noi, apoi o broască a tot cîntat sub o ladă—şi apoi cînd a murit, n'a mai cîntat. Semn a fost acela.

Ce semne arată agonia?

I. S.: I se *împenează* ochii. I-s *împăinăzaţi* ochii. Altul geme tare rău. Răsuflă *tigănuţ* cînd şi cînd. Cînd îl apucă, geme. Apoi altul tare, altul cînd şi cînd. Apoi atunci, gata. Apoi pruncii mor mai rău, că tot la un ceas răsuflă.

Ce se face pentru uşurarea morţei?

I. S.: Aduce popa şi îi *cete' masla* şi-l spovedeşte. Îi *cete' masla* cea mare. *Masla* mare o *fă* popa şi îi *cete'* şi se roagă de el frate şi soră. La biserică se roagă să-l ieie Dumnezeu. Şi lîngă el, pe care ştie carte, ori femeie ori văduve care nu au bărbat, se roagă să-i ajute Domnul, că apoi moartea se iartă, dacă se roagă de el. Şi noi de frate-meu ne-am rugat.

Cum se cunoaşte moartea?

I. S.: *Gată* din suflet. Dacă face larmă şi-l scuturi aşa, apoi mai *trăie'* un *perţ*. Cînd gată omul de moare, a mai trăit trei zile după ce l-am întors odată; dacă am mers şi l-am scuturat şi am sbierat şi el s'a sculat odată, nu mai este slobod să-l întorci, că apoi *cazne'* mai mult. Dar dacă l-oi vedea aşa un *perţ* de vreme şi nu-l clăteşti şi nu sbieri de fel, moare. Că dacă învie, e numai tare rău numai aşa *fă*, greu.

Se pune o luminare în mîna celui care moare?

I. S.: Aprinde lumina în mînă, care e în casă. Mama de moare, apoi nu fete, aşa: om strein. Fiecine poate ţinea. Orice fel. Numai care are milă — nu poţi aşa, că ai o milă de el, cînd îl vezi.

Se pregăteşte cumva casa în vederea morţei?

I. S.: Prinde şi vărueşte cînd vezi că *să gată*. *P'ingă* beteag mătură şi *lipi'ie'*. Şi după ce moare, mătură. Dacă moare, atunci trage patul în mijlocul casei şi vărueşte. La care e necurăţat, *tra'* mortul într'o margine şi *fă* curăţenie.

Moartea se vesteşte prin clopot?

I. S.: Nu le *clopote'* pînă ce nu-i scaldă.

Ce se face mortului îndată după moarte?

I. S.: Dacă moare, sfîrtică hainele pe el, de-l scaldă. Le *rumpe* de pe el, să le poată *tra'*.

Cine scaldă mortul?

I. S.: Este anume care scaldă. Care e *grefos*, nu. Numai tot unul: fecior pe fecior, bărbat pe bărbat, femeie pe femeie, pe popă tot popi se scaldă.

Unde se încălzeşte apa pentru scalda mortului?

I. S.: Unde *încălze'* apa? În *şpoi*, în oală.

Cum se scaldă mortul?

I. S.: Cu apă şi cu sopun. Iei un pahar şi torni apă peste mort. Dacă nu apropii de mort, mînci din ea. Îl pune jos pe un *lepedeu*, în casă, unde moare. *Ţipă* afară pe ceilalţi. Este mort gras, care *cură*, apoi îl pune în *căldare*, de scaldă pruncii.

Mortului i se taie unghiile?

I. S.: Îl curăţă, să nu fie cu tină. Le curăţă cu cuţit. Cuţitul îl *ţipă*. Îi primejdie. Să nu-l afle pe ăla. Pe cel bătrîn îl rade pe barbă.

Se unge mortul?

I. S.: Unge cu unsoare, cu ce are. Altul care are unt, cu unt; altul cu unsoare, care-i sărac. Îl unge cu unsoare, cu *aţ* nu. Care-şi *bănue* după mort, îi taie păr şi afumă, să-i treacă de bănat. O mamă, cînd are un *cocon* şi nu-i este drag să se bănue după mort, afumă. Şi atunci nu este aşa supărată. Care-i drag mortul, îl *tucă*; da altul strein, nu.

Ce se face cu săpunul cu care s'a spălat mortul?

I. S.: Sopunul îl *ţipă*. Şi pe pieptene îl *ţipţ* jos, să nu deie nimenia de el.

Ce se face cu apa dela scalda mortului?

I. S.: Apa o *ţipă* unde nu păşeşte. Într'un ce corn de gard, unde nu calcă omul.

Cei ce au scăldat mortul se spală pe mîni?

I. S.: Numai se *sfinţie'* aici. Se *soponează* şi se *sfinţie'* pe mînă cu apă sfinţită, ce popa o *sfinţieşte*.

Cu ce haine se îmbracă mortul?

I. S.: Care-i mai mîndră, aceea o pune în pămînt. Care moare nevastă tînără, se pune cu care s'a cununat, că aşa-i bine. Care e săracă, apoi îi dă de pomană ceilalţi. Aşa. Pune şi *clopu*. La mirese pune şi cunună. Pe fată, cînd moare, o pune cu cunună. Aşa o *fă* mireasă. Îi cumpără şi *ştrumfle*. Cel ce scaldă *tra'*, altul nu.

Hainele mortului se leagă?

I. S.: Nu-i leagă hainele. *Cumu-i.*

Se pune ceva în hainele mortului?

I. S. Îi pune 9 lei în mînă. 9 vămi *tre'*. Pruncul de moare pe la Paşti, pune ou *ruşit*.

Unde se ţine mortul?

I. S.: Se ţine pe laiţă. Care are casă mare, îl duce într' aceea; care nu, într'aceea ce moare.

Cum se aşterne pentru mort?

I. S.: Îl pune pe paie şi apoi îi pune *lepedeu*.

Cum se aşează mortul?

I. S.: Cu faţa în sus, cu picioarele tot către uşe. Mărgele sub paie, pînă ce nu avem *copîrşău*. Pînză pe deasupra, din *bold*. Perinuţă din *bold*, mititică. Pune o perinuţă. Alte cele nu.

Ce se pune în perina mortului?

I. S.: Pune tămîie şi vre-o două surcele de alea ce *ţeople' copîrşău* [1].

Cum se croeşte pînza mortului?

I. S.: O taie cu foarfeca. Care-i săracă, o *fă* din pînză; care are bani, cumpără din *bold*. Care are pînză, cu pînză; care nu, ia din *bolduri*.

Mortul stă acoperit?

I. P.: Cînd vine popa să-l ducă, îl astupă şi atuncia îi taie pînza.

Se face o luminare de lungimea mortului?

I. S.: Cît e mortul de mare, lumină de trup. Aprinde cînd *clopote'*, pînă ce şade de *clopotit*. Apoi trei zile. Şi apoi dela trei zile, cînd vine popa. Cînd *clopote'*, aprinde şi cît îl prohodeşte. Face să pui şi la capetele *copîrşeului*. Şi apoi le *ţipţ* în groapă, alea.

Lumea vine la mort?

I. S.: Vine toată lumea dintr'ăla sat, dar din neamurile care sînt mai aproape. Numai la nuntă chemi, la mort nimeni nu chiamă. Vine care sînt neamuri şi jelesc.

Noaptea se adună lumea la mort?

I. S.: Cît stă mortul în casă, în două seri vin vecini şi neamurile şi dă *pălincă* şi ceva să mînce.

---

[1] Este vorba de perina care se aşează în sicriu.

Cei din casă dorm în timpul priveghiului?

I. S.: E ha, nu. Nu doarme nimeni acolo. Stă neamurile şi vecinii, sînt toţi acolo. Se roagă lui Dumnezeu Sfîntul.

La priveghi se aprind focuri?

I. S.: Nu. Zice că s'a 'mputi mortul. Nici în casă nu *fă* foc. Ferestrele nu le deschide, să nu vie *fug*.

Unde stă sufletul mortului?

I. S.: Pînă cînd *me'* la groapă cu el, în streaşina casei. Totdeauna pînă cînd îl duce la groapă.

Se pun merinde în casă pentru sufletul mortului?

I. S.: Numai haine pui şi dai slujbă. Îi *čete'* popa. La 6 săptămîni, dai slujbă şi îi ridici paosul dumineca.

Cine face sicriul?[*]

I. S.: Copirşău astalişu îl face, care ştie. Şi în *bold* sînt, şi oamenii *fă*. Îi dă bani, cam 40-50 lei. Din boltă ia şi cu 100.

Din ce lemn se face sicriul?

I. S.: Din lemn de brad, de fiece.

Sicriul se pregăteşte cumva?

I. S.: Fac acolo un *fedeş*, şi apoi pe *fedeş* pune tămîie şi apoi îl afumă şi îl astupă aşa.

Sicriul se unge cu usturoi?

I. S.: Aį pune, care e *borsocoį*. Cică are coadă. Cînd îl scaldă, vede. Şi cît trăesc, îi ştii. Tot zic oamenii, dar nu vezi. Dar cînd îl scaldă, apoi vezi că are în spate, *iče*, coadă. Îi pune *aį* în nas, în gură, ca să nu vie acasă.

Cine face crucea?

I. S.: O pune din brad. Dacă nu, face omul, tot din lemnul care a făcut *copirşău*.

Se face acelaşi fel de cruce pentru toţi morţii?

I. S.: Într'un fel. Tot aşa o *fă*.

Cînd vine preotul?

I. S.: Vine atunci dimineaţa. La 3 zile vine la parastas şi dimineaţa vine şi-i duce. Face slujbă în casă, *čete'* prohodul şi *sfinţe'* casa. Parastasul întîi îl face noaptea. Cum îi omul îl *fă*. Dimineaţa vine popa, îl *prohode'* şi îl duce la groapă. La parastas tot prohodul îi face şi dimineaţa îl îngroapă.

Ce se face la ridicarea mortului?

I. S.: Nimica nu *fă*. Numai închide uşa şi *fa'* aşa cu spatele, îi lovesc de uşe alţi oameni. Îi învîrtesc cu spatele de uşe,

să nu-şi bănuească. Închide uşa şi *fă* aşa cu ei. Şi apoi le dă drumul[1].

Se face o slujbă în curte?

I. S.: În curte numai fac prohodul. Afară face ce face. Surorile se cîntă după el şi apoi *fă* prohodul. Pe două scaune îl pune. Dacă se gată prohodul, stă sticla cu vin, 1 kilogram cu vin şi ridică toate neamurile cu 3 degete şi popa. Şi după ce se ridică paosul, atunci se cîntă *vęerşu*. În *odor* prohodeşte. Şi la săptămînă ridică paos.

Cum se duce mortul la cimitir?

I. S.: Îl duce pe *bote* şi unii din ei îl duc cu carul. Doi dincoace, trei de lături şi trei de lături. Înaintea mortului popa tot *čete'*. Apoi praporile. Adică popa *me'* în car şi praporele înainte, şi oamenii *p'ingă* popă şi *p'ingă* mort.

Alaiul trece pe la biserică?

I. S.: Merem pînă la groapă. Nu *merem* la biserică. De acia drept la groapă *me'*.

În drum spre cimitir se fac opriri?

I. S.: Pe drum în *trię* locuri stă. Fac stări. Stă în gura uliţei sau şi pe uliţă, de are neam. Poate şi mai mult sta.

Cine face groapa?

I. S.: Este om anume. Îi dă cîte o *copeį* de mălai. În tot anul. Toată lumea îi dă. El măsoară mortul într'aceea zi ce-l îngroapă, dimineaţa.

Cum se ia măsura mortului?

I. S.: Cît e de mare mortul. I se ia cînd e să facă groapa cu o *botă*. Cu o altă *botă* şi pentru *copirşău*. Alea se bagă pe foc.

Cum se coboară sicriul în groapă?

I. S.: Cu o funie îl sloboade acolo. Doi oameni. Şi-l aruncă acolo în groapă. Funiile nu. Tot alea, una-s la toţi morţii.

Se pecetluęşte groapa?

I. S.: Cruce *fă* popa cu *arşeu* (*arşeu* e ce sapă în pămînt cu el). Împlîntă odată aşa: „In numele Tatălui" şi odată aşa: „In numele Fiului".

Se sădesc flori pe mormînt?

I. S.: Dacă îl bagă odată în groapă, mai mult nu umblă nimeni la el. Nu *coată* nimeni. Pune flori pe el.

---

[1] E vorba de rudele care locuesc în casa mortului.

Se sădesc pomi pe mormînt?

I. S.: Pomi la cap și *pițere*. Pruni, meri, de care vrea. Brad la prunci. Bradul îl pune toamna și primăvara numai.

Se pun brazi înalți pe mormînt?

I. S.: Mititeluți, *cocuți*, mititei.

La înmormîntare se face și un steag?

I. S.: Steag la care e tînăr, la fete, la feciori; la cei bătrîni nu. Nimica alta.

Ce semne de doliu se poartă?

I. S.: Nu pune semn. Numai tot cu capul gol umblă și ele, cu părul despletit și o *kiskimșa* neagră, o *zadie* neagră. Și să nu ai roșu pe tine nimica.

După înmormîntare se face o pomană acasă?

I. S.: Acasă dă *kimeșile*, cisme și *clop*, ce haine are omul. Așează pruncii toți jos, șir, și mînă pe cei mari la masă. Dă *pičioičí; palincă* cîte un pahar numai, că n'au.

La pomană se dau colaci?

I. S.: Colaci *fă* numai pe *copîrșău*, cînd moare: 7 pe *copîrșău* și în prapur v'o 6 și în fețnice 7. Dă colaci, și lumină *fă*, și niște *struți*, suciți numai. Le *fă* roată. La șase săptămîni iar așa, colaci. Le dă la popă și diac, la cîntăreți, numai la aceia. La dumineca paosul. Luăm *uțagă* și lumină acolo, și vin și rădică popa, neamurile ele toți. Și la șase săptămîni face iar. La un an, la doi. La 7 ani nu mai face.

Se cară apă pentru mort?

I. S.: Nu.

Trebue să se bocească?

I. L.: Nu se poate. Nu *me' nițica'* necîntat. Toți îl cîntă. Ori de n'a cere prietini. La noi a murit *Kindriș* și nu a avut neamuri și s'a cîntat mama. D'apoi că trebue.

Cine bocește?

I. S.: Acum se cîntă care-și bănue. Se cîntă. Trebue să *me'* acolo. Neamurile și soră, nu vecini. Prietenă tare bună de-o ai, aceea se cîntă. Nu se cîntă dintre vecini, numai care-i neam. Neamurile vin și cîntă. Și de nu le chiamă nimeni, ele tot vin.

I. L.: Care e tare bună vecină, cîntă. Nu prea cîntă așa bine numai neamuri de astea.

Bărbații bocesc?

I. S.: Ba nu, nu cîntă, mă rog.

Dela ce vîrstă bocesc fetele?

I. L.: Fetițe, cam 10-11 ani încep.

Cei îmbrăcați orășenește bocesc?

I. L.: Care-i îmbrăcat așa *domnit* nu cîntă; numai plîng așa încet, dar nu cîntă. Nu este *sucač* între *domnarí* de ăștia.

Trebue să se bocească la anume vreme?

I. S.: Numai cînd îți vine dor. Nu trebue nici cînd.

Înainte de moarte se bocește?

I. S.: Pînă ce nu-i gata, de moare odată, nu-i cîntă, că apoi învie iară.

I. L.: Dacă îl scaldă, cînd îl scaldă, așa zice:

O, mămuță, o, mămuță,
Nu mi-am adus *amintiuță*
Să mă lași așa *uțiuță*,
Singură pe *lumuță*.

După ce-l scaldă. Înainte nu-l cîntăm, că nu e bine înaintea scăldării. Dacă îl scaldă, apoi.

Noaptea se bocește?

I. S.: Noaptea nu-i slobod. *Ițe* că i-a luat glasul. Nu-i slobod a se cînta noaptea.

I. L.: Mai dimineața. Taman cînd crapă de ziuă, cînd *clopotesc*; atunci tare, laolaltă, cînd începe afară ziua. Atunci cîntă tare, foarte bine.

În ziua înmormîntării se bocește?

I. S.: Toată ziua atunci. Pînă ce-l îngroapă.

În drum spre cimitir se bocește?

I. L.: Pe drum tot așa.

I. S.: Trebue să cînte toate deodată, pe drum.

În timpul opririlor din drumul spre cimitir se bocește?

I. S.: Nu, atunci nu, mă rog.

După înmormîntare se mai bocește?

I. S.: Pînă ce merge acolo, pînă *tra'* lut. Și nu mai cîntă.

După înmormîntare se mai bocește la anume sărbători?

I. S.: Două lumini se pun la mort în Joi-mari, la Paști, și se cîntă.

Cu prilejul altor înmormîntări se mai bocește?

I. S.: La cruce.

Cum se așează bocitoarele cînd bocesc acasă?
I. S.: In casă, la mort, taman pe lîngă el.

Bocesc mai multe femei deodată?
I. S.: Numai una. Cele de casă. Odată una și toate deodată, care are neamurile multe.

Cînd bocesc mai multe femei deodată, conduce una cîntarea?
I. S.: Nu șir toate, nu, nu; nu, mă rog. Nu pe un șir toate. Alta pe subțire, alta mai pe gros; una un cuvînt, alta alt cuvînt. Tot alea cuvinte, dar nu toate deodată, de un fel. Ce zice una nu zice alta. Cu glasurile deodată, dar nu într'un fel.

Care bocet este frumos?
I. S.: Așa-i frumos [1]:

O, mămuță, o, mămuță,
Unde te duci pe *iernuță*
Și mă lași *singuruță?*

Așa-i mai mîndru, mai frumos.
Bocetul trebue cîntat mai acut sau mai grav?
I. S.: Și subțire și gros, dar mai mîndru-i pe gros.

Bocetul trebue cîntat rar sau repede?
I. S.: Ba pe întins, nu repede.

Lumea ascultă bocitoarele?
I. S.: Lumea ascultă și sbiară muierile. Toate plîng, bărbații nu.

Lumea judecă bocitoarele?
I. S.: Zice: frumos e să cînți. Care se cîntă hîd, *ăcia* rîd. Una a zis:

O, măicuță, o, măicuță,
la hăinuța ta cea *negruță.*

S'a cîntat după mă-sa, dar a fost proastă și s'a rîs lumea.

Cînd se cîntă versul?
I. S: După gătitul prohodului, acasă, pînă ce nu ieșim cu el.

Versul îl cîntă preotul?
I. S.: Diacul și cîntăreții bisericei, care știu cînta, nu popa.

Se cîntă același vers pentru toți morții?
I. S.: După om. După tînăr, după bătrîn, femeie, bărbat, *deskelenit.* Cîntă diacu și încă o muiere cîntă.

[1] Inf. cîntă.

Certeza — Inf.: Maria Tat, 21.5.34

Acum, după ce gată de prohodit, spune așa: care-i mai tînăr, este un vers. Cîntă diacul, ăla cîntă. La diac trebue douăzeci de lei, să cînte versul.

Moișeni — Inf.: Maria Baltă, 22.5.34

Inf. spune că aceeași melodie de bocet se poate cînta deopotrivă la morți tineri sau bătrîni.

Negrești — Inf.: Maria Morar, 20.5.34

Inf. spune întîi că melodiile de bocet se aleg „după voie" apoi că se cîntă numai o singură melodie pentru bătrîni, alta pentru tineri.

După spusele inf., sînt în totul trei melodii de bocet: una numită de ea „pe lung" sau „după ceteră", care se cîntă „la tineri, fete și feciori" [1], alta pentru bătrîni: „la mamă, la tată"; alta „la frați și la *soți*".

Întrebată dacă mai sînt și alte melodii de bocet, inf. spune întîi că „altul nu mai este", apoi că „ar mai fi", dar nu își mai amintește decît cele trei cîntate la fgr. (mel. 1 d, 2c, 2k).

Toate melodiile „stn din bătrîni, nu jeste nou".

Boinești — Inf.: Nuța Ardelean, 23.5.34

Întrebată cum se chiamă bocetul în sat, inf. răspunde: „cîntec după mort".

Întrebată, dela ce vîrstă bocesc fetele, inf. răspunde că de mici.

Arătînd fata ei de patru ani (pe care o poartă în brațe) spune: „așa de mîndru să cîntă!"

[1] Sau: „numaĮ după viorică, după muzic". Melodie „mai pe lung" inf. a cîntat-o totuși cu un text poetic „la mamă" (mel. 1 d).

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Boineşti — Inf.: D. Gherman, învăţ. pension. 23.5.34

Inf. spune că „două copile de patru ani, a lui Apati Măricuţă şi a lui Dan Mărie, s'au cîntat de joacă pe stradă minunat. Şi-au făcut dintr'o păpuşe mort într'o covată, înfăşat, şi se cîntau aşa de mîndru!"

Certeza — Inf.: Văduva lui Jugă Flori 21

Inf. spune că melodia cîntată de ea (v. tx. 1) se cîntă atît la tineri, cît şi la bătrîni: „glasu la orcare".

Moişeni — Floarea Ghiriti 22. 5. 34

Întrebată de unde ştie textul bocetului cîntat de ea (tx. IV), inf. răspunde: „ştie fitecine; şi mie mi-a murit mama".

Particularităţi dialectale

Sînt însemnate aici formele aparînd mai caracteristice (cu deosebire din textele poetice) şi la relevarea lor mi-au ajutat indicaţiile date de Ov. Densusianu; tot d-sale îi datoresc explicarea unora din ele:

antă = altă 55, *yalţí* — 53 alţi, *aofel* = altfel 26; *grinului* 37.

batăn = batăr 9, 14, 23, 28, 29, 30, 33, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 45, 52, 54, *inkioatenă* = închiotoră 61.

impăinăžat — împăinjănat 69.

Apocopa apare foarte des la verbe: *aleˀ* — alege 22, 52, *faˀ* — face 10, 12, 19, 24 etc. (după care pers. a 3-a sg. a ind. pres. a fost schimbată în *fă'* 13, 61 etc.), *meˀ* — merge 12, 13, 18, *traˀ* = trage 23, *treˀ* = trece 10, *grăieˀ* — grăieşte 8, *imţetr'eˀ* — împietreşte 11, *lecuieˀ* — lecuieşte 9, etc.

Fem. în locul neutr.: *maslă* — maslu 59, 69.

Pl. lui *soră: sore* 12, 67, *sorí* 77, *sorele* 44.

Ind. pres.: *aşternărăm* şi *punerăm* 61; *sîm* — sîntem 9, 43.

Subj. pres.: *să h'irem* — să fim 35, 40, 45.

Cond. pres.: *ar'e si* 16, *ară h'i* 44.

Cond. trecut: *am vut avę* 44, *a vo' avęa, a vu' păţi* 12, *an vu' scuti, an vi' şti* 37, *am vrut vrę* 40; *aí vut avę* 44, *aí vu' si* 19,

aí vut stăpîni 45; *a vę'-aştepta* 18, *o vu' trăbuiî* 19, *s'o vu' găta* 18; *am vut grăi, ne-am vut sfădi* 42, *ne-am vut stimpăra* 46.

Inf. lung: *dę-a trăire* 11.

Adverbe: *ačia* „îndată" 76, *boǧ'et* „foarte" 9, *a-drept* 64, *a-umbră* 55, *d' adorili* „a doua oară" 55; *n'ecări* 8, *nicări* 60, *n'eícări* 8, *nicărer(i)ę* 9, 11 — nicăiri, *pe vec (vęg)* 11, 14 (cf. 52) „niciodată".

Derivaţie:

Cu suf. -*ar: domnar* 75.

Foarte des sînt întrebuinţate diminutive; sb. şi adj.: *aíuţ* 13, *arsucă* 26, *baǧocuruţă* 40, *bătrînuţ* 12, 40, 44, *besăducă* 31, 47, *besăduţă* 14, 20, 42, 51, 57, *boíerel* 51, *bolduţ* 38, *brăţucă* 24, *bunuc* 14, 25, 26, 28, 42, 68, *bunuĺor* 14, 19, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 57, 58, *bunuĺuc* 15, *bunuĺuţ* 7, 33, 41, 51, *bunuţ* 7, 20, 23, 37, 41, 46, *căsărúică* 53, 55, *căpruţă* 47, *căsucă* 9, 20, 24, 25, 26, 30, *căsuĺuţă* 41, *căznituc* 25, 28, *čínucă* 25, 27, 29, 55, *činuţă* 45, *číumucă* 25, 31, 50, 53, 55, *čumuţă* 41, 57, *diminíuţă* 68, *domnică* 50, *drumuţ* 19, 21, 23, 27, 34, 58, *ducuţă* 37, *dzíluĺucă* 29, *dziluţă* 37, 41, *floriţă* 18, *fomucă* 28, *frăţí(u)-ţior* 36, 44, *frăt(í)uĺíuţ* 22, 35, 36, *frunzucă* 24, 31, *funíčę* 12, *găinuţă* 47, *găuruţă* 47, *găzducă* 21, 25, 26, *găzdíulucă* 68, *găzdul(í)uţă* 17, 34, 41, *găzduţă* 15, 16, 19, 21, 34, 38, 40, 41, 48, 49, 50, 51, 58, *gropuţă* 26, *gurucă* 24, *guruţă* 15, *hămăíşucă* 29, *íernuţă* 34, 76, *irimucă* 13, 14, 26, *irimuţă* 15, 20, 42, *lăţurică* 29, *lăturíţă* 41, *lecuz* 26, *locuz* 36, *luminíucă* 6, *lumucă* 11, 21, 40, *lumuĺíuţă* 42, *lumuţă* 6, 12, 16, 21, 33, 37, 42, 46, 50, 51, 75, *lunguţ* 23, 28, *lutuc* 26, *lutuţ* 23, 37, *mămul(í)ucă* 6, 49, 50, *mămuĺíuţă* 20, 42, *măríucă* (din adj. *mare*) 26, *meringoară* 20, 51, *m'iluţă* 39, *mindruc(ă)* 6, 17, 18, 24, 26, 27, 68, *minucă* 27, *miresę* 52, *m'iresu(í)că* 17, 18, 31, 51, *m'iresuţă* 34, *mortíţă* 6, *năcăíituţă* 40, *nărocuţ* 44, *nemuţ* 36, *nuntucă* 26, *nuntuţă* 17, 36, *păcătuţ* 44, *păunucă* 17, *pocuţ, poculíuţ* „pachetel, legăturică" (din *pac*) 28, *prăporaş* 36, *prętinaž* 45, *primăvăruţă* 13, *puíuc* 24, *puíuluţ* 37, 40, *puíuţ* 6, 24, 25, *pustiucă* 9, 57, *pustiuţă* 38, *răuţ* 44, *sămuţă* 35, 41, *săptămínucă* 28, *săptămínuţă* 28, 37, *sărăndicuţ* (din *sărăndic* „orfan"), 25, 34, *sărucă* (din *seară*) 29, 55 şi *săruţă* 20, *scinduruţă* 35, 40, *singurucă* 14, 19, 25, 26, 30, *singuruţ(ă)* 16, 19, 41, 44, 47, 48, 37, 76, *slăbucă* 21, 31, *soricâ* 9, 13, 23, 29, 30, 32, 45, 55, *soricuţă* 23, 32, 33, 34, 37, 42 50, *spătícă* 29, *spătíţă* 41, *străínucă* 12, *struţuz* 18, 22, 44, *tínărucă* 24, 31, 47, *tínăruţ(ă)* 16, 17, 22, 23, 34, 38, 40, *ţíţucă* 24, 26, 30, 52, *truditucă* 30, *uítíuţă* 75, *ulíţucă* 29, *urmucă* 47, *văduucă* 21, *văd(u)uţă* 16, 34, 48, *vărucă* 31, *vineţă* (din *vînăt*) 33; — numerale: *douţă* 40; — pronume: *miuţă* 40, *miníucă* 27, 28, 29, 30, 31, *miníuţă* 35, *tiníucă* 24, 25, 30, *tiníuţă* 8, 27, 38, 40, 45, 50, *n'imucă* 30, 42, *n'imuţă* 37, 39; — adverbe: *acăsucă* 8, 13, 18, 19, 20, 24, 25, 27, 30, 31, 39, 57, *acăsuţă* 13, 15, 16, 33, 36, 37, 43, 46, 57, *acăsuluţă* 43, *afăruţă* 13,

48, *afarilĭuță* 68, *amint(ĭ)uță* 10, 75, *binĭucă* 20, 25, 26, 28, *binĭuță* 23, 27, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 46, 57, *înaintĭuț* 8, *'naintuță* 48, *anaintuță* 39, *laolăltuță* 35, 38, 40, 45, *multuț* 8, 37, *n'micuță* 28, 37, *tigănuț* „încetișor" (în loc de *cătingănuț*, derivat din *cătingan*) 69; — interjecție: *zăuc* 26.

agodi (*agudi*) „a aștepta" 31, 35, 36, 39, 51, 53, 57.
apăra „a opri, a împiedeca" 23, 46.
arșeu „hîrleț" 73.
astaliș (ung. *asztalos*) „tîmplar" 63, 72.
bănui (*a-și*) „a avea părerere de rău" 70.
besadă „vorbă" 34.
cînta și *a să* ~ „a (se) boci" 54, 66, 67; *cîntec* e cuvîntul obișnuit pentru „bocet" spre deosebire de „cîntecul" din alte părți, numit în Oaș *hore* (pl. *horĭ*).
ĉĭovrigă „cucuvea" 50.
cocuț „micuț" 74.
copeĭ (alterare a lui *cofei*) „cofă mică" 73.
deskelenit „deosebit, nu la fel" 76.
făcutul ziuĭĭ (*în* —) „în faptul zilei, în zori" 67.
fedeu „capac de lut" 63, 72.
găzdălui „ a ținea casa, gospodăria, a sta la un loc cu cineva" 10, 16, 34, 38.
halupă „haină" 61.
hătui (*a să*) „a veni, a se rătăci printr'un loc" 62.
împăna: *se împeneză oki* „se turbură ochii, vederea" 69.
ing'ita „a îndemna" 26.
kistaș (ung. *tisztás*) „curat" 60, 61.
kistulăi (ung. *tisztálni*) „a curăți, a spăla" 59.
mădărit „alintat, răsfățat" 47.
mesui (ung. *meszelni*) „a văruí" 59.
minĉoruț 38?
mineă „a rămînea" 35, 40.
mît 53?
nelogoda „nelogoditǎ" 68.
obrintit „turburat, nelăsat în pace" 52.
odor (ung. *udvar*) „curte" 28, 35, 64, 68, 73.
perț (ung. *perc*) „minută, clipă" 69.
piscoș (ung. *piszkos*) „necurat, spurcat" 60.
ponozlui „a lua în nume de rău, a-și arăta nemulțumirea, a cîrti" 41.
potică „apotecă, farmacie" 14.
prosiție „procesiune" 36.

rangĭuț (der. din ung. *rongy*) „cîrpă, spălătoare" 60.
răstăzi „răsădi" 13, 49, 54, 56.
căldare „căldătoare" 60, 70.
sucaĉ (ung. *szokás*) „obicei" 75.
șurgen (ung. *sürgöny*) „telegramă" 43.
tikin'eu (ung. *tekenö*) „albie" 7.
țingălăi „a suna ca un clopot" 69.
trăslui (*a să*) „a se chinui" 35.
țug „curent de aer" 72.
urzică „giulgi" 62, 63.
văzăurca (*a să*) 69?
văți (*a să*) „a se potrivi" 38, 58.
vrăžnițopră „portiță" 50.

Informatorii[1]

BICSAD

1. Banișca Mărie, măritată, 50 a.; 3 clase primare; nu a călătorit.

2. Bledia Lușcă („Blediа Luș'a lu Ghorg'e"), fată de 18 a.; analfabetă; a fost numai în satele vecine, trecător.

BOINEȘTI

3. Ardelean Nuța („măritată cu Apati Ion"), 24 a.; își scrie numele; a fost la Satu-mare, Sighetul Marmației și în satele vecine, trecător. Fire arătînd dispoziții musicale.

2

3

[1] Lipsesc fotografiile informatorilor dela care s'a culeș seara și ale celor culți. Ordinea elementelor din fișele de informatori este aceasta: numele, porecla, starea civilă, vîrsta, știința de carte, deplasările, observații. Toți informatorii sînt greco-catolici.

4

4. Ştăţ Mărica, văduvă, 67 a.; analfabetă; zice că nu a fost nici la Satu-mare: „în praznic pe la sate".

5. D. învăţător pensionar Gherman.

6. D-na învăţ. Gherman.

CERTEZA

7. Baltă Ţiţiie, 22 a.; 4 cl. primare; a fost numai în satele vecine, trecător.

8. Mihoc Maria („Măriş-a lu Ion Alexe"), 33 a.; analfabetă; a fost numai în satele vecine, trecător.

8

9. Stan Mărie, măritată, 52 a.; analfabetă; a fost înainte de războiu la Satu-mare („de cîte ori!"), stînd acolo cel mult o lună şi la Sighetul Marmaţiei („a' măs să cumpărăm oriĉe"), stînd de fiecare dată „can două zile".

12

10. Tat Maria, 23 a.; ştiinţă de carte: „puţin"; a fost numai la Satu-mare şi în satele vecine, trecător.

11. Văduva lui Jugă Flori analfabetă. Nu s'au putut culege alte informaţii, la căpătîiul fiicei sale moarte.

MOIŞENI

12. Baltă Maria, măritată, 32 a.; 4 cl. primare; a fost numai la Satu-mare şi în satele vecine, trecător.

13

13. Cloşan Mărieuţa, 47 a.; analfabetă; „mărs-am pe la Braşov, fost-am la Sasvareş, în Bolgrad, la lucru; am umblat la lucru tare, pe tăt'e locurile".

14

14. Ghiriti Floarea („a lu Ţiorge"), fată, 24 a.; analfabetă; a fost numai în satele vecine, trecător: la Trip, o singură dată, la o vară a ei; la Boineşti, unde are rude, de două ori, la joc; la Certeza şi Negreşti, de mai multe ori, pentru cumpărături; la Biesad, de 20 ori, la pelerinajele dela mănăstirea catolică.

15

15. Pop Ţiţiie, 30 a.; 1 clasă prim. („nu ştiu ăică"); a fost la Oradea-mare, trecător; „pe sate nicări, nu m'am putu' duce pin sate: pruncu meu, asta". Este originară din Certeza şi măritată în Moişeni.

16. Preotul A. Berinde.

NEGREŞTI

17

17. Iuliana Lobonţ („Niţca lu Ţiuri: tat' a fos' Ţiuri, Socaş Mihaţ după bărbat"); 42 a.; ştiinţă de carte: „puţin, aşa"; „fost-am, cînd am fost la vreme de bătae, la om, în Munceăţ, mai departe n'am fost".

18. Morar Maria („măritată cu Mihaţ Stiaţi"), 31 a.; 4 clase primare; a fost numai la Satu-mare şi în satele vecine, trecător.

18

19

19. Sas Nuța („Sas Nuț'a lu Gjurî"), fată, 20 a.; analfabetă; a fost slujnică la Satu-mare, o lună, și la „Mojgăl", 2 ani.

20. Sas Irinca („Sas Irinc'a lu Gjurî"), fată, 20 a.; analfabetă; zice că a fost numai la mănăstirea din Biesad și „așa în vecîn alè".

20

C. Brăiloiu

CUVINTE REFERINDU-SE LA LOCUINȚE PRIMITIVE

Din multe mărturii care vorbesc de asemenea locuințe[1] cîteva ne îndreaptă spre regiunile răsăritene ale Europei și, ca atare, au însemnătatea lor pentru cunoașterea substratelor etnografice dela noi. Locuințe săpate în pămînt erau obișnuite la Sciți și sînt descrise astfel de Pomponius Mela, II, 1, 10[2], și Virgil, *Georg.*, III, 376-377[3]; în asemenea locuințe se adăpostiau și Dardanii ne spune Strabo, VII, 5, 7, și tot dînsul vorbește de Troglodiții din Sciția mică (VII, 5, 12)[4].

Dacă la aceste mărturii adăugăm pe acelea de mai tîrziu, despre locuințe la fel ale Slavilor[5], avem un șir de concordanțe cu ceea ce apare așa de caracteristic și în etnografia noastră. Adăpostirile primitive deși s'au rărit la noi chiar la cîmpie, unde cu deosebire se vedeau altădată, își păstrează încă înfățișarea din timpuri străvechi și se aseamănă cu acelea care se mai întîlnesc prin alte țări[6].

[1] Schrader, *Reallexikon*, ed. a 2-a, I, 444.

[2] *Demersis in humum aedibus, specus aut suffossa habitant.*

[3] *... in defossis specubus secura sub alta*
Otia agunt terra.

[4] S'ar putea înțelege că locuiau în peșteri, dar mai curînd trebue să admitem că e vorba de bordeie, cum în altă parte (XI, 5, 7) Strabo le amintește ca locuințe ale Troglodiților.

[5] L. Niederle, *Slov. starožitnosti*, I, 695 urm.; *Manuel de l'antiquité slave*, II, 96 urm.

[6] În Apus, mai ales în Spania; cu privire la ele, v. mai în urmă: O. Jessen, *Höhlenwohnungen in den Mittelmeerländern*, în *Petermanns Mitteil.*,

Urmărind denumirile pentru locuinţele de acest fel, constatăm că ele pleacă adeseori — cum se poate uşor înţelege — dela noţiunea de „a săpa, a tăia, a despica". Aceasta ar fi putut fi o indicaţie cînd s'a căutat să se cunoască proveniența lor; pentru că nu s'a ţinut samă de ea, unele explicaţii etimologice aşteaptă să fie revisuite.

Cuvîntul cel mai caracteristic din limba noastră, în acest sens, fiind *bordei*, vom căuta să-l lămurim astfel, în acord cu semnificaţia lui primitivă, şi alături de el, cum vom vedea, trebue pus *cătun*; înainte însă de a cercetа originea lor, pot avea loc cîteva observaţii cu privire la alt cuvînt din aceeaşi categorie, pentru că deşi a fost, pînă la un punct, bine explicat, urmărirea lui mai departe îl apropie, se pare, de altă temă decît cea admisă pînă acum.

Argea

Derivarea lui din mac. ἄργελλα (la Suidas), cimer. ἀργίλλα (după Ephoros, la Strabo, V, 4, 5), cum a arătat-o Hasdeu [1] şi cum am admis-o ca sigură [2], a fost şi mai bine pusă în evidenţă de N. Jokl [3] prin relevarea din albaneză (ghegă) a formei *ragal* (în toponimie *Rgal'e*), presentînd altă terminaţiune (< **argalla*) [4]. Reiese din expunerea lui Jokl că diferitele înţelesuri ale cuvîntului nostru („bordei în care se ţese,

LXXVI (1930), 128, 180 urm.; M. Breuel, *Die Höhlenwohnungen Südost-Spaniens: ibid.*, LXXVIII (1932), 132 urm. Despre locuinţele subterane, în general, cum mai apar azi în ţările occidentale şi prin alte părţi, v. J. Brunhes, *La géographie humaine*, ed. a 4-a (1934), I, 107; III, 978.

[1] *Etym. magn.*, II, 1579.

[2] *Hist. l. roum.*, I, 199.

[3] *Indogerm. Forsch.*, XLIV, 13 urm.; *cf. Zs. f. Ortsnamenforsch.*, X, 197.

[4] Din formele care au la bază tema *arg-* şi care, cum se vede, apăreau cu variaţiuni de accentuare şi terminaţiune, aceea care explică pe *argea* chiar dacă era accentuată pe prima silabă a putut fi schimbată, sub influenţa derivatelor latine cu *-ella*.

boltă, bîrnă la o plută" etc.) se pot explica din cel primitiv, fără să recurgem la turco-tăt. (ciag.) *arga*, etimologie dată ca mai probabilă de *Dicţ. Acad.* — asemănarea e numai întîmplătoare.

Cum se gîndise şi Tomaschek [1], Jokl crede că avem a face cu o formă înrudită cu sanscr. *argala-h*, *argalā* „zăvor", arm. *argel* „piedecă", *argelum* „apăr", vsax. *racud* „casă" etc. [2], toate din tema *ar(e)k-*, *areg-* cu înţelesul de „a închide, a încercui". Atît din punct de vedere fonetic, cît şi semantic, filiaţiunea aceasta nu apare de sigur contestabilă: formele date de Suidas şi Ephoros au putut însemna la origine „loc închis, încercuit". O altă temă le poate totuşi explica, şi în acord cu semnificaţia de „loc săpat în pămînt". Anume tema *urēg-*, din care gr. ῥήγνυμι „a sfărîma, a rupe, a despica", ῥῆξις, ῥαγή „crăpătură, despicătură", arm. *ergic-uçanem* [3] şi s'ar putea ca forma primitivă să fi fost *ἔργελλα, alternanţa α—ε iniţiali dinaintea lui ρ fiind cunoscută în macedonică [4].

Bordei

Fără să se urmărească mai departe tema din care poate deriva, prin apropieri care se opresc la simple presupuneri etimologice, se admite de unii filologi că ar fi un împrumut slav — e părerea pe care o împărtăşeşte şi Meyer-Lübke în dicţionarul său etimologic, n. 1216. Dintre Slavi însă numai Bulgarii, Sîrbii şi Maloruşii cunosc o formă identică: bulg. *bordej (bordelj)*, *burdej (burdelj)*, sîrb. *burdelj*, malorus *burdej*. Deoarece ea apare numai în limbile slave care au fost în-

Din punct de vedere geografic, proveniența lui *argea* rămîne nehotărîtă: *ârgella* — *argélla* a putut pătrunde în vocabularul nostru ori la nordul ori la sudul Dunărei, pentru că nu apare ca de o circulaţie restrînsă. E semnificativ, în orice caz, că nu se regăseşte în aromînă.

[1] *Die alten Thraker*, II[1], 4.

[2] Pentru întreaga serie, cf. Walde-Pokorny, *Vergl. Wb.*, I, 80.

[3] Cf. Walde-Pokorny, *l. c.*, I, 319.

[4] O. Hoffmann, *Die Makedonen*, 134, 142.

fluențate de vocabularul nostru, o putem considera ca un împrumut dela noi [1], cum este și ung. *bordej*, *bordely* [2]. În afară de această considerație intervine aceea că în slavă nu întîlnim tema *bord-* care ar putea explica pe *bordej* etc. ↓ Rămîne atunci să admitem că originea lui *bordei* trebue urmărită plecînd dela limba noastră și deoarece se referă la locuințe primitive îl putem socoti ca foarte vechi.

Asemănarea cu vfr. (și dial.) *borde*, prov. *borda* „căsuță din scînduri, colibă", cum s'a crezut uneori că poate fi luată în samă, nu ne ajută să-l explicăm. Formele vfr. și prov. sînt de proveniență germanică și înțelesul lor derivă din acela de „scîndură" [3], fără ca ele să designeze o locuință subterană. Pentru un cuvînt așa de caracteristic cum este al nostru e exclusă originea germanică. Presupunînd chiar că ar fi pătruns de mult la noi, ca împrumut germanic, ne-am aștepta ca fonetismul lui să presinte constant trecerea lui *o* aton la *u*: forma obișnuită e însă *bordei*, rar de tot e atestat *burdei*, cu fonetism regional și mai nou [4].

Neputînd fi germanic [5] și admițînd totuși că trebue să fie

[1] Tot așa e explicată de L. Niederle, *Slov. starožitn.*, I, 703; *Manuel de l'ant. slave*, II, 96; D. Scheludko, *Balkan-Archiv*, III, 283.

[2] Gombocz és Melich, *Mag. etym. szótár*, 479.

[3] Altfel, însă după o interpretare neintemeiată, le consideră E. Richter în *Die Bedeutungsgeschichte der rom. Wortsippe bur(d)*, 63 (*Sitzungsber.* ale Academiei din Viena, CLVI), unde sînt cercetate și multe alte forme, dar a căror origine rămîne nelămurită. Asupra lui *bord-* în limbile romanice, v. și A. Prati, *Vicende di parole*, în *Il folklore italiano*, IX (1934), 9 urm. Pentru fr. *borde* și prov. *borda*, v. observațiile juste ale lui W. von Wartburg, *Franz. etym. Wb.*, I, 438.

[4] *Burdă* din ținutul Năsăudului, dat de I. Bugnariu (*Gaz. Trans.*, 1888, n-rul 54) alături de *buṣdă* cu înțelesul de „casă mică și veche", nu poate fi invocat ca o dovadă pentru existența unei forme mai vechi din care ar deriva *burdei*, *bordei*. E un caz de asociere fonetică: *buṣdă* (*bujdă*) > *burdă* sub influența lui *bordei*, *bordei* cum, invers, avem *buṣdei* arătînd contaminarea lui *burdei*, *bordei* cu *buṣdă*, *bujdă* (A. Viciu, *Glosar de cuv. dial.*, 80, s. *ṣujnic*).

[5] Nu poate fi luată în samă nici explicația pe care i-o dă E. Gamillscheg, *Romania germanica*, II, 263, că am avea aunme a face cu un

un element foarte vechi în vocabularul nostru, s'ar putea obiecta că plecînd dela o temă *bord-*, aceasta, de orice altă proveniență ar fi fost, ar fi trebuit să devie, cu adăugarea de sufix, *burdei*. S'a pierdut din vedere pînă acum că *-o-* se poate să nu fie originar, ci resultat din *ă* sub influența labialisatoare a lui *b*; deci nu este exclus ca forma primitivă să fi fost **bărdei*, de unde mai pe urmă *bordei*, ca *boteza* < **băteza*, *porumb* < **părumb*.

Pentru această reconstruire sîntem duși atunci spre tema *bhardh-* din *bherdh-*, *bher-* ce apare în sanscr. *bardhaka-h* „care taie" [1]. Cînd pentru *argea* numai întîmplarea a făcut ca să se păstreze forma care vine să-l explice, cu toate că ea nu apare de o circulație prea redusă, putem presupune că în graiuri trace sau ilirice a existat un derivat din *bhardh-* cu sufixul *-ei* sau *-elj* [2] și însemnînd „locuință sub pămînt", ca un termen adăugîndu-se la alții pentru ceea ce era așa de obișnuit [3]. Asupra sufiixului, dacă forma mai veche a fost *bordeiu* sau **bordel'u* (acesta putînd deveni tot *bordeiu*), împrumuturile din slavă nu ne pot da o indicație: formele cu *-elj* alături de cele cu *-ej* nu ne îndreptățesc să admitem că represintă două fase de fonetism, în sensul că Bulgarii (ca și Sîrbii) ar fi luat întîi cu-

derivat din *bord* „bolovan, bruș de pămînt"; atît ca înțeles cît și ca derivare nu vedem cum *bordei* ar fi putut resulta din *bord*, a cărui origine e necunoscută, pentru că etimologia propusă de Gluglea și admisă de Gamillscheg (din gr. βωλώδης) e foarte asardată.

[1] Walde-Pokorny, *l. c.*, II, 174; cf. 159; germanicul *bord-* e înrudit cu această temă, însă acolo noțiunea de „a tăia" a fost derivată spre aceea de „despicătură în lemn, scîndură".

[2] După A. von Blumenthal, *Indogerm. Forsch.*, XLIX, 178, illr. *bhard-* ar fi atestat în glosa βαρδῆν a lui Hesychiu, dar ea nu pare că poate fi interpretată astfel; în schimb tema *bhar-* poate fi recunoscută ca ilirică în altă glosă (βαρόκα) a lui Hesychiu, cum a fost explicată tot de A. von Blumenthal, *Hesych-Studien*, Stuttgart, 1930, p. 10.

[3] Surprinde asemănarea cuvîntului nostru cu basc. *bordeia*, pe care Azkue în dicționarul său îl traduce cu „bercail", dar această coincidență e numai întîmplătoare, pentru că forma bască e împrumutată din bearnesă, unde *bourdeu* însemnă „ferme, borde avec tout ce qu'elle contient et comporte" (Simin Palay, *Dict. du béarnais et du gasc. mod.*, I, 173).

vîntul dela noi cînd era pronunţat **bordel'u*[1] şi l-ar fi reluat mai tîrziu cînd ajunsese să fie rostit ca *bordeiu*: alternanţa trebue explicată prin fonetismul slav, adică intercalarea lui *l* dinaintea lu *j*; deci, formele bulg. şi sîrb. pot proveni direct din *bordeiu*. Chiar în ce priveşte vocalismul, cele cu *-u-* nu atestă că ar resulta din **burdeiu*: ca şi alteori, în forme slave de proveniență străină, avem a face cu trecerea lui *o* la *u*.

Cătun

Înlăturînd, cu îndreptăţite contestări, etimologiile propuse mai de mult, N. Jokl[2] a căutat să-l explice plecînd dela albanesă, unde apare sub formele *katund* (gheg), *katunt* (tosc), *kotun* (la Elbasan), *kotun* (la Borgo Erizzo), cu înţelesul de „sat" (în ghegă însemna altădată şi „casă la ţară"). La origine semnificaţia lui ar fi fost aceea de „cort" şi după părerea lui Jokl *katunt* ar fi resultat din adăugarea prefixului *ka-* la tema *-*tn-*(< *ten-*; comp. gr. τείνω), însemnînd „a întinde" (terminaţia *-t* ar indica o formă de participiu, devenită substantiv). Dela semnificaţia de „a întinde" s'ar fi ajuns la aceea de „cort".

Această etimologie e departe de a fi convingătoare, pentru că, printre altele, lasă nelămurită lipsa semnificaţiei de „cort" chiar în albanesă, cum şi, în ce priveşte fonetismul, a lui *-t* (*-d*) în toate formele ce ar fi împrumutate, cum susţine Jokl, dela Albanesi, dar care vom vedea că pot fi privite altfel.

Originea cuvîntului apare mai clară dacă ţinem samă de întrebuinţarea lui la noi în legătură cu locuinţe primitive. *Cătun* nu înseamnă numai sat mic, o aşezare de cîţiva locuitori în preajma unei comune, ci şi „bordei". Se mai păstrează astfel în graiul Românilor din Serbia[1] şi în acela dintr'o parte a Olteniei (cea dunăreană)[2], cum a fost relevat mai în urmă de T. Papahagi[3]. În *Dicţionarul Academiei*, s. v., e înregistrat, pentru *cotună*, după o comunicare a lui I. C. Panţu, referindu-se la Bărăgan, înţelesul de „cuptor improvisat în cîmp", făcut din „o săpătură în pămînt"; tot în *Dicţ. Acad.* e dat *cotună* ca însemnînd „vizunie", în jud. Brăila (după răspunsurile la chestionarul lui Hasdeu). Deci, tocmai în regiunea dunăreană, caracterisată cu deosebire prin păstrarea din timpuri îndepărtate a bordeielor, *cătun* se mai întîlneşte cu semnificaţia de „săpătură în pămînt". Şi mai mult: el apare ca adăpost, colibă pentru ciobani, cum e atestat în materialul cules de T. Papahagi şi cum reiese dintr'o indicaţie a *Dicţ. Acad.*, după chestionarul lui Hasdeu.

Fixarea etimologiei lui ne impune atunci să plecăm dela aceste hotărîtoare atestări. Ele ne fac să ne gîndim la tema *kat-* bine representată în limbile iranice: avest. *kata-* „cămară, pivniţă, groapă", pehlvi *katak* „casă, groapă", pers. *kad*[4], vakhi *ket*, sar. *čēd*, šig. *čid*[5], yagn. *kat* „casă", sogd. *kt'k* „casă, colibă"[6]. Deşi s'a pus la îndoială uneori, toate aceste forme au la bază noţiunea de „a săpa"[7], cum tot în iranică o altă temă *kun-*, din care derivă sogd. *k'n'k* „locuinţă, colibă"[8], are aceeaşi semnificaţie[9]. Şi se explică se-

[1] *Borgil* din *Anonymus Caransebiesensis* este influenţat de sîrb. *burdelj* (*g* e pentru *dž*, forma obişnuită în Bănat fiind *bordžej*).

[2] *Indogerm. Forsch.*, XXXIII, 420 urm.; pentru alte explicaţii ce i s'au dat mai în urmă, v. *N. Drăganu, Românii în veacurile IX-XIV*, p. 104.

[1] G. Giuglea şi G. Vilsan, *Dela Românii din Serbia*, 95, 121, 124; tot acolo: *cătnior* 121, 124.

[2] N. Păsculescu, *Lit. pop.*, 178, 270, 273; *Izvoraşul*, VII, 11-rele 5-6, p. 18.

[3] *Images d'ethnographie roumaine*, III, 163 („în Oltenia dunăreană aceste colibe, săpate puţin în pămînt, se numesc *căfune*"); 164, 191 („pe Dunăre, *cătunul* şi *perdeaua* formează *o tîrlă*, nu *o stînă*").

[4] P. Horn, *Grundr. d. neupers. Etym.*, 188.

[5] Tomaschek, *Die Pamir-Dialekte*, în *Sitzungsber.* ale Acad. din Viena, XCVI, 809.

[6] E. Benveniste, *Essai de grammaire sogdienne*, II, 222.

[7] Cf. Walde-Pokorny, *l. c.*, I, 383.

[8] E. Benveniste, *l. c.*, II, 221.

[9] Walde-Pokorny, *l. c.*, I, 399.

În ossetă e problematic dacă aceeaşi temă poate fi admisă în *sk'ăt* „grajd"; cf. G. Morgenstierne, *An etym. vocab. of pashto*, Oslo, 1927, p. 32.

mantismul acestor teme, cînd locuinţele subterane au fost totdeauna obişnuite în ţinuturile iranice [1].

Dela Irani *kat(a)* a fost împrumutat de Fino-ugri şi Caucasieni [2], iar dela cei dintîi a trecut la Slavi [3], dînd astfel o bogată familie de cuvinte, toate cu înţelesul de „casă, colibă".

Avînd această răspîndire, *kat(a)* putem presupune că a ajuns pînă la noi prin neamurile iranice care au înaintat pînă în regiunile carpato-dunărene. Am văzut că alături de *kata* apare, în pehlvi etc., un derivat cu sufixul *-k*: *katak*, aşa că pentru *cătun* putem reconstrui forma cu suf. *-ūn*: **katūn* [4].

Însemnînd la început „locuinţă săpată în pămînt" şi, în special, ca adăpost al ciobanilor, *cătun* a fost întrebuinţat mai tîrziu pentru a designa mai multe locuinţe de acest fel, alcătuind un sătuleţ [5]. Chiar ca formă a suferit schimbări, prin unele regiuni, devenind *cătună* şi *cotun(ă)*, înlocuirea lui *ă* cu *o* fiind datorită influenţei formelor slave derivate din *kot-* [6].

Prin păstorii noştri, *cătun* a pătruns la Slavi: s. -cr. *katun*, însemnînd altădată „sat de păstori romîni şi albanesi", „sat, ţinut, district", astăzi „stînă"; bulg. *katun* „colibă cio-

[1] W. Geiger, *Ostiranische Kultur*, 217 urm.

[2] H. Sköld, *Die osset. Lehnwörter im Ungarischen*, Lund-Leipzig, 1925, p. 80; cf. B. Munkácsi, *Árja és kaukázusi elemek a finn-magyar nyelvekben*, 332 urm.

[3] Berneker, *Slav. etym. Wb.*, 385; cf. 589.

[4] Pentru acest sufix iranic, cf. *Grundriss der iran. Phil.*, I[1], 185, unde, alături de altele, e relevată forma pers. *hāmūn* „cîmpie, şes".

[5] Cu acelaşi semnificaţie şi la Megleniţi, pe cînd la Aromîni cuvîntul nu mai apare decît foarte rar; cf. Th. Capidan, *Dacoromania*, II, 465; IV, 334, 344.

[6] Cf. Berneker, *l. c.*, 588; poate pentru mold. *cotun* ar fi de admis influenţa rut. *kut* „colţ" (comp. *kută* „parte de sat", I. Bogdan, *Doc. lui Ştefan cel Mare*, II, 599), presupunînd că acesta a fost confundat cu *cot* (*cotu 'ntreg*, din culegerea lui T. Pamfile, *Cîntece de jură*, 139, nu poate fi o confirmare a acestui amestec de forme, pentru că se poate să fie în loc de *cotunu 'ntreg*).

bănească, cort de Ţigani". Adoptat şi de Albanesi [1], am văzut înţelesurile pe care le-a primit în limba lor, iar cînd a fost împrumutat şi de Greci i s'au dat alte semnificaţii: κατοῦνα apare la scriitorii bizantini cu sensul de „cort, lagăr, tabără de corturi" (un reflex al semnificaţiei de „tabără" îl întîlnim şi în vsl. *katunŭ*), iar în neogreacă înseamnă „lagăr, casă, odaie" [2].

Toate aceste variaţiuni semantice se explică deci astfel: înţelesul iniţial de „locuinţă primitivă săpată în pămînt", şi mai ales ca adăpost pentru păstori, a evoluat spre acela de „aşezări de asemenea locuinţe, pe o întindere restrînsă, alcătuind un sătuleţ", dar păstrîndu-se şi pînă azi în unele regiuni concordanţe semantice în legătură cu păstoritul; cum la sudul Dunărei altădată, ca şi astăzi prin unele locuri, ciobanii obişnuiau să locuească sub corturi, cu adăpostirile lor au fost asemuite acelea din taberele militare, aşa că la Greci κατοῦνα a primit această accepţiune specială; concomitent, din sensurile referindu-se şi la viaţa păstorească şi la cea militară, s'a ajuns, în unele părţi, la semnificaţia de „locuinţă în genere, casă, odaie" — serie semantică bogată ca extinderi şi restrîngeri de înţeles.

Toate aceste trei cuvinte, şi cel din urmă luat dela Irani — care, cred, şi de data aceasta că nu pot fi nesocotiţi,

[1] Terminaţia *-t* din *katunt* nu se poate explica de sigur nici cum a încercat M. Vasmer, *Stud. z. alb. Wortforsch.*, 29, în *Acta et comment. Univers. Dorpat.*, 1921 (v. obiecţiunile lui Jokl, *Linguist.-kulturhist. Untersuch.*, 318). Cred că adăugarea lui *-t* ar putea fi datorită influenţei lui *vend* (ven) „loc, ţară", dîndu-se asemănarea de înţeles şi cu atît mai mult cu cît derivate ale lui *katunt*: *katundar*, *katundas* „locuitor dela ţară, ţăran" se întîlnesc cu derivate ale lui *vend*: *vendar* „din acelaşi ţinut", *vendas* „locuitor" (G. Meyer, *Etym. Wb.*, 469; Christophoridhis, 20).

[2] Cu înţelesul de „cort" mai e întrebuinţat de Grecii din Calabria (G. Rohlfs, *Etym. Wb. der unterital. Gräzität*, 112) şi e de relevat că în graiul Tzaconilor se regăseşte cu semnificaţie păstorească, însemnînd anume „colibă de ciobani" (M. Deffner, Λεξικὸν τῆς τσακωνικῆς ἰδιαλέκτου, Atena, 1923, p. 176).

ca înrîuriri pe care ni le-au transmis —, vin să pună în evidenţă un aspect caracteristic al vocabularului nostru, cu împrumuturi de o provenienţă sau alta şi designînd o particularitate etnografică cu seculare continuităţi.

OV. DENSUSIANU

DIN ARGOUL NOSTRU

S'au publicat în streinătate atîtea studii asupra argoului încît în aceste pagini introductive mă voi limita la cîteva consideraţiuni generale în ceea ce priveşte argoul nostru — procesele de creaţie, elementele componente; împrumuturile vor fi arătate în cuprinsul textului.

Dela început trebue remarcat că în limba noastră nu există un termen pentru denumirea acestei vorbiri speciale: Baronzi i-a zis „limba cîrîitorilor", Scîntee „şmecherească", unii o numesc „limbă păsărească"[1], iar cei care o vorbesc, fiind întrebaţi dau din umeri sau îţi răspund: „vorbim la ciorănie" sau „la şmecherie". Pe lîngă alte consideraţiuni, lipsa unui termen propriu pentru designarea acestui limbaj mă face să nu atribui — cum s'a făcut — un caracter absolut convenţional argoului. Cred mai curînd că avem a face în argou cu o creaţiune individuală inconştientă, ceva analog creaţiunei lirice în domeniul poesiei populare. Aceasta cu atît mai mult cu cît principalul izvor de formaţiune în argoul nostru e metafora. Nu neg prin aceasta aportul convenţional, artificial al argoului, izvorît din tendinţa celor care îl vorbesc de a nu fi înţeleşi de alţii.

Trebue să subliniez deasemenea că o distincţie absolută între argoul păsărîaşilor şi cel de periferie nu există. O trecere

[1] Aceasta e cu totul alt ceva, cu toate că I. Iordan, *Introducere în studiul limbilor romanice*, 419, numeşte argoul romînesc astfel şi crede că aceasta s'ar datori faptului că pungaşii se recrutează din Ţigani şi acestora li se spune „ciori" şi, prin eufemism, „păsări".

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

continuă se face din cel dintîi în al doilea [1] şi de aici în limbajul familiar şi chiar în literatură. Aceasta e una din cauzele prefacerei continue şi evoluţiei rapide a argoului, pentru că odată ce un termen s'a usat, prin răspîndirea lui într'un cerc mai larg, e înlocuit prin *derivaţie sinonimică* (cf. *mişto* înlocuit de *şucar*; *chiftea*, *cartoafă* „servitoare" înlocuite de *cratiţă*; *bănat* „şezut" înlocuit de *torontal*; *bărbieri (a se)* „a minţi" înlocuit de *a pune barbă*), printr'o *nouă creaţie* (cf. *şmecher* înlocuit de *cioran*; *chiştoc* „muc de ţigară" înlocuit de *lăcustă*) sau un nou împrumut (*drap* „tutun" alături de vechiul *varză*).

Expresivitatea şi mai ales *continua reinnoire* sînt condiţiuni fără care argoul nu ar mai presenta atîta interes de a fi studiat. De multe ori stînd de vorbă cu cîte un grup de „ciorani", constatam o adevărată întrecere între ei pentru a-mi „servi" termenul cel mai „proaspăt" şi mai expresiv.

Şi într'adevăr izvoarele principale ale argoului sînt: *metafora*, *derivaţia sinonimică* [2] şi *împrumuturile*. Acestea din urmă, în ordinea importanţei lor, sînt din limba ţigănească, din graiurile dialectale şi din alte limbi (germană, rusă etc.).

În ceea ce priveşte îmbogăţirea vocabularului argotic prin metaforă, constatăm acelaşi proces de creaţiune, indiferent dacă e vorba de argoul nostru, cel francez, italian etc. Voi releva numai cîteva analogii semantice între argoul romîn şi cel francez [3]: rom. *a atinge* „a bate rău", fr. *toucher*, idem; *bicicletă* „ochelari", fr. *bicyclette* (L. Şăineanu credea greşit că fr. *bycicliste* „homme à lunettes" ar fi datorit unui joc de

[1] De aceea nici nu am dat termeni ca *acţibild*, *barosan*, *mişto* etc., fiind prea răspîndiţi, iar alţii pe care i-am înregistrat ca *fraer*, *gagiu*, *kali* pot fi consideraţi de unii că nu mai aparţin argoului.

[2] Dacă o noţiune e desemnată de un termen oarecare, toate sinonimele acelui termen pot desemna aceeaşi noţiune (cf. *sticlete*, *scatiu*, *vrăbii*; *a arde*, *a frige*, *a pîrli* etc.).

[3] Unele din ele au fost relevate de L. Şăineanu în studiile sale de argou şi de I. Iordan.

cuvinte *homme à bésicles* [1]); *busuioc* (nume propriu) „cuţit", fr. *eustache*; *candelă* „ochi", fr. *ardent*; *ceapă* „ceas mare", fr. *oignon*; *cînta* „a vorbi, a spune", fr. *chanter*; *cornişor* „bou", fr. *cornant*; *cot* „an", fr. *pige*; *curăţa* 1. „a jefui, a curăţa de bani", 2. „a omorî", fr. *nettoyer*; *lăptăric* „sîni", fr. *boîte au lait*; *picior de porc* „pistol", fr. *pied de cochon*.

Înainte de a trece la prezentarea materialului cred necesar un scurt istoric al cercetărilor argotice la noi.

G. Baronzi a dat o listă de cuvinte în cap. *Limba ciriitorilor (argot)* din lucrarea sa *Limba romînă şi tradiţiunile ei*, Brăila, 1872, 149.

În ziarul *Dimineaţa*, 21 nov. 1906, V. Seîntee a publicat o listă mai bogată sub titlul *Şmechereasca*, precedată de o mică introducere în care spune că l-ar fi asigurat un hoţ bătrîn că *şmechereasca* a fost compusă de puşcăriaşii din Ocnele-mari, care au însărcinat o „comisiune din diferite categorii sociale... pungaşi, contrabandişti, ucigaşi". Aceşti hoţi fiind de origine: Evrei, Ruşi, Ţigani şi Unguri, în felul acesta s'ar explica prezenţa elementelor streine în argoul nostru. V. Seîntee însă nu ne mărturiseşte dacă a crezut ceea ce i s'a spus.

Articole, reportaje şi liste de cuvinte s'au publicat apoi în *Dimineaţa*, *Ordinea*, *Adevărul literar*, *Realitatea ilustrată*, *Ilustraţiunea romînă* [2] etc. Mulţi din termenii argotici din aceste liste sînt înregistraţi fără un control ştiinţific, cu erori de tipar şi explicări greşite. Aceste articole, scrise de diletanţi, au însă meritul că au deşteptat oarecum interesul ştiinţific pentru astfel de cercetări.

Un capitol asupra argoului în general, urmat de referinţe asupra argoului nostru, are I. Iordan în *Introducere în studiul limbilor romanice*, 410.

În ceea ce priveşte revistele de specialitate, trebue să remarcăm că nu au adus un plus faţă de ceea ce s'a dat de

[1] L. Sainéan, *L'argot des tranchées*, Paris, 1915, p. 107.

[2] În ultimul timp am luat cunoştinţă de lista de cuvinte dată de V. Cota, *Argot-ul apaşilor, dicţionarul limbei şmecherilor*, f. l. şi f. d.

diletanți. În *Dacoromania*, VII, 123, Ștefan Pașca, în articolul *Din „argot-ul" romînesc*, dă o listă de vre-o 20 termeni din argoul bărbierilor și vre-o 15 din cel al pungașilor. Acești termeni i-a luat din *Realitatea ilustrată* și *Ilustrațiunea romînă* fără să aducă aproape nimic personal, fără spirit critic și cu interpretări greșite. Astfel Șt. Pașca dă cuvîntul *domnișoară* cu sensul de „cocotă" (mă voi referi numai la termenii din argoul pungașilor), pentru că a găsit în *Ilustrațiunea romînă* pasajul următor: „un comisar întrebă pe o cocotă: „așa e, domnișoară?" Deci *domnișoară* = „cocotă". Etimologia pe care o propune pentru *șuti* „a fura" surprinde. D-sa spune că e un derivat din *șut* „fără coarne", cînd era atît de ușor să deschidă orice vocabular țigănesc unde ar fi întîlnit verbul *šau-*, *šutem*, *šuto* „a pune, a băga". *Caramangeală* e explicat prin „prilej de furt" în loc de „furt", datorită tot interpretării greșite a unui pasaj, de această dată, din *Realitatea ilustrată*. *Ploscarul* e explicat prin „hoț îndemînatic" în loc de „hoț de poșete" (v. *ploscă*). Ce l-a făcut pe Șt. Pașca să dea această interpretare? Un pasaj din *Realitatea ilustrată*: „...poliția zice că numai un ploscar ca tine e capabil de o lovitură atît de dibace" (*ploscarul* furase o *ploscă*, pentru că era specialisat în astfel de furturi). Tot o interpretare greșită dă cuvîntului și I. A. Candrea în *Dicț. enciclopedic*. *A paște* ar avea sensul, spune Pașca, de „a pîndi", citînd un pasaj din *Ilustrațiunea romînă*: „comisarul îi știe pe fiecare în parte, îi cunoaște, îi paște". Dar acestea sînt cuvintele autorului articolului, I. Tik — și acesta nu vorbește argou —, iar *paște* e termenul cunoscut din expresia „a paște pe cineva", „îl paște nenorocirea" (expresia din urmă e citată chiar de Pașca). In aceeași revistă e dat cuvîntul *sest* în loc de *șest*, eroare pe care o reproduce și autorul articolului. Nu sînt apoi termeni argotici poreclele a doi pungași: *Costache-șapte-degete* și *Gașper*.

Ce mai rămîne din lista dată în *Dacoromania*? Cîțiva termeni pătrunși în vorbirea familiară ca *sticlete*, *caiafă*, *hoți prin «grant»* (denumire luată din ziare), *țărăncuță* și

cîțiva care presintă într'adevăr interes, cum e *caraiman*, *tiră*, *tufă*, dar care nu sînt explicați.

In *Buletinul Institutului de filologie romînă «Al. Philippide»*, II, 203 urm., P. Ciureanu dă o listă de vre-o 50 cuvinte „fructul... a două săptămîni în lumea vagabonzilor, pungașilor și hamalilor din portul Constanța". Pentru două săptămîni de cercetări cam săracă listă.

Spre deosebire de Șt. Pașca, la d-sa se vede preocuparea de a da etimologii. Aceasta nu o face însă pentru *pisicuță* „cinci lei" (v. mai departe *pisoi*), *bișțari*, *lovincă*, *blat*, *cotoiască*, *burchi*, *cafti*, *caraiman*, *cardi*, *clift*, *cotoarbă*, *mastoarcă*, *salto Nae*, *scardi*, *soili*, *șan*, *șchiava*, *șindi*, *șuhări*, *tufli* în loc de *tufă*, *ușchi*, *zuli*, iar cele explicate apar cu greșeli. Astfel pentru *bătrînă* „1000 lei" propune o explicație complicată, plecînd dela lumea apașilor: „cum în lumea apașilor cel mai mare este adesea cel mai bătrîn, se înțelege de ce se aplică monetelor același criteriu de ierarhisare a valorilor ca și a oamenilor". Era suficientă numai introducerea în explicație a lui P. Ciureanu: „bancnota de 1000 lei represintă valoarea cea mai mare în sistemul monetar romînesc". *Crășani* „pantaloni" e greșit redat în loc de *crăcani* și nu e bulg. *kračulъ* sau *hračenъ*, ci e un derivat romînesc din *crac*. *Gabor* „agent secret" e ung. *Gábor* „Gavrilă" (*Dicț. Acad.*); P. Ciureanu nu admite această etimologie și propune pe bulg. *gabъrъ* „lemn prost din care nu se poate face mobilă". *Șindrel* în loc de *șindel* „cuțit" e derivat din v. *a șindi* cînd în realitate e un dublet al lui *șindeală* <țig. *šindealo*. La sfîrșit sînt date cîteva expresii printre care și *vin puterea urzului*. Aceasta însă nu e o expresie argotică, ci o specialitate de vin.

După articolul lui P. Ciureanu urmează notele lui I. Iordan, *Completări și observații la articolul precedent*. D-sa explică o parte din formele lăsate nelămurite. O pagină întreagă îi este reservată lui *nene*, ceea ce cred că e prea mult. In *salto* din expresia *salto, Nae* „formulă de salut între pungași" vede „o deformare voită a lui *salut*, poate sub influ-

enţa unui model italienesc (de pildă *saluto*)". Această interpretare e falsă şi se datoreşte faptului că termenul e greşit ortografiat. Intr'adevăr *salto* trebue scris *salt'o* (pălăria). Cînd se întîlnesc doi — nu e nevoie să fie numaidecît pungaşi — cel care se crede superior sau e însoţit de o femeie spune celuilalt *salt'o, Nae*, adică „ridică pălăria". Toată demonstraţia lui I. Iordan, basată pe considerente psihologice, schimbări de accent, legături comerciale cu Italia etc., devine inutilă.

Am amintit mai sus că P. Ciureanu derivă pe *şindrel* din *şindi*. I. Iordan, dintr'o scăpare de vedere, probabil, spune că Ciureanu derivă pe *şindi* din *şindrel*, adică tocmai invers, şi îi dă dreptate; nu e de acord doar cu *r* din *şindrel*. *Şindel* — cum am spus — reproduce pe ţig. *šindealo*, iar *şindi* „a tăia" pe ţig. *šind-, šindem, šindo*.

In *Bulletin linguistique*, II, referindu-se şi la argou A. Graur a publicat articolul *Les mots tsiganes en roumain*. Sînt date mai mult de 250 de forme ţigăneşti pătrunse în limba noastră şi mai mult de un sfert din ele sînt termeni şi expresii argotice. Mărturiseşte însă autorul că izvoare i-au fost revistele umoristice *Veselia* şi *Pardon*, *Anecdotele populare* ale lui Sperantia etc. şi dă chiar reţeta după care „poetul" I. Pribeagu — fără să cunoască limba ţigănească — alcătueşte cuvinte şi expresii ţigăneşti, servindu-se de vocabularul nostru. Aşi putea să spun că aproape toate formele pe care Graur le citează numai după *Veselia* şi *Pardon* sînt inventate, ele neexistînd nici în ţigăneşte. Pe de altă parte, putem oare considera ca împrumuturi din ţigăneşte cuvintele luate din dicţionare sau cerute anume dela Ţigani spre a fi trecute în literatura *Veseliei* sau a *Pardon*-ului de către I. Pribeagu ş. a.? Aşi putea cita din acest articol zeci de forme ţigăneşti care nici pomeneală să existe în limba noastră, dar nu e locul aici. Acelaşi lucru s'ar putea spune, în mai mică măsură totuşi, despre termenii de argou. De această dată însă Graur a avut izvoare care presintă mai multă încredere. S'au strecurat cu toate acestea unele forme inexistente în argou, iar altele redate greşit ca aspect fonetic sau ca înţeles. Voi releva în cursul expunerei parte din aceste lipsuri.

Materialul argotic pe care îl presint a fost cules în închisoarea militară Jilava în 1933 (dec.) şi 1934 (ian.). O parte din termeni şi expresii îmi era cunoscută de mai înainte, pentru că încă din 1927 m'a preocupat acest subiect a cărui importanţă a fost relevată de Ov. Densusianu la cursurile sale universitare [1].

achiu, pl. *achiuri: a fi cu achiu, a lua achiu* „a fi cu chef, a fi puţin băut". Cuvîntul pare a fi de origine onomatopeică. Altă explicaţie ar fi următoarea: la jocul de biliard *achiu* se numeşte prima bilă de încercare, care hotărăşte ce jucător va începe jocul. Pare puţin probabil să fie vre-o legătură între aceste două noţiuni, adică cel care e „cu achiu" ar fi luat-o înainte cu cîteva pahare.

agăţa „a prinde, a aresta".

aiurist „prost, cel care nu e în stare să cîştige un ban" <*aiuri*.

albastră „bancnotă de 1000 lei". Cf. *babacă, bătrînă, cearşaf, miiar*. Coloarea bancnotei explică termenul.

albişor şi *albitură* „bani de argint". Atestate şi la Baronzi, Scîntee, Ispirescu ş. a. Astăzi rar întrebuinţate.

albuş „pol".

alifant, v. *elefant*.

altoi „a bate, a lovi". Cf. *atinge, arde, buzdugăni, cafti, cardi, frige, mardi*.

anticări „a fura" < *anticar*.

arde 1. „a lovi"; 2. „a înşela"; 3. sens obscen; ca reflexiv 1. „a se înşela"; cf. *pîrli* (*a se*), *frige* (*a se*); 2. sens obscen.

arsene „păzeşte-te! fii atent!": *arsene că vin curcanii*, „fii atent că vin sergenţii". Un derivat din *a se arde, ars*? Mai curînd cred că e numele propriu *Arsene*. Cf. *Alecu* „păzea!" în *Ordinea*, 19 dec. 1935.

arzoaie: damă arzoaie. Cunoscut numai la feminin, pare să fie un derivat din *a arde* întrebuinţat cu sens obscen.

[1] V. şi vol. I al revistei, p. 20.

Cred că e o formă independentă de cea atestată la Odobescu, *arzoi* cu sensul de „arzător, iute". Cf. *sexapiloasă*.

atinge 1. „a lovi, a bate rău" (cf. fr. *toucher*, introd. p. 96); 2. sens obscen.

atule „bani": *ai ceva atule?* Să fie *atu* întrebuințat la jocul de cărți ? Acesta are însă pluralul *atuuri*, *atale* Doar să presupunem o contaminare între aceste două forme sau să admitem că s'a adăugat terminațiunea de plural *-le* prin analogie cu *lovele*, *pițule* (v. c.). Pentru noțiunea de „bani", v. *biștari*, *cotoare*, *ghelzi*, *lovele*, *loz*, *măruntaie*, *material*, *mardei*, *pincă*, *pițule*.

babă „cafenea". E posibil ca patroana unei cafenele frecventată de pungași să fi fost o bătrînă și să se fi zis astfel: *mă duc la babă*.

babacă „bacnotă de 1000 lei". Formațiune prin derivație sinonimică (cf. *bătrînă*).

babilon „tribunal". Termenul se datorește, probabil, sgomotului din „sala pașilor pierduți".

bali „a fura": *i-a balit scoarța* „i-a furat portofelul". Originea pare să fie țigănească.

banc de vrăjeală „consfătuire". *Banc* e termenul cunoscut dela jocul de cărți: ține *bancul* sau *banca* cel care la stos, maca etc. conduce jocul.

bancuri „minciuni": „ce-mi umbli cu bancuri?"

bancă „bacnotă de 100 lei". Cf. *basma*, *bucată*, *centă*, *sutar*. In Hațeg *bancă* e cunoscut cu sensul de „piesă de un fiorin". Cuvîntul e înregistrat de dicționare cu explicația că în afară de sensul cunoscut îl are prin extindere și pe acela de „hîrtie-monetă, bilet de bancă, bacnotă".

barosănește 1. „mult, zdravăn"; 2. „boierește". *Am pilit barosănește*.

barosăni (a se) „a se boieri". Amîndouă formele sînt derivate din *barosan*, cuvînt de origine țigănească, intrat de mult în vorbirea familiară.

bășcălie în expresia *a lua în bășcălie* „a-și bate joc". A. Graur *(l. c.)* crede că am putea să ne gîndim la țig. *baștali* „șea" și am avea a face cu o formațiune analoagă lui *a înșela*. Explicația nu e de loc convingătoare. *Bășcălie* nu poate fi strein de forma cunoscută dialectal *bășca*. Al. Viciu înregistrează în *Glosarul de cuv. dial.* expresia *am rămas de bășcă 'n lume să-și bată joc de mine* = de rîs, de batjocură" și atestă din Densuș: „eu am rămas de bășcă" = „singur". *Dicț. Acad.* înregistrează v. *bășcăli*[1] „a certa, a cicăli, a-și bate joc". *Bășcălie* e, probabil, un post-verbal din acesta. Pentru etimologie trebue să plecăm dela turc. *baška*, devenit în rom. *bășca* cu sensul de „afară de, deosebit".

basma „bancnotă de 100 lei". Bancnota de 1000 fiind *cearșaf*, celei de o sută, fiind mai mică, i s'a zis *basma*.

bătrînă „bancnota de 1000 lei" (v. p. 99).

bazangeac, basangeac „cuțit". Cf. *busuioc, brînzoi, ciuriu, scrumbie, tăiuș*. Interesant de relevat e că termenii designînd *cuțitul*, *pumnalul* sînt la origine — nu numai în argoul nostru — nume de persoane, în special de hoți celebri. Cf. *busuioc* <haiducul Busuioc; *bismarc* „pumnal" <Bismarck; fr. *eustache* „cuțit"; milanesul *martin* „cuțit de buzunar". In culegerea de folklor din Vîlcea a lui G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu e înregistrat *Bosongeac* cu mențiunea de „poreclă de om". Nu este exclus ca un oarecare *Bosongeac* sau *Basangeac* să fi fost un hoț renumit și de aici, prin procedeul amintit, să ne explicăm cuvîntul cu sensul de „cuțit".

beghin: a avea beghin la cineva „a plăcea pe cineva, a avea un capriciu". Fr. *beguin* „capriciu, dragoste trecătoare".

belciug „inel". Cf. *cerc*, *ghiul*.

berlic, v. *birlic*.

bicicletă „ochelari". Cf. *iavașa*, *înaintași*, *parbris*. Creațiune metaforică plecînd dela asemănarea între *ochelari* și *bicicletă* (cf. *fr. bicyclette*, p. 99).

biciclist „bolnav de boale venerice".

birlic, berlic „vestă". Cf. *căldură*. In argoul școlăresc

[1] La formațiunea acestuia nu este exclus să fi contribuit *beșteli*, care are un sens apropiat.

birlic e „nota 1", iar în cel militar *birlic* e „sublocotenentul". Sensul de „vestă" pleacă dela noţiunea de „ceea ce e întîi", de „ceea ce e îmbrăcat în primul rînd".

birș „an de închisoare": *mi-a cardit 5 birși* „mi-a dat 5 ani de închisoare": Ţig. *barș* „an".

biserică „cîrciumă".

biștari „bani". Cunoscut mai mult la plural; totuşi şi singularul e întrebuinţat: „n'am nici un biştar". C. J. Popp Serboianu înregistrează în glosarul dela *Les Tsiganes*, Paris, 1930, forma *bištari* cu acelaşi înţeles.

bîză „ziar". Cetirea unui ziar de către un altul dă celui care ascultă impresia de „bîzîit".

blat 1. „tovarăş": *a merge pe blat* „a fi tovarăşi"; 2. „tăinuitor". Derivat: *blătui* „a mitui, a face învoeala". I. Iordan în *Buletinul Al. Philippide*, II, 208, crede că *blat* ar putea fi germ. *Blatt* „placă, lamă".

blindat „păduche". Termenul e cunoscut din timpul războiului 1916-1918.

boiangerie: *i-a făcut boiangerie la zotcă* „l-a umplut de sînge pe faţă".

boier 1. „magistrat"; 2. „subdirector de închisoare".

bombă „cameră unde se adună pungaşii". Şt. Paşca *(l. c.)* crede că reproduce pe it. *bomba* „luogo dove uno dimora".

bonghit, v. *bunghi*.

borțos întrebuinţat mai mult la feminin: *e borţoasă rău*, „s'a agravat situaţia, e pericol". Derivat: *borţoşa* şi *in- (a se): s'a borţoşat afacerea*.

brînzoi „cuţit". Este exclus ca vre-o metaforă să fi determinat această formaţiune. E posibil să avem a face cu acelaşi procedeu amintit cînd a fost vorba de *bazangeac*. Am avea astfel, pe lîngă *bazangeac* şi *busuioc*, încă un termen derivînd dela nume de hoţi celebri.

broscoi „revolver". Asemănarea între revolverul cu butoi şi broască a contribuit la această denumire. Cf. *foc*, *picior de porc*, *trăgaci*.

bucată „banenotă de 100 lei". Interesant de relevat că

soarta unor forme argotice, create prin metaforă, este ameninţată. Vor dispărea curînd *bucata — bucată mică* „banenotă de 20 lei" înregistrată de Scîntee azi nu mai e cunoscută — şi *basmaua* şi vor rămînea numai *mocanca* sau *ţăranca* şi *cearşaful*, astăzi fiind în circulaţie numai banenote de 500 şi 1000 lei. La fel s'a întîmplat cu *piciorul de porc* de cînd pistolul a fost înlocuit cu browningul.

bujavercă „vagin". E cunoscut şi ca nume de persoană. Cf. *bulan*, *mingi*, *mingiac*, *pipoşcă*.

bul „şezut". Cf. *tender*, *torontal*... Ţig. *bul*, idem. Der.: *bulan* 1. „spate, dos"; 2. „vagin". Într'o listă de cuvinte publicată în ziarul *Dimineaţa*, 1932, 1 mai, *bulan* e dat cu sensul de „buzunar dela spate". Acest sens e, cred, datorit unei înţelegeri greşite a reporterului; era vorba, probabil, despre „buzunarul dela bulan".

bulcă „pîne" (la Scîntee „pîne albă"). E unul din puţinele cuvinte dialectale care a contribuit la formarea argoului nostru. Pol. *butka*, idem.

bunghi (şi *a se*) 1. „a privi"; 2. „a privi atent, curios, insistent"; 3. „a observa": *iartă-l că te-a bunghit* „lasă-l (părăseşte-ţi intenţia), căci te-a observat". Der.: *bonghit* „prins asupra faptului", propriu zis „văzut, observat"; *bungheală* „vedere, privire, pîndă": *cine-i cu bungheala?* „cine stă la pîndă?" A. Graur derivă pe *bunghi* din *zbanghiu* „louche, grimaçant, furieux", iar pe acesta îl identifică cu ţig. *bango* „tordu, estropié". Această apropiere e absolut forţată. *Zbanghiu* trebue lăsat la o parte, pentru că nu are nimic comun cu *bunghi*. Pentru explicaţia acestuia mai curînd putem să ne gîndim la o formaţiune romînească, plecînd dela *bung'i*, pluralul dela *bumb* în regiunea în care labialele sînt palatalisate. Faptul de a privi atent, insistent implică mărirea, rotunjirea ochilor. S'a putut zice despre cineva că *se bunghește* sau *bunghește ochii*, adică îi face rotunzi ca nişte *bunghi*. Ce legătură — ar putea să se întrebe cineva — este între *bunghi*, (*nasturi*) şi *ochi*? Voi cita două exemple din care se poate vedea această apropiere. In Moldova este

cunoscută expresia — vorbindu-se despre un copil cu ochii rotunzi şi vii — „ochii lui doi bunghişori". Unui asemenea copil i se spune, mîngîindu-l şi privindu-l în ochi: „bunghiule". In plus, în sprijinul acestei explicaţiuni, se poate aminti formaţiunea analogă a verbului *a (a se) boldi* <*bold*[1].

burlane „picioare" şi uneori „pantaloni". Cf. *ulube*. Nu am înregistrat şi nu ştiu dacă există — nicăeri ca în argou inducerea în eroare nu e mai cu putinţă — sensul de „manşetă" pe care îl dă *Dicţionarul enciclopedic* al lui I. A. Candrea.

busuioc „cuţit". Apare la Baronzi şi Scîntee. Astăzi e aproape necunoscut. Pentru explicaţie, v. *bazangeac*.

buzdugăni „a bate rău". Cunoscut în dialectologie şi în vechea romînească cu sensul de „a bate cu buzduganul", termenul a fost introdus în argou cu accepţiunea generală de „a bate". Cf. *cafti, cardi, mardi* etc.

cadavru e numită la chef „sticla golită".

cadînă „femeie".

căidelniţă „poşetă de damă". Cf. *ploscă*. S'a făcut o apropiere între aceste obiecte atît de deosebite ca întrebuinţare, prin faptul că amîndouă sînt purtate de un lănţişor sau cordon.

cafti „a bate". Der.: *cafteală* „bătaie".

caiafă 1. „agent secret"; 2. „trădător". Der. *caiaflic* „denunţ".

călibarcă, v. *galibardină*.

calibardă, v. *galibardină*.

căldură „vestă". Vesta a fost numită astfel prin faptul că e mai aproape de corp, mai la căldură. Cf. *birlic*.

căldurică „buzunarul dela piept".

canci „nimic, de loc". Cunoscut în vorbirea familiară. Ţig. *kanč*, idem.

[1] *Dicţionarul Academiei* înregistrează forma neatestată *bombi* (<*bomb*) din care ar fi resultat *bonghi*. Reconstituirea unei forme ca *bombi* nu era necesară, mai ales dacă ţinem samă că forma primitivă dela care trebue să plecăm e *bonghi*, nu *bonghi*, aceasta din urmă foarte rar atestată şi datorind, probabil, pe o unei analogii cum ar fi de ex. *boldi*.

cancioc „lingură". Dialectal *canciocul, canciogul* are sensul de 1. „căuş cu care zidarul ia varul" şi 2. „cană, urcior, căniţă" şi e derivat din *canceu* < ung. *kancsó*.

candelă „ochi". Cf. fr. *ardent*, p. 97.

candriu este bine explicat — în ceea ce priveşte sensul — de I. A. Candrea în *Dicţionarul enciclopedic*: 1. „cherchelit, ameţit de băutură"; 2. „ţicnit, cam într'o ureche". S. Puşcariu — în *Dicţ. Academiei* — crede că e „rar întrebuinţat, învechit, familiar". Familiar da, prea familiar chiar, dar învechit nu şi deci cu atît mai puţin rar întrebuinţat. Deasemenea nu are numai sensul de „beat, afumat de beţie", ci întrebuinţarea actuală înclină mai mult spre aceea de „puţin ţicnit, cam într'o parte". A. Graur *(l. c.)* înregistrează *candriu* cu sensul de „beat, nebun", *a se candri* „a se îmbăta" şi *candreală* „beţie". *Candreală* are într'adevăr sensul de „beţie", dar de „beţie uşoară" care duce mai mult spre noţiunea de „a face pe nebunul". Ceea ce e însă bizar e faptul că A. Graur se gîndeşte — pentru derivarea lui *candriu* — la ţig. *kangeri* „biserică". Etimologia rămîne deocamdată necunoscută.

car, v. *carici*.

căruţă: fă-te căruţă! sau numai *căruţă!* „pleacă, şterge-o!".

căruţaş „desertor".

caracude „ghete, pantofi". Cf. *ştiuci, tancuri*. Denumirile acestea sînt recente, de după război, cînd era moda pantofilor cu vîrful ascuţit, formă ce sugera apropierea de obus sau de cap de peşte. Nici unul din aceşti termeni nu era cunoscut lui Baronzi sau lui Scîntee.

caraman 1. „buzunar"; 2. „portofel". Cunoscut mai des sub forma de *caraiman*. Pentru sensul al doilea, cf. *coajă, scoarţă, tuflă*. Der.: *caramangiu*, fem. *oaică* „pungaş de buzunare" şi în general „hoţ"; *caramangi* „a fura"; *caramangeală* „furt" (v. p. 98). *Caraman* e destul de cunoscut şi în onomastică. E întrebuinţat şi ca nume ce se dă boului cu părul negru. In turcă *karaman* înseamnă „negru, de coloare neagră". Cuvîntul e vechi în argou, fiind înregistrat şi de Scîntee. Ce legătură însă poate

să fie între numele de *Caraman* şi „buzunar"? E posibil ca forma originară pentru sensul de „buzunar" să fi fost *caraiman*, schimbată apoi în *caraman*. Ar rămînea atunci să fie explicată forma cu *i*.

cardi 1. „a da"; 2. „a lovi"; 3. „a fura". *Mi-a cardit o săptămînă de brînză* „mi-a dat (m'a condamnat) la un an de închisoare". *I-a cardit un mai între felinare de i le-a stins* „i-a dat o lovitură între ochi de i-a luat vederea". Pentru cel de-al treilea sens: *i-a cardit caraimanul şi moara* „i-a furat portofelul şi ceasul". Der.: *cardeală* „bătaie". A. Graur *(l. c.)* îi dă sensurile de „a vorbi, a lovi". Sensul de „a vorbi" e necunoscut, dar A. G. avea nevoie de acest înţeles pentru ca să poată deriva cuvîntul din ţig. *kar-*, part. *kardo* „a pronunţa" pe care l-a găsit la J. Sampson, *The dialect of the Gypsies of Wales*, Oxford, 1926. Evoluţia semantică dela „a pronunţa" la „a lovi" şi „a fura" e greu de admis. Încrucişarea cu *mardi*, cum susţine A. G., nu se poate invoca pentru înţelesul de „a fura". Pentru explicaţia lui *cardi* trebue să ne adresăm tot acestei limbi, plecînd însă nu dela *kar-*, ci dela *ker-*, perf. *kărdem*, part. *kerdo* „a face, a da, a crea, a produce". Sensul de „a lovi" resultă din cel de „a da", iar dela „a produce" pînă la „a produce prin furt" nu e decît un pas.

cărel are acelaşi sens ca *fă-te căruţă, cară-te*. Ţig. *kăre* „acasă".

carici „penis". In unele expresii *car* sau *cocar*. *Carici* trebue considerat ca un derivat romînesc din ţig. *kar* „penis", cum crede şi A. Graur *(l. c.)*, iar *cocar* (v. c.) reproduce pe ţig. *kokar*, idem. Termeni desemnînd în argou aceeaşi noţiune: *carvaci, carne, ciuci, drîmbă, gogulică-bărbosul, ştoagă, ştoi, sulac, troleu, ţuţu, vină*.

carină, carînă „nas" <*carenă*, termen marin. Cf.: *cîrmă, ocarină, timonie, trompă*.

carne „penis" (numai în anumite expresii obscene).

cartaboi „gardian la închisoare".

carvaci „penis". Cf. ţig. *kar*, idem.

casaţie e termenul ce indică un superlativ: *am pilit un mol casaţie* „am băut un vin foarte bun"; *casaţie secţii-unite* „ceva excepţional de bun". Cf. *ţiţă*. Este explicabilă această formaţiune, Curtea de casaţie fiind suprema instanţă de justiţie.

căţea „gură" în expresii ca: *îi umblă căţeaua, tacă-ţi căţeaua* etc. Cf. *ciutură, cîntătoare, fofează, muie, muştiuc, musică* etc. *Căţeaua de pe fort* e termenul cu care puşcăriaşii din închisoarea Jilava desemnează „mitraliera" aşezată pe zidul înconjurător.

căţel „avocat": *am vrăjit cu un căţel* „am vorbit cu un avocat".

cavou „pat".

ceapă „ceasornic mare". Cf. fr. *oignon*, idem, p. 97.

cearşaf „bancnotă de 1000 lei". Mărimea bancnotei de 1000 lei a provocat această asociere. Cuvîntul e înregistrat de *Dicţionarul encicl.* al lui I. A. Candrea şi întrebuinţat destul de des în vorbirea familiară.

centă „bancnotă de 100 lei". I. Iordan crede că reproduce pe it. *cento*.

cerc „inel".

cheptene „bou". Cf. *carnişor*. Termenul e înregistrat şi de Scîntee. Pieptenii, mai ales cei lucraţi în mod primitiv de Ţigani, se fac din coarne de bou. Aria de formaţiune — ca şi pentru *bunghi* (*a*) — a fost, probabil, Moldova.

chiftă şi *chiftişor*, v. *clift*.

chilibar „ţigară". Înainte de a însemna „ţigară", a denumit, probabil, „ţigareta".

chior „sărac". *A vedea* (v. c.) înseamnă „a avea bani": *văd* „am bani". Cel care „nu are bani" *nu vede*, adică e *chior*.

chisivă, v. *exivă*.

chitră „pet".

chitri (a se) „peter". Cuvîntul a fost determinat de o asociere ironică.

cînta 1. „a vorbi, a ţipa" (cf. fr. *chanter*, idem): 2. „a denunţa": 3. „a înşela". *Cîntă* „vorbeşte"; *şest, să nu cînte husăinu*, „fii atent, să nu ţipe păgubaşul"; *m'a cîntat* „m'a

denunțat"; *l-am cintat* „l-am înșelat, i-am luat banii" (de această dată avem, probabil, a face cu o deformare din *a încinta*).

cîntătoare „gură".

ciolane „zaruri". Cf. *os de curvă*.

cioran „șmecher". Der.: *ciorănie* „șmecherie". *A vorbi la ciorănie* „a vorbi în argou" (cf. *a vorbi la șmecherie*). Țig. *čor* „hoț"+suf. *an*. *Cioran* e un cuvînt care se bucură de o frecventă întrebuințare.

ciorap „mănușe".

ciordi „a fura". Der.: *ciordeală* „furt"; *ciordire*, idem; *ciorditor* „hoț". Țig. *čor*, perf. *čordem*, part. *čordo* „a fura".

cîrii 1. „a fura"; 2. „a vorbi în graiul hoților". Der.: *cirîitor* „hoț". *Cirîitor* e înregistrat de *Dicț. Academiei*; e luat probabil dela Baronzi. A servit acestuia ca titlu la lista de cuvinte din argou: *Limba cirîitorilor*. Astăzi mă îndoesc dacă circulă.

cîrmă „nas".

ciuci „penis". Țig. *čuči* „țiță".

ciuriu, șiuriu, șuriu „cuțit". Țig. *čuri*, idem.

ciutură „gură".

clanță „gură". Termenul e cunoscut dialectal. Der.: *clănțău* „avocat".

clift „palton". Der.: *cliftat* „bine îmbrăcat". Tot aici trebue amintite formele înregistrate de Scîntee, *chiftă* „surtuc" și *chiftișor* „jiletcă". Imi vine să cred că avem a face cu o eroare de transcriere, *l* în scrierea de mînă putîndu-se ușor confunda cu *h* (aceeași eroare va fi relevată cînd ne vom ocupa de *manglitor*).

clitoritâ „prostituată". Cf. *cloață*, *coardă*, *ursoaică*. Să fie un derivat din *clitoris*? Ar trebui să presupunem atunci că termenul și-a luat naștere într'un mediu cu oarecari cunoștințe ale terminologiei medicale.

cloață 1. „prostituată"; 2. „amantă". E termenul dialectal *cloță* „cloșcă". Pentru transiția spre sensurile citate, v. glosarul culegerei lui Ciaușanu, Fira și Popescu unde *cloță* e dat cu sensul de „cloșcă" și fig. „pezevenghe, ocrotitoare, mijlocitoare".

coaje „portofel". Cf. *scoarță*. Deoarece *coaje* e cunoscut și lui Scîntee, am putea presupune că e mai vechi decît *scoarță*, acesta din urmă fiind format prin procedeul cunoscut al derivației sinonimice.

coardă „prostituată, amantă". *Coardă* are și accepțiunea — care a fost, probabil, cea originară — de „penis" (cf. *vină*). Din expresii obscene ca: *unde ești (la cine ești) cu coarda?* s'a ajuns ca termenul să fie aplicat la o prostituată. Der.: *cordi* „futuere"; *cordeală* „actul sexual". A. Graur (*l. c.*) crede că „poate" *coardă* e un derivat din *cordi* — ceea ce e greu de admis — iar acesta ar fi țig. *kur-*, part. *kurdo* „futuere", cuvînt care la Sampson are numai sensul de „a bate, a lovi". Lui J. Popp Serboianu cuvîntul îi este necunoscut. Chiar dacă aceasta ar fi adevărata origine a lui *cordi*, trebue lăsat totuși de o parte termenul de *coardă* care nu e decît o formațiune românească.

cobză în expresia *a duce cu cobza* „a amăgi, a încînta, a purta cu vorba". Der.: *cobzi*, idem; *cobzări* idem, *cobzăreală* „amăgire, ducere cu vorba".

cocar „penis". Țig. *kokar*, idem. S. Pușcariu — în *Dicț. Academiei*, s. v. — trimite la cuv. *cocă* și înregistrează acolo pe *cocar* ca un derivat al acestuia. Citează din Pamfile, *Jocuri*, II : „Haș, cocar cu varză fiartă" și găsește că sensul e „neprecisabil". D-sa a crezut totuși că acest „cocar cu varză fiartă" e un aluat sau așa ceva și de aceea l-a derivat din *cocă*. *Haș* (*has*) *cocar, haș cai mingi* (v. c.) sînt expresii obscene cu care sînt întîmpinați Țiganii de către Romîni (*has* e pers. a 2-a a ind. pres. a verb. *ha-* „a mînca").

cojoc „oaie". Același proces de creație ca în cazul lui *cheptene* „bou".

colivar „jandarm". Termenul e foarte răspîndit.

compas „pas" : *întinde compasul* „mărește pasul". Cf. fr. *compas*.

cordi, v. *coardă*.

corecționar 1. „hoț care fură de prin magasine"; 2. „cel care fură rufele de pe frînghie".

cornișor „bou". Cf. fr. *cornard* „boeuf", p. 97[1].

cot 1. „an de pușcărie"; 2. „an". Este *cot*, unitatea de măsură. Cf. fr. *pige* „année", p. 97[2].

cotoarbă „amantă". Dialectal cuvîntul e cunoscut cu sensul de „daraveră, încurcătură, belea, pacoste". Apropierea între *belea* și *amantă* — în unele casuri — e explicabilă.

cotoare (<*cotor*) „bani". Ca și *lovele* e întrebuințat mai mult la plural. A. Graur *(l. c.)* e de părere că represintă pe țig. *kotor*, iar acesta nu ar avea nimic comun cu rom. *cotor* cu accepțiunea cunoscută. Mai curînd cred că putem pleca dela termenul romînesc care a primit în argou sensul de „bani".

crăcani (-e) „pantaloni" <*crac*. Cf. *burlane*.

cratiță „servitoare": *a agățat o cratiță* „a intrat în vorbă cu o servitoare". *Chiftea, cartoafă*, idem, au ieșit din us tocmai pentru că au devenit prea răspîndite.

creț „șezut". Cf. *bul*. Der.: *cretar* „homosexual"; *cretoman*, idem.

cuibar „gazdă de hoți": *s'a ușchit la cuibor*.

cujbi „a bate". La Rădulescu-Codin, *O sumă de cuvinte, cușbi* înseamnă „a bate pe cineva cu cușba, a-l topi în bătaie". Inregistrat cu același sens în culegerea lui Ciaușanu, Fira și Popescu.

curăța 1. „a-i fura cuiva tot ce are (mai ales la jocul de cărți); 2. „a omorî". Cf. fr. *nettoyer*, p. 97.

curcan „sergent de stradă". La Scîntee întîlnim sensul de „soldat". Cf. *scatiu, sticlete*. Der.: *curcănărie* „poliție".

cușbi, v. *cujbi*.

cutitar „acel care dă cu cuțitul".

cutră veche „pungaș rutinat".

---

[1] Pentru termenul slavi la fel, v. V. Jagić, *Die Geheimspr. bei den Slaven*, 27, 37, 38, 40, în *Sitzungsber.* ale Acad. din Viena, CXXXIII; cf. Fr. Oberpfalcer, *Z minulosti českého argotu*, 197, în *Sborník fil.* publ. de Academia din Praga, X (1934-1935).

[2] O asociere de înțeles asemănătoare și în pol. *łokjeć* (v. Jagić, *l. c.*, 37; cf. Oberpfalcer, *l. c.*, 201).

daiboj (pe-) „de pomană": *a lua ceva pe daiboj*. Der.: *daibojeală* „pomană". Rus. *daj boże*.

deal „pușcărie": *mă duce 'n deal la Maica Paraschiva* „mă duce la Văcărești".

deliu „nebun, zăpăcit". Noțiunea e mai potențată decît la *candriu*. Turc. *deli*, idem.

devlă „cap". Dialectal are sensul de „căpățînă de porc". Cf. *gămălie, moacă, ulcică*.

dibăci „a găsi, a prinde, a aresta".

dili 1. „a lovi"; 2. „a fura". A. Graur (*l. c.*) îi dă și sensul de „a da" (I. A. Candrea îl înregistrează în *Dict. encicl.* numai cu acest sens). Are într'adevăr acest sens, dar numai în expresiuni de felul acesta: *dilește-i-o la devlă* sau *i-a dilit o flegmă* „i-a dat o palmă", așa că propriu zis are înțelesul de „a da lovituri". Țig. *da*, part. *dilo* „a da". Sensul de „a fura", desvoltat în argou, poate fi considerat ca o urmare, o evoluare a aceluia de „a lovi".

dinamită „pîne". Ciudată apropiere și nu ușor de explicat. Să fi contribuit la această asociere faptul că în închisoare se dă o pîne uscată, tare ca piatra, sfărîmîndu-se cînd e lovită?

drap „tutun". Țig. *drap* care pe lîngă sensul de „iarbă" îl are și pe acela de „tutun".

dreptate „parchet": *m'a dus la dreptate*. Cei bănuiți de un furt etc. sînt duși mai întîi la poliție unde, se știe cum, se fac cercetările. Cel „cercetat" astfel așteaptă să fie dus la parchet unde are credința că i se va face dreptate.

drîmbă „penis". Cuvîntul e cunoscut dialectal, aplicat însă la cal.

duce „a înșela, a induce în eroare". Der.: *ducere* „înșelare, inducere în eroare".

elefant „acela care plătește la chef": *o face pe elefantul*.

exivă 1 „act de legitimație"; 2. „scrisoare". *M'a turnat în poartă cu exivele* „m'a eliberat". La Scîntee e înregistrat *chisivă* cu sensul de „scrisoare, petiție".

fată mare „bancnotă de 500 lei". Cf. *mocancă, țărăncuță*.

fartiții (în expresia *a face ~*) „a face mofturi". La Scîntee *fartiții* are sensul de „a fura pe cineva cu șiretlie".

fedeleși „a lega". Der. din *fedeleș, a lega ~*.

felinare „ochi"; cf. *lampă*.

fițe (a face ~) 1. „a face mofturi"; 2. „a afecta". Der.: *fițărae* „mofturi, izmenire". In Hațeg *fiță* înseamnă „fată, femeie afectată".

flegmă „palmă": *i-a ars o flegmă* „i-a dat o palmă".

fleț, fleață „prost, tembel" < *nătăfleț*.

foc „revolver".

fofează „gură". Termen cunoscut în industria casnică.

foi, foițe „cărți de joc". Der.: *foițar* „bun jucător de cărți".

fraer „prost, bun de înșelat". La Scîntee are sensul de „strein". Der.: *fraeri* „a prosti, a înșela"; *fraereală* „înșelare": *rost de fraereală*; *fraerește* „prostește". A. Graur în *Nom d'agent et adjectif en roumain*, 83, îi dă sensul de „prost" și propune ca etimologie germ. *Freier* „logodnic". Explicația sensului nu e suficientă. *Fraer* e „prostul" care avînd bani poate fi ușor înșelat. Înțelesul acesta reiese bine din expresii ca: *să plătească fraerul; o face pe fraerul* (cf. *o face pe elefantul, pe barosanul* sau *pe baronul*). Noțiunea aceasta concordă cu etimologia propusă de Ov. Densusianu *(Grai și suflet*, IV, 407): germ. *Freiherr* „baron".

frige prin derivație sinonimică are aceleași sensuri ca și *a arde*. Cf. fr. *cuire*.

gabor „agent polițienesc". *Dicț. Acad.* înregistrează *Gabur* „prost" <ung. *Gábor*.

gagiu, gagică „amant, amantă" (și în general „fată"). La Scîntee *gagiu* „bărbat" și *gagică* „femeie". Țig. *gağo, gaği* „Romîn" și în general „cel care nu e Țigan".

găină „pălărie". La Baronzi are sensul de „căciulă". Cf. *galibardă*.

găinar „jandarm". Cuvîntul e foarte răspîndit. Cf. *colivar*.

gălibarcă, v. *galibardină*.

galibardă, v. *galibardină*.

galibardină „pălărie". Et. *Garibaldi*.

gămălie „cap".

gaură „spargere": *am făcut o gaură*. Der.: *găuritor* „spărgător".

găuri „a împușca".

găuzar „prost" <*găoază*. Cf. *nea Stelian*.

geană, v. *gini*.

ghelzi „bani". Germ. *Geld* pătruns probabil prin idiș.

ghes „ziuă". Țig. *ges*, idem.

ghibizdroc e termenul ce se dă în batjocură unuia mic de stat. Pare să resulte dintr'o încrucișare între *ghibirdic* și *mazdrop* (v. c.), acesta din urmă întrebuințat în opoziție cu *ghibizdroc*. Terminațiunea *-c* poate să fie datorită lui *năpîrstoc* întrebuințat uneori cu același sens.

ghiul „inel". *Ghiul nasul* „inel cu piatră falsă"; *ghiul roșu* „inel de aur"; *ghiul cu sclipitori* „inel cu diamante". Der.: *ghiular* „vînzător de bijuterii false". L. Șăineanu în *Influența orientală*, II, 183, citează cuv. *ghiul* „inel cu o rosă de diamant în jurul unei pietre". Turc. *gül* „floare", în gen. „rosă".

gide „judecător".

gini „a vedea, a observa, a prinde de veste": *l-a ginit* „l-a văzut"; *ginește* sau *gimbește marginea* „fii atent, observă"; *a ginit husănu* „a prins de veste păgubașul". Der.: *geană!* „privește, observă!"; *gineală* „privire, pîndă": *unul e cu gineala; ginitor* „complicele care stă la pîndă în timp ce altul face spargerea". Țig. *ğan-* „a ști, a cunoaște".

giscă nouă „începător la jocul de cărți, barbut etc".

glaje 1. „sticlă"; 2. „sticlă de vin". Termen de proveniență germană, cunoscut dialectal.

glojdeală, v. *glojdi*.

glojdi „a mînca". Și der.: *glojdeală* „mîncare". Dialectal e cunoscut *gliojdori, glojdori* cu sensul de „a mînca de pe coceni, a roade, a paște pînă la pămînt". In culegerea lui Cianșanu, Fira și Popescu e înregistrată și forma *glojdoreală*. Avem a face cu o reducere a lui *glojdori* la *glojdi*.

gogulică bărbosul „penis".

goșilă „urît". Cuvîntul pare să fie o abreviere din *Gogoșilă* <*Cocoșilă* (poreclă).

greblă „pieptene".

grubă și *grupă* (mai rar *grub*, *grup*) „mult": *a dilit grubă* „a furat mulți bani". Et. *grup*, *grupă*.

hai (a face-) „a striga, a face scandal": *arde-l, Nae, că face hai* „lovește-l că strigă". A. Graur *(l. c.)* crede că ar putea fi țig. *ai* „ah". De ce? *Ai* e o interjecție specific țigănească? Cred mai curînd că e o formațiune românească din vb. *hăi*. Cei care *hăesc* fac un sgomot destul de mare, atrăgînd prin aceasta atenția.

hăiță „mămăligă". Țig. *hăvits*, idem.

hali 1. „a mînca" și 2. mai rar „a fura", noțiune derivată din cea dintîi. Der.: *halealâ* „mîncare"; *nehalit* „flămînd, nemîncat". A. Graur *(l. c.)* înregistrează cuv. *mehalit*, reconstituind pentru explicația acestuia un țig. *ma* + *halo*. *Mehalit* nu-mi este cunoscut; dealtfel nici d-sa nu citează izvorul, cum face aproape totdeauna. Acest *mehalit* e datorit probabil unei erori de tipar sau de transcriere (v. *chift* și mai departe *manghitor)*. Pentru *hali*, *Dicț. Acad.* pleacă dela noțiunea de *a fura*, *a lua repede* pentru a ajunge la aceea de *a mînca*, dar în realitate procesul semnatic e tocmai invers, și nu propune nici o etimologie, neluînd în samă pe aceea justă adusă de Pamfile (*Jocuri*, I, 395). Intr'adevăr *hali* reprezintă pe țig. *ha-* perf. *halem*, part. *halo* „a mînca".

hambar „tabachere": *hambar cu varză* „tabachere cu tutun". Cf. *magazie*.

hănghi, *hinghi* „chier" în expresia *am să-ți hinghesc moiul* (v. c.) Der.: *hinghel* „merde". Țig. *hlea-ma*, perf. *hindem-ma* „chier".

husăn 1. „păgubaș"; 2. „țăran"; 3. „prost". Idiș *husn* „logodnic".

iavașa „ochelari": *am să-i dau un vast să-i sboare iavașaua de pe timonie* „am să-i dau o lovitură să-i sară ochelarii de pe nas". Cf. *inaintași*, *parbris*. A. Graur *(l. c.)* înregistrează cuvîntul la plural *iavașele* și crede că ar putea fi țig. *yaka šelo* „bride des yeux", gîndindu-se totuși că am putea

avea a face cu *iabașa*, *iavașa* cuvînt de origine turcă. Intr'adevăr aceasta e etimologia. La Șăineanu, *Inf. orient.*, II, 218, e înregistrat cuvîntul *iabașa*, *ievește* „clește de apucat nasul cailor cînd sînt potcoviți" <ture. *yavoša*, idem. Asocierea între „clește" și „ochelari" este ușor de prins dacă ne gîndim la ochelarii pince-nez, care strîng nasul asemenea unei iavașele.

inaintași „ochelari".

întoarce, termen întrebuințat în furtul „prin întoarcere". Der.: *întorcător* „acel care întoarce victima prin somn". Dacă *husănul* doarme pe partea unde e *caraimanul cu lovele*, *întorcătorul* îl gîdilă în așa fel încît îl face să se întoarcă pe partea cealalaltă.

iudă 1. „agent de poliție"; 2. „trădător"; *iuda dela capcană* „agent de poliție". Der.: *iudalic* „trădare".

iureș „scandal".

jagardea „om de nimic, lichea". Cf. *japiță*, *javră*.

jambirboc „pardesiu".

jamboane (întrebuințat mai mult la plural) „picioare, coapse".

jantilică „haină, pardesiu".

japiță „om de nimic, secătură".

jarcalete, idem. Dialectal *jarcalete* e întrebuințat cu sensul de „vlăjgan, măgădău".

javră „lichea".

Jimbolia „închisoarea Jilava". Termenul e datorit poate asemănării primelor sunete.

labagiu „onanist". Cf. *lampagiu*.

labe „pantofi".

lăcustă „muc de țigară". Aruncarea capătului de țigară a fost asemănată cu săritura lăcustei. Inainte mucului de țigară i se spunea *chioștec*, *chiștoc*. Termenul acesta devenind prea curent a fost înlocuit cu *lăcustă*.

lampă „ochi": *dilește-l peste lampă* „lovește-l peste ochi"

lampagiu „onanist" <*labagiu* + *lampă*.

lăptărie sau *lăptărie comunală* „sîni". La origine s'a plecat dela noțiunea de „sîni mari". Cf. fr. *boîte au lait*, p. 97.

legătorie „razzie".

lepră „denunțător".

licurici „lampă de buzunar".

lovele (rar sg. *lovea*) „bani". Cuvîntul a pătruns și în graiurile dialectale. Țig. *loo*, pl. *love*, idem.

loz „bani": *ai ceva loz?* Cuvîntul nu apare tocmai clar. Pare să fie în legătură cu *lozul* de loterie.

magazie „tabachere".

maimuță „prostituată". Cuvîntul e întrebuințat mai mult la plural.

malastrop „onanist". Termenul e resultatul unei contaminări între *malahist* și *strop*.

mandea „eu" în expresii de felul acesta: *cînd îți cîntă mandea, șterge-o* sau *lui mandea îi spui?* sau *dă-te 'ncoa la mandea*. Scîntee înregistrează cuvîntul cu sensul de „tovarăș, amic". Țig. *mande*, dativul pron. pers. *me*.

mangir, mangăr „ban, leu". Cf. *mardeu, mongol*. Termenul e cunoscut în onomastică: *Mangiru*. La Șăineanu, *Infl. orient.*, II, 246, are sensul de „ban de argint, gologan". Turc. *mangyr* „obol".

mangli „a cerși". Der.: *mangleală* „cerșire, pomană"; *manglitor* „cerșitor". Țig. *mang-*, perf. *manglem*, part. *manglo* „a cere". A. Graur *(l. c.)* înregistrează numai forma *manghitor* (sic), luată din ziarul *Dimineața*, 1 mai 1932, unde apare astfel, probabil, dintr'o eroare de tipar. Pentru că nu cunoaște forma verbală din care derivă *manglitor* — ca și *mangleală* — d-sa recurge la un țig. *mangîmangero*, care totuși nu știu cum ar fi devenit *manghitor*.

manșetă de gagică „brățară".

mardeu „1 leu". Intrebuințat mai mult la plural: *mardei* „lei". Țig. *mardo*, pl. *marde* „bani".

mardi „a bate". Der.: *mardeală* „bătaie"; *mardeiaș* „bătăuș". Țig. *mar-*, *mardem*, *mardo*, idem.

mărginaș „chibiț".

marmon „evreu".

măruntaie „bani mărunți".

mărunțică „bîtă mică și groasă".

material „bani".

matol „beat". Der.: *matoli (a se)* „a se îmbăta". La Scîntee *mătoli* „a bea". Țig. *mato* „beat".

mau (a-i lua cuiva – l) „a-l reduce la tăcere". *Mau* e cunoscut în Oltenia și Bănat cu sensul de „putere".

mazdrop: coșcogea mazdropul. Termenul se aplică ironic unuia înalt de stat, bine făcut.

mestecău „gură". Interesant de relevat că termenii metaforici care designează gura sînt determinați de funcțiunile pe care le îndeplinește acest organ: vorbire, cîntare, mîncare, băutură. Avem astfel: *fofează, musicuță* sau *cîntătoare, mestecău* sau *mîncătoare, ciutură* etc.

miiar „1000 lei".

mierli „a muri, a omorî". Cunoscut dialectal și în vorbirea familiară. Der.: *mierleală* „moarte". Țig. *mer-*, *mulo* „a muri" (v. A. Graur, *l. c.)*.

mîncătoare „gură".

mîncătorie „furt, fraudă": *a face mîncătorie* „a defrauda".

mingi „vagin". Țig. *mingi*, idem.

mingiac „vagin". La Baronzi e „dama" la jocul de cărți. Cuvîntul a pătruns în vorbirea populară și în literatura lăutărească și a discurilor de mahala, pretîndu-se la jocuri de cuvinte prin asociere de *minge*. Un „șlagăr" la modă *Mingea*, cîntat de doamne și domnișoare „de familie", are ca refren: „Țiganu-i ca dracul, Că mi-a spart mingiacul". Țig. *mingi* a pătruns în argou sub această formă (v. mai sus *mingi*). Pentru *mingiac* trebue să plecăm dela forma țig. de plural, *mingeá*, căreia i s'a adăugat un *c* prin analogie cu alte forme cu această terminațiune, de ex. *sulac* (v. c.). A. Graur *(l. c.)* crede că am putea pleca dela *mingako*, gen. lui *mingi* sau dela *mingi* și sufixul rom. *-ac*.

moacă „cap". Termen dialectal însemnînd „ciomag, măciucă".

moachiță „femeie proastă, toantă". Dialectal *moache* înseamnă același lucru.

moară „ceasornic". *Moara* poate să fie *nasoală* adică

„ceas ordinar", *albă* „ceas de argint" și *roșie* „ceas de aur".

mocancă sau *mocăncuță* „bancnotă de 500 lei". Cf. *țărancă, țărăncuță.*

moi, v. *muie.*

mol „vin": *un basin de mol* „o sticlă de vin". La Scîntee are sensul de „băutură spirtoasă". Der.: *molan* „vin". Țig. *mol*, idem.

molete „vin". Țig. *molete* „must, vin dulce".

mongol „monedă de un 1 leu". Avem a face, probabil, cu o deformare a termenului *mangir* neînțeles de unii.

mucli „a tăcea, a închide gura": *muclește-o că te-ating*, „închide gura că te lovesc". Țig *muk-, muklem, muklo* „a lăsa, a părăsi, a renunța".

muie, moi „gură": *a duce cu muia (miia)* „a duce cu gura, a înșela"; *i-a dat peste muie* „l-a lovit peste gură". Țig. *mui*, idem.

mul'ț'o'ndez expresie obscenă întrebuințată în loc de *mulțumesc.*

muscal „monetă de 20 lei". Tariful pentru o cursă cu trăsura (muscalul) fiind de 20 lei, s'a dat acestei monete denumirea de *muscal.*

musică, musicuță „gură".

muștuc, muștiuc „gură": *arde-l la muștiuc* „lovește-l peste gură". *Muștiuc* mai înseamnă „capătul oricărui instrument musical prin care se suflă" (trîmbiță, flaut etc.). Termenul e cunoscut în Bănat sub forma *moștic, mușticlu, mușticăl.* Germ. *Mundstück.*

muștiuc, v. *muștuc.*

mutila „a bate rău".

mutu „lăcăt".

nasol, nasoală „urît,-ă"; uneori „cu nasul mare". In același timp *nasoală* înseamnă „țigară": *arde-mă și pe mine cu o nasoală* „dă-mi o țigară". Pentru etimologie, v. forma următoare.

nasúl „răutăcios, rău" (adv.): *nu fii nasúl; o să-mi meargă nasúl.* Der.: *nasuliu* „răutăcios, rău": *afacerea e nasulie* „situația e primejduită"; *nasuli* „a o păți, a încurca mai rău lucrurile": *a nasulit-o* „a pățit-o" (sensurile date de A. Graur pentru *nasulie, nasuli* după *Veselia, Pardon* etc. nu presintă garanție); *nasulii* „cărți de joc". Țig. *nasul* „răutăcios, rău". A. Graur *(l. c.)* înregistrează cuvîntul *nasol* cu aceleași sensuri ca *nasúl:* „mauvais, mal, méchant", în plus „vieux, usé și, „cîteodată, „laid". Ca sens totuși sînt două forme cu totul deosebite: *nasol* înseamnă „urît", iar *nasúl* „rău". Deasemenea A. Gr. dă ca sigură derivarea lui *nasol* din țig. *nasvalo*, cu toate că recunoaște că schimbarea vocalică (numai vocalică?) nu e ușor de explicat. Cred că explicația e următoarea: țig. *nasul* trecînd în vorbirea familiară curentă a fost simțit de Romîni ca derivînd din *nas* și pronunțat cu *o: nasol*, după *năsos.* Din același motive s'a născut și o diferențiere de sens. La întrebarea ce înseamnă *nasol* mulți mi-au răspuns „cu nasul mare". In felul acesta s'a trecut dela noțiunea de „rău, răutăcios" la aceea de „urît". Pe de altă parte *nasul* a fost corect pronunțat în mediul mai restrîns al pușcăriașilor — de cele mai multe ori Țigani — și și-a păstrat și sensul primitiv. Nu este exclus deasemenea ca *nasul* să fi reintrat mai tîrziu în argou cu sensul originar după ce *nasol* își fixase astfel aspectul fonetic și înțelesul.

negustor „păgubaș, acela dela care se fură ceva".

nod „portmoneu". Cf. *potcoavă.* Asocierea a plecat, probabil, dela formatul rotund al portmoneului.

oafă „prostituată".

oblon „ochi": *a trage cu oblonul* „a face cu ochiul". Cf. *felinare, plesnitori.*

observa „a avea bani": *observă?* „are bani?" Format prin derivație sinonimică plecînd dela *a vedea* (v. c.) „a avea bani".

ocarină „nas". Ocarina e un mic iustrument musical a cărui formă a provocat metafora.

ochelarist e termenul cu care e denumit — în ironie — cel ce poartă ochelari.

ocoș „deștept". Cunoscut dialectal, în Ardeal, cu același sens. Ung. *okos.*

ortodox „prost". Termenul a luat naştere, probabil, în Ardeal şi a fost dat de uniţi ortodoxilor în sensul că sînt rămaşi în urmă.

os de curvă „zar".

otravă 1. „femeie urîtă şi rea"; 2. „prostituată".

papagal „gură": *dă-i cu papagalul.*

papardos, v. *tapardos.*

paporniţă „pălărie de paie". Cf. *rogojină*, *zimbil.*

paradi „a sparge": *a paradit purceaua şi scroafa* „a spart tejgheaua şi casa de bani". Der.: *paradeală* „spargere". Ţig. *parav-*, *paradem*, *parado* „a sparge, a distruge".

paratrăsnet „tramvai". Asocierea a plecat dela producerea de scîntei electrice cînd tramvaiul e în mers.

parbriz „ochelari". Termen pătruns în argoul general din acela special al şoferilor.

pardesiu de scînduri „sicriu".

picior de porc „pistol"; *picior de porc mare* „puşcă". Astăzi expresia e aproape necunoscută de cînd revolverele automate nu mai au forma pistolului. Cf. fr. *pied de cochon* „pistolet", p. 97.

pili „a bea"; *pili (a se)* „a se îmbăta". Der.: *pileală* „băutură"; *pilangiu* „beţiv". Formele *piligiu*, *pilitor* citate de A. Graur sînt formaţiuni proprii *Veselici*. Ţig. *pi-*, *pilem*, *pilo* „a bea".

pincă „bani" <germ. *Pinke* 1. „corabie"; 2. „caniotă, farfurioară cu misele jucătorilor". E posibil ca termenul să fi pătruns prin idiş.

pipoşcă, *pipoaşcă* „vagin". Dialectal circulă cu sensul de „organ genital al vacei".

pîrli „a înşela": *pîrlit la punct* „înşelat la timp".

pîrnaie „închisoare, beci". Dialectal *pîrnaic* e cunoscut cu sensul de „oală mare de pămînt". Printr'un proces de creaţiune metaforică *pîrnaic* a primit mai întîi accepţiunea de „beci" şi apoi pe aceea de „închisoare" în general.

pisoi „piesă de argint de 5 lei". E augmentativul dela *piesă: piesoi* > *pisoi*. *Pisică* înregistrat de Şt. Paşca (*l. c.*) e, probabil, diminutivul dela *piesă: piesică* > *pisică*.

piţule „bani". *Piţulă* e cunoscut în Ardeal cu sensul de „ban de zece ereiţari".

plesnitori „ochi".

plisc „gură".

ploscă „poşetă". Der.: *ploscar* „pungaş specialisat în furtul de poşete". I. A. Candrea — în *Dicţ. enciel.* — înregistrează *ploscar* cu sensul de „pungaş precoce", iar Şt. Paşca *(l. c.)* îi dă sensul de „hoţ îndemînatic", interpretînd greşit un pasaj din *Realitatea ilustrată*, de unde a luat cuvîntul (v. p. 98).

polidor „pol". Termenul l-am auzit dela un Ţigan, puşcăriaş. Dacă ar avea o circulaţie mai extinsă, am putea presupune că e datorit unei încrucişări între *pol* şi *louis d'or*. Altfel nu ştiu cum s'ar explica terminaţiunea.

pont „locul unde se dau lovituri": *a vinde pontul; a pune şest la pont.*

pontoarcă „cheie"; *pontoarcă nasulie* „cheie falsă".

porumb „lanţ de aur". Asocierea e făcută cu ştiuletele de porumb.

potcoavă „portmoneu". Formatul unor portmoneuri a determinat cuvîntul.

prădui „a denunţa". Der.: *prădueală* „denunţ": *i-a făcut prădueală* „l-a denunţat". A. Graur *(l. c.)* înregistrează *prădui* cu sensul de „a schimba", ceea ce este inexact — informaţia o are dela Scîntee — şi propune ca etimologie ţig. *paruv-*, *paruvdo* „a schimba". E greu de admis ca din punct de vedere fonetic să se fi ajuns dela forma ţigănească la *prădui*. Afară de aceasta, sensul nu se poate explica dacă ţinem samă că *prădui* înseamnă „a denunţa" nu „a schimba". M'aşi gîndi la ţig. *purd-*, *purdem*, *purdo* „a sufla, a şuşoti", dacă nu aşi vedea ca piedecă aceeaşi depărtare fonetică. In schimb în ceea ce priveşte înţelesul se poate vedea uşor procesul semantic, plecînd dela „a sufla, a şuşoti".

prăji 1. „a înşela"; 2. a fura; 3. „a da, a condamna". *L-am prăjit* „l-am înşelat"; *i-am prăjit tufla dela căldurică şi i-am zulit şi moara* „i-am furat portofelul din bu-

zunarul dela piept şi ceasul": *m'a prăjit „bărbosul" cu 5 coţi* „m'a condamnat judecătorul la 5 ani".

presă „poliţie": *a fi la presă*. Der.: *presar* „agent poliţienesc".

prieten la 8 zile „prieten bun". S'a făcut o apropiere de fotografia „la 8 zile", care spre deosebire de cea „la minut" e bine lucrată.

primă „buzunarul din faţă".

priponi „a lega".

pupăză „femeie de condiţie proastă, prostituată".

purcea, purcică „tejghea". La Baronzi *purcea* „ladă"; la Scîntee *purcel* „portofel".

purcică, v. *purcea*.

puria „mamă" şi *puriu* „tată". Ţig. *puro, puri* „bătrîn,-ă".

răboaşcă, rubaşcă „cămaşă" <rus. *rubaška*, idem.

răsai „popă". Ţig. *rašai*. Schimbarea lui *ş* în *s* e datorită, poate, influenţei cuv. *rasă* (haina preoţească).

raşpil „rachiu tare". *Raşpelul* sau *raşpilul* e o pilă pentru lemn. S'a zis *raşpil* rachiului tare pentru că arde, roade ca şi pila.

rişniţă 1. „stomac"; 2. „ceas de proastă calitate". *I-a dat un mai la rişniţă* „i-a dat un pumn în stomac".

rogojină „pălărie de paie". La Baronzi are sensul de „iapă".

rubaşcă, v. *răboaşcă*.

rublă ştearsă „hoţ prost şi bătrîn".

saca „birje". Der.: *sacagiu* 1. „birjar"; 2. „biciclist".

şase: *şase, Nae, că s'a şucărit fraerul* „fii atent că te-a observat". E, probabil, o deformare din *şest* (v. c.).

satana „procurorul".

scăpa (a o ~) „a fura": *a scăpa laba*.

scatiu „sergent de stradă, agent de poliţie".

scoarţă „portofel". Cf. *coaje*.

scobitoare 1. „femeie slabă"; 2. „baston".

scroafă „casă de bani": *s'a 'nfipt la scroafă* „s'a repezit la casa de bani". Dacă *scroafa* e „casa de bani", înţelegem de ce „tejgheaua" e numai *purcea*.

scrumbie „cuţit".

semn „amanet" în expresia *a pus semn paltonului*.

şest 1. „atenţiune!, încet"! 2. „observator, cel care pîndeşte": *a pune şest la pont*. La Scîntee *şest* „taci". Termen onomatopeic (v. P. Ciureanu, *Bul. Philippide*, II, 207).

sexapiloasă „femeie cu mult vino'ncoace" <engl. *sex-appeal*. Cf. *arzoaie*.

sfat „palmă": *i-a dat un sfat*. De multe ori o palmă înlocueşte un sfat.

silcă, v. *vasilcă*.

şindeală, şindel 1. „lamă, cuţit"; 2. „tăietură, lovitură de cuţit": *i-a tras o şindeală*. A. Graur *(l. c.)* cunoaşte numai forma *şindel* cu sensul de „joc de copii cu cuţitul sau furculiţa". P. Ciureanu dă forma greşit, *şindrel*, şi o derivă din verbul *a şindi* (v. p. 99). Ţig. *šindealo* „cuţit, lovitură de cuţit".

şindel, v. *şindeală*.

şindi „a tăia": *i-a şindit crăcanii la bulan* „i-a tăiat pantalonii la spate". Ţig. *šind-, šindem, šindo* „a tăia".

siuriu, v. *ciuriu*.

şlengher 1. „batistă"; 2. „cravată". A. Graur propune ca etimologie ţig. *šelengero* „cordier, bride". M'am gîndit dacă nu ar fi germ. *Schlinge* „laţ". In Bănat unde au pătruns multe germanisme e cunoscut *şlingărai* cu sensul de „panglică" (L. Costin, *Graiul bănăţean*, I, 194).

şme şi *şmecherie* în expr. *a vorbi la şme* sau *şmecherie* „a vorbi în argou".

soili, suili „a dormi". Der.: *soileală* „somn". Cuvîntul pare să fie ţigănesc. Etimologia propusă de A. Graur *(l. c.)*, ţig. *sov-*, part. *suto* nu e convingătoare.

sostea, pl. *sostele* „izmene". Ţig. *sosti*, pl. *sostea*, idem.

speteză „haină, sacou". Cum s'ar putea explica sensul de „haină"? Să se fi plecat dela faptul că haina se aşează pe speteaza scaunului?

şpiler „escroc" <germ. *Spieler*, care pe lîngă sensul de „jucător" îl are şi pe acela de „înşelător la joc, trişor". Termenul a plecat din mediul jucătorilor de cărţi şi apoi

prin extindere a desemnat orice escroc. L. Costin (*l. c.*, 185) dă forma *spilăr* „bun jucător de cărți, rafinat".

spital „palton". La Scîntee „blană". Risc o explicație pînă se va da alta mai plausibilă. Cei mai mulți pungași nu poartă iarna palton, pentru că nu au avut sau și l-au pus amanet — *i-au pus semn* —, totuși fac pe „șmecherii" spunînd că nu au nevoie și își permit chiar să ironiseze pe unii dintre ei care și-au făcut rost de vre-un palton sau de vre-o blană. Aceștia sînt considerați șubrezi, bolnavi, avînd nevoie de ocrotirea unui palton — spital de circumstanță.

spriți (a se) < *spriț*.

nea Stelian „prost". Cf. *gabor* care pe lîngă sensul de „agent de poliție" îl are și pe acela de „prost".

sticlari „hoți de bijuterii".

sticlete „sergent de stradă, agent de poliție". La Baronzi „dorobanț" și la Scîntee „gardian".

știuci „pantofi". V. expl. la *caracude*.

știoagă „penis". Din *știoi* (v. c.) + *ghioagă*?

știoi „penis". Tiktin înregistrează *știoi* cu sensul de „rață de baltă". Ar putea fi o metaforă (ca *pasăre* cu același înțeles).

șucar,-ă „frumos, bun". Cu sensul de „frumos" se întrebuințează mai mult la feminin: *femeie șucară*. *Șuhar* înregistrat în *Adevărul literar*, 1922, 106, cu sensul de „scandal" în expresia: „husănu mi-a făcut un șuhar de s'au strîns toate caiafele" trebue interpretat ca avînd înțelesul tot de „frumos" în sens ironic: „mi-a făcut un frumos de s'au strîns . . . etc." Țig. *šukar* „frumos".

șucări (a se) 1. „a se boieri"; 2. „a se supăra"; 3. „a prinde de veste". *S'a șucărit gagica, nu mai înghite* „s'a boierit fata, nu mai permite". *S'a șucărit cu coarda* „s'a supărat cu amanta." *Șase, Nae, că s'a șucărit fraerul* „fii atent, că a prins fraerul de veste". Der.: *șucăreală* „supărare, prindere de veste". A. Graur *(l. c.)* consideră pe *șucări* ca un derivat din *șucar*, dar nu explică deosebirea mare de sens. Un derivat din *șucar* ar fi trebuit să însemne „a se face frumos" și mai departe „a se boieri". Numai acest din urmă

sens poate fi pus în legătură cu *șucar*. Pentru celelalte înțelesuri: „a se supăra" și „a prinde de veste" cred că trebue să plecăm dela țig. *šuklar-, šuklardem, šuklardo* „aigrir", fig. „dégoûter", care ar fi devenit *șuclărdi*. Noțiunea de „a acri, a se acri" e apropiată de aceea de „a se supăra", iar în ceea ce privește sensul de „a prinde de veste", acesta a reieșit din împrejurări pe care le evocă citatul amintit: *s'a șucărit fraerul. Se șucărește*, adică propriu zis, „se supără" pentru că „a prins de veste" că e furat. *Șuclărdi* și-a schimbat aspectul fonetic fiind influențat de *șucar* și de *șucări* „a se boieri".

suili, v. *soili*.

sulac „penis". In graiurile dialectale *sulac* are înțelesul de „organ genital" al calului, taurului etc.

șuriu, v. *ciuriu*.

sutar „100 lei".

șuti „a fura": *i-a șutit scoarța dela primă* „i-a furat portofelul din buzunarul din față". Der.: *șuteală* „furt"; *șuitor* „hoț". Țig. *šau-, šutem, šuto* „a pune, a băga". Șt. Pașca *(l. c.)* dă *șuti* < *șut* „fără coarne" (v. p. 98).

tabaroș, v. *tapardos*.

tăiuș „cuțit".

țambal „telegramă". Telegrama e bătută la aparatul Morse, care a fost apropiat de țambal.

tamje „afacere, pricină": *a fi în tamje cu cineva* „a fi în legături de afaceri"; *e în tamje cu șutitoarea* „e în vorbă cu hoața". Cunoscut dialectal cu același înțeles de „afacere, pricină, chestie". Sîrb. *tamaža* (I. A. Candrea, *Dicț. enciclop.*).

tapardos, tapartos „rachiu". La Baronzi *topardos* și la Scîntee *tapărnos*. A. Graur *(l. c.)* dă *tabardos* și îl derivă din țig. *tabardo* „rachiu", neatestat în dicționare, dar confirmat d-sale de un Țigan.

tapărnos, v. *tapardos*.

tapartos, v. *tapardos*.

țărancă, țărăncuță „bancnotă de 500 lei".

telefoane „urechi".

tender „șezut". Tenderul e vagonul platformă din urma locomotivei.

timonic „nas". Termen marin însemnînd „cîrmă".

tiră „tovărășie, pază în timpul furtului": *ține-mi tira* „ajută-mi" (un pungaș adresîndu-se unui tovărăș).

tîrșală „frică". Der.: *tîrșelos* „fricos". Țig. *tras* „grije, frică". Cuvîntul a primit în romînește sufixul *-eală*.

țiță: *ceva țiță* „ceva bun".

tivi „futuere". Termen întrebuințat în croitorie. Cu același sens *a pune tivul*.

topardos, v. *tapardos*.

topi (a se) „a fugi". Cf. *a se ușchi*.

torontal „șezut". Deoarece *bănat* — cu același sens — a ajuns prea întrebuințat, a fost înlocuit cu *torontal* (numele județului din Bănat).

trăgaci „revolver".

trăznitor „spărgător".

trînti „a aresta".

trocar „sergent de stradă". Termenul e cunoscut dialectal, desemnînd pe locuitorii din mahalaua Șcheilor (Brașov).

troleu „penis". Troleul e arcul elastic de metal care aduce curentul electric dela sîrma aeriană la tramvai.

trompă „nas". *A pus bicicleta pe trompă* „a pus ochelarii pe nas".

tuflă „portofel": *i-a scobit tufla* „i-a golit portofelul". P. Ciureanu dă greșit *tufli*.

tun „spargere, furt mare". *A trage tunul* „a face o spargere".

turna „a prinde, a aresta"; *m'a turnat cu fapt* „m'a prins asupra faptului".

țuțu „penis". Cunoscut ca nume de persoană (cf. *gogulică bărbosul*).

ulcică „cap".

ulube „picioare".

umfla „a aresta".

undără „100 lei" <germ. *hundert*.

urs sau *urs de Dorna* „desbrăcat, gol". La Baronzi *urs* „fecior de popă"; la Scîntee „contrabandist".

ursoaică 1. „amantă"; 2. „prostituată".

ușchi (a se) „a se duce, a fugi, a se furișa"; *Mă ușchesc la bombă ca să soilesc* „mă duc la gazdă să dorm". In Bănat *a se uști* „a se vîrî". Der.: *ușcheală* „fugă"; *ușchi!* „șterge-o". Țig. *ušt-*, *uštilem*, *uštilo* „a se ridica". A. Graur (*l. c.*) înregistrează numai pe *ușchi (a se)* și îl explică plecînd dela imperativul țig. *ušti*. Explicația aceasta e întărită de faptul că acest imperativ există în argou: *ușchi!* afară de imperativul obișnuit *ușchește-o!*

varză „tutun".

vasilcă, *silcă* „cap". Vasilcă e numit capul de pore împodobit cu panglici și flori pe care îl poartă Țiganii în ajunul Sf. Vasile colindînd pe la case. *Silcă* e o abreviere din *vasilcă*.

vast „pumn, lovitură". Țig. *vast* „mînă".

vedea „a avea bani"; *văd* „am bani".

vijîitoare cu coadă „cravată". Cf. *șlengher*, *zgalț*, *zgardă*.

vină „penis".

vinător „conductor de tren". „Vînează" pe cei fără bilet.

vrăbii „sergenți de stradă"; termen format prin derivație sinonimică (cf. *scatii*, *sticlete*).

vrăji „a vorbi": *vrăjesc cu un căței* „vorbesc cu un avocat".

zdup „închisoare": *a expedia la zdup*; *a căra la zdup*. Termen onomatopeic.

zgalț „cravată". Cuvîntul e înregistrat de Rădulescu-Codin *(l. c.)* cu sensul de „nojiță la opinci".

zgarchi în expr.: *zgarchi, ia-l la mișto* „vezi de el, ia-l la sigur".

zgardă „cravată".

zimbil „pălărie de paie". Cuvîntul e înregistrat de Tiktin cu sensul de „coș de papură". Cf. *rogojină*, *paporniță*.

zotcă „față, gură": *i-a făcut boiangerie la zotcă* „l-a umplut de sînge".

zulă: a face – „a fura". Der.: *zuli* „a fura"; *i-a zulit potcoava dela bulan* „i-a furat portmoneul din buzunarul dela spate".

Expresii

a incheia afacerea „a face spargerea".

a pune barbă „a minți" (cf. *a se bărbieri*).

a cădea pe bec „a fi arestat" (comp. fr. *tomber sur un bec de gaz*; cf. *a se arde*).

i-a făcut băncuța piesă se spune despre cel ce începe să se dedea la homosexualitate (*băncuța* era altădată moneda de argint de 50 bani, iar *piesa* moneda de argint de 5 lei).

a face boiangerie „a bate pe cineva pînă la sînge".

a-i face bucata „a denunța, a da de gol pe cineva",

a umbla cu bună dimineața „a intra pe fereastră dimineața (la furat)".

să-ți faci burta saltea și c . . . plapumă, e sfatul dat de deținuții mai vechi celui care intră pentru întîia dată în pușcărie.

a merge călare „a călători fără bilet de tren (pe vagon)".

i-a pus capac „l-a condamnat pe viață".

a face o casă „a sparge o casă de bani".

a se face căruță „a deserta" (v. *căruță*).

i-a trintit cercei la tancuri „l-a pus în fiare".

a face copii cu stinga „a face onanie" (cf. fr. *madame Lamain*).

a se da în fapt „a mărturisi".

a lua coșul foc „a fi însetat, a arde pe gît".

a scoate fum „a împușca".

a o scăpa în găleată „a băga mîna în buzunarul altuia".

a sparge geamul „a deflora".

a gîni marginea „a observa, a fi atent".

a avea goangă „a i se năzări cuiva", „a fi cam într'o parte" (cf. *a avea sticleți*).

a duce la icoane „a duce la poliție".

instrumente musicale „unelte de spargere".

a duce cu iordanul „a induce în eroare, a purta cu vorba".

injug'o „pleacă, șterge-o".

a face labă „a fura".

a stinge cuiva lampa: stinge-i lampa „lovește-l peste ochi".

a o lua din loc „a pleca repede".

a turna la Maica Paraschiva „a închide la Văcărești".

a da lovitura la lada cu maimuțe „a nu izbuti, a eșua".

a lua la mișto „a lua la sigur, a lua peste picior".

a face musică „a plînge, a face scandal".

a face nuntă „a face scandal".

a da drumul la ploscă „a deschide poșeta".

a duce cu prețul „a duce cu vorba, a induce în eroare".

s'a urcat silică la cap „s'a urcat sifilisul la cap". În mediul mai cult se întrebuințează cu același sens expresia tradusă din argoul francez: *s'a urcat sisi la Sorbona* (în arg. fr. *Sorbonne* „cap").

vacă cu lapte „prostituată speculată de către „nene".

îmi vijîie motorul „mă doare capul".

a îngropa de viu „a băga în buzunar ce s'a furat".

Unele expresii au fost citate la cuvintele respective.

Al. Vasiliu

GRAIUL DIN CLOPOTIVA

Ancheta dialectală pe care am putut-o face în cursul lunei august 1935 asupra graiului acestei comune din județul Huniedoara vine să se alăture la aceea, cuprinzînd Țara Hațegului, pe care a publicat-o înainte de război Ovid Densusianu; d-sa a trecut și prin Clopotiva, de unde a culeș cîteva texte.

Comuna aceasta, cu cele două cătune ale ei, *Lețur'en'ț* și *Sașelu*, este așezată la poalele munților ce se lasă din masivul Retezatului (Vîrful Petreanu, 1898 m., Picuiul, 1830 m. și Furcătura-Clopotivei, 1452 m.). Este o așezare de munte cu case vechi, uliță strîmte și întortochiate. Locuitorii sînt săraci, în majoritate. Locurile pe care le au pentru agricultură sînt insuficiente și cei săraci sînt nevoiți să cumpere porumb încă de pe la Crăciun. Se întrețin mai mult din creșterea vitelor. Aproape toți au vite la sălașele și stînile de pe munte.

Față de cei 1217 Romîni, streinii sînt în număr de 30, între care 12 Unguri și 15 Italieni. Italienii au venit înainte de război ca lucrători la o firmă de exploatare a pădurilor („Pecor"), care a încetat de mult să mai funcționeze. Sînt oameni scăpătați și nu se pot compara cu cei cîțiva Unguri din comună sau cu nemeșii înstăriți. Femeia Roza D'eținti, cu care am stat de vorbă, mi-a spus că tatăl său Lorenzo de Giacinto a venit, ca și ceilalți Italieni, din nordul Italiei și se născuse la 1852 în Clant (Udine). În curînd vor fi desnaționalisați, întrucît copiii lor nu mai vorbesc între ei italienește.

Țărani din Clopotiva: Pătru Șjorogarț și soția sa Luc'eța Bralla Șjorogarț

Portul: la bărbat la femele

1. *cɑmɛ̯ɛ̯ɛ̯*
2. *curɑyă*
3. *izmɛ̯n'e*
4. *ine (cɑmɛ̯ɛ̯)ɛ̯*
5. *br'eźir'e*
6. *mix'ecă*
7. *fódorț*
8. *tźiștźin'eɣ, cirpă*
9. *pɑule*
10. *catrință*

N'emeș din Clopotiva: Ioża Făreaș, 70 ani

Tînăr (Mărutăse Ion, 23 ani) purtînd *gr'ebla* și *furkerju* pe spate, mergînd la ovăe, să-l facă *claie*.

Casă bătrînească a lui Pătru Lihoń Bivol

Casă veche nemeşească (a familiei Fărcaş)

Casă nouă din Clopotiva (a lui Roman'esc Dumitru)

Sălaş şi şură pe Valea-cu-apă (un loc deasupra Clopotivei) ale lui Şţorogarţ Pătru Borcan

Boccă pentru făcut mangal, pe valea Riului-mare (*La grebli*)

Fi'ez (al Luizei Boţat)

Fisariţă pe Val'ga-cu-apă (a lui Şţorogarţ Pătru)

E de relevat că populaţia este în scădere dela 1900 încoace: la 1900 erau circa 1700 locuitori (dacă e să ne luăm după statistica dela 1900 a parohiei).

Clopotivenii sînt în majoritate greco-catolici. Sînt şi cîţiva calvini; odinioară erau mai numeroşi, avînd şi o biserică veche. După război a apărut în comună secta baptiştilor; sînt vre-o 17 suflete.

Graiul din Clopotiva apare puternic influenţat de cel din Bănat. Această influenţă se constată mai ales în alterarea lui *t* şi *d*, urmaţi de *e*, *i*, trecînd la *ts* şi *dz*, fenomen aproape general. Numai cîţiva bătrîni pronunţă pe *d* + *e*, *i* ca *d'*.

Labialele, urmate de *i*, *je*, nu sînt alterate, ca şi în Bănat. Numai rareori se observă o uşoară iotacisare.

Influenţa Bănatului nu s'a extins asupra tuturor sunetelor. *D* + *ę*, *j* latin nu apare niciodată ca *dz*, ca în Bănat, ci ca *z*, dovadă că influenţa Bănatului nu poate să fie prea veche. Ea s'a întins însă repede.

Fonetică

Accentul

Cade pe antepenultimă în *curcúbătă* LIV; *Márţa*; pe ultimă în *acoló*.

Vocale tonice

A. În *scâmn* şi derivatul său *scâmn'iş* apare ca *â* (intermediar între *o* şi *a*, aproape de diftongul *ǫa*). Pronunţarea aceasta este, însă, rară (am întîlnit-o la Şţorogarţ Pătru şi Vîrvoţi Marţa),

În forma corespunzătoare vsl. *žalĭ*, *a* e înlocuit cu *ę* şi *ę*. *žęl'e* IX, *žęl'e* XIV, XXXIII.

Sub influenţa lui *ea* din *męz*, *a* din pron. *ta* trece la *ę*: *tę* LXVII.

La verbul *răsăr'e* XIII găsim pe *a* tonic trecut la *ă*, sub influenţa formelor *răsări*, *a răsărit* etc.

Ă are, în cîteva casuri, înaintea sa o resonanţă de *i*, fiind pronunţat ca *iă*, atunci cînd urmează după *l*, *r*. Cred că e o influenţă din Bănat. Exemplu: *pîrl'ău* LVIII. Aceeaşi resonanţă o găsim şi în *par'eu* = părău (cum l-am auzit la Cordoş Ioana, în expresia: *păstă par'eu*); aici *ă* a trecut la *e*.

E. Urmat în silaba următoare de alt *e* este rostit *ę*: *fętsel'e* XXIV, *gąsęștse* XLIII, *iubęștse* VIII, *l'ęmn'e* II, *lęveș* L, *măsęl'e*, *nuięl'e* IX, *pęn'e*, *pęștel'e* LX, *ręșe* XXXIX, *sęșer'e*, *sęmn'el'e* LXIX, *șęptse* XLI, *vęrdże* II, *vior'ęl'e* XL.

Trecerea lui *e* la *ę* are loc uneori şi cînd a doua silabă cuprinde pe *i*: *l'ipęn'ĭ* LX, *Tsęn'ie* LXVII.

Ę s'a păstrat şi după ce *e* final a trecut la *ă* (*ę*) după *ș*. *cămęșę*, *cămęța* LXI, *camięșa* XIV, *măsęșă*.

După *ș*, *ż*, *s*, *z*, *ț* trece la *ă* sau *ę*: *cocoșăĭ* XXXVI, *żęg*, *pusăĭ* X, *trăzăștse* IV, *oțăl* XVIII.

După grupurile consonantice *tr*, *st*, trece de asemenea la *ă*: *trăbă* = trebue XX, *stăl'el'e* XLVI.

După *r̄* iniţial, se aude ca *ę* în *r̄ę* LXIX.

Ę latin + *n* apare ca *i* în *tsinăr* VIII.

Înlocuirea lui *e* cu *ă* în *dătse* = dete XXXV e datorită influenţei formelor aceluiaşi verb care aveau un *ă* (*dăduĭ* etc.). La fel: *dădżeĭ* XXXV.

I după *ș*, *ż*, *s*, *z*, *ț* trece la *i*: *și*, *nącążită* V, *găsit* LXV, *tirziu* II, *zid* XV, *țip*.

Acelaşi fenomen se întîmplă şi după grupurile consonantice *tr* sau *str*, *ștr* : *cătrință*, *strigă* XXXVIII, *ștrîmf* (cu pl. *ștrimfi*).

Vocale atone

A apare ca *ă* în *hămbarĭ* XLIX.

Ă protonic e deseori trecut la *ą*. Mai rar trece la *a*. Astfel: *bągat* XLIV, *bątrîn* XII, *bątut* VI, *cąpątînĭ* V, *cumpărar'e* XLIV, *grądżină* XIII, *ląpądat* XLIV, *nărocu* VI, *pădurĭa* VI, *pălărie* III, *pămînt* III, *pămîntu* XII, *păr'eț* XLIV, *rąkită* V, *rątsită*, *sglaș*, *sărărită*, *supărată* V, *șązątoar'e* III, *vązuĭ* V; dar: *flaminz* XIX, *gasăsc* I, *imparatse* XIX, *oparită*, *radasină* XLVI, *suparat* X, *vazuĭ* X, foarte deseori şi *ma* < *mă*: *ma 'ntr'ęabă* I, *ma hodżin'iĭ* X, *ma blastămă* XX, *să ma ardă* XX.

Deşi posttonic, *ă* trece la *ą* (sau *a*) în *dupą*: *dupą mur'e*, XXIV, *dupa ĭel* XLIV.

În loc de *ă* apare *ę* în *Cręșĭun* XX.

După labială, *ă* trece la *o* în: *postaĭcă* (= teacă de fasole), *porodăĭț* (= pătlăgele roşii).

În verbul *rămin'ęa* e constantă schimbarea lui *ă* în *u*: *o rumas* XX, LXII, *or rumas* LXIII, *să nu rumin'eștsĭ* XLVI.

E, după labiale, trece în mod normal la *ă*: *curcúbătă*, *Păvălońĭ*, *păstă* (= peste) VI, *pă* (= pe) IV, XX; *pă*, fiind aton în frasă, apare şi ca *pą*, *pa*: *pą Mantu* XLIII, *pa badżița* I, *pa fiesin'e* VIII.

În formele derivate dela verbul *a bea* găsim deseori pe *e* aton păstrat: *s'o cam îmbetat* LXII, *ĭ-aĭ îmbeta* XLIV, *beuturil'e* XLIV.

După *ș*, *ż*, *s*, *z*, *ț*, *e* trece la *ă*: *s'o așăzat* LXVI, *țițăl'e* XXIII. În loc de *să* se aude uneori *sa* (prin trecerea lui *ă* protonic la *a*): *sa uĭtă* VII.

Trecerea lui *e* la *ă* se observă şi după grupurile consonantice *tr*, *st*: *dżintră* = dintre LXVI, *intră* = între LXIII, *o trăbuit* LXX, *ma blastămă* XX, *dragostă* XXII, *stăżęri* = stejar, *vęstă* XXXII.

După *r*, apare *ă* în: *răformaț* LXI.

Sub influenţa vocalei *e* sau *i* din silaba următoare, *e* s'a păstrat, deşi urmează după *s*, *ș*: *paser'e* VII, *ședżęa* LXV.

Deşi după grupul cons. cr, *e* se păstrează în: *crepa* XLVI.

E în loc de *ă* apare în *capet*, prin analogie cu pluralul *capete*: *capetu satului* (rostit aşa de Marça Pavaloń).

E posttonic trece la *i* în cuvintele: *carpin* şi *pr'ętsin* LXVII.

Aton în frasă, apare ca *i* în: *pintru* = pentru LII, *d'ipă* = de pe XLIV, *d'ipa* III, *pi la* XXXV.

I scurt final, după *ș*, *z*, sau după *m* (în forma *mi*), dispare: *ieș* XXVII, *șăz* LXVII, *să-m facă* III, *șiudă mie nu m'o*

faše III, *că m'aĭ fost* XXXIII, *nu m'i ş̦udă* XIV, *m'i ş̦udă că nu m'o spus* XIV, *dragu m'i ż̧ocul* XXIII, *m'o trăzăş̦tše* IV, *m'o 'ntrabă* IV, *îm va tr'ş̦e* XL.

Ĭ trece uneori la *u*: *curpatorĭ* (*curpa̧torĭ*). Formele acestea mi-au fost spuse de Șiorogarĭ Pătru și Flor'ese Opriță.

O. Găsim dese casuri de trecerea lui normală la *u* în: formele latine *m' acuperiĭ* X, *o amurţ̦it* LIX; comp. și *o cumpan'ie* XLIV, *ruman'iță* XXXVIII.

În adj. nehotărît *tot* apare foarte des ca *ă*: *tăt natu, tăt locu* VI, *tăt am spus* VII.

Același fonetism în *apăĭ* LV.

U. La articolul nedefinit apare de cîteva ori ca *o*: *on bit* XLV, *oń moș* LIII.

Un rar exemplu de *u* final întîlnim în descîntecul din textul XLVI: *d'escintu ş̦o Sintş̦i Marii Mar'e*.

Diftongi tonici

E̱a este păstrat în *p̧eană* LX.

După *ş̦*, *ż̧*, *s*, *z*, *ț*, trece la *a*: *pisază* LIV.

În *mş̦tácăn* apare redus la *a*, după *st*.

Cînd era final, s'a redus la *ş̦*: *aş̦ darã* LXII, *aş̦ş̦* LXIX, *col'ş̦* IV, *curş̦* LXI, *să-ț maĭ dż̧ş̦* XXXVI, *dr̨gu̧ța mş̦* XXXIII, *n'am putş̦ş̦* XVI.

În locul lui *ş̦a* apare *e*, prin analogie cu pluralul, în adjectivul *ţ̦epen* LXII.

După *l*, *n*, *ş̦a*, din causa alterării acestor consoane, este pronunțat deseori ca *ța*: *cl'țanț* LIX, *n'țagră* XLIV.

Ţ̦a apare ca *ţ̦ę* în: *ţ̦ę* (dela vb. *lua*).

Ţ̦e este redus le *e* în *obş̦l'e* LXI și la *i* în *pir* = pier: *pir stăl'el'e pa șerĭ* XLVI.

Ţ̦a din verbul *a lua* apare și ca *ța*: *or loat* LXII.

Diftongi atoni

Conjuncția *au*, fiind atonă în frasă, a trecut la *o*: *dże vez o ț-o fi ceva* IV.

Ău > *o* în *so* (= său), aton în frasă: *fratše-so* XLIV.

După consoanele care se iotacisează atunci cînd sînt urmate de *e*, *ş̦a* trece deseori la *ța*: *badżța* I, *atunş̦a* LXXIII, *lumța* VI, *vr'ş̦mța* LXII, *pădurța* VI. Alteori apare ca *ş̦*: *atunş̦ę* LXIX.

După aceleași consoane, și *ş̦o* trece uneori la *țo*: *tși-om aștş̦epta* XXXIX, *dżĭ-o săptămînă* XLIII.

Îi, provenit din *ie* (= este), *e* redus la *i* și, fiind după *ț*, trece la *î*: *ț-î frică* XLIV.

Ţ̦oa apare ca *ţ̦o* în *Ţ̦okim* XXVI.

Vocale în hiat

Hiatul *ăĭu* este redus la *ău* în *n'icăur'ş̦a* LXV.

I după *ş̦*, *ż̧*, *s*, *z*, *ț*, *st*, trecînd la *i*, hiatul *ie* devine după aceste consoane *ĭe*: *soțĭe* XXXI, *pustĭe* XXXI.

Hiatul *oă* apare ca *o̧o* și *oo* în: *do̧o* XV, *doo* XXV.

Găsim vocale în hiat transformate în diftongi, sau reduse la vocale simple:

ău > *u*: *dżinuntru* LII, *înuntru* LXIX
ie > *ĭe* și *e*: *pr'ţ̦tsin* LXVII
ii > *i*: *finoă* LXII

Asimilație, disimilație, protesă etc.

Asimilație. *Ă* (*i*) nu a fost asimilat de *i* din silaba următoare în *năsîp* XV, *rădżică* = ridică, *să rid'icară* XLIV.

Ă nu apare asimilat de *o* în *nărocu* XIII.

Eĭ apare asimilat în *ĭĭ* în numeralul *trĭĭ* XIV, XVIII, LXXIII.

E — i > *i — i*: *fișĭori* XIX
I — a > *a — a*: *paramidă* XX
Î — ă > *ă — ă*: *până* LXIII

Disimilație. *E—e* > *i — e*: *dżi dżemult* LXII, *dżi pe* IV, *dżi pă* = de pe.

Protesă. *U* este prepus în forma *uşcoală* = şcoală, cum l-am auzit rostit de Opriţa Flor'esc; cred că e o influenţă a ung. *iskola*.

Epentesă. *Ă* e intercalat în *ieşcăl'e* (= iesle). Nu întîlnim epentesa lui *i* în *cin'e*, *min'e*, *pin'e*.

Epitesă. Sub influenţa cuvintelor latine terminate în *-ari* şi *-ori*, mai multe forme streine cu terminaţia *-ar*, *-or* apar la fel: *hămbarĭ* XLIX. Epitesa lui *i* se observă în *cerĭ*.

Sincopă. În *astară* (= astă seară) observăm căderea lui *ă*.

U cade în: *or văzt* LXV.

I sau *e* apar nesincopaţi în: *dzĭr'eaptă* XL, *d'ir'ese* LXI, *d'er'egători* LXX.

Apocopă. Mai multe cuvinte presintă căderea vocalelor finale, ca urmare a întrebuinţării lor neaccentuate în frasă: *făr dze* XLII, *sin să-l ţină* VI, *sin nu ştsie* XII, *numa v'o doi* XVIII.

Consoane

Labialele, urmate de *e*, sufer o uşoară iotacisare, fiind pronunţate ca *pie*, *bie*, *fie*, *vie*. Acest fenomen e destul de redus în ceea ce priveşte labialele *p*, *b*, *f*, *v*. Numai *m* + *e* apare mai des trecut la *mie*. Pronunţarea aceasta e o influenţă a graiului din Bănat (o găsim şi în Oltenia nord-vestică): *pietsec* (întîlnit la Opriţa Flor'esc), *albie* LXI, *or putsea biea* XLIV, *să biea* XLIV, *dărăbie*, *iubieştse* IV, *dziufie* (întîlnit la Opriţa Flor'esc), *crăstăviet* LI (tot aşa rostit de Mareea Vîrvoĭ), *aviem* XLIV, *privieki* LIII, *viecal'ie*, *camieşil'e* LVIII, *culmie* (întîlnit la Ana Para Itul), *doarmie* IV, *izmien'el'e* LVIII, *lumie* XXXVII, *numie* XXXVIII, *mieа* XXVII, *miel'ităm* LV, *mieri*, *mieră* (întîlnite la Pătru Şiorogari), *mierg* XV, *am miers* LXXIII, *oi trimietse* XLIV, *vr'emie* II.

P + *e* apare palatalisat (> *ke*) în *keptari* LXI.

V > *b* în: *bihor'el dze vint* XLI,

M final, din unele cuvinte întrebuinţate ca atone în frasă, trece la *n* sau *ń*, înaintea unor cuvinte care încep cu o consoană (afară de labiale): *m'an dat* XXXV, *an gatsit* XLIV, *în rid'ica* XLIV, *şi-ń grăieştse* XXXVII, *bataia-n ţîn'i* XIX, *l-oń l'ega* XLIV

T şi *d*, urmaţi de *e* sau *i*, apar alteraţi în *tse*, *tsi* şi *dze*, *dzi*. Acest fenomen este o influenţă a graiului din Bănat şi este foarte răspîndit: *aştseptat* X, *batse* VI, *iubeştse* VIII, *moartse* IX etc., *badzia* I, *dze*, *dzialu* XI, *dzir'eaptă* XL, *grădzină* XIII etc.

Numai cîţiva bătrîni pronunţă pe *d* + *e*, *i* ca *d'e*, *d'i*, dovadă că *d* a fost mai resistent. Rareori apare *t* + *e*, *i*, nealterat Exemple: *bad'ia* XIV, *bad'io*, *băd'iţo* V, *verd'e* XIV, *mintenaş* LX.

D + *i* apare ca *ĝi* în cuv. *unĝiţ* LX

N şi *l*, urmaţi de *e*, *i*, sînt alteraţi în *n'*, *l'*: *min'e* XXXV, *n'emeşi* LXI, *pomen'ească* XXXVI etc., *l'eagănă* XXXIII, *l'el'iţa* XXIII.

Mai rar, şi la cei care ştiu carte, *l* şi *n* + *e*, *i* apar nealteraţi: *ruzulin* III, *mine*, *spine* I.

În *nistse*, *n*, deşi urmat de *i*, se aude mai mult nealterat: LXI.

N înaintea lui *i* în hiat este păstrat ca *ń*: *butoń* XLVII, *capotiń* V, *capatiń* X, *claie* (întîlnit la Ion Roman'esc şi Ana Para Itul), *ine*, *bodiń*, *Pavaloń*, *pietroń*.

N, urmat de *i*, dispare în cuvîntul *slăină* XXIX, *slăin'i* LXII.

În formele *în* şi *un* este pronunţat deseori velar: *cl'ioamba 'n apă* I, *în iarbă* XII, *un om* VIII.

R + *e* trece de obicei la *r'e*: *floar'e* I, *petr'ec* XXXV, *pisioar'e* XXXV, *vior'el'e* XXXVIII etc.; însă *peştsere* LXV.

C + *e*, *i* apare alterat în *şe*, *şi* (influenţa graiului din Bănat): *şe-aĭ pierdut* I, *şiordziţă* XXXVI, *şiudă* III, etc.

Sporadic în loc de *ş* se aude *ĉ* (cf. Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 37): *ačela* XI, *ĉeri* IV, *ĉetsină* (pronunţat de Ion Băroń), *ĉeva* IV, *ĉimbru* LI, *ĉin'e* IV.

În cuv. *rogutse* observăm că *c* a trecut la *g*: *o sarasel'e rogutse* XVIII.

K + *e*, *i* (provenit în elementele latine din grupul *cl*) trece la *tše*, *tši*: *cur'ețši* LXXI (întîlnit și la Ioana Cordoș), *d-otșeșăi* XXXVI, *otșilor* VII, *rețši'e* XLVII, *rintșează* XLIII, *tșiotoar'e* III, *urețše* LII.

Mai rar apare ca *t'e t'i*: *t'eie* pl. *t'ei* = cheie (pronunțat așa de Ion Padurțan), *întid'e* = închide.

Ke, *ki* păstrat apare și mai rar: *cur'cki* (pronunțat așa de Ioża Fărcaș), *ženunke* LXI, *rękită* V.

Trecerea lui *ki* la *ț* în verbul *să 'nženunț* XL se explică prin analogia cu *ženunț*, pluralul subst. *ženuntše* LXII.

G + *e*, *i* trece la *že*, *ži*: *cirl'iže* XLII, *înžer* IV etc.

Ğ apare foarte rar: *ğingrarį* XVIII.

Căderea lui *g* în forma *mere* = merge (*mer* XXXV, *merșau* LXIV) e datorită influenței lui *cur'e*.

Ģ + *e*, *i* trece la *dže*, *dži* (evoluție paralelă cu aceea a lui *k* + *e*, *i*): *džilău* (pronunțat de Ion Roman'esc), *džindžie* = ghindă (întîlnit la Pătru Șiorogari), *džiufă* LXXIII.

J latin apare ca *ž*: *ažungă* VII, *ažunže* XII, *ožuns* XIV, *žocul* XXIII, *mą žoc* XXIII, *žos* IV, *žunși* LIX, *žun'e* XII

S nu a trecut la *z* în *ovăs* = ovăz.

Z apare ca *ž* în *aždžimin'iață* (întîlnit la Marța Pavaloși).

Z, provenit din *d* latin + *e*, *i*, nu apare niciodată ca *dz*: *frunză*, etc.

Grupuri consonantice

Mn este păstrat în *scamn*.

Grupul *mn*, urmat de *e*, *i*, pierde în cîteva cuvinte pe *n*: *dumęata* IV, *Dumiezău* XXXII, *tșemiță* LXX, *tșimiță* XLIV, *pimiță* LXII. Fenomenul acesta nu e general, deoarece găsim și *Dumn'ezău* XLVI.

Grupurile *pr*, *vr*, *tr* pierd pe *r* în cuvinte atone în frasă: *pęa* = prea XIV, *v'o doi* XVIII, *cătă* = către XXVIII, LXV, *d'int'a lui țară* XVIII, *'nt'o grądină* XIII.

Nd + *e* este redus la *n'e* în adv. *un'e* VII.

Sb inițial trece deseori la *zb*: *zbirșită* XLIV, *zboară* VII.

St > *șt* în: *noaștše* LXI, *oaștše* XVI.

Asimilație, disimilație etc.

Asimilație: *v* — *f* > *v* — *v*: *virv* XVII, *vîrvu* XLII, XLVI.

Disimilație: *R* — *gr* > *l* — *gr*: *Tăl'igrad* XLIV.

N nu este disimilat în *manunt* XX.

R dispare prin disimilație în: *potrić* LVI, *potr'ec*.

Protesă. Pronumele demonstrative *ăsta* etc. și articolul adjectival presintă un *h* protetic: *haja zi* XLIV, *hăl drag* I, *hăl dže dżepartše* XXI, *hăsta* LXVII, *hęi bogaț* LXII.

Înaintea unor cuvinte începînd cu o vocală apare un *d*: *să nu mi-ț d-apuși* XL, *să tše d-încalzască* XLI, *mięi d-otșeșăi* XXXVI.

Prezența lui *z* inițial în *zbiși* (= bici) se explică prin analogia cu unele forme care începeau cu *zb*.

Epentesă. *M* epentetic apare în: *boambă* XLVI, *boambele* (pl.).

În grupul *sl* din *ieșle* s'a intercalat *c*: *ieșcăle*.

În *pondżeală* (pl. *pondżel'e*) constatăm prezența unui *n* epentetic (l-am auzit așa dela Ioana Cordoș).

R apare în terminația lui *obișerį* LVII.

O epentesă curioasă e a lui *r* în *mąrșină*.

Metatesă. *R* și *l* sînt metatesați în: *milžoc* XL, *milžocu* XX, *milžoașil'e* XLIV, *pol'ecru* LXVI.

Sincopă silabică găsim în cuvintele: *dingă* = de lîngă XLII, *pingă* = pe lîngă XV, *dumoastă* = dumneavoastră.

Apocopă. *F* (*v*) final cade în cuv. *vir* XLIII.

T dispare deseori la verbul *sin* = sînt IV.

De asemenea *d*, în adv. *cîn* = cînd II, LXX, la part. pres.: *plingîn* XV, *ven'în* XVI.

Din causa întrebuințărei atone în frasă, *supt* pierde grupul *pt* final: *su* XLIV.

Apocopă silabică: *ací* LIV, *žumá dže șias* LIV, *nime* LXVI.

Contaminaţie. *Lăuntru*, pronunţat *luntru*, a influenţat verbul *a intra*, de unde forma *luntra* (întîlnită la Opriţa Flor'esc).

Morfologie

Substantivul

Treceri dela o declinare la alta. Sînt de decl. I[ii] : *brišiagă* — briceag, *coabă* — cobe, *dragostă* XXII, *salcă*. De decl. a III-a: *án'in'e* — anin, *brăšir'e* LXXII, *dźindźie* — ghindă (întîlnit la Pătru Şiorogari), *lobodźe* — lobodă (auzit aşa dela Ioza Fărcaş), *peţšere* LXV, *spine* I, *tiţin'e* — ţîţînă.

Numărul. Unele substantive feminine au pluralul în *i*: *muri* — mure XXXV, *pălmi* LXII.

Terminaţia *-i* dela plural, după *ş*, *ţ*, cade: *cămieş* LVIII, *pricoviţ*, *rătšiţ*, *unçiţ* LX.

Aripă are plur. *ăripi* XLIV. Pentru *piuă*, de notat plur. *pie* (LIV, formă auzită şi dela Opriţa Flor'esc). În loc de *aburi* apare rar *abur'e* XVI.

Articolul. Articolul nedefinit masc. sing. apare uneori ca *on* sau *(oń)* XV, XX.

Articolul *-l* dispare de obicei. Dacă este păstrat uneori, trebue considerat ca o influenţă a şcoalei: *brumarĭul* IV, *gîndul* VII, *žocul* XXIII, *murgul* XLIII.

Art. *-i* dela genitivul şi dativul articulat al femininelor se contopeşte cu *i* anterior, iar după *ş*, *ţ*, *z*, acest *i* trece la *î*: *hornu tšimiţî* XLIV.

Articolul *lui* apare rareori după substantivele proprii masculine: *murgul Mantului* XLIII.

Articolul adjectival este: *hăl*, *ha* (cu pl. *hăi* şi *hei*, la masculin). Ex. *hăl drag* I, *hăl dźe dźepartše* XXI, *mama tę ha bună* XXXVIII, *hei bogaţ* LXII.

La articolul posesiv observăm deseori lipsa acordului: *un văr dźe-a lui* XLIII, *om d'int'a lui sat* XVIII.

Adjectivul, Numeralul, Pronumele

Superlativul absolut apare adesea format cu *tar'e*.

Pentru num. cardinal de relevat: *doo*, *trii*, *şasă*, *şeptše* XLI, *noo* XLV, *doisprezše* XLII.

Numeralul nehotărît *v'o dout* = cîţiva: *v'o dout morošĭ*, l-am auzit dela Marca Pavaloń.

Pentru pronume voi cita numai formele caracteristice:

Pronumele personal. Pers. I[ii] sg.: *ieu* XVII, *ieo* XXXIX, *io* XLVI, pl. *iei* XVIII. În loc de *mi* se întrebuinţează *m'* (*n*): *m'o zis* LXVII, *šiudă mie nu m'o faše* III, *să-m facă* III, *nu m'i šiudă* XIV. Acusativul sg.: *la min'ę* XX.

Pronumele de reverenţă: *dumeata* IV, *dumęastă* — dumneavoastră.

Adjectivul şi pronumele posesiv. Pers. I[ii] : *mieu* I-III, *mięu* XLIV, pl. fem. *noaštše* LXI. Pers. a 2-a. Sg. masc.: *teu* XLIV, fem. *tę* LXVII, pl. fem. *tel'e* XXXVII, *tęl'e* XXXVIII. Pers. a 3-a. Sg. masc.: *so*: *fratše-so* XLIV.

Adjectivul şi pronumele demonstrativ. Formele de apropiere: *hăsta* LXVII, *hasta* LX, *asta* LXVII. Formele de depărtare: masc. *hăla*, fem. *haĭa* XLIV, *aĭa* LXIV, pl. masc. *hăĭa*, fem. *hęl'ęa* LXI, *ahęlęa* (întîlnită la Opriţa Flor'esc). Pronumele demonstrativ compus: *hălălalt* LXII, pl. *hăĭalalţ* LXII.

Pronumele relativ. Pluralul lui *care* este *cari* XVII.

Adj. şi pron. nedefinit: *nime* LXVI, gen.-dat. *nimęruĭ* IX, *tăt* VI, fem. *tătă* LXV.

Verbul

Treceri dela o conjugare la alta. E de conj. I[ii] verbul *scria* = a scrie.

Reflexivul. Verbul *intoarše* este întrebuinţat nereflexiv în expresia: *cîn intoarsără napoĭ* XVIII.

Moduri şi timpuri.

Presentul indicativului. La unele verbe constatăm lipsa

sufixelor *-ez* sau *-esc*: *să dżepartă* = se depărtează, *scurtă* = scurtează XLIV, *suc* = sucesc LIV.

Verbele *a ţin'ea* şi *a ven'i* au persoanele 1ii şi a 2-a terminate în *n* şi *n'* : *ţin, ţin'i, vin, vin'i* X, XIX.

Pers. a 3-a sg. dela *a minca* este *mincă*.

Verbul *a ieşi* are pers. a 3-a sg. terminată în *ă*: *işă* XXVI, LX.

Presentul subjonctivului. Verbul *rumin'ea* (= a rămînea) are uneori la subj. pres. sufixul *-esc*: *să nu rumin'eţsi* XLVI.

Pres. subj. al lui *veni* are formele de singular: *să vin* XXVII, *să vin'i, să vină* XLI.

A dobori are pers. a 3-a terminată în *ă*: *să n'e doboară, să-l doboară* VII.

Pers. a 2-a sg. a lui *inżenunkea* e *să 'nżenunţ* XL.

Perfectul compus. Pers. a 3-a sg. a auxiliarului *avea* este *o* (provenit din *au*, care apare mai rar) şi pers. a 3-a pl. *or*: *clopotul în sat au tras* XLIII, *n'o fost* LXI, *tsi-o rupt* III, *or ażuns* XVIII, *or plîns* LIII.

Viitorul. Formele auxiliarului sînt: *oi, ii* (*îi*), *o* etc.: *oi ven'i, tsi-i dżeparta* XXXIX.

Imperativul. Verbul *a feri* are imperativul format fără sufixul *-eţsie: ferì*.

Pentru *a veni* avem forma *vină* XXI.

În forma *duże-vă-ţ* observăm intercalarea pron. reflexiv *vă* în mijlocul verbului. Alături de forma aceasta, apare şi *duże-vi-ţ*, cu *vă* schimbat în *vi*, probabil sub influenţa formei de viitor: *v'iţ duże* = vă veţi duce. Ex.: *duże-vi-ţ dracului* LIX.

Participiul present apare mai totdeauna fără *d* final: *mergîn* LXII, *ducînu-să* LXII.

Participiul trecut al lui *vedżea* e uneori *văzt* LXV.

Verbe cu forme particulare:

fi. Ind. pres. pers. a 3-a sg. *ii, i* (*ţ-i*) XV-XLIV.

cur'e = a curge, a fugi. Ind. pres.: *cur'e* (de ex.: *cur'e făina; uloiu cur'e* LIV); perf. simplu: *curżei* = fugii (*atita curżei dupa vaśi* (Sîmzîiana Şiorogari); imperativul: *curi* = fugi (întîlnit la Mareea Vîrvoni), pl. *cur'eţ* LXII.

da. Perf. simplu: *dădżei, dădżeş, dătse* XXXV etc. Subj. pres.: *să d'e* XXVI.

lua. Perf. simplu: *loseì* (formă întîlnită la Opriţa Flor'esc). Imperativul: *ie* (la fel cu pers. a 3-a sg. indic. pres. XX): *ie-ţ voie bună* XXXVIII.

mer'e = a merge. Ind. pres.: *mer, meri, mer'e* XI, XLVII, *mer'em* XV, etc. Imperf.: *mereau* LXIV.

minca. Ind. pres. *minc* etc. Subj. pres. *să minc, să minśi, să minśe* etc.

ploia = a ploua. Cond. pres.: *ar ploia* XX.

putsea. Ind. pres. *pośi* = pot XIV.

trăbui. Ind. pres. *trăbă* = trebue XX.

usca. Ind. pres. *usc*. Subj. pres.: *să usc, să uţsi, să uţse* LVIII etc.

Adverbul. De relevat: *acó* = acolo LIV, *astară* = astă seară, *baş* „chiar, tocmai", *dżi-a-fetsea* „degeaba" I, *do* „aproape, aproape în întregime" (*i-a mai do omorit cu bătaia* LIII), *ie* „da", *înuntru* = înăuntru. *mintenaş* „îndată" LX, *n'icăur'ea* LXV, *n'icăiuri* XX = nicăeri. *o* = oare XXXVIII, *oar'e* = ori: *oar'e sînże să mi-l biei* XLIV, *pea* = prea XIV, *tăt: nu tăt batse* XIX, *un'e* = unde VII, LXVII.

Prepoziţia: *cătă* = către XXVIII, *dingă* = de lîngă XLII, *pă* = pe, *păstă* = peste VI, XLIV, LXXII, *su* = supt LXII.

Conjuneţia: *că să* = ca să (*că s'o daì* XLII), *n'ise* = nici XVIII, XLIV, *o* = au (*dże vez o ţ-o fi ceva* IV).

Interjecţia: *haidă*! XLIV. XVIII, *no* (*no, taicuţul mieu* XLIV). Strigăte către animale: *śei, śei*!, *gutśiu, gutśiu* (la chemarea porcilor), *haţ, haţ*! (la gonirea lor), *dżie, mă* ! (cînd se mînă caii).

Derivaţiunea

Derivaţiunea substantivală. De remarcat următoarele sufixe: *-uc, -ucă* (pl.-*uśi*); ex.: *laibăruc* (întîlnit la Mareea Vîr-

voŋi), *zăbr'elușĭ* XLI; *-uț, -uță: trocuț* LIV, *tsigạnuță* = tigăiță (întîlnit la Oprița Flor'esc); *-șug: pr'etsin'eșug* LXVII.

Derivațiunea verbală. Inaintea verbului *a uita* apare prefixul de origine sîrbească *za-* : *am zăuitat* LVI, *m'am zăuitat* (Marça Pavaloŋi).

Inaintea verbului *a afla* apare prefixul *iz-*, dînd *izafla*. Prin căderea lui *i* inițial a rămas *a zăfla*. Ex.: *nu-l mai zăfleazĭ* XLIII; după cum se poate vedea chiar din acest exemplu, căderea lui *i* inițial a avut loc prin fonetică sintactică (din *mai izăfleazĭ* s'a ajuns la *mai zăfleazĭ*).

Sintaxă

Substantivul. După *milžoc* = mijloc, în loc de atributul subst. genitival, apare uneori atributul subst. cu prep. *dże*: *în milžoc dże- ocol, milžoc dże grądžină* XL.

Uneori în locul complementului indirect în casul dativ apare compl. indirect cu prep. *la*: *tu tai mama la žun'inșĭ* = tu le tai junincilor mama XLII.

Verbul. Verbul care urmează imediat după *a ștsĭ* se pune la infinitiv: *o ștsie purta* XXII.

Prepoziția. Prep. *în* e întrebuințată cîteodată în locul lui *pe*: *tșĭ-om aștsepta cu prînzu cald în masă* XXXIX, *d'e trĭi orĭ în zĭ* XIV.

Pă se întrebuințează în locul lui *în* în următorul exemplu: *îl pun'e pă tsigan'e* LIV.

Lexic

Elemente latine. Remarcăm prezența unor forme mai rare, care nu se mai întîlnesc decît în Bănat și Oltenia nord-vestică (și, uneori, în Țara Hațegului), *laór* = fuior de cînepă [1], *nat* = neam, rudă, *porçabă* = prună mai mică, *primeș* = despărțitură între cai în grajd, *sturĭ* = a nimici.

Elemente sîrbești: *baș* = chiar, tocmai, *călămac* = lemn pus deasupra osiei la căruță, *do* = aproape, *ię* = da, *nębia (a să)* = a se umfla la apă.

[1] Etimologia lui nu e încă fixată, dar pare de sigur latin.

Elemente ungurești. Sînt destul de numeroase, mai ales ca numiri de lucruri: *bădžic* = tuci, *almar* = dulap, *bocșă* = instalație de făcut mangal, *caput* = haină de luat în spate, *carigă* = rotiță, *cart* = cană de lemn, *cošic* = căruță, *copîlnă* = groapă, *copirșău* = coșciug, *dărab* = bucată, *dźiufă* = chibrit, *fedźeu* = glob la lampă, *fel'e* = cană, *felehart* = crucea căruței, *finžie* = cană, *fioc* = firidă, *firez* = ferăstrău, *fodorĭ* = încrețituri la mînecă, *fogaș* = poliță, cuier, *gužbă* = colac de nuiele care închide poarta țarinei, *hărănžel* = clopoțel, *kęfie* = perie, *laboș* = cratiță, *lanțir* = prăjină de stins focul, *lașcă* = tăieței, *l'epedźeu* = cearceaf, *leveș* = supă, *pîrlău* = trunchi de copac în care se spală rufele, *pl'eu* = gărnicioară de tinichea, *șaf* = hîrdău, *șorof* = șurub, *tąn'erĭ* = farfurie, *tiglăzău* = fier de călcat rufele, *tșindźeu* = prosop, *tulșerĭ* = pîlnie, *uțagă* = sticlă, geam, *vălău* = jghiab.

Numai două cuvinte arată stări fisice: *beteag* = bolnav, *hibă* = boală, viciu.

Elemente germane. Mai puțin numeroase, acestea presintă o alterare mai mare decît cele ungurești, ca urmare a faptului că nu provin dintr'un contact permanent: *bolmarșină* = sfredel de găurit fierul, *broțag* = sac de pus pîinea, la soldați, *glažę* = sticlă, *marșină* = mașină, *pac* = pachet, *pąpir* = hîrtie, *porodaică* = pătlăgea, *rașpăl* = pilă de răzuit lemnul, *stșeangă* = drug de fier, *ștrof* = pedeapsă.

Unele au pătruns prin intermediul limbei ungurești: *crumpen* = cartof (< ung. *krumpli* < germ. *Grundbirne*), *drot* = sîrmă (< ung. *drot* < germ. *Draht*), *raf* = șină de roată (< ung. *ráf* < germ. *Reif*).

Onomastică

Nume de botez

Femei:

Ana	Nica
An'iță	Aur'el'ja
Anuța	Beti („n'emeșoańe")

Călăruța (nemeș.)
Clari (nemeș.)
— Cr'eștśina
Ieva
Ion'iția
Iozéfa (nemeș.)
Loti (nemeș.)
Lucr'eța, Lucr'eția
Luiza (nemeș.)
Măgdăl'ina
Marça
Marinca
Marișca, Márișca (nemeș.)
Mariția
Mariuca
Matilda (nemeș.)
Nel'i (nemeș.)
N'esĭia
Neti (nemeș.)
— Opriția
Orienza
Paraskiva
Patruța
— Roza
Roži (nemeș.)
Săbina
Sămfira
Sĭlvia
— Simzĭana
Șara
Tița (nemeș.)
Tśiva
Veron'ica
Victorĭa
Vilma (nemeș.)
Vîrvára
Vița

Žofi (nemeș)

Bărbați:

Adam
Americ (nemeș)
Antonĭu
Arpad (nemeș)
Căroi (nemeș)
Corn'el
Élek (nemeș)
— Flor'ea
Gĭula (nemeș)
Ianáș
Iokim
Ion
Iosif
Ioża (nemeș)
Iștfán
Iust'in
Láscuț
Loajoș (nemeș)
Mănasĭie
Mătścáș
Mihai
Nandri (nemeș)
N'ela
Nuțu
Oanti (nemeș)
Pantśilie
Pătru
Pavel
Șándor (nemeș)
Șt'èfan
Toad'er
Val'eriu
Victor
Žiga (nemeș)

Nume de familie [1]

Alecsoĭi
Andżeloĭi
Avramoĭi
Băbău

[1] La Clopotiva femeile își păstrează și după căsătorie numele de familie al părinților, pe care îl pun înaintea numelui de familie al bărbatului.

Băroĭi
Băuțăr'ean
Bernat
Bistr'ean (Bistrian)
Blidari
Bóčjat (Bočjat)
Bogăt
Bojan
Bora
Borcan
Bot'ea
— Brăilă (Braila)
Budău
Căldărari (Țigan)
Cînda
Cordoș
Crăčjun
Crășovan
Curelari
Cúrja
Dąn'esc., Dăn'esc
D'enținti (Italian)
D'il'ert'ia
Drăgin
Dumbravă
— Fărcaș (nemeș)
Faur
Filan
— Floar'e
— Flor'esc
Foarśe (Foarče)
Fona
Șerman
Girgoși (Girgoči)
Șiuriță
— Groza
Hand
Inășoĭi
Inčjoĭi
Itul
Iuván'esc
Ivanc
Kiș
Lăscuț
Leca
Lihoĭi
— Lupu
Margău
Măruțăsc
Măturari (Țigan)
Medr'ea
Mezincoĭi
Mihailoĭi
Muntśean (Munt'ean)
Munt'ju
Murari
Ničĭ
Nicul'esc
Obr'ežan
Olarĭu
Pădur'ean
Para
Păscoĭi
Pătruc
Pavaloĭi (Păvăloĭi)
— Pogan
Popa
Purčeloĭi
Riznovean
Roman'esc, Ruman'esc
Rumin'esc
Șimon'esc
Socačĭ
Stoja
Sučĭ
Susan
Șiorogari, Čiorogari
Todoroĭi
Tomoĭi
Tot'eșt'ean, Totśeștśian
Trifuț (Moț, venit din Vidra)
Țimbalmoș
Țîp
Urșinarĭu
Vasioĭi
Vizent'e

BCU Cluj / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Vîlc	Voinoñi
Vîrvesc	Zdrăncan
Vîrvoñi	Zeaic [1]
Vlădoñi	

Nume de oameni din sat găsite într'o condică a bisericei dela 1827:

Băbău	Giura	Pop
Băra	Ilca	Romînesc
Bociat	Iovănesc	Sîrvesc
– Brănuț	Lihoni	Suci
– Cînda	Miculesc	Țip
Encion	Muntean	
Eneșon	Păvălon	

Nume ale nemeșilor
(de familie și botez)

Bora Arpad („Moțiar")
Bora Tița („Rumînă")
Boroñi Loajoș („Moțiar")
Budžjul Élek („Moțiar")
Cînda Roșca („catîr: mumă-sa n'emeșoañe și tat-so Rumîn")
Fărcaș Ioža („Rumîn")
Mun'jan Șandor („Moțiar")
Mun'jan Nandri („Ungur răformat")
Niči Ianăș
Nogi Élek („Moțiar")
Pălcău Căroi („Popistaș")
Pógan Ioža Bogăt („Rumîn")
Pógan Žîga lui Șandru („Rumîn")
Pógan Rozi („Rumînă")
Pógan Americ („Rumîn")
Pógan Oanti lui Șamu („Rumîn")
Pógan Luiza („Rumînă")
Pógan Iștan Bogăt („Rumîn") [2].
Žoñi lu Loajoș Boroñi („Moțiară")

[1] Numele oamenilor din sat mi-au fost comunicate, în majoritate, de Ion Munt'ean, 38 ani.

[2] Numele acestea mi-au fost comunicate de bătrînul nemeș Ioža Fărcaș. Acesta denumește naționalitatea nemeșilor („Rumîn, Moțiar" etc.) după religie. Cei greco-catolici sînt „Rumîn'ĭ", cei reformați „Moțiari".

Originea nemeșilor este controversată. Ov. Densusianu în *Graiul din Țara Hațegului* (p. 5-6) susține că sînt Romîni ridicați de multă vreme de Unguri în clasa nobililor, drept răsplată pentru vitejia lor în luptele contra Turcilor. Cu vremea unii au trecut la Unguri.

Nemeșii, deși deosebiți ca port și nume de botez, de „Rumîni", vorbesc totuși același grai ca și aceștia. Ca religie, ei au fost în trecut în mare parte reformați, ca și Ungurii, dovadă că au clădit o biserică a lor în comună. Cu timpul au părăsit credința reformată, devenind greco-catolici. Astăzi sînt puțini reformați.

Ținînd samă de toate acestea, cred că nemeșii, în mare parte, sînt urmașii Romînilor ridicați de Unguri în clasa nobililor și amesteceți cu familii ungurești din Țara Hațegului. Din momentul ce devenise nobili și nu puteau să se mai căsătorească cu vlăstare din familii de iobagi, ei s'au amestecat prin căsătorie cu Ungurii și astfel multe familii maghiare au fost romînisate, constituind încă o mărturie de puterea de asimilare a neamului nostru. Dela Unguri le-a mai rămas mîndria. Ei se consideră și azi nobili față de „Rumîni". Căsătoriile între nemeși și aceștia sînt rare. Oamenii le spun „jupîne".

Nume de animale

Cîni

Bălu (alb)	Modran
Čioban	Ursu
– Flor'ea	Zăgan
Grivei	

Cai	Iepe
Br'ęazu (breaz pe frunte)	Roșca
Murgu (negru)	Roza
Pișta	Stăjuga
Stăjugu (negru cu alb în frunte)	Vilma
Suru	
Șinoș	

Boi

Bodor	Moža
Ţambur	Pajcu
Mişca	R'endźęa (boi proşti de pădure)

Vaci

Bužoara	Murguţa (neagră)
Dăruţa	Stăjana (albă pe cap)
Floar'ęa	Vir'ęana

Texte

Au fost culese dela aceste persoane:

Bărbaţi

1. Antonju Pógan, 13 ani. Elev în cl. a VI-a primară. Vorbeşte aproape literar.

2. Ţon Mąruţăsc, 23 ani. Mi-a comunicat mai multe strigături.

3. Ţokim Ivanc, 24 ani. Nu ştie carte.

4. Pătru Şiorogari, 27 ani. Ştie carte. Om vioi.

5. Ţon Bărońi, 29 ani.

6. Ţon Dąn'esc, 31 ani. Ştie carte. E proprietarul unei mori pe o derivaţie a Rîului-mare.

7. Ţoža Fărcaş, 73 ani. Nemeş bogat.

8. Lăscuţ Drăgin, 73 ani. Ştie carte. E un bătrîn sfătos.

9. Pantśilie Lihońi, 78 ani. Nu ştie carte. E cel mai bătrîn dela care am făcut culegeri.

Femei

1. Lucr'eţa Braila Şiorogari, 17 ani. Are patru clase primare. E soţia lui Pătru Şiorogari.

2. Ana Para Itul, 20 ani. Nepoata bătrînului Ţoža Fărcaş. Fata lui Itul, nemeş, ginerele lui Ţoža; căsătorită cu Para. Ştie carte.

3. Ţon'iţa Faur, 25 ani. Ştie carte.

4. Paraskiva Totśeştśęan, 26 ani. Ştie carte.

5. Paraskiva Cordoş Paduręan, 35 ani. Ţigancă. E soţia lui Ţon Paduręan, fierar ţigan.

6. Ţoana Tomońi Borcan, 41 ani. Nemăritată. Nu ştie carte. Dela această femeie a cules texte şi Ov. Densusianu *Graiul din Ţara Haţegului* (p. 162); pe atunci avea 17 ani.

7. Sîmzîjana Şiorogari, 46 ani.

8. Opriţa Flor'esc, 51 ani. Nu ştie carte.

9. An'iţa Boţan, 60 ani. Nu ştie carte. Soţia lui Lăscuţ Drăgin.

10. Sîmzîjana Şimon'esc, 72 ani. Nu ştie carte. Descîntătoarea satului.

11. Bocitoare: 1. An'iţa Bŏjan, 60 ani
2. Cr'eştśina Bogăt
3. Ţoana Cordoş, 57 ani
4. Ţoana Gîrgoşi
5. Şara Hand, 60 ani
6. Anuţa Zęáic, 56 ani

Doine[1]

I

Trandafîr cu cl'ţoamba 'n apă,
Badźja la puntśe m'aştśęaptă
Şi m'aştśęaptă şi ma 'ntr'ęabă :
— Śę-ai pierdut tu, mîndro dragă ?
— Dźi-a-fetśęa, badźjo, ma 'ntr'ebi,
Śę-am pierdut nu mai gasăsc,
C'am pierdut, floar'e dże mac,
Pa badźiţa mieu hăl drag.
Ş'am pierdut floar'e dże spine,
Pa badźja dźin sat cu mine.
Lucr'eţa Braila Şiorogari, 17 ani.

II

— Foaje verdże spic dże grîu,
Spun'e, mîndro, cîn să viu.

[1] Am întrebuinţat aceleaşi semne ca şi Ov. Densusianu în *Graiul din Ţara Haţegului*. În plus: *ŏ* = *a* velar.

Maj dże vr'emje or maj tirziu ?
— Nu ven'i sara dże vr'emje,
Că barbatul faśe l'emn'e;
Vino pi la mjezul nopți,
Cîn barbați dorm ca morți;
Vino pi la mjez dże noaptśe,
Cîn barbați dorm dże moartśe.

Aceeași.

III

Ružulin di pa izvor,
Nu ma blastama să mor,
Că nu-s vina numa jeu
Și-i vina și badžja mieu,
Că tśi-o rupt dzila pamint,
Să tśe pună 'n palarie,
Ca să-m facă śiudă mie,
Śiudă mie nu m'o faśe,
Că tśi-oi pun'e la tśiotoar'e
Și m'oi duśe 'n sazatoar'e.

Aceeași.

IV

Col'e žos in pojeniță
Frumos doarmje o copiliță.
Vin'e-un vojniśel džegrabă,
M'o trăzăștśe și m'o 'ntrabă:
— Cîn'e jeștśi, Natal'io dragă ?
Jeștśi fată, orj măritată,
Orj înžer dzin ceri picată ?
— Nu-s fată, niśi măritată,
Niśi înžer dzin ceri picată,
Jeu sînt floar'e dzi pe mar'e,
Cin'e ma jubiește moar'e.
Că m'o jubit un bajat,
Dże tr'ej orj o l'eșinat.
Jubiește-mă dumeata
Dże vez o ț-o fi ceva.
Foaje verdże florj domn'eștśi
Da dumeata cîn'e jeștśi ?
— Jeu sîn brumarjul śel mar'e
Śe cadże toamna pă floar'e.

Ana Para Itul, 20 ani.

V

Măj bad'iță, păr tăjat,
Ș' asară tśi-am aștseptat.
Văzuj, bad'io, că nu vin'i,
Pusăj dorul căpătîni
Și rău mă maj hodžin'ij;
Ș' atîta-s dże năcăzîtă
Cîtă frunză 'nt'o răkită,
Ș'atîta-s d'e supărată
Cît frunză pă žos picată.

Iokim Ivanc, 24 ani.

VI

Doamn'e, nu batśe lumja,
Cum aj bătut pădurja. —
Mînă, badžio, boi bin'e! —
Scump je, Doamn'e, nărocu,
Nu răsar'e 'n tăt locu
Și răsar'e păstă mar'e, —
Ș'așa-i rău ș' așa nu-i bin'e,
Că nu-i badžja lingă min'e! —
Al'es ij la śin'e-l ar'e;
Și răsar'e la fîntînă, —
Ș' așa-i rău ș'așa nu-i bin'e! —
Al'es ij la śin să-l țină
Și răsar'e păstă drum,
Al'es ij la śin'e-i bun.

Ion'ița Faur, 25 ani.

Cîntec bănățean

VII

Gîndul mieu pă un'e zboară
Nu-i paser'e să-l doboară;
Gîndul mieu pă un'e umblă
Nu-i paser'e să-l ažungă.
Tăt am spus otśilor miej
Să nu fie lacomoș
După oamen'i dzi-aj frumoș.
Jeu l'e-am spus și nu m'ascultă,
După om frumos sa ujtă.

Paraskiva Totśeștśian, 26 ani.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

VIII

Śin'e-į tśinăr şĭ įubęştśe
La śe sa maį spovedżęştśe?
Fost-am tśinăr ş'am įubit,
Dar nu m'am maį spovedżit.
Įubęştśe, mîndro, įubęştśe
Şĭ bin'e tśe socotśęştśe.
Nu įubi pa fieśin'e,
Că tśe faśe dże ruşin'e,
Şĭ įubęştśe uń om frumos,
Să-ţ fie n'įamu fąlos.

Pătru Śiorogarį Borcan, 27 ani.

IX

Doamn'e, nu da nimăruį
Ca mie şĭ codruluį:
Codruluį į-aį dat verdżiaţă,
Mie amară viaţă;
Codruluį į-aį dat nuięl'e,
Įeų să trăįesc tot cu żel'e;
Codruluį į-aį dat buzor,
Įeų să trăįesc tot cu dor.
Doamn'e, la în'ima mięa
Įestă un rĭų ş'o fintîn'ęa,
Fîntîna-į boală dże męartśe,
Rĭu l'e spală pă toatśe.

Įoana Tomońį Borcan, 41 ani.

X

Busuįoc maśĭul'įat,
Nu fi, badżio, suparat,
C'asară tśį-am aştśeptat.
Dacă vazuį că nu vin'į,
Pusăį doru capatîńi.
Cu żel'ęa m'acuperii,
Doamn'e, răų ma hodżin'iį!

Aceeaşi.

XI

Pă dżialu cu fażeţăl
Męr'e doru maruntăl.

— Un tśe duśį, doruţul'e?
— La tśin'e, puįuţul'e.
Mult ma mir dże aćela,
Dże carį nu ştśie cînta,
Cum îş duśe viaţa,
Că şĭ įeų cînt cam mer'eų
Şĭ dżestul o duc dże gr'eų.

Aceeaşi.

XII

Busuįoc cr'escut în įarbă,
Răų îţ stă, żun'e, cu barbă.
Busuįoc cr'escut în fîn,
Răų îţ stă, żun'e, bătrîn.
Gura-ţ putśe, barba 'mpunże,
Dże urît îţ poatśe-ażunże.
Śin nu ştśie śe-į urîtu
Să nu-l maį răbdże pămîntu!

An'îţa Boįan, 60 ani.

XIII

Ardă-l focu nărocu,
Nu răsăr'e 'n tăt locu,
Numa răsăr'e pă val'e,
Al'es îį că śin'e-l ar'e;
Şĭ răsăr'e 'nt'o grădżină,
Al'es îį că un s'al'ină.

Aceeaşi.

XIV

Frunză vęrd'e majerană,
Mi s'o dus bad'ja cătană.
Nu m'i śįudă că s'o dus,
M'i śįudă că nu m'o spus
Să fiu dat gură d'į-ażuns.
Ma suiį înt'un măr dulśe
Să văd bad'ja cum să duśe
Cu cămięşa n'espălată
Şĭ gura n'esărutată.
— Întoarśe-tśe, bad'jo, napoi,
Că cămięşa oį spala-o
Şĭ gura oį săruta-o.

— D'i-ai fi, mîndro, 'n d'jal la cruśe,
D'e trii ori în zî m'aș duśe,
Da eștśi, mîndro, pța d'epartśe,
Nu poși ven'i să-ț dați cartśe,
Cartśe 'n patru cornur'țl'e,
Scrisă cu dor și cu żțl'e.

Simzîjana Sjmon'esc, 72 ani.

XV

Cît îi Vîrșțu d'e mar'e
Numa dțo drumuri ar'e,
Numa dțo ping' on zîd,
Pordosîtśe-s cu nașip.
D'e mierg cătan'el'e rînd
Și maicuță'l'e plîngin.
Întțarśe-tśe, maică, napoi,
Nu mai plînże după noi,
Nu știi un'e mer'em noi:
Nu je jarbă, n'iși nu-i nalbă,
Numa sînże pînă 'n barbă,
Sînże d'e-a Muscanului
Pînă 'n cțama calului.

Aceeași.

XVI

Batśe vîntu, rău s'aud'e
Un'e sînt abur'e multśe.
N'imic n'am putśe cunțaștśe,
Că-i d'i-a Franțuzului țaștśe,
Ven'in cu armele 'n mîn'i,
Să n'e baże la razboi,
Să n'e dobțară pă noi.

Aceeași.

XVII

Cîntă cucu 'n vîrv d'e muntśe,
Jeu zîsăi că cîntă mie,
Da jel cînt' a cățan'ie.
Cucu cîntă la voin'iși,
Cari să duc d'i p' aiși,
Să spună mîndri d'e loc,
Să nu pțartśe busujoc,
Că în Bozn'ja-i mar'e foc;

Să nu pțartśe vior'țl'e,
Că în Bozn'ja-i ma're żțl'e.

Aceeași.

XVIII

O, sărașel'e răgutśe,
Tot tr'ecură păstă muntśe.
Or ażuns la o pădur'e,
Haidă jei să mînśe mur'e,
Auzîră puștśil'e,
Tunuril'e fulżerîn,
Puștśil'e oțăl ploin.
Cîn întțarsără napoi,
Ven'ită numa v'o doi.
Cîn is pin Craiova 'n val'e,
Tr'ec trii ginărari călar'e,
Cu trii sutśe d'e cătan'e.
Numa 'ndată strigă „brava",
Fișțori pică ca pl'iava;
Numa 'ndată strigă „huza",
Fișțori pică ca frunza;
Pică unu, pică doi,
Pic'o sută d'intră noi;
Pică doi ling'o cărar'e
Și l'e zișç-o fată mar'e
Să l'e țină luminâ.
Vin'ç-un ginărari călar'e:
„Stînże-j, fată, luminâ,
Că ț-oi stînże viața".
La cătană așa-i bin'e,
Să mțară 'n drum ca un cin'e:
N'are lumină d'e său,
N'iśe om d'in satul său;
N'ar'e lumină d'e śiară,
N'iśe om d'int' a lui țară;
Nu je lumină d'e stat,
N'iśe om d'int' a lui sat,
Că mormîntśe-s tufel'e
Și crușil'e puștśil'e.
Pă rînduri d'e tufe mari,
Tăt mormîntśe d'e husari;
Pă rînduri d'e tufe miși,
Tăt mormîntśe d'e voin'iși.

Aceeași.

XIX

Împaratśe, împaratśe,
Pun'e paśe, nu tăt batśe!
Nu maj aj fišjorj pă satśe,
N'iśe hajn'e, 'mpăturatśe!
Că d'e cîn lătaja-n ţin'j.
Or rămas satśe pustîńj
Şi copii sărăcuţ,
Umblă flaminz şi d'esculţ.

Aceeaşi.

XX

Oń legăn'jor ma l'jagănă,
Rău majca ma blastămă
Să ma arda soar'el'e
Pă milžocu cîmpului.
Da să ma fi blăstămat
Să ma ardă soar'el'e
Pă milžocu cîmpului,
La coarn'el'e plugului.
Vin mîndr'e cu prînzurj bun'e,
La min'j „bun lucru" ar spun'e
Şi m'ar ven'i mîndruţa.
La min'j „bun lucru" ar da
Şi la grîu j-ar d'escinta:
„Să tśe faśj, grîul'e, faśi,
Să staj bin'e la tăjat,
Ca mîndra la sărutat.
Să staj bjn'e la 'mblătśit,
Ca mîndruţa la jubit,
Că cu drag tśj-om sășera
D'imin'jaţa pă răcoar'e,
Sara pă rază d'e soar'e,
D'e tśj-om faśe stog la prag
Şi tśj-om îmblătśi cu drag;
D'e tśj-om faśe moară 'n vînt
Şi tśj-om maśina manunt;
D'e tśj-om śern'e prin sprînśen'e
Şi tśj-om framînta în'el'e
Şi tśj-om mînca cu plăśer'e;
Da aşa cu lacrămj gr'el'e!
D'e un'e cătana pl'jacă.

J-o rumas casa săracă;
D'e un'e cătana vin'e,
J-o rumas casa pustîńe;
Pă un'e cătana umblă,
Nu i să maj faśe umbră,
Numa soar'el'e o pripeştśe,
N'icăjurj nu hod'ineştśe.
Je puşca 'n paramidă
Şi 'n broţagurj nu je pită.
O săraca cătana,
Cîn îj vin'e porunca,
Cum d'esculţă opinca
Şi 'ncalţă papucu
Şi ie drumu d'j-a-lungu!
D'j-ar ploja ploaja cu vînt,
Trăbă să fie la rînd;
D'j-ar ploja ploaja cu soar'e,
Jel nu ar'e sărbătoar'e;
N'avu Paştśi, n'avu Cręśjun;
L'e mîncă umblîn pa drum;
N'avu Paştśi, n'avu Rusal'e;
L'e mîncă umblîn pa cal'e.

Aceeaşi

Strigături (Tśiutśituri)

XXI

Badžja mieu hăl dže džepartśe,
Vină cal'ea žumatatśe!
Žumatatśe o vin şj jeu,
Ca să nu-j cadă cu gr'eu.

Lucr'eţa Braila Šjorogarj, 17 ani.

XXII

Frunză vęrdže ca jarba,
Uşurică-j dragosta
La šin'e-o ştśie purta.

Aceeaşi.

XXIII

Dragu m'i žocul dže doj
Şi l'el'iţa la războj.
Stśimbără cu iţăl'e,
Jeu mă žoc cu ţiţăl'e.

Ion Măruţăsc, 23 ani.

XXV

Doru şi omu frumos,
Al'ça doo mă pun żos;
Doru şi omu ca min'e,
Al'ça doo mă pun bin'e.

Acelaşi.

XXVI

Mîndra mîça, mîndră otşiană,
Ieşă sara la poiană
Dup' un fir dże burujană,
Burujana macului,
Că s'o d'ę bărbatului;
Burujana la măcuţ,
Că s'o d'ę la un drăguţ.

Iokim Ivanc, 24 ani.

XXVII

Mîndra mîça cu otşi mişi,
Śe ma faşi să vin p'aişi?
Mîndra mîça cu casa 'n colţ,
Ieş afară dacă poţ;
Dacă nu şi nu şi nu,
Sărută-mă şi tśe du;
Sărută-mă dacă-ţ plac,
Dacă nu, silă nu-ţ fac.

Acelaşi.

XXVIII

Fata car'e-i înşinsă rău,
Cu buricu cătă-a mieu;
Fata car'e-i înşinsă bin'e,
Cu buricu cătă min'e.

Acelaşi.

XXX

Fost-ai, mîndro, cîn ai fost
Şi dże dulśe şi dże post
Ş'ai rămas un lucru prost.

Acelaşi.

XXXI

Ş'aşa-m vr'çau duşman'i mie
Să-m vadă casa pustîje
Şi pă min'i făr d'e soţîje,
Mult să daţ, mîndră, să n'aţ!

Acelaşi.

XXXII

Supt o tufă apl'ecată,
Stă majcuţa supărată,
Cu fata n'emăritată,
Tot rugîn pa Dumiezău,
Să-i aducă-un ţăndălău,
Ca să iasă vęsta 'n sat
Că fata s'o măritat.

Pătru Şiorogari Borcan, 27 ani.

XXXIII

Mîndro, tśică galbenă,
Doru tău mă l'ęagănă
Şi mă l'ęagănă frumos
Să nu cad dżin l'ęagăn żos;
Şi mă l'ęagănă cu żęl'e
Că m'aţ fost drăguţa mę-r'e.

Acelaşi.

XXXIV

Hop huza, c'o dat frunza,
Să ţucăm la fată buza!

Acelaşi.

XXXV

Pi la noi pi la paduri
Mer fçtśel'e dupa muri
Şi fişiori dupa nuiçl'e
Şi-ş petr'ec ziua cu içl'e.
Dătśe Dumiezău uń vînt,
Trîntśi fata la pămînt.
Ieu fusăi copil milos,
Mă dădżei pă fată żos.
Ieu m'ań dat că m'o fost drag,
Ieça m'o prins dżi după cap.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dătše Dumjezău uń soar'e,
Să sculă fata 'n pišjoar'e,
Să dusă la bobitoar'e,
Să vadă še-i mişcă 'n foal'e.
Bobitoar'ca aşa-i spusă:
„I-o gonçiţă ş'o meniţă,
Astáz, min'e, šer'e ţiţă;
O gonçiţă cu pišjoar'e,
Astáz, min'e šer'e foal'e"

Acelaşi.

XXXVI

Bocete

Bocetul zorilor

Cocoşăj dzin gaj,
Dzin poartă dze raj,
Să mi-ţ pomen'ească,
Dragă sora noastă,
Că ş'o adormit [1]
Somn n'epomen'it.
Şi jej să-ţ maj dzę
Šiordziţă dze vaši
Şi viţăj alaši.
Şi jej să-ţ maj dzę
Šiopor'el dze oj
Şi mjej d-otšeşăj.
Şi nu l'i-s pă dar'e
Şi l'i-s pă rgbdar'e.

Bocitoarele: An'iţa Bojan, 60 ani
Zęáic Anuţa, 56 ani
Córdoş Ioana, 57 ani
Cr'eştšina Bogăt
Girgoši Ioana.

XXXVII

Bocet de dimineaţă

Floriśică dzin grădzină,
Draga noastă dze vešină

[1] Cînd cîntă, pronunţă: *adormitu, n'epomen'itu.*

Să nu tše duši supgrată,
C'a tău soţ jară tšę-aştšeaptă
Şi s'o da a tše 'ntraba-r'e
Că še-i fac ficuţăl'e.
L'ę-am lăsat străin'e 'n lumje,
Fără mumă, fără tată,
Parc'or răsărit dzin piatră!
Draga noastă, sora noastă,
Ia maj rupe şi-ń grăjeştše
Bar'em doo tr'ej cuvintše
Dzi-al'e tel'e dz'el'e blindze!

Aceleaşi.

XXXVIII

Bocetul dinaintea plecării la cimitir

Strigă moartšea la fer'eastă:
Ia jeş, drago, pán afară!
— Staj, moartše, nu ma grabi-r'e,
Că nu ma poši dzesparţi-r'e,
C'am avut o mamă dragă
Şi n'o poši lăsa că-i slabă.
Şi maj am tr'ej fiše 'n lumje,
Nu l'e maj aud dze numje.
— Ia ję-ţ, drago, voje bună,
Dzela soar'e, dzela lună,
Dzela mama tę ha bună,
Dzela fir dze vior'çl'e,
Dzela tr'ej ficuţ' a tçl'e.
Ia ję-ţ, drago, zîua bună
Dzela fir dze ruman'iţă.
Dzela mujeri dzin ul'iţă
Şi, drago, dzela vešin'i,
C'acu la noj nu maj vin'i!
Să tše baži pi la nănaş-u [1],
Să l'e spun'i c'acum ma laş.
Un'e, dragă, ţ'aj plecat-u,
Dzę-aşa frumos tšę-aj gătat-u?

[1] Cînd cîntă, adaugă la cuvintele terminate în consoană un *-u*, iar la cele terminate în vocală un *-r'e*.

O la tîrg să-ț cumperi vași?
În pamînt gunoi tșe fași! *
O la tîrg să-ț cumperi boi?
În pamînt tșe fași gunoi!

Șara Hand, 60 ani, și alte 12 bocitoare.

XXXIX

În casă, înaintea plecărei

— La noi, drago, cîn mai vin'i?
Noi, drago, tși-om aștsepta-r'e
Tot cu prînzu cald în masă
Și cu apa rțșe 'n vasă;
Prînzu 'n masă s'o rași-r'e,
Apa 'n vasă s'o 'ncalzi-r'e,
Tu, drago, n'oi mai ven'i-r'e!
Tu, drago, tși-i dțeparta-r'e
Un'e 'nfloar'e șe-i pe lumțe;
Nu mai vin'i pînă-i șerju!
Un'e 'nfloar'e tămîța-r'e;
Nu mai vin'i pînă-i lumța-r'e!
— Iețo atunși oi mai ven'i-r'e,
Cîn o cr'eștse țarba 'n casă,
Să dțța cu spicu dțe masă!

Aceleași.

XL

În drum spre cimitir

— Dragă sora noastă,
Ța să-ț fiț-amintse
Pă cal'e naintse,
Că ț-o mai țeși-r'e
Maica Domnului,
Zos tu să 'nțenunț,
Poal'e să-i saruț
Fir dțe busuioc-u,
L'e tr'eacă dțe foc-u;
Fir dțe vior'çl'e,
L'e tr'eacă dțe żel'e.

Dragă sora noastă,
La noi cîn mai vin'i?
— Atunși oi ven'i-r'e,
Cîn ș'o rąsări-r'e
Un fir dțe bużor-u
În milżoc dțe-ocol-u;
Cîn ș'o rąsări-r'e
Fir dțe busuioc-u,
Îm va tr'eșe focu!
— Dragă sora noastă,
Ța să-ț fiț-amintse
Pă cal'e naintse,
Să nu mi-ț d-apuși-u
Pă mîna ha stîngă,
Că ț-i cal'ça strîmbă
Cu boi arată,
Cu spin'i sąmąnată
Și să mi-ț d-apuși-u
Pă mîna dțir'çaptă,
Că-i cal'ça curată,
Cu plugu-i arată,
Cu flori sąmąnată.
Fir dțe busuioc-u,
L'e tr'eacă dțe foc-u;
Fir dțe vior'çl'e,
L'e tr'eacă dțe żel'e.
Dragă sora noastă,
Un'e ț-ai pl'ecat-u
Dțe la toț dțin sat-u?
La locul curat-u!
Merżi la dțe progadțe,
La l'ină fîntînă,
Milżoc dțe grądțină.
Dragă sora noastă,
Nu fi supărată,
Că soțu tșe-aștsçaptă.
Dragă sora noastă,
La noi cîn mai vin'i-o?
Atunși oi ven'i-re,
Cîn ș'o rąsări-r'e
Un fir dțe bużoru-u
În milżoc dțe-ocol-u;
Cîn ș'o rąsări-r'e

Fir dże busujoc-u
În vatră dże foc-u!

Aceleaşi.

XLI

Cînd se asvîrle pămîntul în groapă

Pamîntše, pamîntše,
Prindże-tše-aş parintše
Dże astáz naintše!
Iar tše roagă, roagă,
Dże şeptše zîdari,
Ţîje să-ţ mai lasă
Şeptše zăbr'elueşi:
Pă una să-ţ vină
Dor dżela maicuţă;
Pă una să-ţ vină
Dor dżela ficuţă;
Pă una să-ţ vină
Izvor'el dże laptše;
Pă una să-ţ vină
Izvor'el dże apă;
Pă una să-ţ vină
Bihor'el dże vînt-u
În fund dże pamînt-u;
Pă una să-ţ vină
Raza soar'elui,
Să tše d-încalzască!

Aceleaşi.

Balade

XLII

Mantu

Sus în vîrvu munţelui
Stă Mantu cu banda lui.
Nu ştiu zeşc-s, dojsprezeşe,
Mîncau carn'e dże berbeşe.
Nu mîncau ieí cum să mîncă,
Mîncau carn'e dże zun'încă,
Făr dże sar'e, far dże pită,
Numai în cîrliże friptă.
Tu, Anuţă, dingă drum,
Tu taí boi şeí mai bun'í;
Tu taí mama hoilor,

Că să le-o daí hoţilor.
Tu taí mama la żun'inşi,
Că s'o daí la hoţ maí mişi.

Iokim Ivanc, 24 ani.

XLIII

La Poiana Mărului
Paştše murgul Mantului.
Murgul paştše şi rîntşeză,
Pe Mantu nu-l maí zăfleză.
Murgul paştše, rîntşezeştše,
Pe Mantu nu-l mai găseştše.
Mantu nu-í şi nu-í şi nu-í,
L-o puşcat un văr dże-a luí.
Iar pă Mantu l-o puşcat,
Un văr bun al luí dżin sat.
Simbătă, pi la amiaz,
Clopotul în sat aŭ tras.
Cîntă cucu 'n vîr dże nuc,
Pe Mantu la groapă-l duc;
Cîntă cucu 'n vîr dże paie,
Groapa lu Mantu o taie;
Cîntă cucu dżin tulpină,
Pă Mantu i trag ţărînă;
Cîntă cucu dżin tulpină,
Mantu-í mort dzi-o săptămînă.

Aceleaşi.

XLIV

Gruia lu Novac

Doí cocoş n'egri cîntară,
Doí voin'işi să rid'icară,
Pă doí murzí încăl'ecară.
Un'e ieí că să duśca?
Pă lung drumu-í Moldova!
Frică mi-í că l-oí călca
Cu murgu şi cu mîndra.
Ieŭ drumu l-am călcat
D'í-aişi pănă 'n Ţăl'igrad,
La Ion'iţa crîşmariţa,
Car'e dă vinu cu mirţa.
Acolo or hod'in'it.

Şăd trii zil'e, şăd trii nopţ,
Şaptśe buţ d'e vin l'i-o stors
Şi l'i-o pus cu fundu 'n sus,
N'iśi un n'egru ban n'or pus.
Da ieu, dacă mi-ş ved'ia
Că tăt biça şi nu plătśea,
Poal'e 'n briu în rîd'ica,
La 'mpăratu s'al'erga.
Împăratu d'i-o ved'ia:
— Tu, Ion'iţo, crişmariţo,
Śe vînt mar'e tśi-o bătut,
D'e la min'e ai ven'it?
Oar'e birtu l-ai aprins?
Oar'e hoţi tśi-or cuprins?
— N'iśi birtu nu l-am aprins,
N'iśi hoţi nu m'or cuprins,
Numa or ven'it doi voin'iśei,
Laţ în śeafă,
Mari în şcl'iafă,
Să uită pi su sprinśen'e,
Numa d'e uităţura lor tśi-ai tśeme.
Păru-i rat'ezat pă frunśe
Şi nu vr'ea să stśie multśe.
— Ala-i Gruia lu Novac,
Car'e dracu l-o căcat,
Şi cu fratśe-so Avram.
Dă-l'e vin cît or putśea biça,
Doar i-ai îmbeta,
Că ieu oi trimiętśe
O cumpan'ie d'e cătan'e,
C'o fun'ie d'e mătasă
Împl'etśită 'n şinśi şi 'n şasă,
Ca pişioru d'e groasă,
Şi l-oń l'ega
În tśimiţă l-om baga.
Zisă fratśe-so Avram:
— Haidă, Gruiţă, acasă
Ań gatśit beuturil'e
Şi n'i s'o 'ngr'eunat capuril'e
Şi n'e 'nşală mîndr'el'e,
D'e n'e scurtă zil'el'e.
Ieł o zis: „fratśel'e mieu, ţîie ţ-i frică d'e toatśe muştśel'e şi d'e tătśe goanźel'e".

Atunśja zisă:
„Un'i-ai fost căţa batrînă"?

Ieca zisă:

„Am fost în veśin'i după lumină", şi să dusă şi-i adusă vin, să biça cît o putśea, că plată nu mai şer'ea. Ieł o beut cît o vrut şo cucuit cu coatśel'e pă masă. Cătan'el'e or fost pi la fer'eştśi, pi la păr'eţ. O vazut că ieł cúcuie. S'or băgat la ieł, l-or l'egat şi'n tśimiţă l-or băgat.

Tata lui în haja zî o trimjes o pasăr'e să cautśe dupa ieł, să vadă un'i-o fi în tśimiţă d'e fier încujat, or je pă mări în'ecat? **Pasăr'ea** s'o dus, d'in gură fl'ecárin, d'in ăripi pară ieşîn. S'o dus pă hornu tśimiţi şo prins a cloncăn'i. Ieł atunśi s'o pomen'ît sî s'o 'ntśins. O zîs:

— Tu cloancă n'iagră, urîtă şi zbîrśită, śi-ai ven'it la hornu mieu, carn'ja să m'o mînśj, oar'e sînże să mi-l bieţ?

— N'am ven'it ni'śe carn'ja să ţ-o mînc, n'iśe sînże să ţî-l bieau. Am ven'it că m'o mînat tajcuţul tęu să văd că un'e ieştśi: pă mări în'ecat şî pă prunduri lăpădat, oar'e în tśimiţă d'e fier încujat?

— Mîn'e, în prînzu al mar'e, ma scot Turśi la pierzan'e. Să-i spun'i la tajcuţul mieu să pună pă trii caj trii păr'eki d'e d'isaźi şi cu trii śjocoţ d'i-arźînt, s'aud d'i păstă pămînt:

Să iç o sabie d'i-Angl'ie,
Să dobor odat' o mie.
Şi o sabie d'e źd'er,
Să rup uşa, că-i d'e fier.

Tată-so o loat şo pl'ecat la ieł. O văzut Turśi facînu-i furśil'e să-l spînzur'e. Atunśja o ażuns la jei, acolo un'i-o fost Gruiţa întśiat. O zîs:

— Bună ziua, fiśiori! Am auzit c'aveţ un fiśior d'e pierzan'e. Ieţ o zîs:

— Avjem.

— Ieu l-aş loa d'e cumpărar'e.

O loat d'isaźi d'i pă caj şo lăpădat ban'i pă vatră. S'o dus şo loat sabia d'e źd'er şo rupt uşa d'e fier. L-o slobozît d'in tśimiţă. Ieł zisă:

„No, tajcuţul mieu, batśe milźoaśil'e, că ieu oi batśe mărźin'il'e"!

Ieł într'un pişior să 'ntorśca
O mie odată dobora.

Sîmzîana Simon'esc, 72 ani.

Descîntece

XLV

D'e şerpe

Pasăr'e albă,
Pasăr'e codalbă,
Pasăr'e roşiie,
Pasăr'e verd'e,
Pasăr'e mohorîtă,
Pasăr'e mică,
Pasăr'e mar'e,
Pasăr'e d'e noozăşi noo d'e fel'juri.
Ho, mihor'e, ho!
Ho, mihor'e, ho!
Nu-ţ vărsa ven'inu
Ca bradu răşina,
Ca'ţi sa uscă muşcătura
Ca busiumu uscat,
Pă gard lăpădat,
Că vin'e dracu
Şi-ţ taie capu
P'on bît d'e-alun,
Că ţ-i nănaş bun.
Cîn ţ-oi d'escînta,
Nu-i mai răsufla;
Cîn cu d'escîntăcu oi gătăi,
Nu tăe mai duăi d'e-aăi!

Aceeaşi.

— Zîăi d'e noo ori. — Moar'e singur.

XLVI

D'e bubă

Amin, amin,
Cuzmă d'e vin,
Vraăi Domnului,
D'escîntu jo Întăi Marii Mar'e.
L'jac să fie
D'in gura mja,
D'in cuvîntu miçu.
D'escîntăcu j-al lu Dumn'ezău.
Scroafă n'jagră,

Gata d'j-a fată,
Nu ţ-i ruşin'e d'j-a crepa.
Asta-j bubă umflăşjoasă,
Bubă gîmfăşjoasă,
Bubă viorîntă,
Bubă mohorîtă,
Bubă albă,
Bubă n'jagră,
Bubă roşiie,
Bubă mosorată,
Buba bubelor,
Şjuma şjumelor,
Bubă d'e noozăşi noo d'e fel'juri,
Cîn ţ-oi prinde-a d'escînta,
Prind'e napoi a pl'eca.
Cîn cu d'escîntăcu oi gătăi,
Să fii perită d'j-aăi.
D'in vîrf să tăj-apl'eăi,
D'in radaăină să săăj,
N'iăj un pic să nu rumîn'eăţăi,
N'iăj boambă d'e mac
Înt'un vîrf d'e ac.
Potol'eăţăe-tăe,
Ca vaăl'e 'n vaçăr'eţă,
Ca capr'ele 'n caprăr'eţă,
Ca viţai 'n cotăeţă.
Pir stăl'el'e pa ăeri,
Periţ şi voi dur'eri,
Că jeu sînt d'escîntătoar'e,
Cu Maica Pr'eăesta ăzutoar'e.
Pir stăl'el'e pa ăeri,
Periţ şi voi dur'eri,
Pa descîntăcu miçu,
P'ăzutorj d'ila Dumn'ezău,
Că tu jeăţăi bubă d'e žoja,
Bubă d'e vin'erja,
Bubă d'e simbăta,
Bubă d'e dumin'eca,
Bubă d'e lun'ja,
Bubă d'e marţa.
Nu 'mpunże,
Nu răspunże.
Nu coaăe.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Nu rəscoaśe.
Napoi, bubă, tśe 'ntoarśe.
N'a rumîn'ja acolo
Boamba macului
În vîrvu acului,
N'iśi atît să nu ramînă dur'ęr'e.

Aceeaşi.

Ghicitori

XLVII

Dźi-aiśja pănă la muntśe,
Tot zal'e măruntśe

. Furn'iśil'e.

Śe tr'ęśe piń apă, nu bęa apă şi ni nu sa udă?

Viţălu 'n vacă.

Męre tot cîntîn şi tot zbierîn. Să bagă cu gura 'n apă şi nu bęa apă.

Clopotu pă vacă.

Am un nărod dźe l'emn în sat, l'egat cu śercuri dźe fier.

Butońu cu rătśie.

Pătru Şiorogari Borcan, 27 ani.

Povestiri şi descrieri diverse

XLVIII

Tata a fost nemeş. Părinţi lui au fost nemeş curaţ. Tata ş'a luat o femeje romînă. Oameni zîc că s'a corcît.

Nemeşi sînt un fel de colonişti unguri aduş aîcja.

Pogan Antonju, 13 ani.

XLIX

În săcrin pun'em bucatśe, dacă ai mai puţîn'e. Dacă ai mai multśe, l'e baźi în hămbari.

Ana Para Itul, 20 ani.

L

Tablă pintru suśit locşă, laşcă dźe baźi pă leveş. Cum să faśe locşa? Moi aluatu şi-l frămînt bin'e. Ieį druga şi-l suśi păn'o

faśi ca papiru. L'e taį supţîr'e şi l'e baźi pă carn'e. Laşca tot locşă je. Tăt laolaltă să kjamă leveş.

Aceeaşi.

LI

Şiubăr pintru băgat crăstăvieţ pă iarnă. Îį băgăm cu oţăt şi cimbru şi frunză dźe l'iorbă. Je un fel dźe frunză lată. Să cumpără dźila boltă. Nu ştśiu un'e să faśe, în śe ţară.

Aceeaşi.

LII

Spînz pintru vitśe. Traźi cu sula la vită, sau la coadă, sau la piept, sau la urętśe şi baźi spînz. Spînzu traże buba dźinuntru.

Pătru Şiorogari Borcan, 27 ani.

LIII

La privieki: Moşu cu copii

O venit oń moş bătrîn. Moşu o rămas cu doį copiį fără mama lor, o fată ş'un băjat. S'o rugat să-l lasă pă noaptśe să hodźîn'ească acolo. Băjeţi or plîns, că n'o avut ţîţă să l'e d'eje. Jel į-a bătut cu boata. Băjeţi plînźeau. Į-a maį do omorît cu bătaja. Apoį oamen'i l-a ţîpat pă uşă afară.

Ion Băroń, 29 ani.

LIV

Cum se faśe uloju? Aduśe omu dźela cîmp curcubăta. O taje, al'ęźe sămînţa, l'e bagă 'n cuptori, l'e uscă. L'e zbiśeştśe puţîn, să fie curatśe.

L'e aduśe la pie şi l'e pisază majel'e în piuă. L'e scoatśe dźe-acó, l'e śern'e cu sita 'n troacă şi l'e moaje 'n apă caldă. L'e fražeţăştśe şi l'e zdrumî'că, dźe l'e faśe ca surduca (dodoloţ ca surduca).

Îl zdrumică iar, îl pun'e pă tśigańe. Dă foc tśescarju la tśigańe; cam o žumă dźe śjas, până cîn îl strînźi în mînă şi să dźesfaśe singur. Atunśj je gata.

Îl jeį în trocuţ şi-l baźi în oala tśęcasculuį. Îl baźi în tśęcasc. Doį suc dźe roată, să stringă tśęcascu. Uloju cur'e 'n trocuţ. În oală rămîn'e caşu.

Ion Dăn'esc, 31 ani.

LV

Mjel'iţăm cîn'epa. Dacă să mjel'iţă, dźe să ja pozdar'ęa, rămîn fuiorar'e. Fuiorar'el'e l'e trażem pîn pieptśen cu dźinţ marį dźe fier ş'apăį rămîn'e fuioru frumos. Rămîn şi cîlţi.

Se sə toarse dzin fujor je laór. Laóru sə pirlue. Îl băgăm în pîrlău, îl spălăm, îl uscăm şi-l dzepanăm. Je lucru mult tar'e cu cîn'epa.

Paraskiva Cordoş Padurean, 35 ani.

LVI

Înaintse dze bataje am spus cintsese la un domn. Am zăuitat, nu-l mai cunosc. N'e-o loat în potrii.

Ioana Tomoni Borcan, 41 ani.

LVII

Aşa je obiseriu nost să purtăm straiţa 'n circă. În straiţă am curcubetse.

Simzliana Şiorogari, 46 ani.

LVIII

Pun în troacă apă şi moi cămeşil'e, izmien'el'e. Dau cu săpun pă iel'e şi l'e bag în pîrîău. Torn apă fiartă păstă cămeş. După aja l'e las să sə stimper'e o ţîră. După se să stimpără l'e duc în val'e şi l'e spăl. L'e spăl cu maiu. L'e pun pă culmje să sə uştse.

Opriţa Flor'esc, 51 ani.

LIX

O avut un bătrîn un copil şo fost cu iel la plug. Dzela o vr'emje copilu o amurţît. L-or pierdut şi l-or găsît în pădur'e, într'un stejni dze piatră, într'un cl'janţ. L-or luat dze acolo. Or pus boi hăi mai tari să-l aducă acasă, da nu l-or putut duse. Or pus zunsi şi l-or dus, că omu cu zunsi nu i-o dat răului nisiodată. Copilu ier'ca sfînt. L-or vîndut oamen'i în Bucur'eştsi. Ier'ca dzin Sl'ivaşu-dzesus. Zic oamen'i: duse-vi-ţ draculuj că v'aţ vîndut sfîntu!

Ioza Fărcaş, 70 ani.

LX

Ungiţ pintru păstrăv şi l'ipen'i. L'e fac cu peană dze cocoş şi cu rudziţă. Trăbue să l'eg peana dze cîrl'igu dze fier. La coadă l'eg rudziţă, după cum je goanga. L'eg hasta la o zoardă lungă dze tr'ei, patru metăr şi o arunc pă apă, un'e-i mai l'mă. Mintenaş peştsele içsă, cr'edze că je goangă. O prindze şi jeu-l trag afară.

Lăscuţ Drăgin, 73 ani.

LXI

Jeu, cîn m'am pomen'it, n'o fost bocanşi, făr numa opinşi şi hel'ca n'o fost d'ir'ese dze tălpar. L'e rădzeam noi cît ţîn'e talpa cu cuţitu.

O fost nistse obel'e albie până la zenunke. Oamen'i purta şioar'eşi albi făcuţ dzin pănură dze lînă. Izmen'ele ier'ca dzin pînză, făcutse dze mujeril'e noastse. Cămeşa ier'ca dzin cîn'epă. Aveam curç dze piel'e. În sus purtam keptari dze oaje. Pă cap am avut căiţă albă.

Fiecar'e Rumîn purta hajn'e albie, şi popa încă. N'emeşi o purtat hajn'e dze pînză. La jei o fost gul'eru încr'eţît la grumaz. Şi jei umbla cu şioar'eşi albi, numa o avut şiubă n'iagră. Căiţa lor ier'ca n'iagră.

N'emeşi sînt dze cîn o fost Marca Trezja împărătsească. O rumas dzi atunşi. N'emeşi sînt Hun'i, ven'iţ dzila Ázia. Nu sînt Rumîn'i toţ. Sînt mestecaţ cu Unguri. Sînt răformaţ.

Acelaşi.

LXII

În vr'emja dzi dzemult or trăit oamen'i foartse 'nfricoşaţ, fîncă or fost su mîna Ungurilor. Jei n'o putut ţîn'e ban'i acasă. I-ascundzeau pîn pămînt, pă un'e putseau. Aşe dară un'i or murit şi'or rămas ban'i 'n pămînt.

S'o sporit atunşi hoţi dze codru. Furau dzila oamen'i, mai al'es dzila hei bogaţ. Dusiau ban'i iar în muntse, în muntsel'e Branu, Borăscu, la N'edzeja Borăsculuj.

În jun'ie, în vr'emja seseri, s'or băgat la un domn ungur acasă şi l-or puscat în pimiţă. Or loat dzila jel vinars, slăin'i, pită, ban'i, şi-or fi găsît. Or pl'ecat, or jesît dzîn sus dze sat şi'or înseput a puscări asupra satului. Oamen'i o fost toţ la seser'e. Cîn or pl'ecat, or găsît tr'ei oamen'i bătrîn'i şi l'e-o dat tr'ei slăin'i în spatse să l'e ducă. Cîn or ajuns dzîn sus dze sat, or săzut şo hodzîn'it, or beut vinars, or mîncat şi or plecat să jasă la muntse. Or dat şi la oamen'i mîncar'e şi beutură.

Unu dzîntră bătrîn'i s'o cam îmbetat. Mergîn nu mult loc, bătrînu o căzut în zenunţ cu slăina. Hărimbaşa hoţilor o lăsat p'un hoţ cu bătrînu şo spus să jasă 'n sus până la fîntînă la Barîşca. Hoţu car'e o rumas cu bătrînu l-o loat dze ur'cke şi j-o tăjat capu bătrînului. O loat jel slăina 'n spatse şi s'o dus la hăjalalţ ortaşi. L-o 'ntrăbat hărîmbaşa că un'e-i omu al car'e j-o dat slăina 'n spatse. Hoţu o spus: „jacă-i tăjaj capu şi-l lăsaj acolo". Pă om l-o kemat N'icolae Zdrăncan. Hărîmbaşa j-o dat doo, tr'ei

pălmi ș'o spus că dże še o omorît omu. Atunși o dat slăina la hoț în spatše s'o ducă 'n spatše dże ștrof.

Ducînu-să jei în sus acolo, j-o prins noaptșea în muntșel'e Făzețăl. Acolo or strîns jei l'emn'e să facă foc păstă noaptše. Hărîmbașa o porînșit la un hoț ca să ię pă Ion Drăgin (bunu-miey) și să să ducă c'o căldar'e dże aramă, dże pîriuit, s'aducă apă dżila izvor, să aibă păstă noaptše. Bunu-miey o fost un om țepen, fără frică. O pl'ecat cu hoțu la izvor după apă. Văzîn că hoțu j-o țîră maj slab ca jel (hoțu n'o fost cu arme), o prins căldar'ea dże gărdin și dże toartă, o apucat pin braz ș'o fuzît. Hoțu o 'nșeput a striga la ortași: „cur'eț, mă, să prindżem omu, că jacă o fuzît"! Nu l-or prins. Bunu-miey o ven'ît noaptșea acasă, cu căldar'ea 'n mînă. Așe s'o folosît și jel.

Pă hălălalt (Janăș Țîp) l-or dus păn la Vîrvu-Pjetri. Luj j-o plătșît patru sfanț, j-or l'egat oki ș'or lăsat p'un hoț lîngă jel, ca dacă jei să dżepartă, să nu vadă pă un'e or apucat. O ven'ît omu acasă.

Același.

LXIII

Hoți s'o făcut dżîn Turși. O făcut Turși o bătaje cu Sîrbu. S'o perdut o cumpan'ie dże Turși. Să vorbęștše c'or loat coroana Sîrbuluj. Or apucat întră munț, întră Branu și Borăscu. Acoló or lăcuit noo zil'e fără mîncar'e. Or mîncat carn'e dże capră sălbatșică și or pușcat pęștși în apă, păstrăv. Cu aja or trăit noo zile, până ș'or căpătat loc dże scotșęau făînă și cucuruz dże mîncau.

Așę or rumas hoț, până j-o sturît l'ężęa ungur'ească. Jei, cît or trăit, ven'jau zîua dże amjaz și să băgau la băi dże arżint și aur și furau. Făšjau și jei ban'ț acolo 'n muntše. Furau și dżila domn'ț.

Furîn jei ban'ț, j-or dus tăt în muntše și j-or ascuns acolo pin cl'eanțurj. După še s'o sturît hoți, să poatše să fie ș'acuma ban'ț pîn stînși.

Același.

LXIV

Jarna hoți nu ședżęau în muntše. Să băgau służ pin țări și satše pi la bojerj. Meręau toamna la Vin'er'ęa-mar'e. Primăvara să strînżęau jară toț, car'e dże un'c-o fost și să dușjau în N'edżeja Borăsculuj.

Pîntru aja-j zîše N'edżeja Borăsculuj, că żucau și-ș petr'ešęau dże voje bună că s'or putut găsi jară toț laolaltă. Loau armel'e și apuca jar la hoțît păstă vară.

Același.

LXV

O fost un hoț c'o ruză roșîje 'n obraz. Jel, într'o toamnă, n'o maj cutșezat să să baże slugă în țară, că-l prindżęau. Avęa sămn în obraz. Luj j-or strîns mîncar'e și l'emn'e dże cu toamna la o peștșere în cl'eanț. După še or pl'ecat în țară toț ortași luj, jel o rumas la peștșere. S'o pus, după še or pl'ecat jei, o n'ęa mar'e. Jel nu s'o maj putut duše n'icăur'ęa dżi-acolo. Într'o sară, după še or pl'ecat ortași, jel o făcut focu, o făcut mîncar'e. Cîn o dat să să culše o ven'ît un urs la jel acoló. Jel ședżęa în peștșere, ursu ședżęa dżinfară, după foc. Or jernat tătă jarna amîndoj ca ortași.

Jel dże frica ursuluj n'o cutșezat să să culše niși zîua, niși noaptșęa. O putut să-l puștše, da n'o vrut. O gîndżît că nu-l loveștše.

Așę dară, o jernat cu ursu. Cîn o fost primăvara, ortași or aștșeptat să jasă și jel la N'edżeja Borăsculuj. Jel n'o putut să jasă, dże slab. Ortași mintșenaș s'or dus să vadă că še-j cu jel. L-or găsît așę slab ca o goangă. L-or întrebat că še-j cu jel, dże je așę slab. Jel e spus cătă hărîmbașa că jacă cu șîn'e o durmît păstă jarnă.

Dac'or văzt că-j așę slab, j-o căștigat iară mîncar'e și băutură cît j-o trăbuit. J-o spus hărîmbașa să nu să ducă dżi-acolo n'icăur'ęa, până să faše sănătos. J-o dat partșęa luj dże ban'ț afară, să să ducă 'n lume un'e-o putșęa trăi.

Același.

LXVI

Dżîntră hoț o fost unu Bòșcotă. Hăla o fost hărîmbașa, și unu Boadăr. Or fost Turși, pă pol'ecra lor. Avęa fest roșu cu șîjócot în cap.

Hoți car'e o maj scăpat s'o așăzat aišja la noj pă rîu în sus, dżila bănęș puțîn în sus. Or zîs cătă oamen'ț că jei-s călugări. Or adus tr'ej căldarj dże bădżic, ca să fjarbă șenușă, cu še mat'erie or băgat, să facă săpun. Or făcut și moară dże măšinau. Și astăz sînt nuși și prun'ț acolo.

Cîn ș'or adus jei ban'ț și multše lucrurj, car'e or avut acoló, or încărcat tr'ej coșîj și s'or dus. Nu știe nime că un s'or dus.

Boadăr nu s'o dus cu jej. O rumas aišja 'n Clopotșiva. Țîn'ęa birt și vîn.

Același.

LXVII

Boadár, cîn gâta ban'i dźe-acasă, loa dźisaźi şi să duśea un'e ştśia c'o pus ban'i şi ven'ia cu dźisaźi cu ban'i. O avut un pr'etśin, car'e l-o chemat Tśęn'ie Tomońi. Avęa pr'etśin'eşug cu iel. Tśęn'ie s'o dus sara la vin la iel să bęa. Boadár o zîs: „fratśe Tśęn'ie, să ştśii că 'ntr'o sară îi męrźe cu murga tę; îi męrźe cu ięa n'iagră şi-i ven'i cu ięa 'n źos albă" (pintru că o pun'e ban'i în dźisaźi şi ban'i-s albi).

Într'aia vr'eme o ven'it mujęr'ęa lu Tśęn'ie. O zîs cătă bărbat: „tot aisia şăz la hăsta"? I-o zîs lu Boadár sărîntóc şi pel'eg. Atunśia Boadár s'o măn'iat ş'o zîs cătă Tśęn'ie: „no, fratśe, să ştśii că dźin vorba asta, śe m'o zîs mujęr'ęa tę, nu-i căpăta śe i-am spus!"

Acelaşi.

LXVIII

O povestît tata mieu, Ion Drăgin, că iel o fost odată la cęasă la un om. O văzut mulţime dźe ęamen'i pă riu în sus. Gîndźin iel că-s hoţ, o fuźit p'un părău în sus. Dacă i-o cunoscut pă ęamen'i că sînt dźila noi, s'o 'ntors iar napoi la cęasă. Ęamen'i s'or dus să cautśe după hoţ. Or fost plăieş.

S'or dus pă apă 'n sus. Car'e o mers mai naintśe l-o kemat Ştśirban. Hoţi, dacă or auzît că merg să cautśe după iei, or stătut ascunş după un cl'eant, car'e-l kiamă „cal". Hoţi or tras cu puşca ş'or puşcat pă Ştśirban. Plăieşi n'or mai mers după hoţ, că l'e-o fost fricä. Or întors napoi acasă.

Acelaşi.

LXIX

Maręa Trędźa auzîn că sînt hoţ pă muntśe o trimes să vină la Dźeva, să-i vadă, că nu l'e faśe n'imica. Iei or ven'it, cît or fi fost, toţ. Or ven'it pân la Ostrovu-mic. Aśia l'ę-o ieşît o şioară pistriţă naintśe. Atunśia hărîmbaşa o loat puşca ş'o puşcat pă şioară. O zîs: „ieu nu mă duc acolo un'e m'o kemat, că tu ieştśi cęabă rę".

Iei s'o aşăzat toţ în Ostrovu-mic într'o şură, la Prădońi. Mîncau dźin comună, că l'e dau ęamen'i mîncar'e dźe fricä. Nu s'or dus tr'ei zîl'e dźi-aśi dźin Ostrov.

Maręa Trędźa, dacă o văzut că nu să duc pă poruncă, o mînat o cumpan'ie dźe cătan'e să 'nconźur'e şura, să-i prindă pă hoţ. Cătan'el'e or ven'it pă poruncă ş'or înconźurat şura. Ş'o zîs înuntru. Hărîmbaşa o ieşît singur afară la căpitanu ş'o zîs cătă iel: „auz, fratśe, să n'e arătăm sęmn'el'e înaintśe amîndoi ş'apăi să n'ę-apucăm dźe bătaie". Atunśę căpitanu hoţilor o scos un pistol şi o zîs cătă căpitanu dźila cătan'e: „Uitä-tśe la min'e; śe fac ieu să faśi şi tu aşę! Dacă poţ să faśi aşę, n'ę-apucăm dźe bătaie. Dacă nu, să nu tśę-apuśi cu min'e!". O puşcat în palmă ş'o prins glonţu. I-o arătat glonţu. Căpitanu o zîs că nu poatśe şi să să ducă sănătos, că nu-i faśe n'imica.

Acelaşi.

LXX

Cîn o fost iobăźia, ierau Rumîn'i supuş su mîna Ungurilor. Ţoată săptămîna o trăbuit să facă tăt omu dźin casă doo zîl'e dźe lucru la domnu car'e i-o dat pămîntu. Dacă n'o mers dźe dźimin'eaţă, să fie acolo cîn s'o faśe ziuă, îl băga pă om pă horn. Sta acolo înkis ca 'n tśemiţă.

Avęa un om d'er'egători. Dacă nu putśea omu să lucr'e cît i-o trăbuit lui, îl bătśea cu boata, îi da la circă.

Acelaşi.

LXXI

Mîncăm cur'ętśi cu carn'e dźe porc, dźe ţoaje, acarśe iętśe, śe să zgodźęştśe: śęapă, mazăr'e vęrdźe, crastaveţ.

Iarna trăim mai bin'e. Înăcrim cur'ętśi în cadă.

Acelaşi.

LXXII

Portu mujer'esc o fost cu cămęşa albă: iśęa. Mujeril'e iera 'ncălţatśe cu opinśi, cu şioar'eśi dźe lînă. În spatśe o avut o şubă lungă dźe lînă până 'n pămînt. O avut o şingăţoar'e dźe lînă n'iagră. Păstă ięa o avut o brăśir'e. Păstă şubă o avut un pieptari. În cap o avut o şiapţă. Supt şiapţă o avut doo cęarn'e, făcutśe dźin fuior. Păstă şiapţă o fost o propoadă dźe tr'ei metăr.

Acelaşi.

LXXIII

Dźe mult, or fi treizăşi dźe an'i, am mjers cu doi domn'i, unu dźin Logoź ş'altu dźin Caranşebeş, la Rătśezatu. Dźi-acolo am mjers dźepartśe până la Vadu-Riului. Am umblat numa aşa în primblar'e. Am umblat şasă zîl'e şi am loat 200 dźe zloţi.

Atunśia iera ban'i mai scumpi. Cu zęśe criţari loam trii pacl'e dźe duhan ş'o dźiufă.

Pantśilie Lihońi, 78 ani.

GLOSAR

Pe lîngă formele din texte sînt înregistrate şi cele culese dela:

Ţon Blidari, 27 ani.
Ţon Roman'esc, 29 ani.
Pătru Muntśćan, 32 ani.
Pătru Gîrgośi, 33 ani.
Ţon Munt'ćan, 38 ani.
Ţon Padurćan, 46 ani.
Ţonăş Tomońi, 50 ani.
Mănasîie Stoja, 50 ani.
Marća Pavalońi, 30 ani.
Ţozefa Pogan Foarśe. Soţia primarului Foarśe. Fiica nemeşului Pogan.
Ţoana Cordoş, 57 ani. Nu ştie carte.
Marća Vîrvońi, 60 ani.
Luiza Bočjat, 70 ani. Bătrînă proprietăreasă a unei mori de pe valea satului. E dintr'o familie de nemeşi.

acáţ, *salcim* (Pătru Şiorogari).
acó, *acolo* LIV.
afinari, *planta care face afine.*
afund, *adînc.*
alaşi : viţăi alaşi XXXVI, *pestriţi.*
almari, *garderob, dulap.*
án'in'e, *anin* (Pătru Şiorogari).
áripă, *pl.* áripi, *scîndură în care izbeşte apa la roata morii* (Ţon Dạn'esc):

1. áripi
2. colac

astară, *astăşcară.*
babiţă, *ferăstrău mare* (Ţon Roman'esc).
badíńi (Ţoana Cordoş, Ana Para Itul), bạdíńi (Opriţa Flor'esc), *putinei.*
bădźic, *tuci* LXVI. *Ung.* bádik.
balmatucă, *mîncare ciobănească din caş, mămăligă şi unt* (Ţoża Fárcaş).
bạńeş LXVI: „*Ţigan, ala car'e lucră 'n l'emn*" (Ana Para Itul).
baş, *chiar, tocmai. Sîrb.* baš.
bạtạcuj, *sac mic purtat în spate* (N'esţa Andźelońi).
bel'etujală (la ferećastă), *tocul ferestrei* (Pătru Şiorogari).
betśćag, *bolnav.*
bihor'el (dźe vînt), *vifor* XLI.
bît, *pl.* bîtśe, *nuia care se pune printre fire la războiul de ţesut* (Marća Vîrvońi).
bọază, *unsoare pentru car* (Marća Vîrvońi).
bocşă, *instalaţie de făcut mangal.* Ung. *bogsa.*
bolmarşînă, *zfredel de găurit fierul* (Padurćan Ţon). *Germ.* Bohrmaschine.
boltă, *prăvălie* LI.
bord, *pl.* borz, *bolovan* (Pătru Şiorogari).

borf, *stomac de vită, pelită.*
botă, *un butoiaş mic de lemn.*
braśinărîţă, *o tivitură la izmene pe unde se trece o aţă,* braśinarţu (Stoja Mănasîie).
br'ęśir'e (Ţoana Cordoş), br'eśir'e (Flor'esc Opriţa), *bete.*
brîncă, *stîlp de sală* (Marća Vîrvońi).
brişcă, *briceag.*
broţag, *pl.* broţagurj, *sac de pus pînea* XX. *Germ.* Brotsack.
brustur'e (dźe cur'etśi), *foaie de varză* (Opriţa Flor'esc).
budugańje, *gaură în mijlocul unui trunchi de copac.*
bumb, *nasture.*
bun, -a, *bunic, -ă* LXII.
buracă, *ceaţă,* „n'egur'eală" (Opriţa Flor'esc).
bušịum, *căpăţîna roţei (la car, căruţă).*
butáu (dźe n'icovală), *butuc* (Ţon Padurean).
butśie, *rezervorul lămpei* (Marća Vîrvońi).
butọară, *pl.* butorj, *trunchi de copac.*
căiţă, *căciulă* LXI.
călămac, *lemn pus deasupra osiei la căruţă* (Ţon Blidarj). *Sîrb.* kolomak.
călmęšit, *ameţit* (Ţoana Cordoş).
cạprạr'ęţă, *adăpost pentru capre* XLVI.
capút, *haină de tuat în spate.*
carigă, *rotiţă* (Ţon Dạn'esc).
carimb, *partea din faţă, de sub căruţă.*
cart, *o cană de lemn;* jau apă cu ţadźin cạldar'e dźe torn pă pîrlău (Opriţa Flor'esc).

căştiga, *a avea grije de a găsi, a procura* LXV.
caśjulă, *o pătură, ţesută cu înfloriturj, pe care o poartă ţăranii din comunele învecinate. O poartă într'o parte; în caz de ploaie o pun în cap.*
catrinţă, *fotă, şorţ ţesut de femei purtat unul în faţă şi altul în spate.*
cătur, *o bucată de lemn* (Mănasîie Stoja).
cauc, *lingură de supă* (Opriţa Fl'or'esc).
circă, *spate* LVII, LXX.
cîrpă, *basma de pus pe cap.*
cleant, cl'ianţ, *stîncă* LIX.
cliọambă, *creangă* I.
cloancă, *cioară* XLIV.
coarn'e, *lemne mai groase (căpriori) pe care se pun* laţurile *la acoperişul şurei* (Pătru Şiorogari).

coasa:

1. dîrţală
2. coasă
3. piśior

cobaşă, *gospodărie (casa şi şura).*
cocl'eţ, *un fier în care se bagă verigа dela uşe* (Pătru Şiorogari). *stup de nuiele.*
colac *(v. fig. dela* aripă).

colnă, *un fel de şopron:*

comn'e, *bucătărie.*

copîlnă, *groapă la cimitir; se pun lemne deasupra şi pe urmă se acopere cu pămînt* (Ion Băroń). *Der. din ung.* kapálni.

copîrşău, *coşciug.*

cor'eţše (Luiza Bočjat), cor'eţ (Ion Żurcoń). *postăviţă la moară.*

corfă, *coş.*

cośie, *căruţă.*

cotarcă, *pătul* (Ion Roman'esc, Iozefa Pogan).

cotîi, *o ieşitură a osului piciorului dinapoi la cal* (Ion Roman'esc):

1. cotîi
2. pînt'en
3. copită

covaśi, *fierar.*

cózn'iţă, *pl.* cozn'iţ (dże curpen), *stup de muiele.*

cr'ed'ént, *partea de sus a dulapului:*

1. cr'ed'ent
2. pąrsętśi

croznă, *pl.* crozn'e, *nişte sfori care ţin traista în spate,* crozn'e pintru l'egat; ţin straiţa 'n circă (Pătru Muntśęan).

crumpen, *cartof.*

cucui, *a afipi* XLIV.

cucuruz, *porumb.*

culmje, *o prăjină pusă orizontal în casă, legată cu frînghii de o grindă,* pintru aruncat ţoal'e pă ţęa (Ana Para Itul).

cupă, *cană mai mare.*

curcúbătă, *pl.* curcúbetśe, *dovleac.*

cur'e, *a curge, a alerga, a fugi* LIV, LXII; cur'e făina (Ion Dą-n'esc; atîta curseį dupa vaśį (Sîmz. Śįorogarį).

cur'ekį, *varză.*

curpatorį, *cîrpător* (Pătru Śįorogarį, Opriţa Flore'sc).

dărab, *bucată.*

do, *aproape, aproape în întregime* LIII. *Sîrb.* do.

dodoloţ, *gogoneţ, rotund* LIV.

drot, *sîrmă.*

drugă, *făcăleţ* (Opriţa Flor'esc).

duhan, *tutun.*

dumǫastă, *dumneavoastră.*

dungarį, *rîndea mare* (Ion Roma-n'esc).

dżespoja: dżespoį cucuruz, *desfac druga de porumb* (Opriţa Flor'esc).

dżeştśil'imi, *a deosebi,* dżeştśil'imit, *deosebit* (Ion Roman'esc).

dżį-a-fetśca, *geaba* I.

dżje, mă!, *strigăt cînd se mînă caii* (Ion Muntęan).

dżilău, *rîndea;* dżilău pintru crăstăvieţ, *un fel de răzătoare* (Maręa Vîrvońį).

dżindżje, *ghindă* (Pătru Śįorogarį).

dżjufă, *pl.* dżjufe, *chibrit, chibrituri, cutie de chibrituri* LXXIII.

fjedżéų, *glob la lampă* (Maręa Vîrvońį). *Ung.* fedő.

fel'e, *cană:* ar'e żumăta dże cupă (Ioana Cordoş).

felehárţ, *lemnul care cîrmeşte căruţa:*

1. felehárţ
2. gruńį
3. furca grunjului
4. rudă la coś'ie
5. cruśe

fest, *fes* LXVI.

feţă (sobă dże feţă), *„un fel dże ţiglă"* (Pătru Śįorogarį).

finariţă, *colibă în care se ţine finul la sălaş* (Pătru Śįorogarį); *o şură mai mare cu acoperişul ţuguiat* (Iozefa Pogan).

finżie, *cană. Ung.* findzsa.

fóc, *firidă* (Opriţa Flor'esc). *Ung.* fiók.

firez, fir'ez, *ferăstrău, joagăr.*

fjular'e, *spetează care leagă* trîmba *jugului de* polišįoară (v. żug).

fl'ecăra, *a scoate flacări* XLIV.

fl'éndură, *sîrmă.*

foal'e, *burduf:* suflu cu jel în foc (Ion Padurçan); *pîntece* XXXV.

fódorį *(pl.), o parte a mîneci, dela* pumnaş *în jos.*

1. mîn'ecă
2. pumnaş
3. fódorį

fogáş, *poliţă unde se pun farfuriile; scîndură în care s'au bătut cuie servind de cuier. Ung.* fogas.

foję́ză (dże cucuruz), *foile care înconjoară ştiuletele porumbului* (Opriţa Flor'esc).

frîmbie, *pl.* frîmbiį, *sfoară;* nu-s înśinsă cu br'eśir'e; sînt în frîmbiį (Opriţa Flor'esc).

fruntarį, *bîrna de deasupra uşei:*

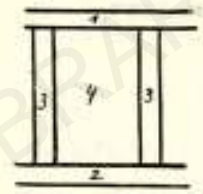

1. fruntarį
2. talpă
3. uşorį
4. uşă

gaį, *tufiş de mărăcini, pădure:* cocoşăį dżin gaį XXXVI. Sîrb. *gaj. Trebue deosebit de* gaį *înregistrat de* Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului,* 58.

gărdin, *marginea unei căldări sau a unui vas de lemn* LXII.

găta, *a sfîrşi* LXVII; *ca refl.: a se îmbrăca frumos* XXXVIII.

gąurarį, *un lemn (scîndură mică) cu multe găuri care ţine sulul la războiul de ţesut (cf.* żug).

glażę, *sticlă de apă sau de vin.*

grán'ic: gran'icu mori car'e rădżică piatra, *un fel de macara* (Ion Dą-n'esc).

grumiţaş, *gropar* (Ion Băroń).

gruńį, *1. deal:* în gruńį dušem morţi (Sîmzjana Śįorogarį); 2. *cf. figura dela* felehárţ.

gużbă, *împletitură de nuiele în formă de colac, care închide poarta. Ung.* guzsba.

gurzuį: gurzuju opinśi, *botul opincei* (Mănasije Stoja).

haránă, *secară* (Ion Blidarį).

hărănżel, *clopoţel.*

hąrîmbaşă, *căpitan de haiduci* LXII.

hihă, *boală, viciu* (Ļoana Codoş).
hog! *strigăt la cai să se lase peste brazdă, la arat* (Ion Munt'çan)
huza, *interj.* XVIII, XXXIV.
iç, *da. Sîrb.* ja.
ieşcăl'e, *iesle.*
îmblătşii, *unealtă cu care se treieră cerealele.*
înkeeţoare, *lemn care închide uşa* (Pătru Şiorogari).
iñe, *ie.*
in'imal, *pl.* in'imal'e, *animal:* o luat d'ila in'imal'e (Ļoza Fărcaş).
întşia, *a închide, a încuia* XLIV.
laboş, *cratiţă.*
lăcriţă (dże dżiuñe), *cutie de chibrituri* (Opriţa Flor'esc).
lajbăr, *un fel de vestă.*
lajbăruc, *dim. lui* lajbăr.
lampáş, *felinar.*
lançir, *o prăjină de fier întrebuinţată la incendii* (Ion Roman'esc). *Der. din ung.* láng.

laòr, *fuior de cînepă* LV.
laşcă, *tăieţei* L. *Ung.* laska.
lăturari, *vas de lemn în care se dă la porci.*
lat, *pl.* laţuri, *lemne puse curmeziş la acoperişul şurei.*
leasă, *scîndură care se pune înăuntrul loitrei la căruţă.*
l'epedżeu, *cearşaf.*
leveş, *supă* L. *Ung.* leves.
l'ingurari, *o poliţă mică unde se pun lingurile.*
l'iorbă, *mic arbore cu frunze aromatice* (laurus nobilis) LI. *Germ* Lorbeer.
l'ipçan, *pl.* li'pçn'i, *peşte asemănător cu păstrăvul* LX.
lobodże, *lobodă* (Ļoża Fărcaş).
locşă, *tăieţei. Ung.* laksa.
lójtră, *partea laterală a căruţei, în formă de scară aşezată în lat.*
lojtriţă, *nişte lemne care lungesc* coşia: l'e pun'em la coşie cîn dușem scînduri (Ļon Roman esc).
lopăţuje, *lopăţică* (Ļon Paduręan).
luminã, *luminare* XVIII.
luntra, *a intra:* n'am putut luntra (Opriţa Flor'esc).
maieranã, *măghiran* XIV.
mâncotše, *mai multe obiecte mici* (Opriţa Flor'esc).
mănuşeri: îl pun'em la coşie cîn dușem l'çmn'e (Ļon Roman'esc):

marhă, *pl.* marhá, *vită.* mąrşînă, *maşină;* să poatše zmicura cucuruzu 'n mąrşînă; mąrşînă dże cusut (Opriţa Flor'esc).
măsáj, *faţă de masă.*
maśjul'jat, *cu măciulie* X.
mazăr'e, *fasole.*
méndżel, *minghinea* (Ļon Paduręan).
meniţă, *din textul* XXXV, *nu ştim ce poate însemna.*

mezdrçală, *cuţitoaie* (Ļon Roman'esc): mjerţă, *baniţă (are 30 litri, 22 kg.).*
mihor'e: ho, mihor'e, ho! XLV; mihor'ęa je şçrpel'e (Sîmzîana Şimon'esc).
mintenaş, *îndată.*
moşjofăl'i, *a murdări;* să moşjofăl'iră 'n tşină (Sîmzîana Şiorogari).
morcoşă, *pl.* morcoş, *bandă de fier care se pune la osie.*

morọg, *pl.* morọżi, *morcov* (Mareça Pavaloñi). *Ung.* murok.
mosorat: buhă mosorata XLVI.
murari, *rugul care face mure* (Pătru Şiorogari).
nană, *se întrebuinţează cînd o persoană mai tînără se adresează uneia mai în vîrstă:* nana Ļon, nana Tşiva.
nąnaş, *naş* XXXVIII.
nap, *cartof.*
nat, *neam, rudă;* Dumn'ezău cu tăt natu (Marça Pavoloñi.)
nębia (a să), nu să nębie, *nu se umflă la apă* (Ļoza Fărcaş). *Sîrb.* nabijati se.
n'icăur'ęa, *nicăeri* LXV.
obiśeri, *obicei* LVII.
okeţ, *v. figura dela* ramură.
otśjană, *ochenată* XXVI.
pacl'e *(pl.), pachete* LXXIII.
padurăreş, *pădurar* (Marça Pavaloñi).
pănură, *dimie* LXI.
pąpir, *hîrtie* L.
pąrsętśj, *dulap* (Ļoana Cordoş); *partea de jos a dulapului* (Mareça Vîrvoñi); *v. figura dela* cr'ed'enţ.
păunżi *(pl.),* „cráśj dże măstacán: să pun pă şură să nu iç vîntu paje'e" (Ion Roman'esc); *v. figura dela* şură.
pel'eg, *om gol, golan* LXVII.
petroloj, *petrol* (Ļoana Cordoş).
pieplarj, *un cojocel care se încheie într'o parte* (Ļoana Cordoş).
pimiţă, *pivniţă* LXII.
pîrlău, *trunchi de copac scobit la mijloc în care se aşează rufele murdare şi se toarnă apă fiartă peste ele.*
pîrlui, *a spăla rufele* LV, LXII; pîrlău car'e pîrluje hajn'e (Ion Roman'esc).
piscoañe, *locul pe unde curge făina măcinată în lada morii* (Ion Dąn'esc).
piştol, *pistol* LXIX.
pîtă, *pîine.*
piųă, *pl.* pie LIII; pie dże uloj (Ion Dąn'esc).
placă-ţi, placă-vă, *poftim (îmbiere la masă sau la băutură).*
pl'eu, *tinichea.*
ploscă, *pl.* ploştše, *maldăr de fîn pe cîmp.*
plug:

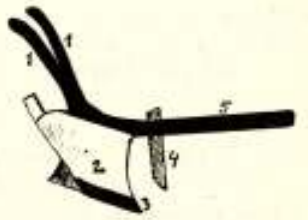

1. coarn'e
2. cormán
3. fieru lat
4. fieru lung
5. grindżei (Ianăş Tomoñi).

pojată, *loc unde se bagă vitele în şură, grajd:* pojata je ca un gražd'i pentru vaśi (Ion Roman'esc).
pol'iţă, *raft:* pun'i acolo vasă (Pătru Şiorogari).
pomen'i (a să), *a se deştepta, a-şi veni în simţiri* XLIV.
pondżjală, *pl.* pondżel'e, *scîndură pusă sus la tavan pe grindă* (Ļoana Cordoş).
porçabă, *pl.* porçabje, *prune mai mici şi dulci.*

porodajcă, *pătlăgea; pl.* porodajśi (Opriţa Flor'esc), porodăiţ (Ļoża Fărcaş), paradajcă, *pl.* paradăiţ (Ana Para Itul).
poşor, *pl.* poşorį: tot ploştše (Ļon Roman'esc).
postajcă, *teacă de fasole* (Ļozefa Pogan).
postąviţă: în car'e cur'e făina dżela moară (Ļon Dąn'esc).
potr'ee, *fotografie*, potrii LVI.
pozdar'e, *puzderie, părticelele lemnoase ale cînepei* LV; *pl.* pozdării dże cîn'epă, *rămăşiţele dela melițatul cînepei* (Opriţa Flor'esc).
prăştšilă, *şindrilă*.
pr'efaśe: pita o pr'efaśem, *o frămîntăm* (Opriţa Flor'esc).
pr'etśin'eşug LXVII.
pricóiţă, *pătură*.
primblă, *o pîrghie care serveşte la ridicarea şi umflarea foaletor* (Ļon Paduręan).
primbură, *panglică*.
primeż, *despărţitură între cai, în grajd* (Ļon Roman'esc).
privieki, *veghere la casa unui om mort; se spun glume şi mai toţi sînt veseli* LIII.
privită, *un fier la car, care ţine leuca*:

1. privită
2. leucă

progădże, progadże, *cimitir* XL.
propoadă, *broboadă* LXXII.
puį, *pl., rîuri pe cămaşe.*
pujag, *loc în pod unde se pune otava* (Pătru Śiorogarį).
pumnaş, *şuviţă de pînză care leagă mîneca de fódorį (v. figura dela fódorį).*
pup, *pl.* pupį (dże mur'e), *turtiţe mici de mure uscate* (Opriţa Flor'esc).
puşcări, *a împuşca* LXII.
raf (dże roată), *şină de roată. Ung.* ráf.
rągută, *pl.* rągutše, *recrut* XVIII.
rajnă, *cratiţă*.
ramură, *pl.* rămurį: rămuril'e fereştši:

1. rămurį
2. okeţ

(Pătru Śiorogarį).

rîncotše, *(pl.), mai multe lucruri la un loc, lemne tăiate la un loc* (Mănasţie Stoja).
răsúcă, *fus de răsucit*.
răşpăl, *pilă pentru răzuit lemnul* (Ļon Roman'esc).
rătšéz, *verigă* (Pătru Śiorogarį).
rătšie, *rachiu*.
rązglău, *răzătoare* (Maręa Vîrvońį).
răzuş, *daltă* (Ļon Roman'esc); *o bucată de lemn cu care se curăţă plugul de noroi* (Ļanăş Tomońį).
rîntšeza, *a necheza* XLIII.
rudă, *proţap*; rudă la cośie, *oişte* (Ļon Blidarį); *prăjină* (*v. fig. dela* stobor); *un lemn pus deasupra, de care e prinsă pîrghia foalelor, la fierar* (Paduręan Ļon).
rudżiţă, *bucăţi de aţă colorată* LX.
ruzulin, *rujuliţă (gălbenele)* III.
săcrin, *ladă* XLIX.

sălaş, *loc unde se ţin vitele afară din sat* (Pătru Śiorogarį). „La sąlaş şăd oameńi cu vitšel'e primăvara cîn fată oile. N'e băgăm cîn ploo vara. Casa je vącăluită. Stăm şi iarna“ (Pătru Muntšean).
salcă, *salcie*.
sal'ie, *pînză de pus peste mort; voal* (Sînzĭiana Śiorogarį).
sărătoar'e, *jghiab unde se dă sare la vite* (Ļon Roman'esc).
sărîntoc, *om sărac* LXVII.
sărsam, *pl.* sărsamurį, *unealtă*; coşie, plug (Ļon Roman'esc).
scamn, *pentru tras la* mezdreală:

1. pipă
2. scamn'iş
3. talpă

(Ļon Roman'esc).

scamn'iş (*v. fig. dela* scamn).

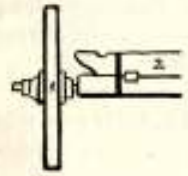

La cośie:
1. roată
2. scamn'iş

(Ļon Roman'esc).

Şi: scaunul pe care stă femeia la războiul de ţesut (Maręa Vîrvońį).
slobozitorį, *prăjină care sloboade sulul dinapoi* (Maręa Vîrvońį).
spęn'e, *pl.* spę'nį, *coş*.
spetšęază, *o bucată de lemn cu care se mestecă în căldare* (Pătru Śiorogarį).
spetšie, *armurul dinainte al calului*.
stavilă, *opritoare la moară*.
stăżęri, *stejar*.
stšęangă dże fier, *drug de fier* (Ļon Żurcońį); *v. fig. dela* val. *Germ.* Stange.
stęńį dże piatră, *stîncă* LIX.
stšimbăra, *a schimba* XXIII.
stobor: stoboru fintîn'i, *împrejmuirea fîntînei*:

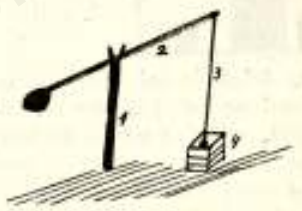

1. furcă
2. cumpănă
3. rudă
4. stoboru fîntîn'i

strącątoar'e, *strecurătoare*.
straiţă, *traistă* LVII.
stręşînă (la gard), *acoperiş la garduri (gardurile la Clopotiva au o streaşină de paie)*.
sturĭ, *a nimici* LXIII.
sulită, *ţeapă pusă în vîrful şurei:* să pun să nu tun'e ploja prin paje d'e sus în şură (Ļon Roman'esc).
surdúcă, *minge* LIV.
şaf (pintru apă), *un hîrdău mai mic. Ung.* sáf.
şcl'iafă XLIV?
şiżloiţru, *un lemn care se pune la căruţă dela o loitră la alta:*

şir'églă, *partea dinapoi a căruţei formată din două lemne împreunate prin speteze, prin care trec mici dreve de fier* (Ļon Blidarį).

şoróf, *pl.* şoróafe, *şurub*
ştrîmf, *ciorop.*
ştrof, *pedeapsă* LXII. *Germ.* Strafe.
şură, *locul unde se pune finul şi este grajdul vitelor:*

1. pojată
2. păunzi
3. suliţ

śça, *strigăt la cai să se lase peste locul nearat* (Ion Muntśęan).
śiapţă, *o bucată de pînză lucrată pe margini pe care o poartă pe conci femeile măritate* LXXII.
śiócot, *pl.* śiócoţ, *ciucure* LXVI, *clopoţel* XLIV.
śiomóc (dże alun'e), *mai multe alune la un loc în coaja lor, smoc* (Opriţa Flor'esc).
śiopor'el (dże oi), *cîrd* XXXVI.
śiorap, *obială (neagră)* (Mănasśie Stoja).
śiordźi'ţă (dże vasi), *cireadă* XXXVI.
śiutură, *roată de moară cu nişte linguri în care bate apa*; mǫară cu śiutură; aja 'n apă, car'e să 'nţǫarśe (Luiza Bočiat).
talpă, *lemnul de sub uşe.*
talpar, *opincar (cel care face opinci)* LXI.
tąlpigă, *pl.* tąlpiże, *bucăţi de lemn pe care se pun picioarele şi schimbă iţele.*
tąndąlău, *om prost, nătăfleţ* XXXII
tąn'eri, *farfurie.*
tąpşan, *un loc în faţa cuptorului unde se fierbe mîncarea:*

1. cuptori
2. tąpşan

Şi locul pe care stă soba de tuci (Pătru Śiorogari).
tiglăzău, *fier de călcat* (Ion Bărońi). *Ung.* téglázòvas.
tîrnaţ, *sală.*
tóbotśe, *pl.*, „*troşi, vasă*" (Ioana Cordoş).
topilă, *locul unde se bagă cînepa la putrezit.*
trăgúlă, *tilv*: o băgăm în butońi şi trażem rătśie (Ana Para Itul).
trocuţă, *postăviţă*; în trocuţă pun'em fainâ; je făcută dże hąńeş, dże Ţigan, ala car'e lucră 'n l'emn (Ana Para Itul).
tul'éu (dże cucuruz), *cocean de porumb.*
tulśerį, *pîlnie.*
ţăpăruje, *lemn mic pus la strajină ca să ţină paiele* (Ion Roman'esc).
ţegr'e, *portiţă de zăbrele la intrarea pe scară* (Iozefa Pogan Fǫarśe).

ţiruc, *sirop* (Ioana Cordoş).
ţipa, *a arunca* LIII.
ţiţă: ţiţă la sobă, *burlan la sobă* (Pătru Śiorogari, Ion Roman'esc).
ţiţîn'e, *ţiţînă* (Pătru Śiorogari).
ţol, *pătură de acoperit.*
ţuca, *a pupa* XXXIV.
tśębe (*pl.*), *unelte mici (lopeţi, săpi, furcere etc.).* (Ion Roman'esc).
tśescarį, *proprietar de teasc* LIV.
tśemiţă, *temniţă* LXX, tśimiţă XLIV.
tśindźeu, *şervet mai lung pus pe părete.*
tśioc: „*pentru folosit cutśęa la cǫasă*" (Pătru Śiorogari).
tśitśir'ez: tśitśir'ezu mori, *o bucată de lemn care se plimbă pe*

piatră şi face să cadă boabele din postăviţă (Luiza Bočiat); *postăviţa unde cad boabele din coş* (Ion Dąn'esc).
tśiutśitură, *chiuitură.*
uiagă, *pl.* uieźi, *geam, sticlă, sticla lămpei.*
uloi, *ulei*; dźin źîr să faśe uloi (Pătru Śiorogari).
uşcǫală, *şcoală.*
uşor, *pl.* uşorį, *lemnele din dreapta şi din stînga, de care e prinsă uşa; v. fig. dela* fruntarį.
vącălui, *a tencui*; casa je vącaluită (Ion Muntśęan).
vącăr'eţă, *staul pentru vaci* XLVI.
vąjagă pintru pricoviţ, *piuă pentru pături şi ţesături de lînă.*
val, *o roată cu dinţi sub piatra morii:*

1. stśęngă
2. val

vąlău, *jghiab.*
vątrańį, *un fier pe care se pune piciorul cînd se urcă în căruţă* (Ion Blidarį).
viecacă, *obodul morii:* ţine să nu męargă faina 'n lăturį (Luiza Bočiat).
viecą'ie, *obodul sitei* (Opriţa Flor'esc).
vinars, *rachiu* LXII.
viorint, *albastru* XLVI.
voz, *putină mare de pus prune.*
vran'iţă, *poartă mare.*
zăfla, *a afla* XLIII.
zăuįta (*şi:* a să z.), *a uita* LVI; m'am zăuitat (Marça Pavalońi).
zbiśi, *a svinta* LIV.
zbiśi, *bici.*
zdrumica, *a pisa* LIV.
zgodźi, *a(se) nimeri, a se afla* LXXI. *Sîrb.* zgoditi.
zmieurarį, *rugul care face smeură* (Pătru Śiorogari).
zmicura, *a curăţa porumbul de boabe*; să poatśe zmicura cucuruzu 'n mąrşînă; zmicură cucuruz (Opriţa Flor'esc).
żęg, *cărbune aprins* (Ion Bărońi).
żlip, *scoc:* żlipu mori.
żǫavină, *jivină.*
żubră, *bubă* (Ioana Cordoş).
żir'ęadă dże l'ęmn'e, *grămadă de lemne puse în picioare în jurul unuia mai mare* (Iozefa Pogan).

żug:

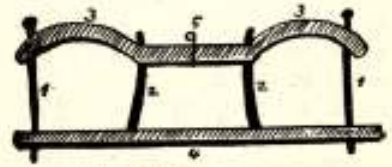

1. răstęu
2. fiular'e
3. trîmba żugului
4. pol'iśįgară
5. prinzător

La războiul de ţesut:

1. żug
2. gąurarį

Mihaił Gregorian

GLOSAR MEGLENO-ROMÎN

S

S' *v.* să.
sa *v.* su.
sa, sạ *v.* irị.
să, *să.*
saát, *ceas:* 2^{3}, $22^{1\cdot2}$; sat $64^{10\cdot13}$; — *art.* satu 51^{19}, 64^{3}; — *pl.* saatị 41^{1}, satị 7^{1} [*bg.* < *tc.* saát].
sabl'ạ, *sabie* [*bg.* sablja].
sac, *sac:* 60; — *pl.* saţ 38^{5}.
săcáirị *v.* săscáirị.
sacát, *olog* [*bg.* < *tc.* sakat].
săcól *v.* sụcól.
sadị, *numai:* 37^{3} [*bg.* < *tc.* sadé]; *cf.* sạldị.
sạdrạzám, sạtrạzám, *vizir* [*bg.* < *tc.* sadrazám].
săghi'i)ă, *haină lungă pînă la glezne, purtată de femei:* 4^{3}; — săghi(i)a $4^{1\cdot4}$ [*bg.* sagija]; *comp.* sighi(i)ă.
săgl'ịtarị *v.* sugl'ịtarị.
sạibíă, *stăpîn;* — sạibia 7^{4}, $21^{1\cdot4}$; — *pl.* sạibiil' 21^{2} [*bg.* < *tc.* sajbija].
sạibícă, *stăpînă;* — *art.* sạibiica 9^{3}, 41^{2}.
sălăngúr *v.* sălungúr.
saleă *(N.), salcie.*
sạldị, *numai:* $1^{6\cdot10}$, 2^{4}, 3^{10}, 4^{5}, 5^{3}, 10^{9},... [*bg.* < *tc.* sadé + salt].
săldisirị, *a-i slăbi puterile;* — *ind. pr.* săldises [*bg.* saldisvam]
sălúc *(L. H.),* sụlúc *(Oş.), răsuflare; duşcă* [*bg.* < *tc.* solúk].
sălungúr, sălăngúr, sulungúr, *(H.), lungan; cf.* lungúr.
sam, săm *v.* irị.
sạmár, *samar, cerul gurii:* 38^{4};—*art.* sạmaru 38^{4b} [*bg.*].
samarğí(i)ạ, *samargiu* [*bg.* samardžija].
Săm-Gordz, *Sf. Gheorghe:* 19^{8}; Săm-Gorţ 59^{2}; — *art.* Săm-Gorţu 31^{7}.
Săm-Nicọră *(Oş.), Sf. Nicolae.*
Sămtă-Vinịrị *(Oş.), S-ta Vineri.*
Săm-Tọdăr *npr. geogr.* 2^{1}.
Săm-Tọdịrị, Sim-Tọdịrị, *Sim-Toader.*
sạmụvílă, *stafie* [*bg.* samovila].
Sănă-Médru, *Sf. Dumitru.*
sạnạtatị, sănătatị, *sănătate:* 40^{1}, 67^{8}; — sănătatę 62^{2}, 63^{7}.
sạnạtos, sănătos, *sănătos:* 8^{3}, $27^{6\cdot7}$, 47^{2}; sănătọsă 25^{17}, 51^{11}.
săndzirarị, sundzirarị *(Oş.),* săndzinarị *(H.), a singera;* — *ind. pr.* sọndzir, săndzines *(H.).*
săndzirós, săndzinós *(H.), singeros.*
sạntráč, *cuţit pentru tăiat frunza de dud; cuţitoaia cu care se taie unghia calului la potcovit* [*bg.* < *tc.*].
sapă, *sapă:* 28^{4}, 41^{1}.
săpăníţă *v.* sipăníţă.
sạparị, *a săpa;* — *ind. pr.* sap, sap, sapă 66^{1}; — *sbj. pr.* si-ú sap 50^{1}, *2 sg,* să sap 26^{5}.
sápičcă *(H.), sapă mică.*
săptămọnă 7[1], 19^{2}, 62^{1}, săptămănă *(H.), săptămînă;* — *pl.* săptămọń 62^{5}.
sạrarị, *a săra;* — *ind. pr.* sar.
sạrátcă *(H.), zăr care se dă la porci* [*bg.* sirovatka].
sărătură, *sărătură.*
sărbăgọscă *(Lm.),* sărbugăscă *(H.),* ţărbugọscă *(Ln.),* străbugọscă *(Ln.), coacăză* [*bg.* sъrbogʌzka].
sărbătọrị, *sărbătoare;* — *pl.* sărbător 52^{4}; sărbătorlị $1^{8\cdot9}$, 3^{1}.
sărcáirị, *a soarbe;* — *ind. pr.* sărcăes [*bg.* sъrkam].
sarị, *sare:* 11^{1}, 32^{1}, 51^{1}; — sarç-babăl'ạ, *un fel de grindină.*
săririị, *a sări:* — *ind. pr.* sar 64^{37}, *pf. 3 sg.* sări 27^{1}, 29^{6}.
sărlíiạ, *sarailie, plăcintă cu miere şi unt* [*bg.* < *tc.*].
săroń *(Oş.), locul unde se dă sare oilor.*
Sărúnă, *Salonic:* 1^{1}.
sạrupari *(Oş. Lm.), a scutura poame, a culege poamele;* — *ind. pr.* sạrup; *cf.* surupari.
sărutarị [1], *a săruta;* — *ind. pr.* sărut, săruţ, sărută 9^{3}, 19^{11}, $63^{4\cdot6}$, 64^{7}.
sărutarị [2], *sărutare.*
sărvétă, *basma, şervet:* 19^{7} [*bg.* servieta].
săscáirị *(Oş.),* săcáirị *(Ln.), a asmuţa, a întăriia, a aţiţa;* — *ind. pr.* să(s)cáes [*bg.* sъskvam].
săsnírị *(Oş.)* = săscáirị.
sat *v.* saát.
săt *(H.) v.* sọd.
sạtrạzám *v.* sạdrạzám.
sătul, *sătul;* — *pl.* sătul' 38^{10}.
sătulímị, *saţiu;* n'ai ~, *nu te mai saturi.*
săturarị, *a sătura;* — *ind. pr.* satur, satur, *3 pl.* si saturá 64^{36}.
saţ *v.* sac.
scăcălęţị *(Oş. H.),* scuculęţị *(Ln.), lăcustă;* — *pl.* scuculeţil' 60 [*bg.* skakalec].
scădęrị, *a scădea (vorb. în special de apă, cînd fierbe);* — *ind. pr.* scad.
scafă, *pahar:* 18^{2}, 63^{5};— *art.* scafa 63^{6}, 64^{37}, — *pl.* scọf, scafị.
scáfičcă, *păhăruţ.*
scală, scală, scară *(Oş.), scară* [*bg* skala].
scạldarị, *a (se) scălda;* — *ind. pr.* scạld, scal'dz (scalt, scal'ţ), scaldă 9^{4}, 62^{3};—*sbj. pr. 3 pl.* să si scạldă 9^{5}.
scămp *v.* scọmp.
scămpáč, *(care vinde) scump* [scọmp].
scămputíja, *scumpete:* 23^{8} [*bg.* skʌpotija].
scănčíc *(Oş.),* scáněue *(H.),* scáůčue *(Ln.), scăunel.*
scand 21^{2}, 47^{12}, scant *(Lm. C.)* $64^{12\cdot17\cdot29\cdot39}$, *scaun;* — *pl.*

seandį; — scandu-Domnuluį, *floare roşie in formă de pilnie ca crinul, cu petalele crestate.*
scándąlą - mándąlą ? 18^{5}, 53^{2}, 69^{8} [*comp. bg.* skándali, *mură*, mándalo, *zăvor*].
scăndíc, *scăunel.*
scăndură *v.* seondură.
scănduríčcă, *scândurică.*
seąpari, *a scăpa*; — *ind. pr.* seap, seap, seapă 10^{9}, $28^{16.19}$, $38^{3.5}$, $47^{3.5}$, seąpom 28^{11}; — *impf. 3 sg.* seąpa 73^{1}; — *pf. 3 sg.* scăpo 27^{5}, 28^{23}, $38^{5.8}$, 47^{11}, seąpă 73^{5}; *3 pl.* seąpară 28^{23}; — *sbj. pr.* si scap 47^{5}.
seąpirari, *a scăpăra (din amnar)*; *a fulgera*; — *ind. pr.* scapir.
scápit, scapit-sorlį $1^{1.4}$, *apus.*
seąpitarį [1], *a apune, a trece dincolo de un deal şi a nu se mai vedea*; — *ind. pr.* scápit.
seąpitarį [2], seąpitarç-sor(i)luį, seąpitarç-sorlį 1^{2}, 8^{2}, *apus.*
seąpitat, seąpitat-sorįluį 52^{1}, *apus.*
scară *v.* scală.
scărcă (*C. H.*), scrăcă (*Oş.*), *ripă, prăpastie, loc ripos*; — *pl.* scărţ, scrăţ.
seąrţinari, *a* (*se*) *scărpina*; *a ţesăla*; — *ind. pr.* scárţin.
seornă, *cizmă* [*bg.* skóren].
seąmp $33^{1.2}$, scămp (*H.*), *scump*; — *pl. m.* seąmp 5^{3}.
seąndură, scăndură *şi* seąndără (*H.*), *scândură*; *doagă*; — *pl.* seąndur 52^{2}, $64^{12.17}$.
seąţįri, *a scoate*; — *ind. pr.* seot, seoţ, seoţi 45^{2}, 64^{2}, si seąţi 11^{1}, 62^{5}, seąţim 39^{1}, seąţiţ, seot 10^{6}, 31^{9}, 62^{3}, 64^{36}; — *impf. 3 sg.* seuţe $5^{2.3}$; — *pf.* seoş, seuséş, seąsi 25^{16}, 28^{9}, 38^{15}; — *sbj. pr.* să seot, să seoţ 10^{2}, să-ţ lą seoţ 26^{5}, să-u seąţă 27^{8}, s-lą seąţă 38^{8}, si seąţă 51^{19}; — *imper.* seąţi-lą 22^{5}; — *part. tr.* seos 9^{4}; *pl. m.* seoş 73^{6}, *f.* seąsi 9^{5}.
serăcă *v.* scărcă.
serămări (*H.*), *a se scobi in dinţi*; — *ind. pr.* mi serăm [*lat.* EX-CON-RÎMARE].
Serema, *npr. geogr* 44^{2}.
seripeţi, *scripete.*
seveări, *a juca, a sălta*; — *ind. pr.* seoc [*bg.* skokvam].
seucniri, *a sări jos, a sări departe*; — *ind pr.* seuenes, seuenes, seuenestį 64^{29}; — *pf. 3 sg.* seueni 27^{8} [*bg.* skokna < skokvam].
seuculeţi *v.* scăcălęţi.
seularį, *a* (*se*) *scula*; — *ind. pr.* seol, seol', seolă, si seolă 28^{12}, 64^{2}, 69^{6}; — *3 pl.* si seolă 10^{1}, 41^{2}; — *pf.* mi sculaį 73^{3}, ti sculaş, si sculo 25^{17}, $28^{2.3}$, 38^{15}, ... si sculară 25^{18}, 28^{14}; — *sbj. pr.* 2 *sg.* s-ti seol' 26^{5}.
scultari, *a asculta*; — *ind. pr.* seult, seul'ţ, seultă; — *pf. 3 sg.* seultǫ 6^{6}.
seultător, *ascultător.*
seul'(i)ó, *şcoală*: 1^{9}, 5^{2}, $6^{2.4.6}$, 52^{5}; un ~ 1^{4}; — *art.* seul'įou 52^{5}; — *pl.* seul'įóur.
seúndiri, *a ascunde*; — *ind. pr.* seund (seunt), seundz (seunţ), seundį, si seundį 18^{3}, 19^{2}, 69^{3}; *3 pl.* seund 9^{1}, si seund 2^{8}, 9^{4}, si seunt 64^{37}, — *impf.* mi seundęm 6^{4}; — *pf.* seuns; *3 sg.* si seunsi $28^{11.12}$; — *sbj. pr. 3 sg.* si s'seundă 51^{9}, si si seundă 45^{3}; — *part. tr.* seuns 10^{7}, 25^{10}; seunsă 68^{7}.
seunğoş $25^{5.18}$, seunzoş, seundzoş, *într'ascuns, pe furiş, în taină.*
seupęt (*Oş.*), *seuipat*; *cf.* seupit.
seupíri [1], *a scuipa*; — *ind. pr.* seup; — *viit. 1 sg.* si seup 51^{20}.
seupíri [2], *a scopi*; — *ind. pr.* seupes.
seupit (*C.*), *seuipat*; *cf.* seupęt.
seurniri, *a scorni, a stirni din somn*; — *ind. pr.* seurnes [*bg.* skornuvam].
seurt, *scurt*; *cf.* cus.
seuturari, *a scutura*; — *ind. pr.* seutur, seutur, seutură; vą si seutură găl'iń'i ? 19^{2}, *vi se scutură găinile ?* (*e credinţa că dacă se scutură găinile, trebue să vie oaspeţi*).
seuturătură, *scuturătură.*
seuţitură, *ascuţiş.*
seuţori, *a ascuţi*; — *ind. pr.* seuţos.
seuţot, *ascuţit, cu vîrf*: 7^{1}.
Seba *npr.* 2^{5}.
sec, *numai la feminin* seacă, *în expres.* poini seacă: seacă mąnane poini, *mănînc pîine goală.*
sedbă, *semănătură*; — *art.* sedba 1^{7} [*bg.* sъidba].
semt, *hotarul satului; locul unde-l trage mereu pe cineva să se ducă, unde e obicinuit să meargă* [*tc.* semt].

seu, *seu, osînză*; seu-găl'inăl'ă, *o plantă*; seu-l'epurului, seu-lu-l'epuru (*H.*), *o plantă.*
Sevastopol *npr. geogr.* 20^{2}.
seácă, *februarie* [*bg.* sečko].
seădăr, *albastru închis, cenuşiu.*
seănă, *fîn* [*bg.* sěno].
seară, *seară*: $25^{2.11}$, $28^{10.12}$, 73^{3}; *pl.* ser $73^{3.5}$; — *art.* sera $64^{2.4.8}$, 67^{1}; ier seară, *alaltăseară*; ţesta seară, *astăseară*; ęltăr seară, *înainte de alaltăseară.*
seră-ta (*L. O.*), seąrta (*H.*), *seara*: 7^{1}, $25^{13.14.16.17}$, 70, 73^{6}.
seąrata *adv. seara*: 31^{13}, 41^{2}, 54.
seţiri, *secere*; — *art.* seţira 62^{1}.
sfaca, *fie-care*: 3^{10}, 7^{1}, 8^{6}; sfacą casă 1^{3}, 7^{4}; sfacą Lundzineţ 1^{4}; sfacą picurar 10^{3} [*bg.* vsěka].
sfă'rdąl (*L. H.*), sfră'dil, *sfredel*; *cf.* sfordăl [*bg.* svrъdelъ].
sfărşori, *a sfîrşi*; — *ind. pr.* sfărşos; *3 sg.* sfărşaşti 63^{7}, $64^{4.19.43}$; *3 pl.* sfărşos 7^{4}, 9^{4}, $64^{17.21}$; — *pf. 3 sg.* sfărşo 21^{1}; — *sbj. pr. 3 sg.* sfărşască 19^{7}, 37^{3}; *sbst.* sfărşorę 14^{3} [*bg.* svъršivam].
sfă'rşuc, sforşuc (*Lm.*), *sfîrşit* [bg. svъršekъ].
sfărţălúşcă (*C.*), *surceluşe, surcică.*
sfărţęuă, sfărţel (*L. Oş.*), sfurţél, *surcea*; — *pl.* sfărţei.
Sféti-Tódor, *Sîm-Toader* [*bg.* Svéti Tódor].
sfiiri, *a încovoia, a îndoi*; *ind. pr.* sfies [*bg.* svija].
sfilgán (*L.*) 64^{10}, sflingán (*H.*), flingán (*Oş.*) ccaşcă (*de ca-*

țea), *filigean* [*bg.* < *tc.* filgan].
sfil'arĭ (*H.*), *fluier* [*cf. bg.* svirólъ „*Pfeife, Hirtenflöte*].
sfirbă, *fluierătură* [*bg.* svirbá].
sfiririĭ, *a fluiera, a șuiera; a cinta din fluier;* — *ind. pr.* sfires; *3 sg.* sfirește 66³; — *sbj. pr. 3 sg.* și sfirească 64[5-12]; *sbj. pr. 3 pl.* și sfirească 64⁵; — *part.* sfirindurlę 19¹⁰ [*bg.* svirja].
Sfiti-Iliă, *Sf. Ilie*: 8⁶ [*bg.* Svéti Ilija].
Sfiti-Ĭuván (*H. Lm.*), *Sf. Ioan* (24 Iunie) [*bg.* Svéti Iovan].
Sfiti-Nicola, *Sf. Nicolae*: 1⁴ [*bg.* Svéti Nikola].
sfitirĭ, *a lumina*; — *ind. pr.* sfites [*bg.* světja].
Sfiti-Vrač 1⁴, *Sfinții Cosma și Damian (1 Iulie)* [*bg.* Sveti Vračeve].
sfitul'că (*L.*), sfituĭl'că (*Oș. H.*), *licuriciu* [*bg.* světúlka].
sflinġán, *v.* sfilgan.
sfong, *panglică;* — *pl.* sfongur.
sfordăl (*Lm.*), *v.* sfărdăl.
sforșuc, *v.* sfărșuc.
sfră'dil, *v.* sfă'rdăl.
sfrúĭel (*Ln. H.*), sfrĭel (*Lm.*), *v.* trĭel.
sfulġán 63⁵ = sfilgán.
sfurțél, *v.* sfărțeță.
sĭ[1], *să:* 35; și zic 6⁵; și dormă 38¹⁶; și-ț spun 51¹⁴; și da plońă 38¹⁷.
sĭ[2], *se;* și ziți 1[1-2-4-5], 6⁶, 31[1-2-11]; și dună 1⁵; și dunară 2²; și puturĕoră 2[3-4]; și puturĕo 2⁴; și duc 2⁷; și scund 2⁸.
sibép, *motiv, cauză:* 28[16-18]; — *art.* sibepu 25²⁰ [*bg.* sebéb < *tc.*].
sicară, *secară:* 1⁶, 38[1-2]; un gărnuț dĭ sicară 38⁵;—*art.* sicara 23¹, 38⁴.
sicărță[1] (*Ln.*), *miriște de secară, paie de secară.*
sicărță[2]: poĭni sicărță, *pline de secară.*
sicărînă (*Ln. Oș.*), *miriște, paie de secară.*
sicnirĭ, *a seca; pf. 3 pl.* apĭli sicniră 23³ [*bg.* seknuvam].
sicul', *săculeț:* 6², 10⁷, 69¹¹; — *art.* sicul'u 6²; *pl.* sicul'ălĭ 7⁴.
sicurĭ, *secure; pl.* sicurlĭ 28[12-14].
sidęfĭ (*Oș.*), *nasture* [*bg.* < *tc.* sedef].
sif, *v.* siv.
sifci, *cal sau bou sur:* 18⁴ [*bg.* sivče].
sighiă (*L. H.*), *haină femeiască* [*bg.* sagija].
sigĭmi, *sfoară:* 28⁷ [*bg.* sidžim < *tc.*].
silęaf, *seleaf:* 3¹ [*bg.* siljah < *tc.*].
Silistra *npr. geogr.* 20².
siminarĭ, *a semăna, a pune sămință în pămînt;* — *ind. pr.* sęmin; *3 sg.* sęmină 18⁴; *3 pl.* sęmină 1⁶; *sbj. pr. 3 pl.* și sęmină 38[1-2].
siminătură, *semănătură;* — *pl.* siminătur 23¹, 43; siminăturlĭ 1⁶; siminăturilĭ 60.
simință, *sămință:* 64²⁵; — *pl.* simințur.
simțori, sințori, *a simți;* — *ind. pr.* simt (*H.*), simțos (*C.*), sint (*Oș.*);— *3 pl.* simțos 37¹.

sin, *sin:* 4²; ạn sin 64²⁴; —*pl.* sinur.
sindúk'i, *ladă* [*ngr.* σεντοῦκι < *tc.*].
singur, *singur:* 37⁴, 66¹; — *f.* singură 68[1-2].
sinĭiă, *masă rotundă cu picioarele foarte joase;* 5², 25¹⁸, 40⁵, 64⁵⁸; — *art.* sinia 40⁵, 63⁴, 64⁵⁸; — *pl.* siniilĭ 63⁷ [*bg.* sinija].
sinĭičcă, *dim.* sinĭă, *mescioară.*
sinor (*L. Lm.*), *hotar, graniță* [*bg.* sinor].
sințori, *v.* simțori.
sipăniță, săpăniță (*Lm.*), *vărsat (boală a oilor)* [*bg.* sipanica].
sipcă, *vărsat* [*bg.* sipka].
siptăvirĭ, *a răguși;* — *ind. pr.* siptăves; *cf.* riptăvirĭ.
sirác, *orfan*; 38¹; — *f.* siracă 9² [*bg.*].
sirbičós (*H.*), *muncitor, harnic.*
sirbimint, *lucru, treabă;* — *art.* sirbimintu (*H.*).
sirbirĭ, *a munci, a lucra;* —*ind. pr.* sirbes; *3 pl.* sirbes 1⁵, 23¹; — *imperf. 3 pl.* sirbęu 22⁸; — *sbj. pr. 3 pl.* să sirbęscă 1[5-10]; — *part.* sirbit 22⁴.
sirc, *nume de pom ca coarnele;* — *pl.* sirț [comp. *bg.* sirka „*plop*"].
sirín (*L. H.*), *senin; loc unde bate soarele.*
sirișți (*Ln.*), *chiag:* 71 [*bg.* sirište].
sirumá, surumá 64¹⁶; surumau 51²², *sărac, sărman*; sirumasi 9² [*bg.* siromah, *pl.* siromasi].
sirumęșpiă (*L. H.*), *sărăcie* [*bg.* siromašija].
sistră (*Lm.*), *lopățică mică de fier (răzătoare) cu care se rade aluatul:* 9¹; — *art.* sistra 54 [*bg.* sistro < *gr.* ξύστρα].
sită, *sită;* — *pl.* siți.
Siti-Andrei, *Sf. Andrei.*
Siti-Iliă (*Lm.*), *Sf. Ilie.*
sitna 9² [*cuvînt bulgăresc*].
siținămint, *seceriș;* — *art.* siținămintu (*H.*).
siținarĭ[1], *a secera;* — *ind. pr.* sęțir; *3 pl.* sęțiră 42¹.
siținarĭ[2], *secerat;* — *art.* siținarę 1⁷.
siținat, *secerat, seceriș:* 38⁶.
siv, sif (*Lm.*), *cenușiu, albăstruiu* [*bg.* siv].
sívjĕ, *un fel de crap mai albastru* [*bg.* sivíček].
sk'imbarĭ[1], *a schimba;* — *ind. pr.* sk'imb, sk'imp (*H.*); *3 sg.* sk'imbă 64²⁶; și sk'imbă 52⁶; *3 pl.* sk'imbă 64[5-7];— *impf. 3 pl.* sk'imbau 19⁸.
sk'imbarĭ[2], *schimbare;* — *art.* sk'imbarę 19⁸.
sk'itnít, *țicnit, smintit* [*comp. bg.* skítnik].
sk'upát *(H.), scuipat.*
slab, slap 51¹⁵, *slab; subțire.*
sląbátic (*N.*), *sălbatec.*
sląbeță (*Oș.*), *slăbiciune.*
slábină, *mijlocul trupului pînă la încheietura piciorului* 3⁷, *pl.* slo'bińi [*bg.*].
slăbirĭ, *a slăbi;*—*ind. pr.* slăbes; — *impf. 3 sg.* slăbę 47².
slăgăirĭ, *a se considera; a se gîndi, a cugeta;* — *ind. pr.* mĭ slăgăes; *3 pl.* și slă-

găes 19^{8}; — *impf. 3 sg.* slăgăja 26^{2}; *3 pl.* slăgăjaŭ 28^{14} [*bg.* slagam].
slănină *(H.)*, *slănină.*
slap, *v.* slab.
slavă, *slavă;* — *art.* slava 64^{28}.
slavẹ'i *(Oș.)*, *privighetoare* [*bg.* slavej].
slăvnic, *scurt* [*bg.* složen].
smăcăiri *(L. Lm.)*, *a aluneca;* — *ind. pr.* smăcăes [*bg.* smъkam].
smăcătós *(L.)*, smučetós *(Oș.)*, *alunecos;* — *pl. f.* smăcătọși 25^{7}.
smăčóc *(L. Oș.)*, *ulcior la ochi* [*bg.* smíčok].
smărceă, *jneapăn;* trundză di smărceă 45^{3}; lemni di smărceă 10^{1} [*bg.* smreka, smerika].
smintiri, *a încurca; a zăpăci;* — *ind. pr.* smintes; și smintiră irili [*vsl.* smętiti].
smintit, *încurcat.*
smoc *(Lm.)*, *șarpe gros cît mîna, galben, care nu mușcă, dar suge vacile, caprele, etc. și se bolnăvesc;* — *pl.* smoț [*bg.* smok].
smocf, *smochin;* — *art.* smocfu *(H.)*.
smocfă *(Ln. H.)*, *smochină* [*bg.* smokva].
smọlă, *rășină; smoală* [*bg.* smola].
smucăiri, *a sorbi;* — *ind. pr.* smucăes [*bg.* smukam].
smucăitură, *sorbitură.*
smučetós, *v.* smăcătós.
smulziri *(Oș.)*, *a smulge.*
snagă, *trup;* — *art.* snaga 37^{4} [*bg.* snaga].
snop, *snop:* 28^{7}; — *pl.* snop.
socól, sụcól *(Oș.)* 45^{1}, săcól *(C.)* 51^{3}, *vultur* [*bg.* sokól „*șoim*"].
socru, *socru:* 19^{9}, 64^{38}; socru-su 64^{28}; — *pl.* socri 19^{12}; socril' 19^{12}.
sófriĉă, *mescioară* [*bg.* < *tc.* sofrá].
soi, *neam, rudă:* 19^{3}; tot soiu 62^{2} [*bg.* < *tc.* soj].
soiță, *gaiță; briceag; custură:* 28^{21}; — *pl.* soițli $28^{21.22}$ [*bg.* sojka].
som, *somn* (*pește*) [*bg.* som].
son, *somn:* $38^{15.16}$; — *art.* sonu 18^{2}, 28^{8}, 53^{16}.
sonliv, *somnoros* [*bg.* sънliv + somn].
soră, *soră:* 18^{2}, 47^{1}; soră-mę 47^{12}, soră-ta, soră-sa $25^{8.11.16}$, 47^{2}, sor'-sa *(H.)*; *gen.* sorăsăi 47^{10}; — *art.* sora 47^{3}; *voc.* soru $47^{4.5}$; *pl.* sụror 18^{6}, $53^{8.12.14}$, 69^{2}.
sorț, *sorț:* să turim sorț. *să tragem la sorți;* și turẹu sorț 20^{1}.
soț, *soț, tovarăș;* *pl.* soț 64^{28}.
soțlúe, sutlúe *(H.)*, *tovărășie.*
soụă, sọụă *(H.)*, *sărcinor; prăjină; arac; stilp* [*bg.* soha].
sọbă *(L.)*, să'ba *(H.)*, *nume de vacă fătată simbăta* [*bg.* Sъba].
sọeră, *soacră:* 16^{9}; sọeră-sa 64^{38}.
sọd, *vas;* — *pl.* sọdur; săt *(H.)*, *pl.* sădur [*bg.* sъdъ].
sọfă..... $64^{30.34.36.40.}$
sọmbătă, *simbătă;* — *art.* sọmbăta $64^{3.4}$; — *pl.* sọmbăți.

sọmburi, sămburi *(H.)*, *simbure.*
sọmt, *sfînt:* $26^{2.6}$; — *pl.* sọmț 2^{7}, 26^{1}.
sọndzi *(Oș.)* 10^{8}, 37^{1}, 64^{43}, sọnzi *(L.)*, săndzi *(H.)*, *sînge;* — *art.* sọndzili 29^{5}, $37^{1.4}$, 51^{15}.
sọri, *soare:* 25^{12}, 28^{1}, 59^{1}, 64^{9}; sọrli 8^{3}, 18^{2}, 31^{12}; la 'nerẹștire sọrli $1^{2.4}$; la darẹ sọrli 10^{4}; sọrili 62^{5}; — *gen.* sọriluj 52^{1}.
sọrtă, *cămașa fetusului;* — *pl.* sọrti.
sọță, *soață.*
spạlgóc *(H.)*, *melc; cf.* pălgóc.
spărăĉuni, *boală la oi cînd le crapă copita din cauza ploii.*
spardziri, *a sparge, a strica;* — *ind. pr.* sparg, spardz, spardzi; grindina . . . la spardzi agrili 31^{8}; și spardzi vrẹmẹ 8^{2}; cari-i țista ți-ń spardzi sonu ? 28^{8}; *3 pl.* sparg 7^{4}, $9^{4.5}$; *pf. 1 sg.* sparș; *3 pl.* sparșiră 23^{2}; — *sbj. 3 pl.* s'la spargă 28^{12}; — *part. f.* spartă 64^{42}.
spạrẹri[1], *a (se) sperla;* — *ind. pr.* (mi) spar, spar, spari, spărém, spărét, spar; și sparị nibuni'a 10^{9}; *impf.* spạrẹm; *3 sg.* și spărẹa 73^{1}; — *pf.* spăruj; *3 sg.* și spăru $38^{5.8.11.13.16}$; *3 pl.* spạrẹră; și spăreară 72^{5}; și spărură 25^{6}; *(H.)* mi-am spạrẹtă; — *imper.* nu ti spạri 38^{16}, 72^{2}; spar-ti 10^{8}.
spạrẹri[2], *sperlere, sperletură:* 38^{17}.
spạrọtă, *oaia care sufere de spărăĉuni.*
spată, *spată;* — *pl.* spọț 28^{20}; *(H.)* spăț, spọțu 64^{29}.
spạtár, *cel ce vinde spete de războiu.*
spic, *spic;* — *pl.* spiță *(Lm.)*; spiță, spicur *(H.)*.
spilă, *stîncă;* — *pl.* spili $25^{7.8}$ [*bg.* spila].
spilari[1], *a spăla;* — *ind pr.* spel, spel', spẹlă, spilăm...; *3 sg.* spẹlă 62^{1}; și spẹlă mămușu 63^{6}; *3 pl.* spẹlă 52^{2}; — *sbj. pr. 3 sg.* să spẹlă 25^{15}.
spilari[2], *spălare.*
spilat: loc spilat, *unde nu mai e iarbă de pășunat.*
spilătură, *spălătură.*
spin, *spin:* 45^{4}; — *pl.* spiń 25^{7}, 27^{2}.
spindzurari[1] *(L. H. Lm.)*, *a atîrna, a spînzura;* — *ind. pr.* spinzur *(Oș. C.)*.
spindzurari[2], *atîrnare.*
spinġu *v.* sprenġu.
spiță, *așchiuță care intră in deget sau subt unghie* [*bg.* spica].
splină, *splină* [*bg.* splina].
spor, *spor.*
sprenġu *(H.)*, spinġu *(Liv.)*, *spînz* [*comp. bg.* spréž].
spriĉcă, *monetă veche, lăscaie.*
sprótiva, *in față, vis-à-vis;* di-sprotiva, *de vis-à-vis;* — Di-sprotiva, *mahala în Lunzini:* 1^{4}.
spruză *(H.)*, *spuză.*
spulaịdisiri, spulaịtisiri, *a multumi;* — *ind. pr.* spulaịdises

(spulaițises);—*pf. 3 sg.* spulaițisi 47[11] [spuláiți].
spuláiți!, *mulțumim!:* 19[12]. [*bg.* spolájti < *gr.*].
spumă, *spumă.*
spumarĭ, *a face spumă, a spumega;*—*ind. pr.* spum, spum, spumă.
spunirĭ, *a arăta, a spune;* — *ind. pr.* spun, spuń, spunĭ, 10[4], 19[8], 37[4]; și spunĭ 58; *3 pl.* spun 1[6], 2[5-5-6], 21[1], 54;—*impf. 3 pl.* spuneț 6[1];—*pf. 1 sg.* spuș; *3 sg.* spusĭ 25[5-21];—*sbj. pr. 1 sg.* să vă spun 25[5]; s' vă spun 13[2]; *1 pl.* să-l' spunim 6[6]; să-ț spunim 19[4]; *3 pl.* și spună 38[15]; — *imper.* spunĭ 51[14]; spunĭ ți-i 19[3]; spunĭ-ń 37[2].
spurcăčiunĭ, *murdărie, căcat, spurcăciune.*
spurcarĭ, *a spurca;*—*ind. pr.* spurc; lą spurț 8[3]; ți spurcă cucu 8[3]; ți spurcă (pupca) 8[4].
spurcát, *spurcat.*
sputnírĭ, *a atița;* —*ind. pr.* sputnes ; — *imper.* sputnę focu, *atiță focul*; sputnę-lą.
spuză (*Oș.*), *spuză.*
srăcăirĭ (*Oș.*)=sărcăirĭ.
stafígă (*H.*), stăfigă (*Liv.*), *stafidă*;—*pl.* stafis [*bg.* staf'ida < *gr.*].
staíią, *stafie:* 70 [*comp. bg.* stihija < *gr.*].
stamnă, (*H.*) stomnă, *ulcior mai mare* [*bg.* stomna].
stămpărarĭ, *a se astimpăra (de copii cînd sburdă);* — —*ind. pr.* stămpăr.
stane, *stînă* (*mai des* băčoľă) [*bg.* stan].
stăngáč, *stingaci.*
stănuvít, *băgat adînc în pămînt* (*vorb. de pietre*) [*bg.* stanóvit].
stąpọn 38[4], stăpăn (*H.*), *stăpîn*; — *art.* stăpọnu 19[2], 30[5], 38[1-2]; stăpọnu-su 38[12]; — *genit.* stăpọnuluĭ 51[23], 66[3].
starĕ, *astăsară.*
starĭ, *a sta; a înceta;* — *ind pr. 1 sg.* staŭ 45[4]; *3 sg.* sta 3[8], 8[3], 18[7]; sta grindina 31[10]; *3 pl.* staŭ 7[2]; 10[3];—*impf. 3 sg.* stătę 2[6]; —*pf. 3 sg.* stătu 27[5]; — *3 pl.* stątură 33[1]; *sbj. pr. 1 sg.* să staŭ 6[3]; *3 sg.* să sta 1[7]; s'sta 28[5];—*imper.* stọi 27[4]; 38[9-16].
stărlúșcă (*L. H.*), stirlučcă (*Oș.*), *un șarpe, viperă* [*bg.* strĕlúška].
stărnístĭ (*Lm.*), *miriște*; stărnistę 53[10] [*bg.* trънíште].
staṣión, *stație:* 1[1].
stąvçlă (*H.*), *stavilă* [*bg.* stavílo].
stávină (*Lm.*), *claie (de fîn)*; —*pl.* stọviń [*bg.* stávina].
stąvírĭ (*H.*), *a stăvili, a opri apa* [*bg.* stavja].
Stă-Vinĭr, Sămtă-Vinirę, *Sf-ta Vineri.*
sterp, *sterp; f.* stęrpă.
steg (*Os.*), *steag.*
stęuă, *stea;* lą darę stęua 7[3]; —*pl.* stęlĭ 53[10], 64[29].
stéžăr (*Oș.*), 40[1] stéžur, stréžur, *steajer, parul din mijlocul ariei de care se leagă caii ca să treiere;* — *art.* steżăru 40[1] [*bg.* stéžer].
sticupéĭ, stricupéĭ (*H.*), tetătódă (*Lm.*), *grangur*; sticupeju-peju 50[1] [*comp. bg.* čičopĕjo].
stigníri, *a întinde; a stringe;*— *ind. pr.* stignes [*bg. aor.* stegnah < stĕgam].
stimindurlę 27[7] *greșit în loc de* stinindurlę.
stimnírĭ, *a (se) întuneca;*—*ind. pr.* stimnes [*bg.* stъmnjavase].
stindzirĭ, *a stinge;* — *ind. pr.* sting;—*sbj. pr. 2 sg.* s'lą stindz focu 30[4]; *3 sg.* să ți stingă 30[4].
stinírĭ, *a ofta, a gîfîi,* — *ind. pr.* stines: *part. pr.* stinindurlę 27[7] [*bg.* stena].
stipsĭ, stiptă, *piatră acră* [*bg.* stipca].
stirlúčcă, *v.* stărlușcă.
stirpác, *miel născut mort* [*sterp*].
stirpár, *sterpar, păzitorul oilor sterpe.*
stirpičunĭ, *stîrpiciune.*
stirpirĭ, *a stîrpi;* — *ind. pr.* stîrpes;—*pf. 2 sg.* stirpiș 27[5].
stoc (*Lm.*), stog (*L. Oș.*), *stog, căpiță de fîn* [*bg.* stog].
Stojčĭ Voltę *npr.* 22[5].
stomnă, *v.* stamnă.
stomníčcă, stumníčcă, *dim.* stomnă; stomnișorcă, *ulcior ceva mai mic decît* stomna; *dar mai mare decît* stomníčca.
stonjin (*L. Oș, H.*), *stînjen* [*bg.* stănžen].
străbugoscă, *v.* sărbăgoscă.
străbușorĭ, *a înfige, a împlînta (cuțitul);* — *ind. pr.* străbușos [*bg.* trъbúša].
străčunárĭ, *a strivi;*—*ind. pr.* străčún ;—strucinarĭ; — *ind. pr.* strucin *(H.); pf.* am strucinată; — *(Liv.* stúlcun, stulčiń, stulčină, stulčinăm) [*lat.* *extortionare].
strămurarĭ, *v.* strimularĭ.
strat, *plantă ca creasta cocoșului.*
strătírĭ, *a se pitula;*—*ind. pr.* strătes.
străv, *mortăciune pusă ca momeală pentru fiare (lupi, vulpi, etc.)* [*bg.* strъv].
stră'vnic, (*om*) *lacom* [*bg.* strъvník].
stră'vur, *pl. trufandale* [străv].
străziń, strizíń (*H.*), *pl. steregie.*
strem, *desfundarea pămîntului pînă la un cot adîncime spre a planta ceva;* — *pl.* stremur 1[7] [*cf.* strimíri].
stréžur, *v.* stéžur.
strępiž *pl. (H.), viermii cari se fac în brînză, strepede.*
stręuă 43, streță 9[3], *streașină;* —*pl.* streș [*bg.* strĕha].
stricăčunĭ, *stricăciune.*
stricárĭ, *a strica;* — *ind. pr.* stric, striț, strică.
stricător *pl. (Lm.), niște lemne puse vertical în scocul morii ca să oprească trecerea murdăriilor.*
strjcătoră, stricătoare 71, *strecătoare, strecurătoare (pînza de strecurat laptele).*
strjcorĭ, *strecurătoare*; — *pl.* strjcor.
stricupáșcă, *codobatură* [*bg.* strъči-opaška].
stricupęu *(H.), grangur;*—*pl.* stricupęi; *cf.* sticupeĭ.
stricurarĭ, *a strecura;* — *ind.*

pr. stricor; *3 sg.* si strițcoră 11^{2}, si striţcoară 71; *3 pl.* striţcoră 71; striţcoară-u bun ţaja, *să mulgi bine oaia, să nu-i lași lapte de loc.*

strigari, *a striga;* — *ind. pr.* strig.

strigl'ată *(Oș.), străghiață; un fel de alifie făcută din piatră acră și cu albuș de ou bătut bine, îngroșat apoi cu brînză și întrebuințat ca leac contra durerilor de ochi.*

strimîri, *a desțeleni, a săpa adînc un loc pentru intiia oară;* — *ind. pr.* strimés [*cf.* strem].

strimt, *strîmt, îngust:* 8^{10}; — *f. pl.* strimți 3^{5}.

strimtură, *strimtoare, loc strîmt, strimtoare de parale.*

strimulari *(Oș.)*, strămurari *(Oș.)*, struminari, *bătul cu care se mină boii, strămurare;* — *art.* struminarę 18^{8}.

strindziri, *a strînge;* — *ind. pr.* string; — *pf. 3 sg.* și strinsi 27^{8}; *3 pl.* strinsîră 28^{17}, 51^{9}.

strins *(Lm.), sgîrcit.*

stripižori, *a strepezi;* — *ind. pr.* strępižă; lą moș dințil' lą strępižă 45^{2}.

strižiń, *v.* străziń.

stróinic, *petitor:* 19^{1}; — *art.* stroinicu $19^{2\text{-}3\text{-}6\text{-}7}$ [*bg.* strójnik].

stroinicloc, struinicloc, *petitorie;* — *art.* stroinicłocu 19^{2}; struinicłocu 19^{7}.

strop, *scîndurile puse peste birne pentru a forma acoperișul:* 27^{2} [*bg.* strop].

strucinari, *v.* străcunari.

strug, *unealtă de tîmplar pentru lustruirea samarelor* [*bg.* strug].

struinicloc, *v.* stroinicloc.

struiri, *a peți;* — *ind. pr.* strues; *sbj. pr. 3 sg.* să-u struiască 19^{2} [*bg.* strójvam].

struminari, *v.* strimulari.

strungă, *strungă; strungăreață (la dinți).*

strupcă, *boală la oi, cînd le ies bubulițe pe uger și nu se pot mulge* [*bg.* strupka].

stumničcă, *v.* stomničcă.

stupari, *a astupa;* — *ind. pr.* stup.

Stur, *npr. geogr.* 44^{1}.

su, *său:* tată-su 5^{2}; sa, *sa:* mumă-sa 5^{2}.

su, *sub:* 64^{29}.

sub, *v.* sup.

sucác, *uliță;* — *pl.* sucață 64^{44} [*bg.* < *tc.* sokak].

sucálă, *bătul cu care se mestecă mămăliga, făcăleț* (= *Liv.* ștală); — *pl. (L.)* sucol', *(Oș.)* sucalj [*bg.* sukalo].

sucárdi, *saricâ:* 1^{8}, 3^{9}, 64^{5}; sucardę $3^{1\text{-}8\text{-}11}$, $4^{1\text{-}4\text{-}5}$ [*bg.* sukarda].

sucață, *v.* sucác.

sucnă, *postav:* 4^{4} [*bg.* suknó].

sucól, *v.* socól.

sučori, *a învîrti făcălețul pentru a întinde aluatul;* — *ind. pr.* sučos [*bg.* sučа].

sudári, *a asuda; a aburi;* — *ind. pr.* sud; *(Lm.)* sut, sus, sudă.

sudori, *sudoare.*

suflari, *a sufla;* — *ind. pr.* suflum, sufliș, suflă; *(H.)* suflu, sufl'i, suflă.

súfliț, *suflet;* — *art.* sufliţu 51^{22}; — *pl.* sufliți 1^{2}; mil' di sufliți 28^{2}.

sugár, *miel sugar; copil neînțercat.*

sugăriță, *oaie care a fătat tîrziu și trebue să fie suptă toată vara.*

sugl'iţari, *a sughița;* — *ind. pr.* sugl'íț *(Oș.)*, suglíț *(L.)*, săgl'íț *(C.)*, sugl'íț *(H.)*.

sul, *sul (la război);* — *pl.* sulur *(L. H.)*, sulj *(Oș.)*.

sulă, *cîrlig de împletit, andreá.*

sulinár, *jghiab sau burlan de olane pentru condus apa* [*bg.* sulinár < *ngr.*].

sunari, *a suna;* — *ind. pr.* sun.

sup, *subt:* $3^{5\text{-}6\text{-}11}$, 25^{15}, 26^{5}, 27^{5}, 73^{2}; — sub 26^{5}, $27^{3\text{-}4}$, 40^{3}.

supră, *v.* dișupră.

supţărizari *(Oș.)*, supţurizori *(C.)*, supţirizari *(H.)*, *a subția;* — *ind. pr.* ~ zos.

supţăsoră *(Oș.)*, supţusoră *(L.)*, supsoră *(H.)* 64^{22}, *subțioară.*

supţori *(L. Oș.)*, subţări *(H.)*, *subțire;* — *pl.* supţor 40^{2}; supţorli 40^{2}.

surd, *surd;* — *f.* surdă 51^{16}.

surdzori, *a asurzi;* — *ind. pr.* surdzos.

surlă, *surlă (instrument muzical)* [*comp. bg.* zúrla].

surlęst, *buzat* [surlă].

surmąșoiă, *sărăcie* [*bg.* siromašija].

surţél *(Oș.)*, *surcea.*

surumá, *v.* sirumá.

surupari *(C.)*, *a (se) rostogoli jos, a da jos din pom; cf.* sąrupari.

suruvíță, *creangă:* 7^{1} [*bg.* surovica].

survă, *sorcovă* [*bg.* surva].

sus, *sus;* ąn sus 1^{1}, $27^{2\text{-}5}$; 'n sus $25^{12\text{-}16\text{-}19}$.

susám, *susan* [*bg.* susám < *tc.*].

suşă, *secetă:* 9^{1}, 23^{3} [*bg.* suša].

súșină, *secetă; loc uscat* [*bg.* sušiná].

sută, *sută;* vrînă sută 1^{2};ună sută și noųzoţ 2^{5};ună sută și doųzoţ 2^{5}, 23^{4};ună sută și ținzoţ 7^{2}; unâ sută și un 10^{7}; — *pl.* suți 1^{2}; un-doų suți 26^{3}; trei suți și șazoţ 52^{2}.

suţloc *(Oș.)*, *tovărășie* [soţ].

suţlúc *(H.)*, *v.* soţlúc.

suvál'că, *suveică;* — *pl. (H.)* suvăl'ţ [*bg.* suválka].

suvari, *jandarm* [*bg.* < *tc.* suvarí].

súziri, *a suge;* — *ind. pr;* sug, suz, suzi; *pf.* supș. *mmc. pf. 3 sg.* ra suptu 73^{3}; *sbj. pr. 3 sg.* și sugă 38^{10}, $73^{1\text{-}2}$; — *part.* supt.

Ș

Ș', *își, v.* ąș.

șa, *așa, astfel:* 24^{3}, $25^{8\text{-}15\text{-}19}$, 26^{2}; șa-i bini 7^{5}, 9^{4}; tot șa, *tot așa.*

Șaban di Coli, *npr.* 2^{5}.

șącá *(Lm.)*, *glumă;* — *pl.* șącoųr; șicá *(pl.* șicoįur) [*bg. dial.* šaká < *tc.*].

șącağoiă *(Lm.)*, șicăgíă, *glumeț* [*bg.* šagadžija]

şacimi, *alice:* 10^{7} [*bg.* < *tc.* sъčmá].

şădę̣ri, *a ședea; a așeza;* — *ind. pr.* şọd, *(H.)* şet, şes; *3 sg.* şadi 40^{2}, $64^{20.32.39}$; şẹdi 19^{2}; *3 pl.* şọd 40^{4}, 41^{1}; şọt $64^{10.25}$; — *impf. 3 sg.* şădẹ 47^{4}; *3 pl.* şădẹu 5^{2}; — *pf. 1 pl.* şăzum 28^{19}; *pf. cp. 3 pl.* şăzut-au 21^{2}; — *sbj. pr. 3 sg.* si şadă $64^{12.16}$; *1 pl.* si şădem 45^{4}, 51^{11}.

şaşíă, *îmbrăcăminte femeiască;* — *art.* şaşia 1^{8} [*comp. bg.* < *tc.* šegan].

şaic, *șaiac, aba:* 1^{8} $3^{4.8.10.11}$, 4^{4}; — *pl.* şaiți 1^{5}, 3^{11}; şaică 3^{2}; şaicu $4^{1.3}$ [*bg.* < *tc.* šaják].

şaisprăți, *șaisprezece.*

şaizọt, *șaizeci:* 2^{5}; şazọt 52^{2}.

şămíă, şămiă 19^{10}, *batistă, basma de legat la cap, broboadă cu care se îmbrobodesc fetele;* şamia 1^{9}, $4^{1.5}$; *pl.* şămii 19^{8} [*bg.* šamija < *tc.*].

şamidoil', *v.* şimidoil'.

şandán, *sfeșnic* [*bg.* < *tc.*].

şapcă, *șapcă;*—*art.* şapca 53^{18} [*bg.* šapka].

şăpră'tcă *(Lm. Oș.), năpîrcă; femeie răutăcioasă;* — *pl.* şăprătk'i 34 [şarpi + năprătcă].

şapşál, *prost:* 73^{5}; *voc.* şapşalule 73^{5} [*bg.* < *tc.* šapšalá].

şapti, *șapte:* 1^{2}, 7^{5}, 10^{4}, 35; — şaptli 12^{3}.

şaptisprăți, *șaptesprezece.*

şaptizọt, *șaptezeci:* 52^{5}.

şará *(Lm. Oș.), must; cf.* şirá.

şărămint, *ornamentație;* —*art.* şărămintu 4^{8} [şarọri].

şărătură, *(un fel de) broderie;* —*pl.* şărătur 4^{3} [şarọri].

şare, *alb cu negru (despre cai).*

şarcă, *nume de căței* [*bg.* šarko].

şarlagán, şarlán (Nọnti), *uleiu* [*bg.* šarlagan < *tc.*].

şarọri, *a broda;* —*ind. pr.* şaros [*bg.* šarja].

şarọt, *brodat, pestrit, bălțat;* —*f.* şarọtă 53^{11}; *pl.* şarọți.

şarọtă, *oaie cu lînă amestecată (alb cu negru).*

şarpi, *șarpe:* 8^{2}, 31^{7}; şarpili 34;—*pl.* şọrp 28^{15}, 34, 54; *(H.)* şerp.

şărvétă, *batistă;* şirvetă $64^{18.25.27}$; — *art.* şirveta $64^{5.7}$.

şasi, *șase:* 7^{5}. 10^{10}, 64^{3}; ţinţ şasi meş 19^{9}; şasi săptămọ́ 62^{5}; şasil' 28^{21}; şasili 12^{3}.

şătăiri [1], *a se căca;* — *impers.* şătăjá-ti 26^{5} [şătăiri[2]].

şătăiri [2], *a (se) plimba;*—*ind. pr.* mi şătăies;—*3 sg.* şătăiaşti 62^{4}, 64^{16};—*3 pl.* şătăes 62^{4} [*bg.* šetam].

şătăitórnic, *privată* [şătăiri[1]].

şaţi, *așa:* 28^{23} [şa].

şauă, *șea;* şaua di izmẹni, *betelia de la izmene prin care trece brăcinarul:* 3^{3}; —*pl.* şọur *(Lm.).*

şazọt, *șaizeci:* 52^{2}.

şcurt, şcurtă, *scurteică;* —*art.* şcurtu $4^{1.4}$.

şei, *lucru;*—*art.* şeiu 22^{5} [*tc.* šej].

şi, *și:* $1^{1.2.5.6.7.8}$....; şi-ş $1^{8.9}$; şi-l' 10^{4}; ş-u 73^{3}.

şic, *găitan de argint sau de aur:* 64^{8} [*bg.* < *tc.* šik].

şicá, *v.* şacá.

şicăğíă, *v.* şacăğoiă.

şik'er, *zahăr:* 6^{2}, 63^{4}, $64^{8.25.26}$; — *art.* şik'eru $64^{9.27}$ [*bg.* šiker < *tc.*].

şilă, *sulă, unealtă a argintarului* [*bg.* šilo].

şimíă, *v.* şamiă.

şimidóil' 25^{10}, şimidoulj, *amîndoi, amîndouă;* şamidoil' *(H.).*

şirá, *must; cf.* şará [*bg.* < *tc.* širá].

şirét, *șiret, viclean.*

şirịtlọ'c, *vicleniе, șiretlic.*

şirvetă, *v.* şărvetă.

şiş, *sticlă:* 11^{2};—*pl.* şişur 11^{2} [*bg.* šišé < *tc.*].

şişăreă *(Oș. Lm.), păstaie; (la Nănte) ardeiu;* — *pl.* şişọrţ; *(H.)* şişărţ [*bg.* šišarka].

şiştác, *ban străin (neturcesc) de 5—30 piaștri* [*bg.* šestak].

şl'úpcă, *coajе (de ou, de struguri, etc.);* şl'upcă di uuă, *struguri storși de zeamă;* — *pl.* şl'upk'i [*bg.* šljupka].

Şopătu-la-per, *numele unei cișmele din Liumnița:* $52^{3.4}$.

şọr, *șir; (H.)* şăr;—*pl.* şọrur.

şọric, *șoarece:* 30^{5}; şọricu $30^{6.7.8}$; — coda-şọriculuj, *coada șoricelului (o plantă);* — *voc.* şọriculj 30^{7};— *pl.* şọriţ 66^{5}.

şpirt, *spirt; chibrit* [*bg.* špirt].

ştărbă *(Ln.)* = ştrăbă.

ştarj *(Lm.), atare.*

ştẹrdzirj, *a șterge;*—*ind. pr.* şterg, şterdz, ştẹrdzi; *(H.)* stergu, şterdzi, ştẹrdzi.

ştẹrnirj, *a așterne;*—*ind. pr.* şstern; — *pf.* ştirnuj; *3 sg.* ştirnu 38^{16};—*part.* ştirnut 66^{1}.

ştẹvi, *plantă cu frunza lată, ștevie;* — *pl.* ştef *(Lm.)* [*bg.* števa].

ştipcă, *un fel de clește făcut de ciobani dintr'un bețișor crăpat la un capăt, și cu care scot viermii la oi; viermar:* 6^{1}; ştipca 4^{3}, *un fel de broderie* [*bg.* štipka].

ştipcarj, *a pișca, a ciupi;*—*ind. pr.* ştipcum *(Ln.),* ştipcu *(Lm. H.),* ştipcăm *(Oș.),* ştipcu, ştipţi *(H.)* [*bg.* štipam].

ştir, *știr* [*bg.*].

ştírăvă, *oaie stearpă, care nu fată de loc; femeie stearpă* [*bg.* štira].

ştirj, *a ști;* — *ind. pr* ştiu, ştii, ştiă 19^{2}, 47^{1}; *3 pl.* ştiu $2^{6.8}$, ştiă 52^{2};— *impf. 1 sg.* ştijam 6^{5}, *3. sg.* ştija 5^{1}, 23^{1}; *1. pl.* ştijam 6^{5}; *3 pl.* ştijau 38^{17};—*pf.* am ştiută *(H.);*—*sbj. pr. 2 sg.* să-u ştii 26^{5};*3 sg.* si ştiă 64^{14}.

ştirnămint, *așternut;* — ştirnumintu *(H).*

ştirnătură, *așternere.*

ştirnút, *așternut.*

ştitarj, *a aștepta;* — *ind. pr.* ştet 37^{4};—*(H.)* ştepiu, ştepţi, ştẹptă, ştităm...; *1 pl.* ştitọm 40^{1};—*pf. 3 sg.* ştitọ 68^{6}; *3 pl.* ştitară 28^{4}, 29^{5}; *imper. 2 sg.* ştẹtă 51^{21}, 66^{2}.

ştitătór, *așteptător.*

ştiút, *cu minte, învățat.*

ştrăbă *(Oș.),* ştărbă *(Ln.), oaie știrbă* [*bg.* štrb].

Străbu, *npr. geogr.* 44[2].
străc *(Oş. H.)*, strọc *(Lm.)*, *barză* [*bg.* štъrk].
strecl'ă, *strechie.*
strjelari, *a strechia:* strẹcl'ă bou.
strigọńă, *stiriqoaie.*
strọc, *v.* străc.
stucniri *(Lm.)*, *a cufunda, a (se) afunda (in noroiu);— ind. pr.* stucnes [*bg.* štuknah <štukvam].
stur, sturéc, *greiere* [*bg.* šturec].
şucẹri, *a răsuci, a invirti; a-şi sumete minecile;—ind. pr.* şucẹs [*bg.* šuca].
şumă, *frunze verzi; stejar* 59[2], 73[5]; — *pl.* şumi 73[3] [*bg.* šuma].
şusturẹti *(Lm.)*, *greier; v.* stur.
şut, *ciut, fără coarne* [*bg.* šut].
şutnírị, *a arunca;—ind. pr.* şutnes;—*pf. 3 sg.* şutni 47[10] [*bg.* šutnah < šutam].

T

Ta, *ta;* lạ ta casă 28[19]; tọu 26[5], 51[23]; *pl. m.* tọl'; ocl'il' tọl' 47[7]; ubrăzil' tol' 47[8].
tạcạráşcă, *mai adesea* tạcạraşili, *pl., titirez (la moară).*
tạcọm, *tacim; costum:* am dạrat un tạcọm dị rubị *(Lm.);— (H.)*, tăcîm; — *pl.* tạcọmur [*bg.* takъm< *tc.*].
tăcsíri, *a făgădui;—ind. pr.* tăcses [*bg.* taksuvam].
tăčuni, *tăciune:* 10[5.6]; tăčuniị 10[3];—*pl.* tăčuníl' 17[5], 64[33].
tạgạrčíe, tạgạrgíc, *traistă de piele în care ciobanii ţin pîinea, brinza, lingura şi o strachină de lemn* [*bg.* tagardžik< *tc.*].
tajfă, *ceată; familie:* 25[18];— *pl.* tọifurị 21[4], 52[2] [*bg.* tajfa < *tc.*].
taín, *porţiune, tain* [*bg.*< *tc.*].
tăíri, *a se ascunde;—ind. pr.* mị tăés [*bg.* tajá].
tạláz, *talaz, val;—pl.* tạlazur [*bg.* < *tc.*].
tạlčíri, *v.* tălčọri.
tălčitură, *omor;—pl.* tălčitur 23[2].
tălčọri, tạlčíri 73[2], *a omori (în bătăi);—ind. pr.* tălčọs; *3 sg.* talčọs 10[6], 28[7]; tălčăşti 10[8.9]; — *impf. 3 sg.* tălča 27[5], tạlča 73[1];—*pf. 3 sg.*mị tălčọ 6[4]; tălčọ 10[10], 15[3], 28[1], 37[1];—*m. m. c. pf. 3 sg.* vẹa tălčit 72[3]; – *sbj. pr. 2 sg.* s'lạ tălčọs 30[6]; *3 sg.* s'mị tălčască 27[6], s'lạ tălčască 10[9], 37[1], si-u tălčască 37[2], s-tị tălčẹscă 27[4], să tị tălčẹscă 30[6]; *3 pl.* s'lạ tălčẹscă 28[5]; –*part.* tălčit 72[3], tạlčọt 62[2] [*bg.* tlăča].
tăligă *(Lm. L. H.)*, *trăsură pe arcuri; — art.* tăliga 8[6]; — *pl.* tălis *(Lm.)*, tăliz *(L.)* [*bg.* taliga < *tc.*].
tạl'arị [1], *a tăia;—ind. pr.* tal'; *3 pl.* tal'ạ 7[1]; *pf. 3 sg.* tălọ' 25[15], tạlọ' 22[3], 25[2], 27[5], 30[8], 38[12]; *3 pl.* tạl'ară 13[2], 25[1.3.14];—*sbj. pr. 2 sg.* s-lạ tạl' pinu 30[8]; *3 sg.* să-u tal'ạ 25[13], s'lạ tal'ạ 38[11], s-tị tal'ạ 30[2], z'vạ tal'ạ 34;— *part.* tạl'at 37[1], tạl'ată 25[13].
tạl'arị [2], *tăiere;* tạl'arẹ 25[14], tăl'arẹ 28[22].
tạl'ạtór, *tăiş.*
tạl'ạtós, *tăios, ascuţit.*
tạl'ạtúră, *tăietură.*
tạmạk'ạrlọe, *lăcomie* [*bg.* tamahkjar].
tạmán, *tocmai:* 26[5], 38[9], 64[7] [*bg.*< *tc.*].
tạmbúră, *un fel de mandolină, cu două sau patru coarde* [*bg.*< *tc.*].
tạmọńă, tămăńă (*şi* tămọńă *H.*), *tămîie.*
tămpạnár, *toboşar* [*bg.* tъmpanarъ].
tănguiri, *a se văeta, a se tîngui; —ind. pr.* mị tăngues [*bg.* tъnguvam].
tăntu *(Ţîrnareca)*, *atît* [*cf.* atănt: *Ţîrnareca — Serbia*].
tạpạnğiịa, tạpánğă, *trăgaciu (la puşcă):* 24[1.2] [*bg.*< *tc.*].
tạpólă *(L. C. Lm.)* 25[11.12.13.15], tăpolă 25[11.1] , *plop;* tạpola 25[13.14]; tupolă *(Oş.); pl.* tạpọlị [*bg.* topola].
tăpúc *(Lm.)*, tăpúză, *băţ ascuţit la vîrf pe care-l poartă băieţii cînd merg cu colinda* [*bg.*< *tc.* topuz].
tăpúgă, *buzdugan; cf.* tăpúc.
tăpúză *v.* tăpúc.
tar, *povară:* 32[1.2]; un tar dị sicară 38[2];—*pl.* tară; ţinzọţ dị tară dị lẹmnị 7[2] [*bg.* továr].
tărcól, trăcól *(Oş. L.)*, *cerc* [*bg.* tъrkaló].
tărčọri, *a-i părea; a socoti;— ind. pr.* tărčọs; *3 sg.* tărčăşti 51[21]; *pf. 3 sg.* tărčọ 38[10];—*impf. 3 pl.* tărčaụ 25[4] [*bg.* tračim].
tarị [1], *atare, astfel;* tarị fičor 47[1]; la tarị cap, tarị căčuụă 66[4]; aliz tarị 22[5], *întocmai, la fel;*—*pl.* tọr 25[20], 68[3.4]; tọr dascạl' 6[5]; jundị arị emo tọr ọmiń? 23[4]; tọr luerị 37[2].
tarị [2], *tare; foarte.*
tărîşţi *(H)*, *locul unde zac oile şi caprele, tîrlă;* tărăşti 70, tărîşti 73[5.6]; tărîşte 73[3] [*bg.* torište].
tărọri, *a tiri; a pisa;— ind. pr.* tărọs.
tărpíri, *a se chinui;—sbj. 3 sg.* sị tărpẹască 73[4] [*bg.* trepam].
si-ń tărtăjască 50[2]?
tată, *tată:* 25[1], 29[1], 47[1], 64[3.5]; tati 6[1.3.4.7], 10[4], 25[5]; tat(ă)-tu, tat(ă)-su; tată-su 5[2], 19[2.3], 25[1.4]; tat'su 64[3.7.9]; tată-ńu 37[3];—*pl.* tạtọń; tătọń 64[42]; tạtọńil' 7[1], 64[24]; tătọńil' 38[17].
tátcă, *tătuc* [*bg.* tatko].
tătún, *tutun;— art.* tătunu 52[5].
tạţeri, *a tăcea;—ind. pr.* tac; —*sbj pr. 3 pl.* să tacă 10[9].
tăún, *tăun;—pl.* tăuń; tăuńil' 61.
tăvălíri, *a tăvăli, a murdări, a minji;—ind. pr.* tăvăles.
tạván, *tavan;—pl.* tạvanur.
tel' [1] *(Lm.)*, *tei.*
tel' [2], *coardă; fir de aur sau de argint:* 3[7], 4[3.4]; *fir telegrafic* [*bg.* < *tc.* tel].

ténğiri, *tingire; pl.* tenğir. [*bg.* tendžera < *tc.*].
teslă, *teslă;—art.* tesla 7[1].
tetă, *mătuşe;* tetă 29[2]: tetă-sa 68[1-2]; – *voc.* teti 68[1] [*bg.* teta].
tétivă, *coardă* [*bg.* tetivá].
tézghiri, *targă* [*bg.* < *tc.* tezgere].
tęcă, *teacă;* — *pl.* tęţi *(L.)*, tęk'i *(H. Oş. Lm.)*.
tętă *v.* tetă.
ti, *v.* tu.
tibişír, *cretă* [*bg.* tebešir < *tc.*].
ticlă *(L. Lm. H.)*, *tivgă;* ună ticlă di apu; *dovleac* [*bg.* tikva].
tiesirát, *nenorocire:* 31[2] [*bg.* taksirát < *tc.*].
ticúşă *(Lm.)*, *plăcintă făcută din ouă şi lapte:* 55.
tieva-lupului *(H.)*, *o plantă.*
tigáńă *(Ln. Lm.)*, *tigaie;* — *pl.* tigoń [*bg.* tigan < *gr.*].
tiligraf, *telegraf, depeşe.*
til'ál, *pristav* [*bg.* < *tc.* telal].
timbă, *dosul capului mai sus de ceafă* [*comp. bg.* teme].
timél'ă, *temelie, temeiu* [*bg.* temel].
timinúşcă, *micşunea* [*bg.* temjanužka].
timiru 64[3], *tipărit greşit pentru* tiniru.
timniţă *(Lm.)*, *loc întunecos, beznă* [*bg.* temnica].
Timoc *npr. geogr.* 52[6].
timp, *timp, vreme:* 40[5], 42[1]; din timp *(L. Lm.)*, *la anul, anul viitor;* — *pl.* timpur.
timpurívă *(Ln.)*, timpurivă *(Oş.)*, *oaie care fată de timpuriu (între 1 şi 15 lanuare).*
tindecl'ă *(Oş.)*, *mai des* tindecl'i *(Oş. H.)*, *tindeche.*
tindiri, *a întinde;—ind. pr.* tind, tindz, tindi; *(Lm.)* tint, tinţ, tindi; *(H.)* tindu, tindzî, tindi; *pf.* tinş; *3 sg.* tinsi; 38[15]; — *part.* tins.
tini, *tine:* 8[6], 28[6-11], 30[1].
tinik'iá, *tinichea* [*bg.* tenekija < *tc.*].
tinik'iğiá, *tinichigiu* [*bg.* tenekedžija < *tc.*].
tinir, *tinăr:* 3[5], 64[22-26-28]; tiniru 64[1-3-4-8]; — *f.* tinira 64[1]; tinirlui 64[1-4-5-33]; *pl.* tiniril' ομiń 3[9], 36, 64[9-31]; tinirilor 64[27].
tinir-žuni, *mire.*
tipiłoe, *podoabă de aur sau de argint pe care o poartă femeile în păr:* 4[5] [*bg.* tepelik].
tipsiă, *v.* tiptiă.
tiptil', *deghizat* [*bg.* < *tc.* teptil].
tiptiă, tipsiă, *tipsie;* — *pl.* tipsiili 63[7], 64[34] [*bg.* tepsija < *tc.*].
tirzíţă, *croitor:* tirzia 4[5]; — *pl.* tirziil' 3[11] [*bg.* terezija].
tisă *(Lm.)*, *brad* [*bg.* tis].
tislim, *mă predau* 63[4] [*bg.* < *tc.* teslim].
tjucăiri, *v.* tufcăiri.
tivik'él', *în zadar* [*bg.* < *tc.* tevekel].
tiviri, *a tivi;* — *ind. pr.* tives; *part.* tivită 4[1].
tocmă, *logodnă:* marę tocmă 19[9-11] [*bg* tokma].
tocmą, *tocmai* [*bg.* tokmo].
Todur, *Teodor.*
top *(Lm.)*, *tun:* — *pl.* topur [*bg.* topъ].

topcă, *bulgăre (de zăpadă), boţ, minge;* — *pl.* topk'i *(H.)* [*bg.* topka].
torbă, *torbă;* — *pl.* torbi.
tort, *tort, firul răsucit în două:* 3[5-6-7], 59[2].
tot, *tot:* 1[6-10], 8[1], 18[6], 64[40]; *f.* totă 2[7]; totă jarna 1[5]; totă L'umniţa 1[6]; totă Makedonia 2[7]; totă noptę 7[2-3]; totă zuua 8[1], totă zuua 69[3], 73[4]; — *pl.* toţ 1[5-9], 2[1-2-7], 5[2]; — *f.* toti 1[5-5-8], 2[2], 4[5], 6[8], 7[2], 9[1]; toti tęşti 1[8]; — tot ţi, *tot ce:* 1[10]; — tot ziţi, *fără întrerupere, neîncetat:* 72[3]; tot ziţea 72[5]; tut lagă, *tot aleargă:* 69[2]; tut mul'er 39[1].
tomnă, *toamnă.*
tomnata, *adv. toamna:* 1[6].
tompănă *(L. Lm.)*, *tobă:* 64[6]; — *pl.* tompăń, tompăńlj 64[3]; *(H.)* tămpănă şi topănă [tîmpină].
tongă *(Lm. O.)*, tîngă *(H.)*, *jale, dor; greaţă* [*bg.* тъga].
torlă, *tîrlă* 10[3] [*bg.* търlo].
torţă *(Lm.)*, *tărîţe; cf.* trăţi.
torţiri, *a toarce;* — *ind. pr.* tore; – *3 pl.* tore 1[7]; *pf.* torş; *3 sg.* torsi 14[1]; — *part.* tors.
tou, *v.* ta.
trăbăşonă *(C.)*, trubuşină *(H.)*, *burtă* [*bg.* тъrbuhъ]; *cf.* trubuşonă.
trăcól, *cerc; cf.* tărcól.
trăculát, *rotund.*
trăculíri, *a se tăvăli; a se rostogoli;* — *ind. pr.* trăcules; *impf. 3 sg.* si trăculę 38[8]; *sbj. 3 sg.* si si trăculęscă 38[8] [*bg.* tărkaljam].
trăgniri, *a retrage;* — *ind. pr.* trăgnes; mi trăgnes, *mă abat* [*bg.* trъgvam].
trăirari, *a treiera;* — *ind. pr.* trăjér *(H.)*, trăir *(L.)*, trighiăr *(Oş.)*, trighirăm *(H.); impf. 1 pl.* trăjrom 40[1].
trăiri, *a răbda;* — *ind. pr.* trăes; — *sbj. pr. 1 sg.* să trăes 25[9]; *3 sg.* să trăjască 25[1] [*bg.* traja].
trăjstur (un ~), *traistă lungă fără baieră în care se duce măcinişul la moară:* un ~ di gh'ipt, di făină.
tramă, *bătătură.*
trămpíri, *a face schimb;* — *ind. pr.* trămpés [*bg.* trampja].
tranã, *trahana:* 64[1-12-17] [*bg.* < *tc.* trahaná].
tranárcă, *femeie care face trahanaua;* baba trănarca 64[43].
trăndáfil', *trandafir:* 25[20]; – *pl.* trăndafil'il' 25[21] [*bg.* trandafil].
trăntiri, *a trînti;* — *ind. pr.* trăntes; trăntę-lą *(Lm); pf.* viţolu şi trănti mort 38[10] [*bg.* trъtja].
trăóń *(Lm. H.)*, *fereastră;* — *pl. (H.)* trăońă [*bg.* trionъ].
trap, *pîriu care seacă uneori vara; groapă:* 38[12-13] [*bg.* trap].
trapéznic, *faţă de masă* [*bg.*].
trapnă *(Lm.)*, *perucă pe care o purtau odinioară femeile bătrîne.*
trăscă, *trestie;* — *pl.* trăsk'i; — *(Lm.)* trosecă; *pl.* trosk'i [*bg.* trъstka].
trăsniri, *v.* trisniri.

trăsnitură, *v.* trisnitură.
trăți, *tărițe; cf.* ṭorță [*bg.* trici].
trăzîri [1], *a trage; a cîntări:* trazi-la țista sac să vez cți ok'i-i *(L.);* — *ind. pr.* trag; *(Lm.)* trac, tras, trazi; *2 sg.* traz 45^{1}, 51^{3}; tras 66^{5}; *3 sg.* trazi 8^{5}, 27^{9}, 37^{1}, $51^{6\text{-}13}$; *3 pl.* trac 64^{13}; — *pf.* traș; *3 sg.* trasi 47^{9}, 68^{6}; *3 pl.* trasîră $25^{7\text{-}10}$, 38^{10}; — *viit. 1 3 sg.* si tragă 42^{2}; — *sbj. pr. 3 pl.* s'lą tragă 38^{12}; — *perf.* tras.
trăzîri, *tragere;* — *art.* trazîrę 27^{9}.
trei, *trei:* 4^{4}, 5^{23}, 6^{7}, 7^{3}, $9^{3\text{-}4}$; doų trei (or) 1^{6}, 3^{4}; di trei or 5^{2}; doų trei fęți 9^{1}; doų trei zoli 23^{3}; doų trei saati 41^{1}; treili 12^{2}, 62^{2}; treili or 64^{41}.
treișprăți, *treisprezece.*
treizoț, *treizeci:* 1^{6}.
tremur, *cutremur.*
tręm *(Lm.), partea casei de la intrare:* 64^{28} (*ar.* hălați). [*bg.* trĕm].
tręțîri, *a trece;* — *ind. pr.* trec, treț, tręți 1^{1}, 3^{3}, 18^{3}, 52^{3}, 58, 63^{1}; *1 pl.* trețim 44^{1}; *3 pl.* trec 8^{5}, $10^{1\text{-}2\text{-}3}$; — *impf.* triță 23^{1}; — *pf.* tricuj 58, tricuș $28^{12\text{-}15}$, tricu 28^{10}, 53^{18}; *1 pl.* tricum 10^{5}; *3 pl.* tricară 25^{8}, 47^{2}; — *sbj. pr.* să trec 28^{2}; să treț 1^{5}; *3 sg.* să trecă 25^{7}; — *inf.* (di) trețirę 9^{4}, 10^{1}; — *part.* tricut.
tręzą, *adv. a treia zi.*
trîbuîri, *a trebui;* — *ind. pr.* trîbues; trîbuiești 8^{5}, 64^{5}; *cf.* trubuîri.
trimętîri, *a trimite;* — *ind. pr.* trimet; *3 sg.* trimęți $19^{1\text{-}6\text{-}7\text{-}8\text{-}9\text{-}11}$; *1 pl.* trimętim 64; *3 pl.* trimet 1^{9}, 19^{9}; — *impf. 1 sg.* trimitęm 20^{1}; *pf.* trimeș; *3 sg.* trimęsi 6^{8}, 38^{2}, 47^{8}, 72^{1}; *3 pl.* trimęsîră 21^{2}; — *sbj. pr. 3 pl.* s'mį trimętă 6^{1}.
trimîzori *(Oș. L. Lm.), a moțăi, a ațipi;* — *ind. pr.* trimîzos [*comp. bg.* drĕmĕž].
trîmurari, *a tremura;* — *ind. pr.* tremur; tremură toată snaga mę 37^{4}; — *impf. 3 sg.* si trimura 37^{4}.
tripniri, *(H.), a mîji, a clipi;* — *ind. pr.* tripnes [*bg.* trepnah < trepkam].
trisniri, trăsniri *(Lm.), a trăsni;* — *ind. pr.* trisnești 8^{6} [*bg.* trĕsna].
trisnitúră, trăsnitură *(Lm.), trăsnet.*
triușă, *partea curții din fața casei; aria din curte:* 1^{4}, 7^{4}, 28^{5}, 31^{9}, 39^{1}, 40^{1}; *art.* triușa 1^{3}, $64^{13\text{-}14}$ [uș̆ă].
tróscut *(Lm.), troscot* [*bg.* troskot].
trǫnt(ă), *leneș, trîndav* [*bg.* trănt].
trǫscă, *v.* trăscă.
trubuîri, *a trebui;* — *ind. pr.* trubues; trubuiești 10^{4}, trubușești 10^{9}; *cf.* trîbuîri [*bg.* trĕbvam].
trubușínă *(H.),* trubașonă, *v.* trăbășonă.
truculáș *(Lm.), roată* [tărcol].
trudîri, *a se trudi;* — *ind. pr.* mį trudes; — *impf. 3 sg.* si trudę 38^{5}.

trup, *trup, trunchiu;* — *pl.* trupur.
tu, *tu:* 1^{10}, 25^{11}, 26^{4}, $27^{2\text{-}3\text{-}5}$; —ți, *te:* $8^{1\text{-}2\text{-}3}$; 28^{5}; ți spurcă $8^{3\text{-}4}$; s-ți tal'ą 30^{2}; s-ți bę 30^{4}.
tuc, *osîndă de porc topită (netopită se zice* untură) [*bg.*].
tucálă, tucálniță *(Lm.), toacă (la biserică);* — tucála 9^{1}.
tucari, *a toca (la biserică);* — *ind. pr.* toc; *3 sg.* tocă 51^{16}.
tucmiri [1], *a (se) logodi; a potrivi; a asemăna;* — *ind pr.* tucmes; — *impf. 3 pl.* si tucmeu 19^{8}; — *sbj. pr. 3 sg.* s'lą tucmească 19^{1}; — *part. f. pl.* tucmiti 3^{5} [*bg.* tъkmja].
tucmiri [2], *logodire; logodnă;* — *art.* tucmirę 19, $19^{1\text{-}5}$, $64^{26\text{-}27}$.
tucu, *dară, deși; ci:* 1^{7}, 2^{2}, 4^{3}, 7^{5}, 10^{4}, $18^{1\text{-}2\text{-}6}$ [*bg.* tukú].
tuč, *aramă* [*bg.* < *tc.*]
tučǫlă, *tocilă* [*bg.* točilo].
tučǫri[1], *a da la tocilă, a ascuți;* — *ind. pr.* tučǫs; — *sbj. pr. 1 sg.* si-ų tučǫs 47^{8}; *3 sg.* si-ų tučască 47^{8} [*bg.* toča „*a ascuți*"].
tučǫri[2], *a pritoci, a turna vinul din cadă în butoiu;* — *ind. pr.* tučǫs [tučǫri[1]].
tufcă, *tufă, buchet; moț:* 3^{5}; — *pl.* tufț.
tufçe, *pușcă:* 10^{7}, 37^{1}, 64^{42}; — *art.* tufçecu $10^{7\text{-}8}$, 37^{1}, 64^{28}; *pl.* tufți $24^{1\text{-}2}$; tufțili 21^{4}, 24^{3}; tufță 64^{22} [*bg.* < *tc.* tufék].
tufecčoiă *(Lm.). armurier.*
tufnát, *tufos, des.*
tuğarlǫe, tuğurlǫe *(Lm.), negoț* [*bg.* < *tc.* tudžarlък].
tuiág, tuiágă, *toiag, băț;* — *pl.* tuiez; — *(H.)* tuiagă, *pl.* tuiă's; — *(Lm.)* tuiák, *pl.* tuiază; — tuiagă 66^{5}; tuiaga 6^{5}, 51^{10}; tuiagu 38^{10} [*bg.* tojaga < *tc.*]
tulbén, *tulpan;* — *pl.* tulbęnj, tulbénur [*bg.* tjulben < *tc.*].
tuléiçă, *instrument de fier care se pune lo bățul de imboldit și servește a curăța plugul de buruienile ce se acață de el* [*bg.* tulejka].
tuliri, *a sta la pîndă, a se pitula;* — *ind. pr.* mį tules [*bg.* tulja].
tumbă, *măgură* [*lat.; comp. și bg.* tumba].
tumbárcă *(Lm.), măgurice;* — *pl. (H.)* tumbărți [tumbă].
tumnatic, *tomnatic:* caș tumnatic *(Lm.);* brǫnză tumnatică; męri tumnatiți, pęri tumnatiți.
tunari, *a tuna;* — *ind. pr.* tună 8^{6}; *impf.* tuna 20^{2}.
tunătură, *tunet.*
tundîri, *a tunde;* — *ind. pr.* tund; — *(H.)* tundu, tundzî, tundi; — *(H.)* tunt, tunț, tundi; — *pf.* tunș; *part.* tuns; tunș 1^{9}.
tunit *(L.),* túnăt *(L.),* túnut *(Oș. H.), tunet.*
tuns, *v.* tundîri.
túnțe, *atunci:* $2^{1\text{-}2}$, 6^{5}, 7^{4}, 10^{1}, 10^{9}, 13^{2}.
tupîri, *a topi;* — *ind. pr.* tupes.
tupniri, *a muia;* — *ind. pr.* tupnes [*bg.* topja].
tupólă, *v.* tăpolă.
turbari *(C.), a turba;* — *ind. pr.* turb; *cf.* anturbari.
Ture, *Turc:* 2^{6}, 21^{2}, 37^{2}, 38^{9};

— tureu 31^{12}, $37^{2\text{-}4}$, 38^{9}; tureului 38^{11}; — a la turea 64^{8}, *în felul turcilor;* — *pl.* turĭ $2^{4\text{-}8}$, 33^{1}; turţil' 2^{8}.

turelŏeu, *turcime* 8^{3}.

turirĭ, *a arunca; a vărsa; a turna;* — *ind. pr.* tures; *2 sg.* tureş 11^{2}; *3 sg.* tureştĭ 8^{5}, 9^{3}, 10^{6}, 32^{2}, 63^{5}; *3 pl.* tures 9^{3}, $63^{5\text{-}18}$; şĭ tures 64^{22}; — *impf. 3 sg.* tureа 73^{1}; *3 pl.* şĭ tureu sorţ ŏmińil' 20^{1}; — *pf. 3 sg.* turi 47^{10}; *3 pl.* turiră $25^{7\text{-}8}$; — *sbj. pr. 3 sg.* să tureşcă 19^{1}, 27^{1}, 29^{6}; s'lă tureşcă 37^{4}; s'l'ă tureşcă 64^{23}; — *imper. 2 sg.* turĕ 45^{1}; tureá 66^{2} [*bg.* turjam].

turlĭă, *fel:* 51^{17}, 61; lantă turlĭă, *altfel:* — *pl.* turlĭĭ; dĭ mulţĭ turlĭĭ 4^{3}, lanţĭ turlĭĭ 4^{3}, turlĭĭ dĭ ŏontiţă 52^{4}, turlĭĭ turlĭĭ 64^{11}, tŏţĭ turliilĭ dĭ măncătur 25^{4}, 40^{1} [*tc.* turli].

turnarĭ [1], *a se întoarce; a abate;* — *ind. pr.* torn; — *(H.)* tornu, torú; *3 sg.* tŏrnă apu 38^{14}; *3 pl.* şĭ tŏrnă 7^{4}; *pf. 3 sg.* şĭ turnŏ $38^{2\text{-}3\text{-}5\text{-}16}$; *3 pl.* şĭ turnară 25^{3}, 28^{18}; — *impf. 3 pl.* şĭ turnaŭ 20^{2}, 23^{3}; — *sbj. pr. 3 sg.* şĭ tŏrnă 38^{2}; *1 pl.* s'nă turnŏm 28^{18}; *3 pl.* să şĭ tŏrnă 28^{16}, z'vă şĭ tŏrnă 19^{12}.

turnari [2], *întoarcere;* — *art.* turnarę 24^{1}.

turnătură, *broderie pe mîneca cămeşii şi la marginile de jos ale cămeşii:* 4^{1}; — *art.* turnătura 4^{1}.

turtă, *turtă;* turtă gărnaţă 6^{2}; ună turtă 19^{3}, 40^{4}, 62^{2}; — *art.* turta: turta gărnaţă 6^{2}, cu turta prĭ cap 62^{4}.

túrtură *(L.). turturea;* — túrturĭ *(Oş.)*, túrtără *(H.)*, tărtúră *(Lm., Liv.).*

turţése, *turcesc:* 2^{1}, 37^{2}, 38^{14}.

turţeştĭ, *turceşte:* 2^{8}; prĭ turţeştĭ 2^{3}.

tusĭ, *tuse.*

tuşorĭ, *a tuşi;* — *ind. pr.* mĭ tuşos; şĭ tuşaştĭ, *refl. (Oş).*

tutk'ĭ, *ca şi cum.*

tutnirĭ, *a alerga;* — *ind. pr.* tutnés; — *pf. 3 sg.* şĭ tutnĭ $38^{10\text{-}16}$; *3 pl.* şĭ tutniră 38^{4}; — *imper.* tutnę'ţĭ mai curŏn [*bg.* tutna < tutam].

tuţĭ, *dumneata:* dĭ ţundĭ viń tuţĭ? [tu].

tuţnirĭ, *a se lovi cu capul (unul de altul);* — *ind. pr.* tuţnes.

T

Ţădilă, *sădilă:* 71 [*bg.* cĕdílo].

ţafárlăk'ĭ, *omuşor.*

ţăfúń, *scocul morii (peste care cade apa din scoc la moară; un cep pe care, dacă-l pune morarul, stă moara)* [*bg.* cifún].

ţălúf, *zuluf* [*bg.* culuf < *tc.*].

ţălufátă, *cu zulufi; nume dat unei capre cu zulufi pe la urechi.*

ţălúfnic *(H.), zuluf;* — *pl.* ţălufniţă.

ţăngărirĭ, *a suna (clopoţelul);* — *ind. pr.* ţăngăres.

Ţănţănár *(H.), Ţinţar, Aromîn* [*bg.* Cincinar].

Ţănţár *(Lm.), Ţinţar.*

ţap, *ţap jugănit.*

ţapă, *ţeapă; frigare;* — *pl.* ţapĭ 53^{10} [*vsl.* cĕpa].

ţăpári, *a ţipa; a sbiera;* — *ind. pr.* ţŏp, ţop, ţopă 7^{5}, ţăpom; — *(H.)* tăp şi ţop; *impf. 3 sg.* ţăpa $28^{17\text{-}18}$; — *pf. 3 sg.* ţăpă 73^{3}; — *sbj. pr. 3 sg.* să ţopă 27^{9}; şĭ lŏ şĭ-l' ţopă 38^{16}; *3 pl.* căţară să ţopă 28^{22}, 29^{6} [*comp. bg.* cápam].

ţăparĭ, *ţipare, sbierare;* — *art.* ţăparę 60.

ţăpăróg (ţăpăroagă), *berbec (capră) cu coarnele ridicate în sus ca ţepele.*

ţăpát *(C.), ţipăt.*

ţăpírĭ, *a goni;* — *ind. pr.* ţăpés; *3 pl.* şĭ ţăpes 18^{1}; — *pf. 3 pl.* mĭ ţăpiră 28^{23}.

ţăprún *(H.), corcoduş;* — ţăprúncă, *corcoduşe;* — *pl.* ţăprunk'ĭ.

ţară, *pămînt, ţărînă; ţară;* — *pl.* ţŏr.

ţărbugŏscă, *v.* sărbăgŏscă.

ţărţărcă, *pepene galben; cf.* ţiţarcă.

ţăsătúră *(L. H. O.), ţesătură.*

ţasĭrĭ, *a ţese;* — *ind. pr.* ţas, ţas, ţasĭ 4^{5}. şĭ ţasĭ 3^{2}; *1 pl.* ţásĭm; *2 pl.* ţasiţ, *3 pl.* ţas $1^{7\text{-}8}$, $3^{5\text{-}7\text{-}11}$; — *part.* ţasut 3^{8}, 4^{3}, ţasută 3^{3}, ţasuţĭ $3^{3\text{-}11}$.

ţăstu *(H.), v.* ţŏst.

ţavi *(f.), ţeavă.*

ţe, ţĭ, *ce;* ţe-l' 72^{4}; ţĭ $1^{9\text{-}10}$, 2^{6}, $5^{2\text{-}3}$, 6^{3}, $7^{3\text{-}5}$, 8; ţĭ-ŭ arĭ 1^{5}; ţĭ-l' 1^{10}; ţĭ-ĭ 18^{1}, 19^{3}; carnę ţĭ-ŭ duseş 25^{3}.

ţela, *acela, (a)cel; f.* ţę; *pl. m.* ţel'a, *f.* ţęlĭ; ţela 4^{3}, 5^{1}, 12^{4}; ţela saat 2^{3}. ţela vręcŏt 5^{3}, ţela cupilaş 19^{6}; ţela ţĭ 24^{3}; ţel'a dascăl' 5^{3}, ţel'a cŏţ-va 52^{2}, ţel'a ţi vin 19^{12}, ţel'a ţi şi turnaŭ 20^{2}; ţęlĭ 22^{2}, ţęlĭ spilĭ 25^{3}, ţęlĭ ŏsĭ 25^{19}, ţęlĭ ţĭ 6^{7}, 10^{9}, 19^{11}.

ţer, *cer.*

ţer, *cer, stejar.*

ţerb, *(Lm.)* ţerp, *cerb;* ţerb: $25^{9\text{-}10\text{-}18}$; — *art.* ţerbu 25^{10}, $11\text{-}13\text{-}14\text{-}16\text{-}17\text{-}18$.

ţere, *cerc, arc:* 31^{11}; — *pl.* ţerţă.

ţérĕue, *cerculeţ.*

ţę, *cea, acea, aceea;* ţę zuuă, *în acea zi:* 5^{2}; din ţę zuuă 6^{4}; din ţę casă 8^{5}; ąn zuuă ţęja 54; dĭ ţę, *de aceea:* 1^{9}, 8^{6}; dintru ţę, *de aceea:* 1^{9}, 10^{10}, 13^{2}.

ţepă, *ceapă;* — *pl.* ţępi.

ţę piĕcă, *cepşoară.*

ţernirĭ, *a cerne;* — *ind. pr.* ţern, ţern', ţernĭ; — *pf.* ţirnúĭ.

ţertă, *ceartă;* — *pl.* ţertur 23^{2}.

ţęsta, *aceastăi, aceasta;* ţęsta mală 2^{4}; ţęsta sęră 25^{2}; ţęstă mŏncă 28^{5}; ţęsta băroçă 25^{9}; ţęsta tăpolă 25^{11}; ţęcastă dimneaţă 73^{1}; ţęasta 72^{5}; ţęsta-ŭ frŏnsi ţerbu 25^{17}; *pl.* ţęştĭ $3^{7\text{-}11}$, 52^{3}.

ţĭ, *v.* ţe.

ţieorĭ, *greier;* — *pl.* ţicór [*lat. vulg.* cicala].

ţicut *(Oş. Lm.), ţipăt.*

Ţigán, *Ţigan.*

ţigár, *ţigară.*

ţiglăf *(Lm.), slab, pipernicit.* [*bg.* ciglav].
ţinã, *cinã:* 25[2.19], 68[1-2].
ţinari, *a cina;* — *ind. pr.* ţin, ţiń, ţinã; *3 pl.* ţinã 19[10].
ţinęri, *a ţinea, a cuprinde;* — *ind. pr.* ţọn 10[4], ţọń, ţọnj; *(H.)* ţîn, ţîń, ţînj, ţîném, ţinéţ, ţîn; — ţọnj 1[9], 51[1], 64[26]; *3 pl.* ţọn 2[5], 10[3]; — *impf. 3 sg.* si ţãnę 28[17]; — *sbj. pr. 3 sg.* să ţọnã 2[6], si-l' ţọnã 38[6], si-ụ ţọnã 64[8]; — *imper. 2 sg.* ţọnj 30[1].
ţinsprăţi, *(Oş.)* ţinspărţi, *cinci-sprezece.*
ţinţ, *cinci:* 1[1], 6[1], 10[10], 19[9], 38[17], 63[7]; patru ţinţ liri 5[1]; ţinţi-şasi 72[3-5]; patru ţinţi ser 73[3]; — (la) ţinţli, *a cincea oară:* 12[2].
ţinţigár *(Oş.), sticlete* [*bg.* cinceigár].
ţinzọţ, *cincizeci:* 7[2].
ţinzọţlę, *al cincizecilea.*
ţipă *(Lm.), şold:* 10[3] [*bg.* cipa].
ţirbọńă, *cerboaică.*
ţirc, *cearcăn.*
ţirecl'u *(H.), cerc de bute;* — *pl.* ţirecl'i [ţirc + *arom.* ţercl'u].
ţirẹri, *a cere, a dori;* — *ind. pr.* ţer 29[1-2]; *3 sg.* ţẹri 19[1-2]; 22[5], 47[5]; *1 pl.* ţirem 28[22]; *2 pl.* ţireţ 19[2]; *3 pl.* ţer 12[1], 13[3], 25[5]; — *impf. 3 sg.* ţirẹ 22[5], 28[11], 29[3-6], 38[3]; *3 pl.* ţirẹụ 10[5], 20[1], 21[4], 38[1-2]; — *pf. 3 sg.* ţiru 72[1]; *3 pl.* ţirură 6[8]; — *m. m. c. pf.* vẹ ţirut 47[10]; — *sbj. pr.* să lą-ụ ţẹră 19[3]; sa ną-ụ ţẹră 19[4]; *3 pl.* să ţẹră 25[1]; — *part.* ţirut 47[10], 64[4].
ţirnitură, *cernătură (criblure).*
ţirtari, *a certa;* — *ind. pr.* ţert; si ţertă cătuneńil' 31[3]; — *sbj. pr. 3 sg.* să nu-ụ ţertă 25[2]; si nu-ụ ţertă 36.
ţirtătór, *certător.*
ţista, *acest(a):* 1[1-2], 4[1], 6[6-7], 9[8]; — *f.* ţẹsta; *pl. m.* ţiştẹ 9[5], 23[1], 27[3], 28[17]; *pl. f.* ţẹşti 1[8], 3[1-11], 19[5], 28[20].
ţiştju-cari, *ori-care.*
ţitati, *cetate* 2[1]; — Vrăụ-dji-Ţitati *(loc. la H.).*
ţiţă *(L. H.), ţiţă;* — *art.* ţiţa 25[2-3]; *cf.* ţọţă.
ţiţărcă *(Lm. H.), pepene galben cu miros foarte plăcut; cf.* ţărţarcă.
ţiţari, *a suge ţiţă;* — *ind. pr.* ţiţ.
ţiva, *nimic:* 25[7], 28[23]; ţivà, *ceva;* — niţi-ţiva *(H.), nimic;* ni-ţiva, *nimic:* 14[3].
ţiva-godę *(Lm.), nimic:* 22[5], 54.
ţọglăv, ţọglăf, *lacom; căpcăun; om care în basme înghite cu lăcomie* [*bg.* coglávec < pesoglávec].
ţọst *(L. O. C. Lm.),* ţăstu *(H.), ţest; art.* ţọstu 18[5]; — *pl.* ţọstur, ţăstur.
ţọţă *(Oş. C. Lm.),* ţiţă *(L.H.), ţiţă;* — *pl.* ţọţi.
ţu, *iţi, ţi:* 28[19]; ţu-i, *ţi-e* 64[28].
ţucnírj, *a suge mult, a sorbi;* — *ind. pr.* ţucnes; ţista-i ţucnit unęc, *e beat* [*bg.* cukam].
ţuţul'că, *moţ* [*bg.* cuculka].

U

Ụ! *of!*
ụ, *v.* şụ.
ụá, *aici:* 3[6], 24[2], 25[9-16], 26[4], 28[5]; ielą-ụa *(Lm.), vino 'ncoace.*
ụája, *aici aproape.*
ụajă, *oaie* 73[1]; — *art.* ụaja 73[1-2-3-5-6].
ụáţi, *aici.*
úbạv 45[4], 47[1], úbăv 45[4], úbạf, *(H.)* úbăf, *frumos* [*bg.* hubav].
ubăvíl'ă, ubuvíl'ă *(H.), frumuseţe;* ubăvil'ą 52[4].
ubduvíţă *(L. O. H.), văduvă* [*bg.* vdovica].
ụbęlă, *obială făcută din şaiac ţesut rar şi cu care se înfăşoară iarna piciorul până aproape de genunchiu;* — *pl.* ụbel' 1[8], 3[6]; ụbel'lj 3[1-6] [*bg.* objalo].
ubidírj, *a căuta;* — *ind. pr.* ubides; mj ubides, *încerc; 3 sg.* ubides 40[5], ubidęşti 28[17], 37[1], 38[9]; *2 pl.* ţi ubidiţ? 24[1]; — *impf. 3 sg.* ubidę 28[18], 66[3]; — *pf. 2 sg.* ţi ubideş tu ụa? 26[4]; — *sbj. pr. 3 sg.* să-ụ ubidęscă 25[16], si ubidęscă 68[7]; *1 pl.* s'u ubidim 15[1], să-l' ubidim 28[18]; *3 pl.* să-l' ubidęscă 28[9]; — *imper. 2 pl.* ubidiţ-vą-lą 19[5] [*bg.* obida < obiždam].
ubląngu *(H.), (Liv.* ublîngu), *oblînc* [*bg.* oblâk].
ụbór, *ogradă; ocolul vitelor în timpul verii* [*bg.* obor].
ụbráz, *obraz:* 19[11]; ubras 64[9-18-22]; ubražil' 47[8-10] [*bg.* obraz].
ubuvíl'ă *(H.), v.* ubăvil'ă.
ud, *ud, udat;* — *pl.* uz *(H.).*
udájă, *odaie:* 25[6], 28[10-12-14]; udaja 25[4], 28[10-11-12]; — *pl.* udọj, *(H.)* udăj [*bg.* odaja].
udarj, *a uda;* — *ind. pr.* ud, uz, udă; *(H.)* mj ud, ţi uz; *3 pl.* udă 9[4], si udă 9[5], — *pf. 3 sg.* udọ 38[17].
udbiiri, *a înţerca;* — *ind. pr.* udbies [*bg.* otbija].
ugă'r *(H.), ogor;* — *pl.* ugă'r; *cf.* ugară [*bg.* úgar].
ugáră *(L. Lm.), ogor, ţarină:* 53[9]; — *pl.* ugọr; *cf.* ugă'r.
ụglindálă, *(H.)* ugl'ịdálă, *oglindă* [*bg.* ogledalo].
ụgnişţi, *vatră; groapa unde se fierbe laptele afară din stină;* - ụgnişţę 19[3] [*bg.* ognište].
úgol', *mereu* [*bg.* ogol].
ugudirj [1] *(L. Lm.), a nimeri, a lovi la ţintă; a ghici;* — *ind. pr.* ụgudes; — *imper. 2 sg.* ugudę 18[3] [*bg.* ụgaždam, *aor.* ugadih].
ugudirj[2], *potrivire:* 47[11].
uguliri, *a goli, a despuia;* — *ind. pr.* ugules [gol].
ụgác, *ogeac, coş* [*bg.* odžak].
uigún, *potrivit, nemerit:* 10[1] [*tc.*].
uínă *(Oş.), carne de oaie; cf.* uvinã.
ulíčcă *(Oş.), ulcică.*
ulm (Nọnţi), *ulm; cf.* ụolm.
uluştisirj, *a se îndeletnici;* — *ind. pr.* mj uluştises; si uluştisęşti 1[7].
uluvçică, *bufniţă, cucuvaie;* — *pl.* uluveiţ [*bg.* ulějka + kukuvějka].

ul'itarĭ *(necunoscut la H.), a uita;* — *ind. pr.* ul'it ; *sbj. pr. 2 sg.* să nu lą ul'iţ locu 26^{5}.
ul'udirĭ, *o strica, a prosti;* — *ind. pr.* ul'udes [lud].
umă, *humă, pămînt galben* [*bg.* huma].
Umă, *Huma:* 2^{4-6}; Uma 52^{1}.
umărătură *(H.), oboseală, osteneală.*
umărnínă, *(H.)* umurnínă, *zăduf.*
umąroľă, *(H.)* umăraľă, *oboseală, osteneală.*
umąrọrĭ [1], *a (se) obosi, a (se) osteni;* — *ind. pr.* mĭ umąrọs; *(H.)* mĭ umărăs; *1 pl.* umărọm 23^{4}; — *impf. 3 pl.* sĭ umărau 23^{4}; — *pf. 3 pl.* sĭ umărọră 25^{8}; — *part.* umărọt 28^{9} [*bg.* umorjavam].
umąrọrĭ [2], *oboseală.*
umbră, *umbră.*
umbrós, *umbros.*
Uminéţ, *locuitor din Huma;* Umineţil' 52^{6}.
umirirĭ, *a se împăca;* — *ind. pr.* mĭ umires [*bg.* umirjavam].
umiziri, *a semăna;* — *ind pr.* umizes; *3 sg.* umizęşti 52^{6} [*bg.* omjaz „*asemănare*"].
umurnínă *(H.)*, *v.* umărnínă.
umút, *nădejde;* — *art.* umutu 28^{10} [*tc.*].
un, *un;*ună, *o;* un dọu 1^{2}, 7^{1}, 26^{2}, un stąşion 1^{1}, un cătun 1^{1}, un muntĭ 1^{2}, un criştin 2^{7}; unu 2^{1}, 10^{3}, 12^{1}, 24^{1-2};ună pl'amniţă 1^{3},ună valĭ 1^{4}, unĭ lantă valĭ 1^{4}, unĭ gărdină 1^{4}, unĭ pară 1^{10}, unĭ ğamiă 2^{7}, unĭ tufcă 3^{5}, unĭ lăcă 3^{5}, unĭ mọnă 4^{1}, unĭ palmă 4^{1}, unĭ zuọă, *într'o zi:* 6^{2-4}; una 1^{4}, 24^{2}, 64^{26}, la una marzinĭ 3^{5-7}, una partĭ 27^{1}; ună eą, *îndată ce;* ună-ųară 51^{16}, unăọră 53^{15}; uńil', *unii:* 60; unlĭ 12^{2}.
ună-şi-ună, *îndată; (H),* unălańţi, *unul altuia.*
undĭ, *unde:* 60.
undzirĭ, *a tencui (cu var);* — *ind. pr.* ung; *(Lm.)* unc, unţ, undzĭ; *(H.)* ungu, unzĭ, unzĭ, unzem; — *pf. 3 pl.* unsĭră 25^{17}.
unęc. unęcă, *puţin;* unęc 25^{13-14}, 26^{1}, unce năut 25^{5}, unęcă apu 52^{3}; unęc căţĭ unęc, *puţin cîte puţin;* — *pl.* uneţ, unęţĭ [*comp. bg.* nĕkolko].
unę'ĕcut, *puţintel.*
ungl'ă, *unghie; ghiară;* — *pl.* ungl'ĭ 68^{4}.
unlúc, *ban de zece parale:* 37^{1} [*bg.* < *tc.* onluk].
unspręţi, *unsprezece.*
unt, *unt:* 21^{2}; *(H.)* untu.
untúră, *untură netopită; cf.* tuc.
unturós, *unturos.*
ųocl'u, *ochiu.*
ųocl'u-bouluĭ, *joc copilăresc.*
ųom, *om :* $51^{2-10-11-12-22}$, — ųomu 51^{1-21}; — *pl.* ųmiń.
ųopt, *opt.*
ųor, *horă* [*bg.* horo].
ųorb, *orb; (H.)* ųorbu *şi* orbu, ųarbă; ųorp 51^{11}.
ųordz, *orz; (H.)* ųordzu.
ųos *(H.) şi* os, *os;* — *pl.* ųasĭ *(H.).*
ųoų *(H.), ou:* 51^{14}; — *pl.* ųaųă 40^{3}, 59^{2}; ųọųă 6^{2}, 9^{3}, ųọųlĭ 9^{6}, 12^{3}.
ųọlă, *oală:* 9^{1-3}; — *pl.* ųọlĭ 9^{5}, ųalĭ 51^{20}, ųọlilĭ 9^{2-5}.
ųpíncă, *opincă;* — *pl.* ųpinţ 1^{8}; ųpinţlĭ 3^{1-10}, 12^{2} [*bg. pl.* opinki, opinci].
ųpinčániţă *(Oş.)*, pinčániţă, *pl.* pinčọniţ *(Ln.)* 3^{1}, *nojiţă din lină de capră cu care se leagă opincile şi cioarecii.*
uptučọrĭ, *a tivi; a coase un şiret la margine;* — *ind. pr.* uptučọs; *3 pl.* uptučọs 4^{1}; *part.* uptučọtă 4^{2-4} [*bg.* obtoča < obtakam].
upulirĭ, *a holba ochii;* — *ind. pr.* mĭ upules [*bg.* opuljam].
urăč, *plugar, agricultor;* — *o constelaţie;* — *art.* uraču 8^{1} [*bg.* orač].
urąčlọc, *plugărit, meseria de plugar;* — *art.* urąčlọcu 52^{5}.
urătọrĭ, *a se uriţi, a deveni rău;* — *ind. pr.* mĭ urătọs.
urăžọrĭ, *a se înarma;* — *ind. pr.* mĭ urăžọs; *(H.)* mĭ urăžes [*bg.* vъorăžavam].
urbirĭ, *a orbi;* — *ind. pr.* urbes; *sbj. pr. 2 sg.* să urbeş 27^{2}.
urdă, *urdă:* 18^{1}.
úrdin, úrdinĭ *(Lm. H.), rînd;* — prĭ urdinĭ 5^{1}, prĭ urdin 64^{57}; vinĭ urdinu 28^{4-6}, ţunsĭ urdinu 47^{2-5} [*lat.* ordĭnem].
úrdina, *pretutindeni;* prĭ-urdina 2^{7}, dĭ-urdina 22^{1}.
urdinarĭ, *a umbla unul după altul; a îndruga vorbe fără şir;* — *ind. pr.* úrdin [*lat.* ordĭnare].
urdzătúră *(Oş.)*, urzătură *(C. H.), urzitură, urzeală.*
urdzícă *(Oş. H. Lm.)*, urzică *(C.), urzică;* — *pl.* urzĭţ 23^{4}.
urdzicarĭ, *a urzica;* — *ind. pr.* urdzíc.
urdzọrĭ, *a urzi;* — *ind. pr.* urdzọs, *(H.)* urdzăs.
uręcl'ă 51^{7}, uręcl'ą 51^{22}, *ureche;* — *pl.* urecl'ĭlĭ 30^{6-7}, uręcl'ĭlĭ 51^{19}.
uręcl'a-lupuluĭ, *o plantă.*
uricl'át, *urechiat, cu urechi mari.*
uríz 63^{7}, 64^{34}, *(H.)* urís, *orez* [*bg.* oriz].
urlarĭ, *a urla;* — *ind. pr.* urlum, urliş, urlă 31^{5}; *(H.)* urlu, url'ĭ, urlă; — *3 pl.* urlă 8^{4}; — *imper.* urlĭ lupĭ, lupĭ 49.
urmă, *urmă; talpă ;* — *pl.* urmĭ.
ųrmán, *pădure:* 70, 73^{5-6} [*bg.* < *tc.* orman].
urór, *un fel de linte tare pentru vite:* 1^{6} [*bg.* oróv].
urọt 28^{15}, 37^{3}, *(H.)* urît, *urît.*
urrr!, *imită sgomotul unui obiect ce cade:* 38^{18}.
urs, *urs:* 29^{2}; — *art.* ursu 29^{2-8}.
ursă *(Lm.). ursă.*
ursọńă *(Oş. Lm.), ursoaică:* 29^{-5}; — *art.* ursọńa $29^{2-3-4-5}$; *pl.* ursóń.
urtąlọc *(Oş.), tovărăşie* [*bg.* ortaklak < *tc.*].
urzăreţă *(L.)*, urzărínă *(Oş.), mirişte de orz, paie de orz.*
uscăčuną, *secetă, lucru uscat.*
uscárĭ [1], *a usca;* — *ind. pr.* usc; *(H.)* uscu, uşti, uscă, uscăm; *3 sg.* şi uscă 11^{2}.
uscárĭ [2], *uscare.*
uscát, *uscat:* 51^{2-3}, uscatu 51^{14}; *f.* useată vęică 8^{3}.

usnă, *buză; (H.)* usnă dị porcu, *bot* [*bg.* ustna].
ustrăl, *trăsnet* [*bg.* ustrêl].
ustúră, *urzeală.*
usúc, *usucul linei (H. Liv.).*
usucós *(H. Liv.), (lînă)* cu *usuc.*
uşă, *uşă:* 53^{3}, 54, $64^{14\cdot20}$; uşa 38^{10}, $64^{13\cdot14\cdot15}$; — *pl.* uş; uşilị 62^{4}.
uşar, *portar*; — *art.* uşaru 64^{14}.
uşnirị, *a suferi de răceală;* — *ind. pr.* uşnés.
uşnít, *boală de răceală.*
ụtfór, *cheie;* — *pl.* ụttọrị [*bg.* otvór].
utrăvă, *v.* utrọvă.
utrésuc *(H.), copilul cel mai mic, mezin:* 31^{10}.
utréş, *o parte a plugului (care ţine rariţa de jug)* [*bg.* útriž, utrežka].
utrọvă, utrăvă *(H.), otravă* [*bg.* otróva, utróva].
Utrọva žuletu, *un cîntec:* 52^{4}.
utruíri *(H.), a otrăvi;* — *ind. pr.* utrues [*bg.* otrovjam].
uţídịrị *(necunoscut la H.), a ucide;a răni;* — *ind. pr.* uţíd.
úuă, *strugure*: 51^{1}; uua 50^{1} [*lat.* uva].
uvés, *ovăs:* 1^{6} [*bg.* ovés].
uvínă *(L.), carne de berbec, de oaie; cf.* uínă.
uvişọnă, *(H.)* uvişínă, *miriște (paie) de ovăs.*
uzăvirị, *a se ivi?;* — *pf. 3 sg.* şị uzăvi 68^{2}.
uzdă, *frîu* [*bg.* uzdá < *tc.*].
úzirị *(L.),* úzịr *(H.), uger.*
uzọrị, *a auzi;* — *ind. pr.* ud, uz, udị, uzọm, uzọţ. ud; — *(Lm.)* ut, us, udị; — *impf. 3 sg.* uzà 21^{3}; *3 pl.* şị uzaụ 22^{1}; — *pf. 3 sg.* uzọ $6^{4\cdot7}$, $28^{16\cdot16\cdot23}$; *3 pl.* uzọră 6^{24} 24^{3}; *sbj. pr. 1 sg.* să ud $6^{2\ 3}$; *3 sg.* şị udă 64^{10}; Domnu s'ţi udă! 67^{3}; — *part.* uzọt 22^{5}.

V

Va, *v.* vrẹri.
vạ, vă; s'vạ spun 13^{2}; Domnu z'vạ lọ facă 19^{5}; nu vạ-i milă dị minị? 64^{10}.
vacă, *vacă:* 47^{3}, 69^{10}; — *pl.* vaţ; vaţlị 15^{1}.
vaca-domnuluị, *un fel de gîndac mare.*
vạcár, *văcar.*
vạcárniţă, *locul unde zac vacile.*
vạcọf, *vacuf, imobil religios* [*bg.* vakъf < *tc.*].
vạcọt, văcăt *(H), timp;* vạcọt $5^{1\cdot3}$, 9^{1}, 19^{10}, $38^{4\cdot5}$; vạcọtu 8^{2}, 38^{6}, 63^{2}, $64^{25\cdot27}$; văcăt 72^{1} [*tc.* vakyt].
vadă, *udatul porumbului* [vădirị].
vădírị[1], *a uda, a stropi plantele; a inunda;* — *ind. pr.* vădés; vădẹ'lị k'itk'ịlị, *udă florile;* — *inf.* vădirị 1^{6} [*bg.* vadja].
vădirị[2], *udare, stropire;* vădirẹ 1^{7}.
vă'diţă *(H.), v.* vodiţă.
Vădíţă *(Lm.),* Vọdiţa 40^{2}, *Bobotează* [*bg.* Vodica].
vaị, *vai:* 9^{2}.
Vaigant, *Weigand:* 6^{6}.
valị, *rîu, vale:* $1^{4\cdot5\cdot10}$, $9^{1\cdot4\cdot5}$; valẹ $15^{2\cdot3}$, $30^{4\cdot5}$; Valẹ-dị-

čor 1^{4}, Valẹ-marị 1^{4}, 44^{8}, Valẹ-mică 1^{4}, Valẹ-sẹcă 1^{5}, Valẹ-dị-Umạ 44^{8}, Valẹ-dị-Alčacu 44^{1}, Valị-dị-Pătoc 52^{2}; — *pl.* vọl'ur *(L.),* vă'l'ur *(H.);* vọl'urlị 1^{5}.
váličcă, *pîrîu, vălcea.*
vạl'áviţă, *piua unde se bate șaiacul:* 1^{5} [*bg.* valevica].
văltúr, *vultur.*
vạmpír, *vampir, strigoi;* — *art.* vạmpiru $10^{6\cdot7\cdot9}$, 37^{1}, 68^{2} [*bg.* vampír].
vạmpirğíạ 73^{2}, *cel ce gonește vampirii:* vạmpirğia $10^{6\cdot7\cdot9\cdot10}$, 37^{1}; *pl.* vạmpirğiil' 10^{6} [*bg.* vampiridžija].
vạmpirisírị, *a se face strigoiu;* — *ind. pr.* mị vạmpirisés [*bg.* vampirjasam].
vanç'elíạ, *evanghelie;* vanç'elịa 39^{2}, vanç'elia 64^{20}.
văpsirị, *a vopsi;* — *ind. pr.* văpsés; *(H.)* vopţịri, *ind. pr.* vopţés; — *part.* văpsit 4^{3}, văpsită 3^{5} [*bg.* vapsam].
var, *var:* 52^{1} [*bg.* var].
vărbă *(C. Oş.),* vrăbă *(Oş. L. H.),* vorbă *(Lm.), salcie* [*bg.* vrъbá].
vărculác, *vîrcolac* [*bg.* vrъkolak].
Vạrdár, *Vardar (fluviu):* 1^{1}; — Picuraru paşti erai vardar, *un cîntec:* 64^{38}.
Vạrdạréţu, *vîntul care suflă dinspre Vardar.*
várniţă, *locul unde se arde varul* [*bg.* várnica].
vărteşcă, *un fel de sfîrlează făcută dintr'o nucă sau dintr'un cocean de porumb; vîrtelniță;* — vărteaşca 69^{2}; — *pl.* vărteşti *(H.),* vărteşlị 18^{6}, 53^{8} [*bg.* vъrtéžka].
vărtós, *tare.*
văruírị, vărusírị *(L. H.), a vărui;* — *ind. pr.* văru(s)és [*bg.* varosvam].
vărvălíţă *(Lm.), v.* virviríţă [*bg.* veverica, vervérica].
vărvirị, *a merge, a trece;* — *ind. pr.* vărves; *inf.* (dị) vărvirị 64^{31}; şị vărveçu 22^{2} *(3 pl.)* [*bg.* vървja].
vạştạgọrţ *pl. un par înfurcit care slujește la încărcatul sarcinei pe măgar sau pe catîr* 64^{39} [*bg.* vastagarka].
văştínă, *boştină (de miere, după ce se stoarce fagurul)* [*bg.* voštína].
vọtạmárị, *a bate; a răni;* — *ind. pr.* vátăm; *(H.)* vátăm, vátîn, vátămă; — *pf. 3 pl.* vătămară $72^{4\cdot5}$; — *part.* vătămat 72^{6}.
Văti Şabu (?): 15^{1}.
vatră, *petec de loc semănat:* ună vatră dị loc; — *pl.* vọtrị.
vecl'u, *vechi:* 5^{1}; *f.* vẹcl'ă; *pl.* vecl'il' 5^{1}; rubịlị vecl'i 62^{3}.
ver, *văr;* primạ ver, *văr primar;* doilạ ver, treilạ ver *(H.).*
vẹc, *veac:* 19^{5}; — *art.* vẹcu 64^{27}; — *pl.* vẹcur [*bg.* vĕk].
vẹică, *creangă, ramură:* 8^{3}, 43; *pl.* veiţ [*bg.* vĕjka].
vẹră, *vară:* 64^{1}; vẹra $1^{7\cdot8}$, 38^{6}.
vẹrdị, *verde:* 8^{3}, 43, 51^{4}, 53^{1}, 66^{2}; vẹrdịlị 51^{14}; — *pl.* verdz; *(H.)* verzi.
vẹrdză *(Lm.)* 38^{7}, vẹrză *(L. O. H.), plantă de mîncat, legumă; urzică mică care se mănîncă:* vẹrdză uscati, *le-*

gume uscate; — *pl.* vęrdzăļi 38⁷.
vęrgă *(L. O.), vargă;* — *pl.* vęrghi *(H. Lm.).*
vęri, *credinţă* [*bg.* věra].
vęri, *a avea;* — *ind. pr.* am 18¹·²·³·⁴·⁵·⁶·⁷, ĭo-ń am 24², ąń am 52³·⁴·⁷·⁸; aį 1¹⁰,50¹⁸·²⁴; arį 1³·⁴, 3⁵·⁹, 4⁴, 8⁵; nǫ-arį 1³, 4⁴, ų-arį 15¹; — arį, *este:* 1⁴·⁵, 2¹; — arį, *sînt:* 2⁵·⁶·⁷, 4³; vem 24², 35, 40¹; *3 pl.* aų 2⁶·⁷, 3⁵, 4¹, 10¹, 50¹⁸; — *impf. 1 sg.* vęm 47¹², veam 73⁵; *3 sg.* vęa 72¹·³ 73⁶; *3 pl.* vę 10⁴·⁵, vęu 5², 23¹, 24¹; — vę, *era:* 2¹·⁴, 25¹¹; — *pf. 3 sg.* vut-aų 27², 28¹, 29¹; — *3 pl.* vut-aų 2⁶, 25¹; — *sbj. pr.* sį aį 50²³, *3 sg.* sį aįbă 62⁸, cą să aįbă 1¹⁵, să nǫ-aįbă 11², 63¹; — *sbj. pf. 3 sg.* s'aįbă durmit 63¹.
vęrnie, *vrednic:* 47¹²; — vęrnicu 47¹¹.
vicăiri, vicniri, *a chema, a striga;* — *ind. pr.* vicăes, vienes; *3 pl.* vicăies 34, vienes 37¹; — *pf. 3 sg.* vicăi 27², vieni 47⁹; vik'ii 68¹; — *sbj. pr. 1 sg.* să vicăies 30⁴·⁷; s-lą vicăies 30⁶; *2 sg.* să lį vicăieș 29²; *3 sg.* să vicăęscă 28³⁰; — *sbj. pr. 3 pl.* s'lą vik'ască 64⁴³ [*bg.* vikam].
viel'ątúră, *vechitură.*
Vida, *nume de vacă fătată într'o Vineri* [*bg.* Vida].
vidęlă, *lumină:* 26¹ [*bg.* vidělo].
vidęri¹, *a vedea;* — *ind. pr.* ved, vez 28¹⁹, veș 29², 52¹. vędį 19¹, 26², 37¹; *(H.)* vet, vez, vędį; *3 pl.* ved 10⁶, vet 64⁴³; — *impf. 3 sg.* vidę 24¹·³, *3 pl.* vidęu 20², 22⁵; — *pf. 1 sg.* vizuį 10⁴·¹⁰, 28¹⁵, 37⁴; *3 sg.* vizu 25¹⁰. ¹²·¹³·¹⁴, 47⁴·¹¹; *1 pl.* vizum 22⁴; — *3 pl.* cą vizură 2⁴, 25⁸, 28⁴·⁹; — *sbj. pr. 1 sg.* să ved 10¹⁰, 29³, *2 sg.* să-ţ l'ą vez 28¹⁹; *3 sg.* să vędă 28⁴, cǫn să vędă 26⁵, să lį vędă 19¹¹, să l'į-u vędă casa 27²; sį vęadă 72⁶, s'ąl vęadă 73¹; *1 pl.* s'ną videm 47⁹; *3 pl.* să vędă 12¹; — *part.* vizut 47¹, vizuţ 47⁹; — *inf.* vidęri 1⁹.
vidęri², *vedere.*
Vidin, *npr. geogr.* 20².
vidră, *vidră* [*bg.* vidra].
vigl'ari, *a veghea, a păzi; a apăra;* — *ind. pr.* vegl'u, vegl'iș, vęgl'ą, vigl'ǫm, vigl'aţ, vęgl'ą, *(H.)* vegl'u, vegl'i, vęgl'ă; *3 sg.* vęgl'ă 56; — *imperf. 3 pl.* vigl'aų 21⁴; — *pf. 1 sg.* vigl'ai; — *sbj. pr. 3 sg.* s'lą vęgl'ą 10², să l'ą vęgl'ą 10³; Domnu s'ţi vęgli 37³.
vigl'ątór *(Oș. C.), paznic, străjer.*
vik'i 10¹⁰, *mai (mult)* [*bg.* veke].
vik'il', *vechil, girant de afaceri* [*bg.-tc.* vekíl].
vilă *(H.), furcă de cărat fîn* [*bg.* vila].
víliĉcă *(H.), dim.* vilă [*bg.* vílička].
víliță, *bărbie;* viliţa 35 [*bg.* vílica].

vin, *vin:* 18², 40¹, 47³ 50³, 53⁷, 64¹⁵; vinu 50³, 64³⁶·⁴⁰.
vină, *vină.*
vínăt, *vînăt:* 3⁸·⁹, 4³; vinąt 64⁸; *f.* vínătă; *pl. m.* vínăţ; *pl. f.* vínătį.
vinăţol'ă, *mai des pl.* vinăţol', *vînătaie; boia vînătă; lucru vînăt;* — vinăţă'l'ă *(H.).*
víndiri¹, *a vinde;* — *ind. pr.* vind; *(H.)* vindu, vindzî, vindį, vindém; *3 sg.* vindį 1¹⁰, 33²; — *pf.* vinduį, *3 pl.* vindură 24³; *(H.)* am vindută; — *sbj. pr. 1 sg.* s'u vindu 50¹; *3 sg.* să vindă 27¹; *3 pl.* sį vîndă 33¹; — *part.* vindut 28¹.
víndiri², *vindere, vînzare;* vindirę 50².
vindziri, *a învinge;* — *ind. pr.* ving; *cf.* ąnvinziri.
Vínir, *Vineri:* 64³; Vinirę 22⁴.
viníri¹, *a veni;* — *ind. pr.* vin, viń, vinį 6⁶, 8², 10⁴, 19², 21³, vinim 24², 64¹⁴, viniţ, vin 1⁹, 2⁷, 19¹¹·¹²; — *impf. 3 sg.* vinę 20¹, 25¹¹, 29⁶; *3 pl.* vinęu 22¹; — *pf.* vinii 24³, 25²¹, 26⁴, 28⁵·²³, viniș; binį viniș 64¹⁶, 67², vini 6³·⁵, 47⁵, vinim; viníţ; binį viniţ 64²⁰, binį cą viniţ 24², binį viniţ cu Domnu 40²; viniră 14¹, 15¹, 22³, 28¹², 29⁵; — *pf. cp. 3 sg.* vinit-aų 21¹·², 40⁵; — *viit. 1 sg.* să vin 29¹, *3 sg.* sį vină 62⁶, *3 pl.* să vină 8⁵; — *m. m. c. pf. 3 sg.* vinisį 38¹⁷; — *sbj. pr. 2 sg.* să viń 28⁵, sį viń 51²⁰, *3 sg.* să vină 19⁶, 28²²; *1 pl.* să vinim 28¹⁹; *2 pl.* s'ną viniţ cu sănătaţi 40¹; *3 pl.* să nu vină 23², să vină 25¹; — *part.* vinit 19³, viniţ 22¹.
viníri², *venire.*
vinós, *vinos.*
vint, *vînt:* 38¹⁶; *(H.)* vintu; vintu turbat 31¹⁴; *pl.* vintur.
vinturári, *a sevinta, a vintura;* — *ind. pr.* vintur.
vinturíță, *vijelie.*
viňă, *vie;* viňa 50¹; — *pl.* viňur 52⁴, 59²; viňurlį 52⁴·⁵.
vir *(H.), volbură, vîrtej (de apă)* [*bg.* vir].
virdęță, *verdeață.*
virdzęuă *(Oș.),* virzęuă *(H.), vargă, vergea;* — *pl.* virdzel'; virdzęlį 40⁴.
virdzilúșcă *(Oș.), vergeluș.*
virghíă, *impozit, bir* [*bg.* vergíja].
virígă, *verigă de fier* [*bg.* veríga].
virighíă, virighi *(H.), verigă* [*refăcut din pl. bg.* verigi].
virighi, *pl. lanţul de care e atîrnată căldarea deasupra focului* [*bg. pl.* verigi „*idem*"].
virín, *supărare.*
vįrisia 47⁷·⁸; vįrisiua 47⁸, *pe datorie* [*bg.* < *tc.*].
viruirį, *a crede;* — *ind. pr. 1 sg.* virues 10¹⁰; *2 sg.* viruieș 68⁵; *3 sg.* viruęști 8; — *impf. 1 sg.* virujam 37²; *3 sg.* viruja 68²; — *pf. 3 sg.* virui 27⁷ [*bg.* věruvam].
virviríčcă *(H.), veveriță* [*bg.* véverička].
virviríță, *(Lm.)* vărvălíță, *veveriță* [*bg.* vervérica—Prilep].

vis, *vis:* 28[15]; ved un vis, *visez;* — *pl.* visur.
visări, *a visa;* — *ind. pr.* vises; *cf.* visizarĭ.
visĭlirĭ, *a veseli;* — *ind. pr.* visiles [*bg.* veselja].
visizarĭ, *a visa;* — *ind. pr.* vises, visej, visezã, visizọm *(Lm.);* — *pf.* visai, visizaj.
vişn(ã), *vişin(ã);* vişnu *(H.)*, *vişin* [*bg.* višnja].
vişnár, *vînzător de vişine; pasăre care mănîncă vişinele* [*bg.* višnár].
vişti*m*inţi, *pl. (L. H.), veşminte.*
vitã, *vită:* 10[8.10]; *pl.* viţi 10[6.7.8.9.10], 29[5]; vitĭlj 10[2.6.7.9], 29[6].
vítičcă, *dim.* vitã.
vitúl', *vătuiu; ţap sau capră de un an.*
vitul'ár, *ciobanul care păzeşte vătuii.*
vitul'čác, vitúl'čic, vitul'úş, *dim.* vitul'.
viţă, *viţă de vie:* 64[28]; — *pl.* viţi.
viţălúş, viţilúş, *viţelus.*
viţălúşcă, *dim. din viţea.*
viţọl, *viţel:* 38[10]; viţọlu 38[10]; 51[17].
viţilúş, *v.* viţălúş.
vizír, *vizir* [*bg.* vezír <*tc.*].
viziri, *a broda;* — *ind. pr.* vizes; *3 pl.* vizes 4[2]; — *part.* vizit 4[4], 64[8], vizită 4[2], viziţi 64[8] [*bg.* vezá].
vizut, *v.* vidẹri.
Vla, *Romîn;* — *art.* vlău; — *pl.* vlaş 1[3], 2[1], 33[1], 52[2] [*bg.* Vlah, *pl.* vlasi].
vlậčọri, *a face lînă pale;* — *ind. pr.* vlậčọs [*bg.* vlača].
vlădícă, *vlădică, arhiereu;* — *art.* vlădica 2[2.3]; — *pl.* vlădiţil' 6[2] [*bg.* vladika].
vlagă, *umezeală* [*bg.* vlaga].
Vlạia, *România.*
vlạstár, *vlăstar;* — *pl.* vlạstară [*bg.* vlastar].
vlậşésc, *romînesc;* portu vlậşesc 52[6]; *f.* vlậşéscă 2[1], ruba vlậşéscă 52[6]; — *pl.* vlậşeşt 52[6].
vlậşẹşti, *romîneşte:* vlậşẹşti şi zburaşti 52[2].
vlážnic, *umed, ud* [*bg.* vlažen].
vlíčọri, *a se tîri;* — *ind. pr.* mj vlíčọs; — *(H.)* vlíčirj; — *ind. pr.* vlíčes [*bg.* vlěká, vlěčá].
Vodiţa, *v.* vădíţă.
voj, *voi:* 24[2], 28[9].
Voltẹ, *npr.* 22[5].
vopţiri *(H.)*, *v.* văpsirĭ.
vostru, *vostru; f.* vọstră. pri vọstră limbă 6[6], ạn vọstră casă 28[19]; — *pl. m.* vọştri fiẹor 19[12]; iz vọştri *sau* vọştri iţ cu ţista om? *sînteţi rude cu acest om?*
vọdiţă 3[7] *şi* vă'diţă *(H.)*, vọ'ndiţă *(L. O. Lm.)*, *undiţă* [*bg.* vădica].
vọrbă *(Lm.)*, *v.* vărbă.
vọtăr, *fund de butoiu;* — *pl.* vọtăr [*bg.* vător].
vră *(Oş.)*, vrău *(H.)*, *vîrf.;* ạn vrọ 4[5]; vrău 38[12]; *(Lm.)* vrọu; ạn vrọu 53[19]; vrọu dị ţọţă, *gurguiul, sfîrcul ţîţei;* — *pl.* vrăur [*bg.* vrъh, vrъh].
vrăbă, *v.* vărbă.
vrăculác *(H.)*, *v.* vărculac, vurculac.
vrăculisirĭ, *a se face vîrcolac;* — *ind. pr.* vrăculises [*bg.* vlъkolsam sja].
vră'că, *vas smălţuit în care se păstrează mierea;* — *art.* vrăča 13[2] [*bg.* vrъčva].
vrană, *nume de capră neagră* [*bg.* vrána „*neagră (ca cioara)*"].
Vraṇa *npr. geogr.* 22[1].
vrạpčán *(Oş.)*, vropčán *(Lm.)*, *vrabie;* — *pl.* vrạpčaṇ [*bg.* vrabčan].
vrăstă, *vîrstă;* vrăsta 3[8].
vrau, *treierat (al snopilor)* [*bg.* vrah „*arie; aşezarea snopilor în arie pentru treierat*"].
vrău *(H.)*, *v.* vră: Vrău-dị-ţitatị, Vrău dị Culă *(localităţi la H.).*
vrážă, *vrajă, farmec* [*bg.* vraža].
vrậžirĭ, *a vrăji, a fermeca;* — *ind. pr.* vrậžés; *3 sg.* vrăžaşti 37[1].
vrăžitór, *vrăjitor.*
vrẹdnic, *vrednic* [*bg.* vrěden].
vrẹmi, *vreme:* 28[15], 51[12]; şi spardzi vrẹmẹ 8[2]; vrẹmẹ 31[13] [*bg.* vrěme].
vrẹrĭ[1], *a vrea, a dori; a iubi;* — *ind. pr.* voi, voiu *(H.)*, ver 50[1.2], va 1[10], 19[1.5.6.11], vrem, vreţ 28[9], vor 64[37]; — *impf. 1 sg.* 6[2.3]; *3 sg.* vrẹ 20[1], vra 38[12], vrẹa 73[1.3.5]; — *pf.* vruị 6[3], vruş, vru 38[11], vrum, vruţ, vrură.
vrẹrĭ[2], *dorinţă; voinţă:* 47[2].
vrin, *vre-un;* vrină, *vre-o, vreuna;* ạn vrin Paşt 2[3], vrin Năntineţ 2[6], vrin răşọn 3[5], vrin metru 3[7], vrin pal' 8[5], vrin loc 10[8], vrin žoc 12[1], vr'un 10[1]; vrină sută 1[2], vrină şaptị opt sutị 1[2], vrină niputẹrị 2[7], vrină săptămọnă 7[1], vrină nibunil'ă 8[4], vrină casă 8[5], 9[4], vrină zuṇă 9[6]; vărnă-ọră 51[2], vrină-ọară 51[15]; vr'ună 26[3].
vrină-ọră 13[1], cătị vrină-ọră, *citeodată:* 1[6].
vropčán *(Lm.)*, *v.* vrạpčán.
vrọu, *v.* vră.
vrut, *iubit;* vrutu 63[3].
Vruu-dị-pin *npr. geogr.* 44[1].
Vudíţă, *Bobotează* [*bg.* Vodica].
Vujcă *(Lm.)*, *unchiu despre mamă* (al mam-ta frati) [*bg.* vujko, vujká „*oncle maternel*"].
vulusiri, *a conveni;* — *ind. pr.* vulusés; *3 sg.* vulusẹşti 19[6] [*bg.*<*gr.* vulosvam].
vụmarĭ, *a vărsa, a bori;* — *ind. pr.* vom, vom, vọmă *(C.)* vọmi *(Oş.)*, vụmọm, vụmaţ, vọmă *(C.)*, vom *(Oş.);* — *pf.* vụmai *(C. Oş.)* [*lat.*].
vurculác *(Lm.)*, *v.* vărculác.
vut, *avut, bogat;* — *f.* vută 19[7]

Z

Z' = s'.
zạ- *prefix* [*bg.* za-].
zạálbčic, *cam albicios.*
zạarsdjapu, *fript de sete, insectat.*
zạbávă *(Oş.)*, *zăbavă.*
zăbăvirĭ, *a zăbovi, a întîrzia;* — *ind. pr.* zăbăves; — *pf. 3 sg.* zăbăvi 28[4.7].

zạbít, *ofițer* [*tc.*].
zạbój, zạbójŭ *(H.), o parte a plugului care strînge fierul de plugul de lemn* [*bg.* zabój].
zạbucurarj, *a (se) bucura, a înveseli;* — *ind. pr.* (mj) zạbucur.
zạbun, *bunicel.*
zăbún, *haină femeiască de pînză de bumbac; un fel de giletcă ale cărei margini, neputîndu-se apropia, rămîn neîncheiate:* $3^{7.10}$; zăbunu $3^{1.4.11}$ [*bg.*].
zạbụvírj *(C. H.)*, = zăbăvirj.
zạcạčọrj, *a atîrna, a acăța;* — *ind. pr.* zạcạčọs; *3 sg.* zạcăčaștj 11^{1}; — *pf. 3 sg.* zạcạčọ 30^{1}; — *part.* zạcăčọt 8^{5} [*bg.* zakačam].
zạcạlcarj, *a călca ușor peste ceva;* — *ind. pr.* zạcalc.
zạcạlcătură, *călcare ușor peste ceva.*
zạcald, *călduț.*
zạcătarj, *a se uita, a privi;* — *ind. pr.* zạcat ; — *impf. 3 sg.* și zạcạta 25^{13}.
zăcătirọụ, *iute, repede:* 28^{3} [za- + cătirọụ].
zạcạțarj, *a prinde; a începe; a aținta;* — *ind. pr.* zạcáț; *3 sg.* zạcață 9^{2}, 12^{1}; *3 pl.* zạcață $7^{1.3}$, 10^{1}, și zạcață 1^{5}, 10^{2}; — *pf. 3 sg.* zạcạțọ 28^{7}, $38^{6.11.13.17}$; *3 pl.* zạcạțară 28^{14}, 38^{4}; — *sbj. pr. 3 sg.* să zạcață 12^{1}; *3 pl.* să lạ zạcață focu 7^{5}.
zạcạțat, zạcạțătură, *început.*
zạcrẹștirj, *a crește puțin;* — *ind. pr.* zạcresc; — *pf.* zạcriscuj 6^{4}.
zạcriv, *cam strîmb, cam încovoiat.*
zạčudirj, *a se mira;* — *ind. pr.* mj zạčudes; — *pf. 3 pl.* și zạčudiră $28^{16.17}$.
zadă, *așchie, despicătură de pin care servește pentru luminat;* — *pl.* zadj [*lat.*].
zạdarj, *a da;* — *ind. pr.* zạdaụ; eọn tj zạdaj 52^{1}; — *pf. 1 pl.* zạdẹdjm 10^{4}.
zạdinírj, *a tachina, a cicăli;* — *ind. pr.* zạdinés; nu mj zạdinẹ [*bg.* zaděnvam].
zạdinzurarj, *a împresura; ind. pr.* zạdinzur; *pf. 3 pl.* zạdinzurară 28^{22}.
zạdulți, *cam dulce.*
zạdunarj, *a aduna; a se aglomera; ind pr.* zạdun.
zạdurmirj, *a adormi; ind. pr.* zạdorm, zạdormu *(H.);* — *pf. 3 sg.* zạdurmi 38^{15}; — *sbj. pr. 1 sg.* să zạdorm 28^{12} ; — *part.* zạdurmit 28^{2}.
zạflarj, *a găsi îndată;* — *ind. pr.* zạaflum.
zạfrizirj, mj zạfriș dj apu *(H.), înșelai;* zạfriș dj apu.
zạgár, *copoi* [*bg.*].
zạgras, *grăsuț.*
zạgunirj, *a goni, a grăbi;* — *ind. pr.* zạgunes.
zăgiă, *pereche:* 19^{7} [*cf. ngr.* ζεῦγος].
zahmét, *ostenceală* (*Liv.* zahméte) [*bg.* < *tc.*].
zạičár, *acvilă, vultur mai mic care mănîncă pui, iepuri,* etc. [*bg.* zajčar].

zạír, *veninul șarpelui; fiere* [*tc.* zeír].
zạjtín, *unt de lemn.*
zạlạgarj, *a alerga;* — *ind. pr.* zạlag; zạlagă-tj ạnco, zạlagă-tj dincola 10^{8}.
zạlạtrarj, *a lătra;* — *ind. pr.* zạlátăr; *(H.)* zạlátăr, zạlátăr, zạlátără.
zạlipirj, *a lipi;* — *ind. pr.* zạlipes; — *pf. 3 pl.* și zạlipiră 25^{17}.
zălum, *împilare, persecuțiune:* 2^{4} [*bg.-tc.* zulum].
zamă, *zeamă; sevă.*
zạmarj, *măricel.*
zạmărișór, *cam mărișor.*
zạmárós, *cam amar.*
zămătírj *(L. Lm.), a se încurca;* — *ind. pr.* mj zămătes [*bg.* zamátja].
zạmbác, *crin* [*bg.* <*tc.*].
zamcă, *deal, dimb;* — *art.* zamca [*bg.* zamka].
zạmičcarj, *o mișca;* — *ind. pr.* zạmičc; *3 sg.* zămičcă 51^{8}.
zămós, *apos.*
zạmuluṣọt *(Oș.), moleșit.*
zạmutrirj, *a se uita, a privi;* — *ind. pr.* (mj) zạmutres; — *pf. 3 sg.* zămutri 72^{6}, și zămutri nạpoj 73^{1} [*ar.* mutriri].
zạnạiát, *meșteșug;* zănăjatu 37^{8} [*bg.* zanjat < *tc.*].
zạnált, *năltuț.*
zạndán, *cea mai grozavă temniță la Turci; groapă adîncă (Lm.)* [*tc.*].
zạndulțirj, *a îndulci;* — *ind. pr.* zạndulțés.
zạniclizarj *(Lm.), a necheza;* — *ind. pr. 3 sg.* zạniclẹză; *pf. 3 sg.* zạniclizọ.
zăniță, *(H.)* zuniță, *brîu îngust pe care-l poartă fetele; brîul cu care se încinge popa;* zăniță 64^{8} [*bg.* zunica].
zạntămănarj, *a tămîia;* — *ind. prez.* zạntămọn.
zăntuníă *(L. Lm.)*, zintuníă, zuntuníă 63^{7}, $64^{5.15}$, *rudă;* — *pl.* zăntunij $19^{1.8}$, zăntuniilj 38^{17}, zuntunij 62^{2}, $64^{2.3.8.9}$, zuntuniil' $63^{4.6.16}$, zuntuniilj $64^{4.18}$.
zăntunilọe, *rudenie:* 2^{6}.
zănuel'j, *genunchiu;* — *pl.* zănuel'ur.
zạnudarj, *a înnoda;* — *ind. pr.* zạnód.
zạnvărtirj, *a (se) învîrti;* — *ind. pr.* zạnvărtés; *3 sg.* zạnvărtẹștj 51^{8}, și zạnvărtẹștj 9^{3}.
zạnviirj, *a înfășura;* — *ind. pr.* zạnvies.
zạnvițarj, *a se deprinde;* — *ind. pr.* mj zạnveț.
zạpád, *loc unde nu răsbate soarele iarna* [*bg.* zapad].
zạpạrọrj, *a opri; a asupri;* — *ind. pr.* zạpạrọs [*bg.* zapiram].
zạpisărj, *a scrie; ind. pr.* zạpisăs; — *part.* zạpisăit 45^{3} [*bg.* zapisvam].
zạprimininj, *a se primeni;* — *ind. pr.* zạprimines; — *pf. 3 sg.* și zạprimini 26^{1}.
zạprintribarj, *a se cerceta prin întrebări;* — *ind. pr.* zạprintreb; — *sbj. pr. 1 pl.* s'nạ zạprintrịbọm 19^{4}.
zạprins, *înșelat, ars de sete:* 25^{8}.
zạprọpi, *cam, aproape.*

zạpruk'ari, *a se apropia puțin;* — *ind. pr.* mi zạprok'; zạprọk'ă-ți.
zạpustiri[1] *(Oș. H.), a lăsa sec;* — *ind. pr.* zạpustes [*bg.* postja].
zạpustiri *(Oș. H.), post;* — *art.* zạpustirę 19[8].
zăr[1] *(H.),* zọr *(Oș.),* zăr.
zăr[2], *v.* zer.
zarosi, *cade rouă* (cuvînt bulgăresc) 9[2] [*bg.* zarosjava].
zạrọdiri, *a începe a rîde;* — *ind. pr.* mi zạrọd; *(H.)* mi zărid.
zạruşiri *(H.),* zạruşọri, *a roși, a face roșu;* — *ind. pr.* zạruşęs, zạruşọs; *cf.* ạnruşọri.
zạrzạvát *(H.),* dzạrdzạvát *(Oș.),* zạrzuvat *(Ln.)* 1[4], *zarzavat, legumă; verdețuri.*
zạstari, *a sta pe loc, a se opri;* — *ind. pr.* zạstau; *3 sg.* zạsta 64[7.23.26.28.30.34]; — *impcr.* zạstọi, zạstọ 27[2].
zạsuflari, *a sufla încet, a adia;* — *ind. pr.* zạsuflum; *3 sg.* zăsuflă boarẹa 69[9].
zạsunari, *a suna;* — *ind. pr.* zasun; *impf. 3 pl.* zạsunau 22[1].
zạtărọri, *a freca;* — *ind pr.* zạtărọs [*bg.* zatrivam].
zạtrimurari, *a cutremura;* — *ind. pr.* zạtremur; — *impf. 3 pl.* si zạtrimurau 20[2]; — *pf. 3 sg.* zạtrimurọ 28[5].
zạțęri, *a zăcea;* — *ind. pr.* zac, zaț, zați 53[1.6], 56, 69[6], zățém; *impf. 3 sg.* zățę 28[1]; — *pf.* am zăcută *(H.).*
zăurisiri, *a ura; a prevesti; sbj. pr. 3 sg.* si zăurisască 64[31] [za- + *bg.* orisvam].
zạúșcă *(Lm. C. O.), gîlcă la subțioară* [*bg.* zauški].
zạvărviri, *a trece prin, peste;* — *ind. pr.* zạvărves; — *impf. 3 pl.* si zạvărvęu 22[2].
zạvęt(i) *(H.), loc spre răsărit unde nu bate vîntul; adăpost* [*bg.* zavět].
zạvlạčọri, zạvličiri *(H.), a tîri;* — *ind. pr.* zạvlạčọs, zạvličes *(H.)* [*bg.* zavlačam].
zạvọi *(Lm.), cotitură* [*bg*].
zbirari, *a sbiera;* — *ind. pr.* zber; — *impf. 3 sg.* zbira 73[1]; — *pf. 3 sg.* zbirọ 68[6]; — *sbj. pr. 3 sg.* si zbęară 73[1.4]; — *impcr. 2 sg.* nu zbęră, măgăroță 68[6].
zbor, *vorbă:* 10[2]; — *pl.* zbọră 47[12] [*bg.* sbor].
zburọri *(Lm.), a vorbi, a cuvînta;* — *ind. pr.* zburọs; si zburaști 52[2] (*necunoscut la H. unde se zice* lăfiri și priczăiri) [zbor].
zdracă, *rază* [*bg.* zrak, zdrak].
zdrav, *sdravăn, sănătos* [*bg.*].
zdrạvęț, *plantă din ale cărei rădăcini se face salepul* [*bg.*].
zdrụbiri, *a sdrobi;* — *ind. pr.* zdrụbés.
zdruminari, *a stîlci;* — *ind. pr.* zdrumín, zdrumíń; (*Liv.* uzdrúmin) [*comp. ar.* zdruminari].
zefc, *petrecere* [*bg.* zevk < *tc.*].
zer, *doară, parcă:* 45[8]; zăr 51[9] [*bg.* zъr < *tc.*].
zet, *ginere;* — *pl.* zeț [*bg.* zet]

zęist *(L. H.)* 13[1.3], zęst *(Lm.),* zęzit *(Oș.), deget;* — *pl.* zęisti 4[4], 13[2], zęsti, zęștiļi 53[14].
zęișčue, *degețel;* — *pl.* zęzișk'iļi.
zęnă, *deal; sprînceană;* — *pl.* zęnj [drom. *geană*].
zęstri *(Oș.), zestre.*
zęți, *zece:* 53[14]; zęțiļi 12[5].
zgạirari, *a sgîria;* — *ind. pr.* zgáir.
zgărčọt *(Lm.), sbîrcit.*
zgărpiri *(Lm.), a deslega;* — *ind. pr.* zgărpes; — *impf. 1 sg.* zgărpęam 73[2]; — *pf. 1 sg.* zgărpii 73[4]; — *sbj. pr. 1 sg.* s'u zgărpes 73[5]; — *impcr.* zgărpę-lạ, *deslează-l, dă-i drumul.*
zgură, *zgură.*
zid, *perete, zid:* 26[2.4.5]; *pl.* zidur 1[3].
zidiri, *a zidi;* — *ind. pr.* zides.
zifri, dzifri 1[8] 3[4 5.11], *sf. pl., cioareci albi de șaiac care se poartă de la șold pînă jos la picioare;* — *art.* zifrịļi 3[1.4.11] [*bg.* zivri].
zift *(Lm.), asfalt.*
ziç'iă 64[3.23] = zăg'iă.
zímniță, *pivniță* [*refăcut din pl. bg.* zímnici — *sg.* zímnik].
zinçíiă *(Lm.), scară la șea;* — *pl.* zinçíi [*bg.* zengija < *tc.* ũzengi].
zinghín, *bogat;* zinçín 64[16] [*bg.* zengín].
zíniri, *ginere;* — *pl.* zinir.
zintuníă, *v.* zăntuníă.
zinuel'u, *genunchiu;* — *pl.* zinuel'i 3[3.5.6.9.11], 4[2.5], 6[5].
zis, *zis.*
zițiri[1], *a zice;* — *ind. pr.* zic 6[5.7], ziț 72[3.4.5], ziți 19[2.3], 40[3], si ziți 1[1.2.4.5], 6[6], 31[1.2.11], zițim 31[3.6.10.12.14], zițiț, zic 1[10], 2[5.8], 4[3], 5[3], 7[5]. si zic 6[5], 7[3]; — *impf. 3 sg.* zițę 6[1.2], 28[2], zițęa 72[3.4.5], *3 pl.* zițęu 5[4], 6[1.2], 22[4]; — *pf. 1 sg.* ziș 73[3.4], *3 sg.* zisi 13[2.3], 24[2], 25[2.3], *3 pl.* zisiră 24[2], 28[10], [11.12.17]; — *pf. cp. 3 sg.* zisau 2[6], 6[6], 13[1]; — *viit. I, 3 pl.* si zică 63[3]; — *sbj. pr.* să zic, si-l' ziț 62[5], 72[2], să zică 12[1], 27[9], s'lạ zică 2[3], 64[14], *2 pl.* să zițiț 28[22], *3 pl.* să-ń zică 6[1], să zică 13[3], să-l' zică 28[14].
zițiri, *zicere, spusă.*
zizirari, *a-i fi frig;* — *ind. pr.* zęzir [degera].
zizirătură, *ger, frig.*
zlămbóe, *adînc* [*mbg.* zlъbok].
zmeu, *zmeu:* 28[2.3.5.6.7.8]; — *pl.* zmei 28[1.12.18.19]; zmeil' 28[1.2.4.9.10].
zmęni, *pl. izmene.*
zmintiri, *v.* smintiri.
zmunčọri, *a smunci;* — *ind. pr.* zmunčęs.
zobi, *grăunțe* [*bg.* zob].
zóbnie, *traistă de grăunțe* [*bg.* zobnik].
Zojca *(L. H.),* Zona *(Oș.), nume de vacă fătată Joi.*
zor *(H.),* zort *(Ln.), zor;* si-ń dai zor *(H);* dintru mari zort 2[2].
zorlị, *zorii zilei.*
Zọna, *numele unui munte:* 1[2].
zọnă, *zînă.*
zọr, *v.* zăr.
zọț, *zeci:* patru zọț 63[7].
zugrafisit, *zugrăvit:* 26[2].

zunisă *(H.)*, *v.* zăniță *(Liv.* zuniță).
zuntuniă, *v.* zăntuniă.
zur, *împrejur;* din zur ạn zur 1^{3-5}, 3^{3-9}, 4^{2-4} *sau* di zur an zur, *de jur împrejur;* din zur 3^{4-5-10}, 7^{2}, 28^{4-5-6}.
zuṷă *(L. O.)*, *zi:* 6^{6}; ţę zuṷă, *în acea zi:* 5^{2}, ună zuṷă, *într'o zi:* 6^{2-4}, 25^{1}, din ţę zuṷă 6^{4}, vrînă zuṷă, 9^{6}, bună zuṷă 19^{8}; į-zuṷă, *în fie-care zi:* ^{10}: — *art.* zuṷa 8^{1}, 18^{3}, 19^{8}, 23^{4}, 25^{14}; — *pl.* zọlį 1^{8}, 3^{1-10}, 6^{7}, 23^{3}; lătorlį zọlį, *v.* lătoră; bunilį zọlį 3^{10}; zọlįlį 35.

Ž

Žaįl', *milă*: 68^{7} [*bg.* žalĭ].
žălirį, *a jeli, a plînge;* — *ind. pr.* žălés; *3 sg.* žăleștį 51^{9}.
žar, *jăratec, jar:* 34^{1}; *art.* žaru 7^{5}.
žimitatį, *v.* žumįtatį.
žir, *ghindă; art.* 53^{18}. [*bg.* žir].
žitu, *cuvînt bulgăresc:* 9^{2} [*bg.* žito, *grîu*].
žoc, *horă, joc:* 12^{1}, 13^{1}, 14^{3}, 38^{3}, 64^{5}; — *art.* žocu 12^{4}.
Žoi, *Joi:* 64^{2}, Žoi-marį 59^{2}; Žoilį 31^{8}.
žos, *jos:* 4^{1}; 'n žos 25^{19}, ạn žos 25^{5}; žosa mală 52^{4}.
žọp 51^{17}.
žucari, *a (se) juca, a dansa;* — *ind. pr. . . . ?? 3 pl.* žọcă 64^{5}, žọacă 69^{11}; — *impf. 3 pl.* žucaṷ 23^{4}, şi žucaṷ 38^{2-3}; — *sbj. pr. 3 sg.* şi şi žọcă 38^{3}; *3 pl.* să žọcă 21^{2}, să şi žọcă 12^{1}, şi žọcă 64^{5-6}.
žug, *jug:* — *art.* žugu 8^{1}.
žuletu, *cuvînt bulgăresc:* Utrọva žulet, *un cîntec:* 52^{4}.
žumįtatį, *jumătate:* 1^{1}, 18^{2}, 19^{8-9}; žimitatį 53^{7}; — *pl.* žimitatlį 64^{35}.
žundzįrį, *a ajunge, a sosi;* — *ind. pr.* žung, žundz 1^{1}, žundzį 4^{2-3}, 8^{6}, 14^{3}, 67^{7}, žundzįm 44^{1-2-3}; *3 pl.* žung 3^{4-6}, 4^{1}, žunc 64^{23-28}; — *impf. 3 sg.* žundzę 25^{19}; — *pf. 3 sg.* žunsį 47^{3-9}, *1 pl.* žunsįm 10^{5}, *3 pl.* žunsįră 25^{11}; — *sbj. pr. 3 sg.* să žungă 19^{1}, sạ lạ žungă 29^{6}; *3 pl.* să şi žungă 18^{2-6}, s'l'ạ žungă 25^{6}, să žungă 28^{17}, şi žungă 69^{2}; — *part.* žunsă 19^{5} — *inf.* žundzįrį 18^{1}.
žungl'arį, *a injunghia; pf. 1 sg.* žungl'ọ 29^{4}, 47^{11}; *3 pl.* žungl'ară 25^{18}; — *sbj. pr. 3 sg.* sạ lạ žungl'ạ 29^{3}, *1 pl.* să l'ạ žungl'ọm 25^{3}, *3 pl.* z'vę žungl'ạ 25^{5}; — *imper.* nu lį žungl'ạ 40^{3}.
žunį, *june, tînăr:* 23^{4}, 28^{3-18}, 47^{1}; žunilį 28^{2}, 36^{1}, 64^{13}; — *gen.* žunilụį 64^{14}.
žurarį, *a (se) jura;* — *ind. pr.* žur; *3 sg.* şi žură 33^{2}.
žutarį, *a ajuta;* — *ind. pr.* žut; *3 pl.* žută 1^{7}; — *sbj. pr. 1 pl.* să žutọm 10^{4}, *3 pl.* să-l'žută 28^{16}.

I.-A. Candrea

CERCETĂRI DIALECTALE ÎN DOLJ

Comuna Călărași

Comuna Călărași al cărei grai este descris aici se găsește la extremitatea de sud-est a județului, lîngă Dunăre și hotarul județului Romanați. Spre Dunăre se mai află un sat, Oarca sau Sărata, însă acesta datează de vre-o treizeci de ani, iar locuitorii sînt veniți din Călărași și din alte sate mai depărtate; din acest sat nu am cules texte, dînd numai numirile topice de pe teritoriul lui.

Locuitorii se ocupă mai mult cu plugăria, semănînd porumb, secară și puțin grîu, și cu cultivarea viței de vie, care acopere terenuri întinse. Satul are 1070 familii cu 3474 suflete. Locuințele, cele mai multe, sînt făcute cu zid de paiantă, tencuit așa de bine încît s'ar putea crede că sînt de cărămidă. Case în pămînt, bordeie, nu se mai află.

Sînt oameni fără preget la muncă. La cîmp femeile muncesc alături cu bărbații, fiind tot așa de harnice în gospodăria lor. Bărbatul este socotit ca stăpînul casei, privind pe soția sa ca pe o tovarășe, care la rîndul ei se supune fără șovăire, spunînd convinsă că așa a lăsat Dumnezeu.

Se hrănesc binișor, însă se observă mai ales la copii o degenerare, datorită paludismului, la care se adaugă alcoolismul, deși nu au circiumă în sat. Dar este de ajuns că fiecare are în casă țuică și vin, din care beau fără socoteală.

Ca îmbrăcăminte s'au molipsit și ei din nimicurile civilisației: bărbații au început să disprețuească cojoacele de oaie

şi iepîngelele făcute din abaua trainic ţesută, iar femeile pieptărăşele şi mai ales zăvelcile, lucrate de ele, luînd în locul lor fuste dela tîrg. Învăţătorul Const. Ciurezu îmi spunea că în 1910, cînd a venit în sat, un singur om şi cu dînsul aveau pantaloni, ceilalţi purtînd iţari (nădragi). Acum, mai ales după războiu, au schimbat în mare parte nădragii de aba, făcuţi de meşterul din sat, cu pantalonii cumpăraţi din tîrg.

Rar se mai vede cîte o femeie sau fată cu zăvelci, port ce făcea altădată să se distingă fetele şi nevestele din satele de pe lîngă Dunăre. Singure bătrînele mai ţin la portul tradiţional. Din cît am observat, bărbaţii poartă tot vechea căciulă, cu partea de sus rotundă şi mai strîmtă decît cea de jos, ca un trunchi de con. Bărbaţii mai poartă în timpul verei o haină de pînză albastră strînsă pe corp şi cu mîneci strîmte, lungă pînă la brîu. I se zice *antereu* şi *zăbun*; numirea din urmă este împrumutată de curînd. Cămaşa o poartă cu poalele lungi pînă la glesnă şi largă, caracteristică celor din şes.

După înfăţişare, tipul cu ochi albastri egalează în număr cu cel cu ochi negri; rar însă am întîlnit oameni oacheşi pronunţat. Domină tipul cu pielea albă-rosă. De statură sînt potriviţi. Sînt toţi Romîni, afără de un Sîrb macedonean şi un Neamţ pripăşiţi pe aci ca meşteşugari. În sat se mai găsesc cîţiva din acei Romîni ardeleni care veniau pe vremuri cu oile în baltă şi cărora localnicii le ziceau şi le zic, cînd îşi aduc aminte, *Bîrsani*. Mi-au spus că de mult n'au mai venit Bîrsanii cu oile pe acolo, „pentru că s'a arat locu". Am găsit un bătrîn, Ghiţă Petra, 109 ani, care mi-a spus că neamul său se trage de peste Dunăre, din Vraţa, şi că strămoşii lui au fost tot Romîni. Mi s'a spus că au avut întotdeauna legături cu Romîni de lîngă Dunăre, din Bulgaria, avînd chiar rude şi prieteni, cum este în Lescovăţ, sat aproape numai de Romîni — după mărturia lor — apoi Rahova, orăşel (Oreava), Codoslui (Kozloduj) ş. a.

Din punct de vedere al atingerilor cu centrele civilisate, bărbaţii umblă mai mult, pe cînd femeile rar dacă au ieşit

din sat; de-abia dacă merg pînă la Bechet (8 km. spre vest), un fel de tîrguşor unde se face un tîrg de săptămînă. Majoritatea, tinere sau bătrîne, n'au văzut de loc Craiova. Trebue să adaug că nici bărbaţii nu pleacă pentru mult timp din sat — în armată numai —, date fiind mijloacele de trai pe care le au la îndemînă.

Avînd mai mult intenţia să dau cîteva texte culese din acest sat în 1932, am crezut totuşi necesară o relevare a particularităţilor mai caracteristice ale graiului de acolo, care sînt proprii şi altor sate din sudul jud. Dolj şi Romanaţi.

Fonetică

Accentul cade pe silaba ultimă în *acoló* I, II, VII, IX.

Vocale accentuate

Cu fonetism dublu apar *cîne* şi *cîne*, *pîine* şi *pîne*.

ă resultat din *ę* lat. apare ca *ă* după *ş, ţ, z*: *ş̆ăd* X, *aş̆ăz*; *ţăs*; *Dumnezău* X; *ă* se păstrează şi cînd în silaba următoare se găseşte *i*: *ş̆ăz* (= şezi), *ţăş* (= ţeşi), *Dumnezăi*.

Dinaintea lui *n*, *ę* apare constant ca *i* în *tinăr*.

ă corespunzător lui *ę* lat. trece la *ă* după *s*: *săc, săci, visăz* XIII.

î se schimbă în *i* după *ş, ţ, z*: *băş̆ică, ieşît* XII; *cuţit, minţît* XI; *zî* IX, *zîce* X.

Diftongul *ea* e redus la *a* după *s, ş, ţ, z*: *sară* X, *măsale* XII (din forma veche *măseale*), *găseşte* IX (< *găseaşte*), *fusasă* VI (< *fuseasc*); *şadă, aşază, firşaşte* X; *ţasă, ţavă* V, *viţale* (< *viţeale*; vezi toponimie: *Girla viţali*); *păzaşte*.

Un cas interesant de metatesă, ca în aromînă, meglenoromînă, istroromînă şi uneori în dacoromînă[1], e aceea a lui *i* în *bătîrn, bătîrnă, bătîrnesc* I.

[1] Cf. Weigand, *Jahresbericht*, VII, 39.

Vocale atone

Ă e păstrat în *rădica* (uneori) şi nu apare asimilat în *e*, ci trecut la *o* sub influenţa labialelor vecine, în forma *fomeie* II, XIV.

E iniţial e pronunţat *ie*: *ierea*. După labiala *b*, *e* > *ă*: *băşică*, *băutură* VIII. După *p* se menţine în *pe*, *dupe*. După *s*, *ş*, *ţ*, *z*, *ž* apare constant ca *ă*: *să* < *se*, *fusasă* VI, *sărveşte* VIII; *şădem*, *uşă*; *cărnţăle* IX; *coaţă*. In cuvintele atone în frasă *e* > *i*: *dila* I, *pi la*.

I după *ş*, *ţ*, *ž* trece la *î*: *cămăşîle* I, *uşîle*; *părţîle*; *ponoţîi* V. Nu a trecut la *i* după grupuri de consoane: *striga*, *strica*. Final fiind, *i* — devenit *į* — nu se aude după *ş*, *ţ*, *ž*: *căş* I, *tu ieş*, *laş*, *moş* I; *băieţ* VII, *fraţ*, *toţ* I; *invaliž* VI, *duž*.

Diftongul *oa* e redus la *o* în *dor* (< *doar*) XIV.

Disimilaţia *e* — *e* > *i* — *e* se observă în *dipe* (alături de *dupe*) VI.

Consoane

Labiala *b* este alterată numai de *ie*: *zg'era* < *sbiera*, *g'etu* < *bietu*. Nu se aude decît *albină*, *bine* etc.

F de asemenea este alterat numai de *ie* < *ę*: *fk'er* şi *sk'er* IX, *fk'erbe* şi *sk'erbe* III (cf. V). Nu este alterat cînd este urmat de *i* < *į*: *fir*, *fiu*, *a fi*. Dacă găsim *sk'e-mea* XIV, *sk'e-sa*, aceasta s'a întîmplat numai după ce s'a contras hiatul secundar, devenind diftong, în asemenea poziţie. In femininul *fie* < *filiam*, care de fapt nu se aude singur, nu se putea altera *f*, care este urmat de *i* şi se găseşte în aceeaşi poziţie ca şi în *să fie*.

Tot numai de *ie* < *ę* este alterat şi *m*: *mńel*, *mńercuri*, *ńeu*, *ńeĭ* I; este palatalisat şi în formele atone: *ńi-a fost* I. Se aud numai: *mic*, *nimic*.

La fel şi *p*: *pk'edecă* şi *k'edecă* IV, *pk'edin* şi *k'edin* V (< * p ĕ d ī n u s), *pk'eptin* şi *k'eptin* IV, *pk'atră* şi *k'atră*. Face excepţie un singur cuvînt în care *p* este urmat de *i*: *pk'iuă*, *k'iuă*. Se zice numai *pičior*, *pisat*.

V este palatalisat numai de *ie* < *ę*: *vg'er* şi *zg'er*, *vg'erme* şi *zg'erme* IV. Se aude numai *vie*, *vieaţă*, *vin*, *viţă*, *viu*.

Faţă de alte graiuri este caracteristică palatalisarea labialelor *f* şi *v* + *ie* > *fk'*, *sk'* şi *vg'*, *zg'*. Teritoriul cu *fk'* şi *vg'* este mult mai întins la nord de lunca Dunării, unde, în unele sate, se pronunţă şi *g'erme* < *vierme* (Brabeţi) şi chiar *sk'er*, *zg'erme* (Mîrşani). Aci împrumutat, poate, pentru că locuitorii din Mîrşani munciau mult înainte de război pe moşia Sadovei alături de cei din Călăraşi şi Dăbuleni.

Pentru *fk'* ne-am fi aşteptat să întîlnim *fh'* sau *h'*, însă, după cum spune Meyer-Lübke [1], s'a întîmplat o articulaţie prin reacţiune, adică o resistenţă faţă de o rostire nouă, modificîndu-se rostirea veche *fh'* în *fk'*, fiind că oclusiva palatală diferă mai mult de *i* decît fricativa palatală. Pentru *sk'*, *zg'* explicaţia se complică. In Maramureş, Oaş şi aiurea, cum e în satele Corbu, Optaşi, Poteoava din jud. Olt, labialele *f*, *v* au evoluat în această poziţie spre *s*: *ser*, *sier* şi spre *z*: *zerme* < *vierme*. In Haţeg întîlnim *şier* < *fier* şi *žier* < *vier* (împrumut). In graiul de care mă ocup să fie din pricina unei încrucişări cu un grai în care evoluţia unei asemenea pronunţări ajunsese la *s* şi *z*?

H intervocalic dispare: *zar* < *zahăr* IX, X, *părut* X, (< *păhărut*). *N* apare ca *ń* dinaintea lui *i* şi *e* numai în formele: *miţńi* (mai rar *mîńi*) şi *cîţńe*, *pîţńe* (alături de *cîńe*, *pîńe*), *miţńe* (mai rar *cińe*, *pińe*, *mińe*).

N a trecut, prin asimilaţie, la *l* în *lumele* VI, XIII şi *b* la *m* în *momilizaţi* II.

S este aferesat uneori în *sfîrşi* > *firşi* VIII, IX, X. Constantă e aferesa lui *h*, în forme ca *îrdău* VII, *îrtie* VI, X, *ară* VIII, X, *oţ* II.

Morfologie

Declinaţie

Formele obişnuite sînt: *uşă* pentru *uşe* VII, *čenuşă* pentru *čenuşe*.

In loc de *legumă* se aude *legume* I.

[1] *Palatalisarea labialelor*, în *Dacoromania*, II, 6.

Pentru *umăr* găsim *umere* (*umerile* X), iar pentru *ţinere* întîlnim uneori *ţineru, ţinerului* X.

Unele substantive presintă două forme: *berbeac* X, *berbeče* şi *deşti, deşte.*

Piţior se pronunţă la plural şi *pičere* IX.

La forma de singular, substantivele în *-or, -ar* din limba curentă se presintă terminate în *-i* ca şi la forma de plural nearticulată: *judecători* I, *perčitori* VI, *notari* VI.

Substantivele masculine la forma de plural nearticulată, ca şi cele feminine care fac pluralul cu *-i*, pierd terminaţia *-i* după *ş, ţ, ž*: *moş* I, *strămoş* I, *cămeş, căş* I; *fraţ, părinţ* X, *invalíž* VI, *bož.*

Articolul

Articolul *-l* nu se aude. La plural *-i* se schimbă în *î* după *ş, ţ, ž*: *cocoşî* VII, *moşî*; *fraţî, părinţî*; *invalížî* VI, *božî.* La genitivul -dativ singular al substantivelor feminine *-ii* apare ca *î* după *ş, ţ, ž*: *căşî* VIII; *nunţî* X. Articolul proclitic e *ăl, a* şi *ăi, ăle, ale.*

Numerale

Cele cardinale dela unsprezece pînă la douăzeci se aud astfel: *unspreče, doispreče, treispreče, paispreče* şi *patruspreče* XIV, *cinspreče* etc., precum şi *unşpe, doişpe* etc.

Pronume

Pronumele personal (pers. a 3-a sg.) este *ieu, iel, ia*; *iei, iele.*

Cele posesive se aud astfel: *ńeu* VI, *ńei*; *mea, mele*; *tău, tele*; *lor*; *nostru, noastră*; *noştri, noastre.*

Pronumele demonstrativ presintă aceste forme: *ăsta, asta*; *ăştia* şi *ăştea* pentru masculin plural, şi *aştea* VI, ca şi *ăştea* I, pentru feminin plural; *ăla, aia* I; *ăia, ălea* şi *ielea* XII.

Verbul

La indicativul present dela verbele de conjugarea a III-a *a scoate, a trimete* persoana întîi sing. este *ieu scoţ, trimeţ* VI. Persoana a 3-a pl., la acelaşi mod al verbului *a lua* se pronunţă fără *-u*: *iei ia* VII, IX.

Verbele de conjugarea a II-a şi a III-a care au un *d* sau *t* în temă, ca *vedea, crede, scoate, trimete*, la modul subjunctiv present, mai ales la persoana a treia, singular şi plural, se pronunţă cînd cu *d, t*: *să vadă, să creadă, să scoată, să trimeată*, cînd cu *z, ţ*: *să vază, să crează, să scoaţă, să trimeaţă.*

Verbele *a rămînea, a ţinea, a spune, a veni* fac presentul indicativului şi subjunctivului la persoana 1[iu] sg. fără *u*: *rămîi, ţîu, spui, viu.* De asemenea la persoana a 3-a sg. şi pl. a modului subjunctiv: *să rămîie, să ţîie, să spuie, să vie.*

La imperfectul indicativului, persoana a 3-a pl. verbele nu presintă uneori pe *-u* final: *(ieí) scăpa* I, *ieréa.* Imperfectul verbului *a fi* se aude regulat *ieréam, ieréai* etc. Interesante sînt formele de imperfect dela conjugarea a IV-a: *munčíia* I, *omoríia, plătíiam, veníia.* Formele din urmă le-am auzit dela moş Ghiţă Petra, cel mai bătrîn om din sat.

In graiul satului Călăraşi, ca şi în al acelora care se află în lunca Dunărei, este caracteristic perfectul simplu, persoana 1[iu] şi a 2-a sg. şi pl. dela verbele de conjugarea a III-a, care se termină cu *s* în temă, precum şi cele analogisate, deoarece pentru *e* sau *ă* după *s* avem *a*: *spusai* X, *spusaş, spusarăm, spusarăţ*; *fusai, fusaş, fusarăm, fusarăţ*; *vrusai* X, *vrusarăm.*

Iarăşi interesant este mai-mult-ca-perfectul indicativului tot dela aceleaşi verbe. Se aud regulat: *spusasăm, mersasăţ, vrusasăţ, fusasă* VI. Se aude şi cu *ă*: *spusăsăm*, însă rar şi mai ales la cei mai umblaţi. Această formă se explică uşor: *fuseasc* > *fusasă.*

Ca să explicăm însă formele de perf. simplu, anume cele de pers. 1-iu şi a 2-a sg.: *spusai, spusaş, fusai, fusaş*, nu putem

pleca decît dela o influenţă a formelor de plural: *fuserăm*> *fuşerăm*> *fuşărăm*, susţinute de mai mult -ea- perfectul dela aceleaşi verbe şi într'o oarecare măsură şi de perfectul simplu dela conjugarea întîi.

La verbul *a rămînea* se observă *u* în loc de *a* sau *î*: participiul trecut *rămus* II, iar indicativul present, persoana a 3-a sg. şi pl. — şi chiar la toate persoanele — *rămunc, rămun* V. Analogia pleacă dela *a pun, a spun*.

Adverbe

Obişnuit se aude: *abí* I, *acîlea* II, *dor* XIV (<*doar*), *p'iĉí* I (<*pe aiĉi*).

Prepoziţii

Se deosebesc de cele din limba literară acestea: *dila, lingă* pentru *lîngă*, *pi la* IX, *pin* VII, *du pin* II, *pintru* VI şi *sup* pentru *supt* numai cînd este înaintea cuvintelor care încep cu consoane: *sup căldare* VI.

Conjuneţii

Mai interesante sînt următoarele: *deĉí* X <*deaĉi*, păstrînd mai mult înţelesul vechi de expresiune adverbială; *da* I, pentru *dar*.

Toponomie

(A) Rădanu, baltă cu trestie, papură etc.
Ascunsa, deal, vale, izvor; sat dispărut.
Călăraş, satul
Ĉioflic, deal (numire dispărută)
Cruĉea-lu-Vodă, o cruce foarte veche.
Cumănj, dealuri mici — dune — acoperite cu vii.
Cumurlucu, prund la Dunăre, gîrlă şi pădure.
Delniţa.
Drumu-sărarilor, drum pe unde se aducea sarea din munte.
Gîrla Ţigănci.

Gîrla viţali.
Glodu, gîrlă.
Grindu armaşului, o dună.
În litre, pămînt de muncă.
Măgura verde.
—Nisipu-lu-Vlad, dună.
Oarca sau Sărata, sat nou.
Okiu-lu-Ştefan, loc rămas între altele cultivate.
Pepiniş, un loc pentru pepeni şi lubeniţe.
Plopu, sat dispărut.
Poteleanca, gîrlă.
Punga, sat dispărut.
Sălĉiţa, gîrlă.
Sărata, v. Oarca
Sărături, bălţi cu apa puţin sărată; creşte prin apă „părul-porcului" şi „loon" sau „lăun", plante de apă.
Skela Ĉjobanului, schelă dispărută.
Şopîrla, Şopîrliţa, izlazuri.
Teiş, loc acoperit altădată cu tei; se mai văd şi acum.
Ursoaica, teren întins în lunca Dunării.
Vadu-Berĉi, loc de trecere peste gîrlă.
Zătoaca, ruptură de apă.
Zătonu-mare,-mic.
Zgaiba, moşie.

Onomastică

Nume de familie

—Albu
Birsoge
Birzăneanu
Bistriĉeanu
Bizăreа
Bouleanu
Brandibur
— Buculescu
Casapu
Ĉjocan
Ĉjucă
Dakin
Dancju
Delibaş
Djaconu
Dobrică
— Duculescu
Gjonçà
Gîrliĉi
Gugu
Iola
Iovan
Marica
Maroĝél
Mazilu
Nisipeanu
Onete
Pencu
Pică
Popa
—Preda
Priţu
Răţoi
Rebeĝilă
Ristça
—Robu
— Şărban
Şărcău
Seineа
Sfîrloagă
—Slavu
— Stănia
— Uţ
— Uţulescu

Van	Vladimirescu, un notar venit din
Vanċea	județul Gorj.
Vișan	Vrăciu

Nume de botez

Ana	Mărija
Anica	Mărin
Costandin	Oniṭa
Dina	Opreċa
Dinu	Oprica
Dumitra	Stan
Dumitru	Stana
Floareċa	Tudor
Floreċa	Tudora
Florica	Vîlca
Ion	Vîlcu [1]
Ioana	Vlad

TEXTE

I

Văduvă, omu mort... A venit, iete, și l-am luat și ieu ca să țiu casă; am avut și ieu trei capete de vită. Casa, dila bărbat ńi-a fost. Iel făċea lucrătură dė-asta... zidărie de căș.

Ierċa jute, mă bățea; abi mă scăpa copii. Am avut cu iel trei băieț. Sînt morț. Fetele le am cu omu ăl dintîi. Da ca cîn sînt ș'ale luj: dacă le-a crescut iel! Da nu maj ține de iele acu.

Aducea în casă o legume, o îmbrăcătură.... a adus în casă. Casă n'a maj făcut. N'-jerċa casa bună. A lăsat pe ja tot păpurișu ăl veki. Tot ċe jeste acoló je făcut cu copii ńei.

Iel munċija și la cîmp. Cîn n'aveċa de lucru, ieșa la cîmp. Aveċa locurj înkiriete.

Iel zîċeċa că jeste din Makedonia. Čecă din Makedonia. Maj bine să-l fi omorît în rezbel; maj luam și ieu ċeva dupe urma luj.

Pămîntu jeste dila socru-ńeu: dila moș, dila strămoș: pămînt bătîrnesc. Știj ċe je . . .

Iete, nu j-a maj venit cu ginerj-ńeu. Că čică să plecăm din casa bărbatuluj dintîi. Putċam ieu să plec și să las copii? Nu

[1] Vezi textul XIII.

sîntem toate așa bătîrnele âștea? Iel îj da zor că să mă duc cu iel în căș cu kirie.

Toț sîntem de pămînt din Călăraș, dė-ačilċa. Ieu am stătut la locu ńeu. Sînt fomeje bătîrnă. Copii ńej sînt cu țărîna în gură. Iel a luat alta.

Aș batċ-o, dar ieu n'am putere, că ja je maj haițeșă ca mine, maj jortomană.

Lumċa zîċe că să mă duc și ieu cu pitiție la judecători, da n'am cu ċe. Pămîntu nu nċ-ažută. De je p'iċj pe baltă... s'a 'necat tot.

Ieu vreau să-ș aducă martori, dacă zîċe că l-am bătut și l-am gonit.

Tudora Ion Stojan, 50 ani

II

Dė-un an n'am luat pensîja. Cîn ńj-a fost copii primjam doua mij doua sute; primjam, păcatele mele!

Partea mea? ba o știu: o mie o sută pe trej luni.

Copii știu carte, da nu je niċj unu ačilċa.

Nċ-a venit alaltăjerj pintru copii orfani și pintru invaliști. A fost un alaj!... A cîntat goarna pin sat să să stringă toate fomeile și toț momilizați la primărie, să-ș puje fomeile un diligat din invaliști, ca să să ducă iel cu cererile noastre la ministerj, acoló.

Če oț sînt perčitorii, niċj nu să maj poate, niċj nu să maj încape!... N'j-a oprit întotdċauna cîte doua sute, trej sute.

Venja du pin Sadova doj ca să ne dċa titu, da ńj-a dat o jumătate de tit. Așa a făcut cu toate fomeile. Unele au rămus și fără pămînt.

Anica Mărin Morarju, 45—50 ani

III

Eu azdimineață am spălat vasăle, am măturat, am dat la rață, am băgat în oală făsuj, am făcut mămăligă. Unde arde focu lj zîċe vatră; alături este ungjetele. Plinċa o coačem cu țăstu. Făsuju sk'erbe în oală.

Slavu Vîlca, 11 ani

IV

Noj înk'edecăm caij cu k'edeca. Ij înk'edecăm la pičoare. Strugurij cresc în vie. Noj sărăm peștele să nu să 'mpută. Peștele, cîn să 'mpute, face zg'ermj.

Aceeași

V

Dimineața, cîn mă scol, aduc apă, mătur, fac focu sup căldare ca să sk'arbă. Mama mestecă mămăliga dupe če s'a sk'ert.

Mama ţasă în războj. Ieu fac ţavă cu čečcîru. Bumbacu se pune pe vîrtelniță, iar vîrtelnița se pune pe cločimp. Mama, cîn ţasă, pune pičcarele pe ponožîi. Mama ţasă pînza cu suveica. Firele trec pîń iță. Firele care rămun dila pînză îi zîče k'edin. Mama mai ţasă pînza cu brîgle; în brîgle jeste spata. Iţăle sîn legate cu nişte căluşăi.

Uț-Ioana, 10 ani; clasa IV primară.

VI

Bărbatu-ńeu a primit pensîja — n'a fost o mărime cîne ştie če — o mie o sută trei lei. A murit de doi ani..., a umplut acu la Sîntă-Mărie.

Actele ńi le-a luat frate-ńeu şi le-a dus la primărie. Şî pe urmă nu le-a 'naintat la Bucureşti până la Paşti. A venit un žurnal unde să zîčca că kjamă invalizî la Bucureşti.

L-am întrebat ieu pe perčitorî pintru jele şî ńi-a spus că sîn netrimese. Pe urmă le-a trimes notaru ăsta. Pe urmă a venit îndărăt să cat îrtiî de pensîje ca să le trimeț la Craiova, să-m vie titu pe lumele ńeu.

Dipe îrtiile alča a venit titu pe lumele ńeu. Dipe asta le-a luat şî pe aştea şî ńi-a venit şî carnetele: amîndoua... Ieu o să mă mulţămesc ş'aşa. O să-l čei dila perčitorî, că mai fusasă . . .

Dina Floreca Stănia, 56 ani

VII

Iordănaşî? Băieţî sînt iordănaş. Să strîng sara în cîte-o casă şî dimineața, cîn cîntă cocoşî, pleacă la biserică. Acoló trag clopotu şî pe urmă să 'mpart pîn sat. Ia apă din irdău pus în clopotniță cu apă cititâ de popă.

Pe urmă pleacă pîn sat cu polovęacu cu caucu. Au steblă de busuioc. Intră din casă 'n casă şî strigă la uşă să jese ca să iordănească. Iasă şî-i toarnă apă şî să spală. Le dă şî lor cît vrea... Şî pe urmă, iacă, sara să strîng şî iei şî gătesc care če capătă din sat, mănîncă şî iei, žoacă . . . Če-a agonisît şî iei.

Aceeaşî

VIII

La Oarca je 'n altfeli. La Oarca umblă băieţî cu lăutarîu noapteа Iordanului din casă 'n casă de-i iordăneşte. Şî pe urmă, iacă, zîua destinează o casă şî le găteşte stăpîna căşî ca la nuntă.

Pe urmă vin fetele cu plocoane, dimineața. Le prižîneşte cu lăutarîu ca la nuntă. Pe urmă le aşază mesele acoló şî le bagă cu lăutarîu ca pe brădenče. Pe urmă le sărveşte băieţî cu mîncare, cu băutură. Pe urmă iasă şî să duc la oră şî fac oră.

A doua zî să duc şî să činstesc iar. Să fac băieţî brezaje: unu să fače mireasă, şî altu ginere. S'a firşît acu.

Aceeaşî

IX

Diminiața, la Sîn-Văsîi, să scoală lumea de diminiață, şî să duc la tămîiat. Pe urmă vin acasă şî să premenesc, îş leagă ploconu şî-ş ia copii şî soţîja şî să duc la moaşă. Acoló dă moaşa copii la grindă: îi pune cu pičerele pe un sk'er žos şî-i pune colacu în cap cu zar, cu crăiţarî şî-l dă la grindă. Să'nkină moaşa şî-l dă copilu la grindă de trei orî. Şî pe urmă pune moaşa masa cu găteală şî să činstesc şî petrec şî žoacă cu lăutarî.

Mai pe sară, aşa pe la kindie, cîn să'nkiolează iei mai bine, mai pleacă pîn sat, cu ţîcăraje la cai.

A doua zî au iar petrečere. Atunči činstesc, petrec şî iar pleacă cu căruţăle pîn sat. Pe moaşă o fače brezaje ş'o plimbă pîn sat cu căruţăle cu lăutarî. Acu s'a firşît.

Brezaje? O împodobeşte pe moaşă ca pe mirčasă. Îi pune în cap ca voal o žîgaźnie ruptă, la gît un şîr de ardei şî cu busuioc la ureke. Cîte unu să fače om cu cožocu întors pe dos. Ia un trăistuţ cu čenuşă la şold şî cîte un čiumag la şold în loc de puşcă. Pe moaşă o ujtaî că-i pune şi furca'n brîu, cu caier de in, de cînepă, de lînă, de če găsaşte.

Aceeaşî

X

De simbătă sara vin lăutarî şî să strîng meseni la nuntă. Dipe če pleacă meseni, rămîn cîteva fete cu ginerile, cu mirčasa, cumnatu de mînă şî împodobesc bradu. Pun masa, taje îrtiile; pe urmă mirčasa, ginerile, fetele, bagă îrtiî în brad.

Şî pe urmă, duminecă dimineața, vin brădenčele la brad. Şî dipe če le bagă şî pe jele la masă, la urmă jasă şî pleacă la apă cu mirčasa, cu cumnatu de mînă...

Dipe če vin dila fîntînă, pun polovęacu pe capu mesi şî deči

leagă mireasa în brad mere, o batistă, o pîine, o leagă în brad. Şi pe urmă bagă flori în... Întîi mireasa leagă de trei ori o kită de flori în brad, şi pe urmă ginerile iar de trei ori tot kita aja.

Aşa nu vrusai... Pe urmă ja mireasa plosca dila cumnatu de mînă şi ja cu gura vin din ja şi stropeşte bradu de trei ori; pe urmă o dă şi ginerelui şi stropeşte şi ginerile tot de trei ori; pe urmă o dă şi cumnatului de mînă şi face şi iel tot aşa.

Pe urmă jasă afară cu bradu cumnatu de mînă şi fac oră în bătătură şi joacă bradu: îl împlimbă pin oră din mînă 'n mînă de trei ori. Deci sparge ora şi pleacă cu nunta să ja naşu. Dipe če vine cu naşu, şade naşu 'n bătătura şi mireasa jasă cu poloveacu cu apă şi dă de trei ori: întîi spre răsărit, pe urmă la vale şi la scăpătat.

Pe urmă naşu ja finu de mînă şi intră în casă. Naşu intră la masă, naşa rămîne cu fina. Fina şade pe scaun, lăutari cîntă şi naşa sovoneşte fina. Pe urmă, dipe če îi pune voala, ja naşa fina de mînă şi să duče la naş la masă şi dă naşa plosca naşului, şi naşu să scoală. Da stăi, că cît stă naşu la masă, kiamă fini şi-i pune pe un căpătîi, îngenunkiat amîndoi: cer iertăčjune la naş şi la părinţ şi la toată lumea — şi jasă naşu dila masă şi ja fini de mînă şi jasă afară.

Pe urmă să suje în căruţă şi naşa îi frînge turta miresi în cap şi aruncă spre răsărit, spre scăpătat, în toate părţile. Pe urmă pleacă cu nunta în plimbare şi să duc la biserică. Dipe ce să plimbă, să duc la biserică, să cunună, pe urmă pleacă acas. Vin acasă şi să dă mireasa jos pe masa din căruţă ş'o ocoleşte soacra cu pîine de trei ori. Ocoleşte odată şi muşcă mireasa din pîine... Pe urmă o ja soacra în braţă ş'o dă jos.

Dipe če o dă jos, o ja naşa pe fina de mînă, şi naşu pe finu, şi cumnatu de mînă îi ja pe tineri cu un prosop de gît şi intră în casă cu iei. Lăutarju cîntă atunči. În casă le pune soacra masa şi le pune o pîine făcută cu zar şi şăd tineri să mănînče. Sparge ginerile un măr cu călcîju drept şi mănîncă cu mireasa.

Dipe če mănîncă, să scoală şi-i ja iar naşu cu naşa; lăutarju le cîntă şi iei jasă la oră de joacă cu toţ. Acoló în oră jeste o masă cu darurile naşului şi ale naşăi. Alta jeste cu darurile socrului şi ale soacri. Al ginerului jeste pus pe umerile ăl drept. Mireasa are şi ja sovon, pus pe umerile ăl drept, dila naşa.

Pe urmă joacă în oră năsasca cu mireasa şi taje un berbeac în oră, jucînd năsasca. În oră lăutarju cîntă:

Aî' naşule, dumneata,
Bagă mina la kisa
De ne dă cîte-o para...

Dipe če să sparge ora, îş ja naşu fini şi vine în casă cu iei. Pe urmă pleacă naşu acasă şi-l aduc sara. Sara să dă daru. Omu zîče: „dila mine puţin, dila Dumnezău mult: aur şi arginţ... atît" Lăutarju strînge daru pe-o pîine.

Dipe če s'a dat daru, le dă cîte-un păruţ de vin şi înkină, roagă de sănătate la tineri, lu Dumnezău.

Şi de-ačileca, jacă, luni dimineaţa să duče mireasa la apă cu cobiliţa cu vasăle de apă împodobite cu îrtii, cu lăutarju, cu cumnatu de mînă. Vine dila fîntînă şi-i găteşte soacra ploconu şi pleacă la naş. Dila naş îi găteşte naşa jar ploconu şi vin îndărăt.

Acasă jar îi găteşte soacra ploconu şi jar pleacă la cumnatu de mînă. De-acoló îi găteşte jar mama cumnatului de mînă plocon şi-i porneşte acas şi să fîrşaşte.

O spusai toată taina nunţi!

Aceeaşi

XI

N'i-a venit de-aičča băjeţ şi nu i-am luat pe ăja. Če a venit o soră a lui cu iel în peţît. A venit ş'a spus că je bun ş'are banj la bangă... m'a mînţît.

De-ači a venit şi iel sara şi ne-a spus tot la feli. A spus că face casă la noj în Călăraş, şi la urmă n'a vrut. Čičă če jerea să zică şi iel ca să mă ja acoló, la Janca?

Am stat trei luni. De-ači am venit acas jar în satu ń'eu, în care am trăit.

Oniţa Onete, 20 ani; nu ştie carte.

XII

Cum a fost cu noru-meа, he?

Dor întîi în cap. Dor de jeşa afară, săraca, de n'o putčam s'o ţinem. Pe urmă a pătimit ja de astă toamnă pîn' la Crăčjun. Pe urmă s'a ivit buba în gură; a mîncat gura toată: a mîncat şi măsale şi tot.

Am căutat-o cu doftori, am pus-o pe fumuri, am dus-o şi la spital şi nu s'a putut să vindeče, până a ieşît în nas. Nu ştiu če bubă a fost, că mînca toate jelča. A murit din vorbă; nič nu credeam că moare.

Stana Stan Morarju, 60 ani.

XIII

Dacă mănîncă vîrcolacu luna şi nu-l vede fomeja — cînd o mănîncă şi jeste însărčinată — , atunči prinde copilu o boală:

spurcu. Dacă n'a văzut, îi pune lumele Vîlcu, Vîlca. Că n'a ştiut, copilu să prăpădeşte, nu trăieşte.

Dacă visăz o pasăre cu bubă 'n gură sau pe cap, tot Vîlcu îi pune lumele copilului.

Aceeaşi

XIV

Din muşcătură de cîine a făcut buba şi a ţînut-o un an de zile. Şi l-a dus şi la spital, la doftor. A şăzut o săptămînă şi doftoru n'a putut s'o vindeče; dor a închis-o.

Ş'a venit acas ş'a deskis buba iar. Şi ieu ieream copil ca de patruspreče ani. Noi, din fomei, din gîndurile noastre, l-am pus în moare de săpun, de leşîe. Şi iel a fost să să prăpădească; şi ieu încă c'o fată am adus apă şi l-am spălat. Şi s'a vindecat de n'a mai văzut bubă pe iel până cînd a murit. Şi doftoru n'a avut če să-i facă.

Aceeaşi

GLOSAR

azîr, *gata*: „cîinele stă azîr să sară pe iel". *Şi în ar., megl.*

beleáznă, *iarbă care creştea pe unde erau „locurile" nearate.*

brădeáncă, *pl.* brădenče VIII, x, *fete invitate de ginere la bradul de nuntă, ca să-l împodobească.*

brăgău, *tinda dela casele în pămînt (bordeie) sau vestibulul, care era afară de pragul adevăratei case. Dispărînd astfel de case a început să dispară şi* brăgăul. *Acesta era de fapt un lemn pus ca prag la intrarea în tindă, de unde acesta şi-a luat numele de* brăgău. *În alte părţi chiar un pat făcut în tindă se chiamă* brăgău.

căluşăl, *pl.* căluşăi, *rotiţa dela scripete pe care se pune o aţă cu ajutorul căreia se balanseză iţele.*

čeacîr V, *unealtă prevăzută cu o roată de văcălie sau alt ceva, cu care femeile string firul de pe vîrtelniţă, pe fevi de trestie băgate pe un fus, numit* sucală, *învîrtit de roata ceacîrului cu ajutorul unei curele.*

cločimp V, *un trunchi greu (5-6 kg.) de lemn sau o buturugă, în care se fixează fusul vîrtelniţei. În alte părţi:* cločjumb, cločjump.

dor XII, *durere fisică.*

făsuj III, *fasole.*

găţeálă IX, *mîncare pregătită.*

glog, *om cam prost şi puternic: om păduref. Acest nume este dat ca poreclă locuitorilor din satul Dîbuleni, jud. Romanaţi, pentru că sînt oameni robuşti şi cu obiceiuri păstrate din bătrîni; deci mai înapoiaţi.*

haiteş,-ă I, *voinic, puternic.*

împlimba X, *plimba.*

încelui, *a înşela, a amăgi, a-i lua minţile (mai mult diavolul).*

înkiola (a să) IX, *a cam prinde chef la băutură.*

invalişţi II, invalîž VI, *pl. dela* invalid.

jordănaş, *pl.* jordănaş VII, *băieţii care umblă cu „iordanul" (botezul) în noaptea de Sf. Ion.*

iorloman,-ă I, *voinic, puternic, haiteş.*

láun, láon, loon şi luon (*mai mult* loon); *este o plantă firoasă şi foarte subţire* („myriophyllum"), *care creşte mai ales în apele mici şi încet curgătoare sau stătătoare; înaltă cît adîncimea apei. În Broteşti şi Dobreşti înseamnă „murdărie ce cade la fund, noroi alunecos din apă".*

legume I, *aliment bun: carne, brînză, ouă, lapte.*

lei (a să), *a se lipsi de, a se curăţi de.*

lele! (olelé!), *interj. care arată mirare, dar uneori şi teamă;* olelé *exprimă şi durere fisică.*

lelia (a să), *a se mira, minuna:* „nu te lelia aşa, că-mi deoki copilu!"

moare de săpun XIV, *lichidul care rămîne în căldare după ce s'a închegat săpunul.*

năşasca X, *hora care se joacă imediat după ce vine nunta dela plimbare. În această horă, numită în alte sate* hora miresi, *aţi dče-a doi şi aţi dče-a doilea, trebue să joace neapărat naşul, naşa şi tinerii: hora naşului.*

om I, IX, *bărbat, soţ.*

perčitorj II, VI, *perceptor.*

poloveac VII, X, *un vas de aramă pentru apă de băut ca de 10-12 litri, de coloare albă, fiind cositorit peste tot. În alte părţi este o căldare ca de 20 litri în care se fierbe apă pentru rufe. În* Dicţ. encicl. Candrea-Adamescu *este înregistrat* polomeac.

prižlni VIII, *a primi, a întîmpina. La imper. are două forme:* prižîneşte *şi* prižoane *(= primeşte, ţine, prinde, cînd se aruncă un lucru mai de departe). Ca să explicăm acest înţeles, trebue să plecăm dela imperativ.*

soţîje IX, *soţ, bărbat; tovarăş chiar la animale:* „să iau bouluj soţîje", dacă a rămas numai cu unul.

sovon X, *darul primit de mireasă dela naşe, la nuntă; este o rochie — stofă nelucrată — şi un tulpan.*

sovoni X, *a împodobi mireasa, înainte de a pleca în nuntă.*

ţărînă I, *pămînt numai cînd este vorba de morţii necomindaţi, pentru care nu s'a dat de pomană; şi pămînt uscat şi fărîmiţat.*

ţăst III, *fest; vas de pămînt în formă de strachină cu gura în jos aşezat pe vatră; cu el se coace pîinea.*

ţîcărău, *pl.* ţîcăraje IX, *clopoţei puşi la gîtul cailor.*

titu II, VI, *titlu (de pensie).*

trăjstuţ IX < *traistă; este un fel de ghiozdan de pînză de tort şi chiar de lînă; şi-a schimbat genul poate după* săcui, săculete, săculeţ.

umplęa (a să) VI, *a se împlini (vorbind de timp).*

unçiete III, *pl.* unçiete, *locul dela* zar x, *zahăr.*
stînga și dreapta vetrei.
vale: la vale x, *la mizăzi, spre sud.*
zigaznie IX, *plasă de prins pește, împletită în ochiuri din fire de tort (2-3 m. lungă și 1,50 m. lată).*

Luca PREDA

FOLKLOR DIN GORJ

BOCETE

Prin simplificarea tot mai accentuată a obiceiurilor la înmormîntări și prin pătrunderea inovațiilor orășenești în viața satelor noastre, bocetele sînt printre cele dintîi producțiuni populare expuse dispariției. Numai astfel se poate explica raritatea lor, cîte două, trei în vre-un sat mai retras și mai păstrător de tradiții și datine.

În județul Gorj se găsesc asemenea producțiuni mai cu samă în partea de nord și cea de vest, în sate mai depărtate de arterele principale de comunicație și de oraș. Obiceiul de a jeli și „a striga" mortul există în fiecare sat din acest județ. dar cîntatul, „bocirea" în versuri și melodii tipice nu se practică decît în cîteva localități din regiunile menționate; astfel, în Godinești, Racoți, Cîlcești, Ciuperceni, Frănceşti, Tismana, Telești, Cernădia, Vălari, Dobrița, Cîrbești ș. a.

Femeile care bocesc nu poartă un nume special; li se spune uneori „jelitoare". Termenii de *bocete* și *bocitoare* sînt necunoscuți întregului ținut.

Aceste femei sînt de obicei dintre cele mai în vîrstă. Ele formează un grup de trei. In același sat, pot fi două, trei grupuri de femei care cunosc asemenea cîntece. Cîteodată, în grupul celor trei intră și o fată mai tînără, iar alteori se adaugă la grup o întreagă ceată din tineretul satului, care vine să jelească pe cel mort. Dintre „bocitoare" mai cunoscute amintesc: din Cîlcești: Maria Arimia de 50 ani; Paraschiva Grecu de 55 ani și Constandina Spahiu de 55 ani; din Frănceşti: Ana Blendea, Stănoaica Păsărilă și Măcrina Șipanu,

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

toate între 45-50 ani; din Godinești: Lisaveta Rătezeanu de 52 ani, Sanda Slăvei de 70 ani, Ioana Rătezeanu de 40 ani; din Vălari: Ioana Groza, de 29 ani, Maria Cojocaru, 65 ani, și Costandina Groza, 48 ani.

În unele sate, ca Telești și Cîrbești, este obiceiul ca în Vineria Paștilor una sau mai multe femei bătrîne să bocească moartea lui Isus, pe melodie și versuri speciale.

Jelirea mortului se face de obicei dimineața, înainte de răsărirea soarelui, în cele trei zile consecutive cît stă mortul în casă. Pentru aceasta bocetele sînt cunoscute mai mult sub numele de „zorile". In unele sate se boceşte mortul și pe drum, cînd e dus la groapă.

Privitor la modul cum se boceşte, se observă că femeile bocitoare se așează în picioare, la rînd, cu fața spre răsărit și cîntă versurile obișnuite. Pentru aceasta nu primesc nici o plată, dar li se dă mîncare și lucruri de îmbrăcăminte de pomană.

Bocetele ce urmează, cu tot caracterul lor ocasional, presintă un interes deosebit din punctul de vedere al conținutului poetic și pentru relevarea unor forme lingvistice rare. În ele se poate vedea, pe lîngă expresiile comune și altor creațiuni de acest fel, accente de poesie adevărată, asemănătoare de multe ori celor din doine. Alteori vedem cum bocetele degenerează, introducîndu-se în ele elemente de alt gen. Spre exemplificare, relevez această variantă a „Cîntecului bradului":

— Bradule, brăduțule,
Șin' ț-a porînșit
Dże tșe-aj pogorît
Dżila loc petros
La loc gunojos?
— Vasîle mj-a porînșit
Că j-am trebuit,
Vara la răcoare,
Iarna dże viscoale
Și dże vîntu al mare.
— Bradule, brăduțule,
Măj apleacă-ț creșile,

Să mă jaț cu mînile,
Să mă suj în tșine odată,
Să-m fac okișorij roată,
Să văd lumea toată;
Să văd fraț, să văd surorj,
Să văd grădżinij cu florj.
Sus, pe doaș̦ă rămurele,
Cîntă doaș̦ă turturele
Și măj jos, la rădașină,
Cîntă mama a bătrînă
C'un colac și c'o lumină,
Măj pe sus, pi la milżoc,
Numă kiț dże busujoc,
Ah, șe żale și șe foc!

Particularitățile fonetice nu se deosebesc de cele pe care le-am relevat în *Cercetări asupra graiului din Gorj* (în această revistă, V).

Vom însemna, deci, aici, formele morfologice și lexicale presentînd interes.

În ceea ce privește substantivul, avem de remarcat vocativul *păminte* II.

De mai multe ori apare inf. cu *-re* la formele de viitor cu *voi*: *ne-om gătire, s'or gătire* I, VIII, XV, XIX; acest *-re* întîlnindu-se numai la sfîrșitul versurilor trebue pus în legătură cu adăugarea lui și alteori în poesia populară.

Pentru imperativul prohibitiv, de notat formele: *nu grăbireț* VI, *nu pripireț* X.

În ce privește derivația, găsim forma *vedeală* VIII (= vedere), întrebuințat alteori și sub forma *vezeală*; dim. *cornurele* I, V, VIII, XIX, *cuptorele*, *mălăițele* V, XVII, *nemurele* I, V, VIII, XV, XVII, XIX; *a pelina* X, XX „a vărsa pelin peste ceva", *a săcuri* VII „a tăia cu săcurea".

Ca și în vorbirea obișnuită, găsim repetarea pronumelui reflexiv după verb: *pănă s'o ruga-să* I.

Privitor la lexic, avem de relevat următoarele forme:

boștele III cu înțelesul de „basmale mici din care se dau de pomană la îmmormîntare" (similar cu *zăbrane* III);

cutropi, la subj. *să cutroaie* XXII, cu sensul de „a cuprinde":

fučie XI „butoiaș mic în care se păstrează țuică sau vin“ ;

împupit X, adjectiv dela part. vb. *împupi* „a îmboboci“;

învolba XIX „a se roti“;

lină XIV „prăjina dela cumpăna puțului de apă“, sau *lumînarea* cum se mai numește alteori;

ploștinos XVI, adj. dela *ploștină* „loc jos și mlăștinos“;

Samodiva X, XX, denumirea morței în graiul țăranilor;

striște X „noroc“;

strună II, un fel de traistă pentru mîncare;

stupic XVIII „stupină“, stup de albine;

zabrane III, basmale mici care se dau de pomană la îmmormîntare.

I

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu mi-l zoriț,
Să mi-l ocoliț
Pe dupe ăi munț,
Până ne-om gătire
Tot de mesă întinsă,
De făcliĭ aprinsă,
De feliĭ de pline,
De nouă vaci grasă,
Să punem pe masă,
Nouă buț de vin,
Că ieu nu măĭ vin.
Noĭ ne măĭ rugăm
De cinci meșteri buni
Dę-o casă să facă,
Cu nouă ferești:
Pe una să-i vie
Miros de tămîie,
Pe alta să-i vie
Tot turtițe calde,
Ulcele de apă,
Dor dila soție;
Pe una să-i vie
Dor dila copiĭ ;

Pe una să-i vie
Dor dila vecinĭ.
Zorilor, zorilor,
Noĭ ne măĭ rugăm
Să nu mi-l zoriț,
Să mi-l ofiliț,
Până s'o ruga-să
Dę-un scriitor bun,
Luĭ ca să-ĭ măĭ scrie
Nouă răvășele
Arsă în cornurele;
Ieĭ să le trimeată
Pi la nemurele,
Să vie și jele,
Să vadă če žele,
Că io acum trec
Dint'o țară 'n alta.

Strojești — Paraskiva Merčioju, 40

II

Cîntecul bradului

— Bradule, bradule,
Cin' mi te-a tăĭat?
— Doĭ voiniciĭ din sat
Cu capu legat,
Că ieĭ miĭ-a plecat
Dila cîntătorĭ,
Din vărsat de zorĭ
Cu săcurĭ pe mînă,
Cu mîncare 'n struncă,
Merinde dę-o lună,
Cu berde la brîu.
Ieĭ miĭ-a tot umblat
To din munț în munț,
Pin braz d'eĭ mărunț
Și din vale 'n vale,
Pân' m'a găsît mare,
Ieĭ m'or înșelat
Pe min' m'a tăĭat
Și ieu am țipat
Și ieĭ m'a tăĭat,
Cătă mine-a zis

Că mă duc, mă duc,
Dila loc petros.
La loc mlăştinos.
Şi mi-a porîncit
Că mă fac, mă fac
Tălpoaje de casă
Să mă şindilească.
— Bradule, bradule,
Cîn' ţ-a porîncit
De mi-ai coborît
Tot din munte 'n munte
Cu vîrfu 'năinte?
— Mie mi-a porîncit
Cîn' mi-a pribeğit
Şi iei că mă duc
În mijloc de cîmp,
La cap de voinic,
Vîntu să mă batá,
Četina să cadá,
Ploaja să má ploaje,
Četina să moaje,
Soare să má ardă.

Cînd se înfige bradul în pămînt la capul mormîntului, se cîntă aşa:

Sus, bradule, sus,
De cătă apus
Greu noor s'a pus,
Nu-i noor de vînt,
Şi negru pămînt.
Sus, bradule, sus,
De cătă apus
Greu noor s'a pus,
Nu-i noor de ploaje,
Şi-i ţărînă noauă.
Pămînte, pămînte,
De az înainte.
Tu să-i fii părinte;
Ţărînă, ţărînă,
Ţărînă uşoară,
De az înainte,
Să-i fii soţioară.

Rasova — Ioana Udrişţoiu, 42.

III

Vămile

De ieri dimineaţă
Mi-a venit, venit
O corboajcă niagră,
Din aripi mi-a pleznit,
Buze mi-a lipit,
Oit'i a păinzînit,
Graiu mi l-a loat.
— 'Năinte să merği,
Să nu te sfieşti,
Să n'o iei la stînga,
Că-i poteca strîmbă.
Ţi s'o face, face
To locuri arate,
— Da cu če-s arate?
— Cu bivoli arate,
Spine sămănate.
— Cu če sînt grăpate?
Cu bivoli grăpate,
Spine sămănate,
— 'Năinte să merği,
Să nu te sfieşti,
S'o iei la direapta,
Că-i poteca drcaptă.
Ţi s'o face, face
To locuri arate.
— Da cu če-s arate?
— Cu boi albi arate,
Grîne sămănate.
— Şi cu če-s grăpate?
— Cu boi albi grăpate,
Grîne sămănate.
— 'Năinte să merği,
Să nu te sfieşti.
Ţi s'o face, face
Tot o tufă djasă,
Tufă de răjit'ită.
Nu je tufă de răjit'ită,
I Maica Prečesta 'mpodobită,
Să 'nğenunt'i la ja,
Să-i sărut poala

'Năinte să merği,
Să nu te sfieşti.
Ţi s'o face, face
Tot un bilcjuleţ,
Să baği mina 'n pozinar
Şi să-ţi tirgujeşti,
Vama s'o plăteşti.
'Năinte să merği,
Să nu te sfieşti.
Ţ-o ieşi trei fete mari,
Mina 'n sin s'o baği,
Boşi'ele să traği,
Vama s'o plăteşti.
'Năinte să merği,
Să nu te sfieşti,
Ţ-o ieşi trei băeţăi,
Mina 'n sin s'o baği,
Zăbrane să traği,
Vama s'o plăteşti,
'Năinte să merği

Rasova — Aceeaşi

IV

Bocetul lemnului (tronului)

Lemnule, lemnule,
Cin ai răsărit.
N'ai mai fi gindit
Că tu te despart
Din păduri, de frat,
De frat, de surori,
De mumă, de tată,
De pădurea toată.
Blana a din vale
Ţine spatele,
Lăturelele
String braţăle,
Căpătîiele
String oasăle,
Blana a desupra
Sprizoane ţărina.

Rasova — Aceeaşi

V

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu mi-l zoriţ,
Păn' mi s'o găti,
Dila jel de-acasă,
Cu puţin de varză
Şi c'o vacă grasă,
Cu ţiţăle groasă,
Cu coarnele 'ntoarsă ;
Noaptă cuptorele
Tot de mălăjele;
Noaptă buţ de vin,
Noaptă de rajt'iu
Şi trei cuptorele
Tot de pînicele,
Să treacă şi jele.
Noi să le făcem
Noaptă răvăşele
Arsă 'n cornurele
Să le trimetem
Pi la nemurele,
Să vie şi jele
Să vadă če žele.

Rasova — Aceeaşi

VI

Zorile

Răsări soare, frăţioare,
De-ai răsări soare roşu,
Sufletu luj tot în coşu;
Dacă răsări mohorît,
Sufletu luj s'a gătit.
Zorilor, surorilor,
Nu grăbireţ cu zoritu,
Până [cutare] s'o găti,
Să deа cărţ
În toate părţile
Şi răvaşe
În toate oraşele,
Neamurile să s'adune,
De merinde să găteascá,

BCU Cluj / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Noauă cuptoare de pîine
Şi iar noauă de mălaje
Şi iarăş o vacă grasă
Şi-o bute cu vin,
Că pe aicĕa nu măi viu.
Plînge casă, plînge masă,
Că pleacă stăpîn dĕ-acasă.
Nu pleacă să stăpînească
Şi pleacă să putrezască.
Plînget uşi, pîngeţ ferești,
Că io nu măi stăpînesc,
Mă duc ca să putrezăsc.

Tizmana — Flŏarĕa Tomonju 62

VII

Cîntecul bradului

Bradule, bradule,
Cin' ţ-a poruncit
De ai scoborît
De pĕ-un vîrf de munte,
Dila loc petros,
Dila caĭ măi mult
Şi mari şi mărunţ,
Cam pĕ-o coastă 'n vale,
Pe faţă de soare,
Soarele tĕ-ar arde
Şi vîntu tĕ-ar bate?
— [Cutare] mĕ-a poruncit
De m'am scoborît,
Ca să mă sădească
Şi să nu mă săcurească,
Da [cutare] m'a mințit
Şi m'a săcurit.
Pila rădăcină,
Fumu de tămîie,
Iar pi la mijloc,
Kiţ de busuioc,
Sus pe rămurele,
Kiţ de floricele.

Iar cînd se înfige bradul în pămînt:

Bradule, bradule,
Să mă suĭ în vîrf la tine,
Să văd care cu ce vine.

În drum, spre biserică, se cîntă:

Hăĭ, hăĭ, hăĭ, boilor, hăĭ,
Hăĭ, hăĭ, hăĭ şi nu prea hăĭ,
Că ce duceţ nu măĭ aduceţ,
Ieu să ştiu că măĭ aduceţ.
Coarnele lĕ-aş auri,
Picioarele lĕ-aş potcovi,
Cu potcoave de arginț,
Cum nu s'a măĭ pomenit.

Ajungînd la biserică:

Bucură-te, mînăstire,
Că frumos plocon îţ vine,
Nu vine să stăpînească.
Şi vine să putrezească.

După coborîrea sicriului în groapă:

Pămîntule, pămîntule,
Nu te lăsa greu
Pe trupuşoru mieu
Că de az 'nainte
Tu m'eĭ fi părinte,
Şi tu ţărînioară,
Ca o surioară.

Tizmana — Aceeaşi

VIII

Zorile

Zorilor, zorilor,
Voĭ să nu pripiţi
Să vă risipiţi,
Pînă s'o gătire
Un cuptor de pîne
Şi-altu de mălae,
Oale cu varză
Să-i puie la masă;
Top de luminări,
Turtiţă de ceară,
Să aibă vedeală;
Vălușel de pînză
Şi altu de peştire;
Încă răvăşele
Arsă 'n cornurele,

Ca să le trimeață
Pi la nemurele,
Să vie și iele,
Să vadă că-i żele.

Runcu — Paraskiva Kirculescu, 47

IX

Zorile

— Lăstărel de fag,
Un'e-ai răsărit?
De če n'ai pleznit
Dila vîrf pân' la pămînt?
— Ieu nu mi-am pleznit,
C'am fost rînduit
Tot lu [cutare] de casă,
Că tot če-a avut
Nu i-a măi plăcut.
Pe mine m'or tăia
Noauă meșteri mari
Cu noauă săcuri
Și cu noauă berde
Și cu noauă sfredele,
Tot lu [cutare] să-i facă
Casă cu noauă ferești:
Pe una să-i vie
O turtiță caldă;
Pe masă să-i puie
O ulčča cu apă;
Pe una să-i vie
Miros de tămîie;
Pe una să-i vie
Miros de legume;
Pe una să-i vie
Dor și milă;
Pe una să-i vie
Kituță cu fragi,
Că i-a fost lui dragi;
Pe alta să-i vie
Miros de fructe.

Părău — Floarča Vîlčeanu, 52

X

Dimineața

— Scoală, [cutare], scoală,
Fir de trandafîr,
Če mi-ai zăbovit
De n'ai împupit,
Dč-astă dimineață,
Ca ieri dimineață?
De nu mi-ai împupit
Roșu rumenit
Și mi-ai împupit
Galbin, veștežit?
— Io mi-am zăbovit
Păn' m'am despărțit
De părinții mei,
De mama, de tata,
De frați, de surori,
De grădina cu flori.
De lături de sat,
Mi se bat cîini, se bat,
Parcă-i un lup turbat;
Nu je lup turbat,
Și je Samodiva,
Cu tojagu 'n mînă
Și cu furca 'n brîu
Cu un caier de lină.
Fruntča-i e senină,
Ca să-i vie bine,
Să ja tineri și bătrîni.
Și a tot umblat
Tot din sat în sat
Să afle čine-i bolnav
Nimînča nu s'a aflat,
Numai singur [cutare],
Iel măi făr de minte
Și făr de strište.
Cu zilele scurte,
Iel singur s'a spus,
Că iel je bolnav.
Ja din če auza
Măi tare stîča
C'un păhar cu apă

Dila vale otravă,
Ca să-l otrăveaască,
Şi un păhar cu vin,
Dila vale pelin,
Să mi-l pelineze,
Zilele să-i scurteze.

Părău — Aceeaşi

XI

Dimineaţa

Zorilor, surorilor,
Nu pripireţ a zori
Până [cutare] s'o trezi;
Iar iel să trimeată
Tot la răvaşe
În toate oraşele
Şi iar cărţ
În toate părţile,
Pi la frăţiori lui
Şi pi la unkii lui,
Pi la mătuşele lui
Şi pi la moşi lui
Şi pi la vecinii lui,
Iar să să ridiče
Tot lui [cutare] să-i gătească
Cuptoare cu pîine
Şi altele de mălaiu,
Fučii cu răkiu,
Butoaie cu vin
Să aibă 'n destul.
Răsări, soare, frăţioare,
De ia čeaţa di pe vale
Şi zmoala di pe păduri,
Tot lu [cutare] să-i lumini
Şi bruma di pe poteči,
Ca [cutare] să să ducă
Tot la locu lui.

Părău — Aceeaşi

XII

Zorile de sară

Scoală, [cutare], scoală,
Că soarele-apune,
Caiča 'n codru-ţi tună,
Codru ieste mare

Şi lumină n'are;
Codru ieste des,
Întri, nu măi ieşi.
Capu să-l apleči,
'Nainte să merği,
Iar samă să-ţ iei,
Că îţ va ieşi
Lupu înainte,
Să nu te spăimînte,
Mîna să-ţ întinz,
Bun frate să-ţ prinz,
Că iel iar că ştie
Sama pădurilor
Şi a potečilor
Şi a colinelor.
Înainte să merği,
Iar sama să iei,
Că tot 'ţ va ieşi
Vulpea înainte;
Mîna să ţ-o întinz,
Bună soră să prinz,
Că ia iar că ştie
Tot sama potečilor
Şi a apelor.
Înainte să merği,
Iar sama să-ţ iei,
Că îţ va ieşi
Tot vidra 'nainte.
Mîna să-ţ întinz,
Bună soră să prinz,
Că ia mi te-o duče
Pi la poduri 'nalte,
Pin ape vărsate
Pe tine mi te-o treče.

Părău — Aceeaşi

XIII

La mormînt

Din spre roşu soare,
Iar că să ridică
Un noor de ploaie,
Nu-i noor de ploaie,
Ţărînă să hurcoaie.

— Ţărînă, ţărînioară,
Să te laşi uşoară.
— Nu te ruga mie,
Roagă-te la vîntu mare,
Că doar o abura,
De m'o uşura.
— Pămînte, pămînte,
De az înainte,
Să-ţi fii bun părinte,
Să nu te pripeşti,
Faţa să-ţi zmoleşti,
Oki să-ţi păjenzineşti.

Părău — Aceeaşi

XIV

Bocetul bradului

— Bradule, bradule,
Cîn' ţ-a poruncit
De mi-ai scoborît?
— Doi băieţ din sat
Cu capu legat,
Cu păru lăsat.
— Cum mi te-o găsît?
— Bine m'o găsît,
Pe ierburi întreği,
Pe izvoare reci.
— Cum mi te-o înşelat
Pănă te-o tăjat?
— Bine m'o înşelat
Pănă m'o tăjat,
Că jei că o zîs
Că mă pun lînă
La fîntînă,
Şi jei če m'o pus
În milžoc de cîmp,
La cap de mormînt;
Vîntu să mă bată,
Soarele să mă ardă
Coaža să-m plezneascâ,
Să nu putrezască.

Vălari — Măria Ianăş Ungureanu

XV

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiţ
Să vă răvărsaţ
Pănă s'or gătire
Cuptoară de pîine,
Dalbe de lumini
Dila draği stupini
Şi de buţ de vin
Şi de răkiu
Şi de-o vacă grasă
Din čireadă aleasă
Şi trei miorele,
Toate okeşele,
Şi pănă-mi trimeteţ
Nişte răvăşele
Pi la nemurele,
Să vie şi jele
Să vadă că-ţi žele.

Simbotinu — Măria Popescu, 57

XVI

Cîntecul bradului

— Bradule, bradule,
Čine te-a tăjat?
— Trei vojniči din sat
Cu capu legat,
Cu berde la briu,
Cu săcuri pe mîni.
— Cîn' ţ-a poruncit,
De te-ai coborît
Din vîrfu de munte,
Cu vîrfu 'nainte,
Cu vîrfu la vale,
Ca să merği măi tare,
Dila loc pietros,
La loc ploştinos?
Jei a zîs, a zîs,
Cîn mi te-a tăjat
Că au să te puje

Căprior la casă,
Să te şindileşască,
Ploi să nu te ploaie,
Soarele să nu te ardă,
Vînt să nu te bată,
Şi ieĭ mi te-a pus
În mĭzloc de cîmp,
La cap de voĭnic,
Ploile te ploaie,
Soarele te arde,
Şi vîntu te bate.

Stolożani — Maria Tobă, 57

XVII

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiţ
Ca să mi-l zoriţ,
Pănă om găti
Merinde frumoasă
Tot de-aĭcĭ, din casă,
De noauă porci graşi,
De noauă cuptorele
Tot de mălăcle,
Să meargă şi iele;
De noauă cuptorele
Tot de colăceĭ,
Să meargă şi ieĭ.
Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiţ,
Pănă n'om găti
Noauă buţ de vin
Să fie deplin;
Noauă de răĭkiu.
Să fie destul.
Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiţ,
Pănă om trimete
Noauă răvăşele,
Tot la nemurele,
Să vie şi iele,
Că s'a despărţit
De mumă, de tată
Şi de lumea toată,

De frat, de surori
Şi de grădina cu flori.

Stolożani — Aceeaşi

XVIII

Ieu mĭ-am venit,
Că mĭ-am auzit
Că mĭ-aĭ adormit
Somn nepomenit;
Şi ieu mĭ-am venit
Cu mîndră făclie,
Ceară de stupie,
Cu flori din grădină,
Kituţă făcute,
Cu aţă legate,
Cu lacrămĭ udate.

Stolożani — Maria Priescu, 54

XIX

Zorile

Zorilor, zorilor,
Voĭ să nu pripiţ,
Să mi-ţ răsariţ,
Pănă s'or gătire
Cuptoară de pine
Şi o vacă grasă
Din cireadă aleasă,
Să trimetem răvăşele
Arsă în cornurele,
Pĭ la nemurele,
Să vadă că-ĭ ţele.
Pe mine m'a pornit
Dint'o ţară în alta,
Din ţara cu milă
În a fără milă.
De ieri,
De alantăeri,
Pe sus învolbĭn,
Din aripĭ pleznin,
O corboaică neagră
Pe mine m'a pleznit
Okĭ a păieţenit,

Buzăle mi le-a pîrlit.
Scoală, mi te scoală,
De grăieşte
Şi ne mulţumeşte.
— Mulţumi-v'ar Domnu,
Că ieu nu vi-s omu.
— Doru cui îl laşi?
— Îl las la copii.
Ca să mă dorească,
Să mă pomenească.

Dobriţa — Cătălina Lătăreţu, 59

XX

Dimineaţa

Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoal' dże iăş afară,
Colţa lîngă gard,
Toţ cîni să bat,
Parcă-i lup turbat.
Nu ie lup turbat,
Şî ie zîna Samodîva,
Cu toiagu 'n mînă.
Ia a tot umblat
Tot dzîn sat în sat
Şî a tot întrebat
Dże oameni bolnavi,
Nimini nu s'a aflat
Măi cu foc, Mărina
Singură ş'a spus
Voiniselu iei.
Ia cîn auza,
Măi tare 'ntseţa,
Un păhar cu apă
Dzesupra cu apă,
Dzîla val' otravă,
Ca să-l otrăveascâ;
Un pahar cu vin,
Dzesupra cu vin,
Dzîla vale pelin,
Ca să-l pelinează.
Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoal' dże iăş afară,
Uită-tse la vale,

Dże voz şine vine.
Că vine un şerb mare,
În coarne şe avea?
Leagăn dże mătasă,
Să tse scoată afar dzîn casă.
Uşor, şerbule, uşor,
Că pin mini am mărăşini
Şî pin pişioare numa spini
Şî pin şăle am verzele.
Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoal' dże iăş afară
Tot dże mi tse roagă,
Dże trei cărturari.
Dże trei preoţ mari,
Numele să-ţ scrie,
În bušin dże vie;
Cîn ţî l-o vedzea,
Turtiţă să-ţ dzea.

Şiuperşeni — Măria Busuioc (Vulpoańja) 64

XXI

Zorile

Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoală dże iăş afară,
Că soarele apune,
Colo codru tună.
Codru jeste mare,
Fără lumînare,
Codru jeste dzes,
Dzîn jel nu măi iăş.
Năintse să merzi,
Tot sama să-ţ iei,
Că tot ţ-o iăşi
Tot lup înăintse,
Ca să tse 'nspăimîntse.
Să nu kiotşeşti,
Frăţlor să-l faşi,
Că iel ştie bine
Sama văilor
Şi-a colniselor.
Năintse să merzi
Pănă la răscruşi.

Că-s potśeśi în cruśi;
Tot sama să-ț iei
Calea să-ț apuśi.
S'o ieĭ la dreapta,
Că-ĭ potśeca curată,
Cu plugu arată;
Cu florĭ sămănată;
Să n'o ieĭ la stînga,
Că-ĭ potśeca strîmbă,
Cu cai arată,
Cu spinĭ sămănată.

XXII

La mormînt

Pămîntśe, pămîntśe,
Dże az înaintśe
Să-ĭ fiĭ bun părintśe,
Fața să-m primeśti
Și să n'o zmoleśti.
Țărînă, țărînă,
Să tśe laș uș̦oară.
Să-ĭ fiĭ surio̦ară.
Sco̦ală, Nicolaje, sco̦ală
Sco̦al, dże mi tśe ro̦agă
Tot dże vintu ăl mare,
Să măĭ abureze,
Să tśe răcoreze,
Ca să poț merże
Pin livez verz
Și izvo̦ară reș̦i.
Sco̦ală, Nicolaje, sco̦ală,
Sco̦al, dże mi tśe ro̦agă
Tot dże nor dże plo̦aje
Să nu tśe cutro̦aje.

Șiuperșenĭ – Aceeași

T. Gîlcescu

ÎNSEMNĂRI ȘI RECTIFICĂRI

Asupra transformărilor lui *ct*, *cs* lat. în l. romînă

Altfel de cum s'a admis pînă acum încearcă A. Graur și A. Rosetti, în *Bulletin linguistique*, III, 64, să explice schimbările acestor grupuri consonantice în limba romînă.

Punctul de plecare hotărîtor li se pare că trebue să fie asimilarea *cs*> *ss*, atestată în latina vulgară. Cînd această asimilare e însă presentată ca întîmplîndu-se „de règle" se exagerează valoarea mărturiilor. Ea a avut o circulație relativ restrînsă, cum reiese din faptul că în cea mai mare parte din limbile romanice sunetele corespunzătoare provin din *cs*, nu din *ss*.

Referindu-se la latina vulgară, Graur și Rosetti ar fi trebuit să amintească și fenomenul paralel, al asimilării *ct*> *tt*; e însă trecut cu vederea, cu toate că implica și el, indirect, explicația de ce fonetismul romanic cel mai extins arată că trebue să plecăm dela *ct*, nu *tt*.

Împotriva pronunțării cu *ss*, susțin Graur și Rosetti, s'a căutat să se reacționeze, restabilindu-se *cs* în unele casuri, pe cînd în altele s'a păstrat *ss*. Așa s'ar explica, de o parte: *ieși* < *exire*, *leșie* < *lixiva*, *măsea* < *maxilla*, de alta: *coapsă* < *coxa*, ar. *frapsin* (băn. *frapsău*) < *fraxinus*, *toapsec* < *toxicum*. Graur și Rosetti contestă părerea, pe care am susținut-o și eu, că *cs* a trecut la *ps* după accent și s'a redus la *s* înaintea lui. De aceea nu consideră ca admisibilă explicația dată pînă acum pentru *iese* < *exit*, *lasă* < *laxat*, că ar fi refăcuți după *ieșim*, *lăsăm*, și ca o dovadă recurg la

această apropiere cu forme din franceză: „si l'on se reporte aux cas analogues du français, on constate que c'est généralement la forme accentuée qui a imposé son vocalisme: *j'aim, nous amons* deviennent *j'aime, nous aimons*“ (p. 67). Nu dovedeşte însă nimic referinţa la franceză, cînd avem atîtea casuri în limba noastră de schimbări fonetice în formele verbale accentuate pe temă după cele cu accentul pe terminaţie: *acăţ, adăp, chem*, dial. *cust, îngheţ* etc.; deci întrucît *ies, las* nu au putut fi refăcuţi după *ieşim, lăsăm*[1]? Influenţa analogică o consideră Graur şi Rosetti cu desăvîrşire exclusă, mai ales cînd este vorba de explicarea fonetismului lui *ţese*: „Ici, en effet, l'accent frappait le radical à une époque ancienne, non seulement à toutes les personnes du présent et à l'infinitif, mais aussi à une partie des personnes du parfait et au participe. Il ne reste donc que le plus-que-parfait, qui à lui seul devrait être rendu responsable d'une influence analogique“ (p. 68). E inexact că la participiu accentul cade pe radical (*ţesînd, ţesut*), şi de ce e exclusă influenţa analogică, pentru că nu ar fi putut pleca decît dela mai-mult-ca-perfect, ca fiind singurul care nu avea accentul pe prima silabă? Imperfectul (*ţeseam*) apare la fel şi e surprinzătoare această omisiune, cînd e vorba de lucruri elementare de morfologie. Ne-am fi aşteptat să nu fie pierdute din vedere nici derivatele *ţesător, ţesătură*, care şi ele au putut contribui la înlocuirea lui *ps* cu *s* în *ţese*.

Cu privire la *frasin*, Graur şi Rosetti caută să arate că nici una din explicaţiile propuse nu apare întemeiată; nu cred nici eu că dispariţia lui *p* ar fi datorită disimilaţiei[2], dar nu

[1] La aceeaşi pagină se spune: „en français, de même qu'en roumain, la syllabe initiale de la première personne du parfait ... n'était pas accentuée, sans que cela ait empêché de se produire l'influence des formes accentuées“ — cum se poate afirma aceasta cînd se ştie că atîtea forme de perfect presintă accentul pe temă (*duş, ziş* etc.)?

[2] Cu toate că la p. 71 Graur şi Rosetti nu admit posibilitatea unei disimilaţii cu dispariţia labialei a doua, totuşi la pagina următoare dau ca exemple de asemenea disimilaţie pe *boteza* < *baptizare* şi *vătăma* (**văptăma*) < **victimare*; căderea lui *p* în *boteza* nu e însă datorită disimilaţiei, ci reducerei lui *pt* la *t* dinaintea accentului, ca în *acăta* < **accaptiare*, *căta* < *captare*; cît despre *vătăma*, trebuia lăsat la o parte, să nu se mai reproducă discreditata lui etimologie.

văd întru cît se poate aduce obiecţia că e exclusă reducerea lui *ps* la *s* în *frapsin* — *frasin* sub influenţa derivatului *frăsinet*: „une telle influence du dérivé sur la forme mère est inadmissible“ (p. 71). E destul să fie amintite forme ca *adînc, ruşinc* (în loc de *ruşine*), refăcute după *adînca, ruşina*, pentru ca să reiasă netemeinicia unei asemenea obiecţiuni. Dacă Graur şi Rosetti înlătură tot ce s'a propus cu privire la fonetismul lui *frasin*, urma să aflăm cum îşi explică presenţa acestei forme alături de *frapsin* (*frapsăn*). Ar trebui, după teoria pe care au căutat să o susţie, să se admită că în latina vulgară dela nordul şi sudul Dunărei a circulat, de o parte, *fraxinus*, de alta, **frassinus*. Aceasta nu se precisează nicăiri de Graur şi Rosetti; presupunînd chiar că o asemenea explicaţie au lăsat-o subînţeleasă, ar trebui să se găsească un cas analog de diferenţiere în fonetismul nostru, reflectînd diferenţierea din latina vulgară. Să credem, fără altă confirmare, că numai într'o mică parte a teritoriului dacoromîn, în Bănat — ca şi la sudul Dunărei — s'ar continua pronunţarea regulată din *fraxinus*, iar în restul lui am avea o urmă a fonetismului *frasin* < **frassinus*, este o ipotesă de tot îndrăzneaţă[1].

Transformarea lui *ct* în *pt* (şi în albanesă *ft*) e explicată

[1] Într'un adaus la articol, unde se ocupă de formele de perfect avînd un *-cs-* în temă, Graur crede că şi ele ar confirma părerea că acest grup consonantic s'a redus la *s* independent de accent. Ar fi trebuit însă să arate de ce *ziş, zise, duş, duse* (în loc de **zipşi*, **zipse* ...) etc. nu pot fi explicaţi prin influenţa lui *merşi, merse* etc. (poate şi datorită formelor de pers. a 2-a sg.: *zisesi* ...); cît de puţin convingătoare sînt interpretările sale se vede şi cînd susţine că din *coxi, fixit* am avut mai întîi **coase, *frise* care au fost schimbaţi în *coapse, fripse* după part. *copt, fript* (şi ca adjective „d'un grand usage comme termes de cuisine“, p. 62), iar *supse* în loc de **suse* ar fi resultat din faptul că „le rapprochement des deux *s* constituait une raison d'innovation“.

astfel: „le groupe lat. *ct*, inusité dans la partie orientale du domaine roman, a été remplacé par les substituts phonétiques *pt* ou *ft*“ (p. 73). Nu se înţelege bine ce vrea să zică „inusité“ cînd e vorba de limba romînă; termenul a fost trecut de Graur şi Rosetti dela albaneză, cînd cu cîteva rînduri mai înainte explică fenomenul de acolo, după părerea, contestabilă de altfel, a lui Meyer-Lübke, prin faptul că în această limbă grupul indoeuropean *kt* fiind redus la *t* cînd au pătruns în ea elementele latine cu *ct* acest grup a fost schimbat după „genul propriu“ al ei. Nu sîntem lămuriţi iarăşi de ce Graur şi Rosetti lasă la o parte, cum nu au făcut pentru fonetismul *cs* > *ss*, atestările din latina vulgară cu privire la asimilarea *ct* > *tt* — am relevat şi mai sus această omisiune, intenţionată, se vede, pentru susţinerea teoriei, numai cu părţiale luări în consideraţie.

Pentru formele *coptură* şi *făptură* Graur şi Rosetti admit că au putut fi influenţate de *copt*, *fapt*, însă contestă o explicaţie analoagă pentru *cuptor*, deoarece acesta „ne semble pas avoir été mis en relation avec *a coace* ou *copt*“ (p. 71). Dar *a coace în cuptor* (şi chiar *a coace un cuptor*, v. *Dicţ. Acad.*, II, 578) nu arată că şi acest substantiv putea fi uşor pus în legătură cu verbul din care deriva? *Cuptor* alături de *coace* se explică tot aşa de bine ca vrom. *făptoriu* alături de *face* (cade atunci observaţia, cu totul neîntemeiată dela p. 71, că „aucun nom d'agent n'est fait sur le thème du participe“).

Nevalabilă rămîne şi obiecţiunea (p. 72) că *lăptucă* nu a putut fi influenţat de *lapte;* la scriitorii latini numele plantei e pus în legătură cu *lac*, de unde şi derivă, aşa că nu poate părea imposibilă nici apropierea între formele romîneşti.

Cu eliminări nejustificate, cu interpretări silite şi treceri peste fapte bine cunoscute, articolul lui Graur şi Rosetti rămîne departe de intenţia unei revisuiri să poată fi luată în samă.

Rom. *boroacă*

E dat de G. Ciauşanu în *Glosar de cuvinte din jud. Vîlcea* (p. 8; cf. 42, s. *motîlcos*) cu înţelesul de „gîlcă, tumoare, umflătură“. Semnificaţia aceasta ne face să ne gîndim la lat. verruca „ridicătură, în spec. mică excrescenţă pe piele, neg“, însă din punct de vedere fonetic s'ar părea că această etimologie întîmpină oareeari dificultăţi; totuşi ele se înlătură: alături de verruca s'a putut foarte bine să existe în lat. vulg. *berruca, după cum şi alteori *v* iniţial fusese înlocuit cu *b*; după ce *berruca a devenit *bărucă* acesta, cu labializarea lui *ă* după *b*, s'a schimbat în **borucă*[1]. Pentru înlocuirea terminaţiunei *-ucă* cu *-oacă* avem un caz la fel în *măcioacă* alături de *măciucă*.

Tot Ciauşanu dă derivatul adjectival *borocos* care ne îndreaptă spre lat. verrucosus, prov. *berrugous* (gasc. *bourrugous*), cat. *verrugós*, sp. *berrugoso*, port. *verrugoso*.

Rom. *caier*

Caracteristic prin întrebuinţarea lui în toate dialectele noastre şi după ce nimic nu-l arată că ar fi de origine streină[2], sîntem îndreptăţiţi să-l considerăm ca element latin, cum sînt şi *furcă* şi *torsul*, însă pînă acum identificarea lui astfel a rămas la presupuneri ce se înlătură dela sine. S. Puşcariu[3] a crezut că-l poate explica din *carium < carere „a pieptăna lîna“, dar *carium nu putea da niciodată

[1] Un fonetism asemănător întîlnim în gasconă: *bourrugo* (Mistral, *Tresor*, s. *berrugo*; cf. Simin Palay, *Dict. du béarnais*); aici schimbarea lui *e* în *ou* poate fi datorită contaminărei cu un cuvînt începător cu *bour-*, dar nu e exclusă tot influenţa labializatoare a lui *b*.

[2] Cihac în partea a II-a a dicţionarului său (p. 37) îi dă o etimologie slavă, ce rămîne însă în muzeul curiozităţilor filologice de odinioară; proveniență germanică, după ce mai înainte în *Dacoromania*, II, 901, încercase să-l explice din... lat. qua(l)lus, quasillus, i-a atribuit G. Giuglea, *ibid.*, III, 1090, dar inadmisibilă şi ea.

[3] *Zs. f. rom. Phil.*, XXVIII, 689.

cum *caier*, cum arată păstrarea lui *-ri-* totdeauna în forme similare. Renunţînd mai tîrziu la această etimologie, reprodusă în *Dicţ. Academici*[1], a propus altă formă, reconstruită din cavare, *cavabilis „care poate fi golit, deşertat“[2], dar o asemenea reconstruire apare foarte artificială şi lasă nelămurită transiţia semantică din care ar fi resultat înţelesul cuvîntului nostru.

A rămas enigmatic pentru că nu s'a ţinut samă de un fapt simplu: *caierul* e fuiorul ce se pune şi se leagă pe furcă. Deci în legătură cu furca trebuia căutată etimologia lui. La noi, furcile de tors se ştie că nu au totdeauna două coarne, ci sînt făcute şi dintr'un băţ care are la capăt un cîrlig din lemnul lui sau înlocuit cu un cui şi pe asemenea furci caierul e legat de cîrlig.

In latină exista un cuvînt din care poate fi derivat *caier* în acord cu înţelesul pe care trebue să-l fi avut la început. E caia „băţ, lemn noduros, măciucă“, dat de Isidor, *Orig.*, XVIII, 7, 7 (unde e atribuit lui Horaţiu) şi poate ar fi de restabilit într'o glosă din *Corp gloss.*, IV, 434[3]. Alături de el avem caiare „a lovi cu un băţ, a bate“ şi caiatio „bătaie“. Pe lîngă înţelesul atestat, avem motive să credem că şi acela de „băţ cu un cîrlig“ era cunoscut pentru caia. In dicţionarul lui Simin Palay, de care mă ocup mai departe, e dată din gasconă (t. I, 251) forma *cay* însemnînd „croc en bois au moyen duquel on cueille les fruits sur l'arbre, crochet en général“. Asemănarea cu cuvîntul latin e prea visibilă pentru ca să nu admitem că spre el trebue dusă explicarea ei, admiţînd şi o formă *caius. Spaniola şi portughesa vin iarăşi să confirme păstrarea în domeniul romanic a cuvîntului latin, cum l-a recunoscut Meyer-Lübke în dicţionarul său (n. 1479). In spaniolă *cayado (cayada)* e „băţul cu cîrlig al ciobanilor, caţa“ şi aceeaşi semnificaţie o are port. *cajado* (din spaniolă sînt împrumutaţi cat. *gayat*, *gayada* şi gasc. *cayado* „croc pour retirer le pain du four“, *cajat* „crochet pour arracher la paille de la meule“)[1]; termenii sp. şi port. în *-a* şi *-o* au putut fi derivaţi din caia sau *caius ori numai din unul din ei, trecîndu-se dela terminaţia *-ada* la *-ado* sau invers.

[1] Th. Capidan, *Dicţ. meglenoromîn*, 55, mai crede totuşi că poate fi admisă.

[2] *Dacoromania*, III, 669; cf. L. Spitzer, *ibid.*, IV, 654.

[3] J. Sofer, *Lat. u. rom. aus den Etymologiae des Isidorus von Sevilla*, Göttingen, 1930, p. 31. J. Hoffman în noua ed. a dicţ. etim. latin al lui Walde contestă exactitatea formei dela Isidor şi e de părere că în loc de *caia* trebue citit *cala*, însă această înlocuire nu se vede întrucît s'ar potrivi mai bine cu textul lui Isidor.

Formele din sudul Franţei şi iberice vin, astfel, să ne aducă o mărturie indirectă că rar atestatul cuvînt latin avea şi semnificaţia de „băţ încîrligat“. Ne întrebăm chiar dacă aceasta nu a fost în realitate cea originară şi atunci etimologia ce i s'a dat poate fi înlocuită cu aceea care l-ar explica mai bine. Legătura între caia şi *caedo*, admisă de obicei[2], fiind problematică[3], îl putem deriva din altă temă, anume *keg-* „a fi întors, încîrligat“ apărînd în germ. *Haken* etc.[4]; dintr'un **kagiā* a putut resulta foarte bine caia.

Reprezentîndu-ne astfel istoria cuvîntului latin, ajungem să înţelegem din ce formă provine *caier*. Ea presupune un derivat din caia sau, mai curînd, *caius cu suf. -ulus avînd funcţiunea pe care o găsim de ex. în *stragulus*. Însemnînd deci „fuiorul acăţat de cîrligul băţului întrebuinţat ca furcă“ şi legat ca să poată fi tors, *caiulus e în acord şi cu fonetismul lui *caier*, cum *b ier* se explică din baiulus.

[1] Sofer, *l. c.*, 39, 171, contestă derivarea lui *cayado* etc. din caia, dar fără convingătoare motive.

[2] E etimologia împărtăşită şi de Ernout-Meillet, *Dict. étym.*, 128.

[3] V. obiecţiunile pe care le aduce Sofer, *l. c.*, 37.

[4] Walde-Pokorny, *Vergl. Wb.*, I, 382.

VROM. *rutes*

Arătînd în *Hist. l. roum.*, II, 273, care sînt textele ce ne dau această formă şi cum a rămas nelămurită pînă acum,

spuneam că s'ar putea ca ea să fie de origine streină. Presupunerea aceasta mi se pare că trebue lăsată la o parte şi rămîne atunci să vedem în ce sens se poate admite că avem a face cu un element latin.

Din felul cum e întrebuinţat *rutes*, cu înţelesurile de „mai (mult), iară, din nou", cred că un pasaj din *Codicele voroneţean*, XC, 13-14, ne poate îndruma spre identificarea etimologică: *de aci măsurară rutesu* (Coresi la locul corespunzător dă: *iară măsurară*). *Rutesu* fiind pus aici în legătură cu faptul de „a măsura", ne întrebăm dacă nu a fost întrebuinţat la început astfel şi atunci partea lui din urmă putem admite că redă pe lat. t e n s u s. Fr. *toise* se ştie că pleacă şi el dela noţiunea de „a întinde" pentru a face o măsurătoare, fiind derivat din t e n s a. Din punct de vedere morfologic, ca adverb, *-tes* se întîlneşte cu ital. dial. (fass.) *tais* „foarte" şi sardul log. (*at*)*tesu* „departe" (v. dicţ. lui Meyer-Lübke, 8651). Cît despre partea întîi *ru-*, în acord cu semnificaţiile cuvîntului, ea ne îndreaptă spre noţiunea de „repetare a unei măsurători", aşa că poate fi foarte bine lat. r u r s u s, r u s s u s (ca s u s s u m <s u r s u m)[1]. Din r u s s u s+t e (n) s u s a putut resulta **rusutesu* şi pe urmă, cu sincoparea lui *u*, **rustesu*.

Rămîne de explicat căderea primului *s*. O putem atribui disimilaţiei, pentru că avem şi alte casuri de dispariţia lui *s*, celui dintîi sau celui de al doilea, cînd apărea în două silabe apropiate; astfel: *astară* <*astăsară*; *taroste* <*staroste*[2], *a se trăstui* <*a se străstui* într'un bocet publicat de C. Brăiloiu în vol. acesta al revisei, p. 35; cred că tot astfel se explică *opt* „trebue" (alături de *op iaste*) dela Coresi, *Praxiu*, zač. 148, 161 etc.: din **opus est* a resultat **opst* şi acesta fiind urmat de un subjunctiv (**opst să fie*) a pierdut pe *s* sub influenţa disimilatoare a lui *s* din *să fie* etc. Căderea, prin disimilaţie, a lui *s* s'a întîmplat şi cînd un *z* sau *ş* se găsiau

[1] La r u r s u s s'a gîndit şi G. Giuglea, *Dacoromania*, I, 120, însă crezîndu-l compus cu i t e m şi presupunînd o inadmisibilă metateză.

[2] *Anuarul Arhivei de folklor*, I, 154; V. Sala, *Datinile pop. rom. la nuntă în plăţile Beiuşului...*, Beiuş, 1937, p. 20.

în silaba următoare şi grupez aici formele care vin să o confirme, pentru că au rămas neexplicate pînă acum: *chizmi* (la Gr. Ureche) <*schizmi* (cum apare la Cantemir ş. a.), *feşnec*, *feştanic*, *feştilă*, *firşi* (poate în acest cas, ca şi mai sus la *trăstui*, disimilaţia a fost înlesnită de *s* care preceda în *se sfîrşeşte*, *să se sfîrşească*), *fiştoc* <*sfiştoc*, *trişte* < *strişte*[1] (acesta deci nu cum îl consideră Titkin ca refăcut din *răstrişte*).

Alăturarea în latină a lui t e n s u s la r u s s u s putem presupune că s'a întîmplat cînd era vorba în special de măsurători de pămînt, aşa că am avea a face cu o expresie din vocabularul agrimensorilor (dela ei s'a păstrat semnificaţia pentru măsurători de acelaşi fel a lui *funie*)[2].

Cum pe lîngă *rutes*(*u*) apare şi *rutesc*, acesta arată înlocuirea terminaţiunei *-u* cu *-e* a mai multor adverbe.

Rom. *strănut* (adj.)

Il consideră tot ca germanic E. Gamillscheg în *Romania germanica*, II, 254, deşi recunoaşte că alte etimologii similare date de Diculescu şi Giuglea trebue eliminate. Ignorarea înţelesului adevărat al cuvîntului romînesc l-a făcut pe Gamillscheg să-l puie, ca şi Diculescu, în legătură cu formele germanice din tema *stern-* „stea"; *strănut* nu înseamnă „(cal) cu o pată albă, cu o stea în frunte", cum îl explică Gamillscheg, înţelesul lui adevărat e dat în *Etym. magn.* al lui Hasdeu, p. 90, după o comunicare din jud. Buzău: „cînd calul are vre-un semn bălan la buză se zice *buzat* sau *strănut*"; reiese şi din aceste versuri ale baladei *Iancu-Vodă:*

Iepe roibe umblătoare,
Pintenoage la picioare,
Cu dungi negre pe spinare,
Strănute cîte de-o nare[3].

[1] Numai în parte s'ar asemăna disimilaţia aceasta cu ceea ce relevează Th. Capidan, *Aromînii*, 335, din graiul fărşerot (*s tibă* <*si ştibă*).

[2] Cf. Candrea-Densusianu, *Dicţ. etim.*, 684.

[3] Tocilescu, *Mat. folkl.*, 731; cf. 873 (unde *s'are* trebue îndreptat în *nare*); tot acolo, 124, forma *strînare* care se vede că e alterată din

Deci *strănut* „înseamnă cu o pată deschisă, albă pe bot“ şi putem admite atunci că adjectivul s'a aplicat la unii cai prin asemănare cu alt animal care cu deosebire are această înfăţişare. Căprioara se ştie că are botul de coloare mai deschisă şi cum ea e numită în slavă *sr(ŭ)na*, aceasta poate fi forma care să explice partea întîi a lui *strănut*. Etimologia îşi găseşte un sprijin în faptul că în slavă *srna* şi derivate ale lui apar adeseori ca denumiri ale altor animale, după coloarea lor etc.; aşa, în slovenă: *strna*, nume de vaci şi oi, *strnast* „de coloare cum e căprioara“, *srn(á)ča*, nume dat vacilor, *srnec* „bou cu părul ca al căprioarei“, *srnjenòg* „cu picioarele ca de căprioară“; în moravă: *srna*, nume de oi, *srnul'a*, nume de vaci [1].

Cuvîntul slav pătrunzînd la noi, grupul consonantic *srn-* a fost schimbat în *str-* prin intercalarea lui *t* ca în alte casuri: *strişte* <vsl. *sъrъšta*, băn. *strădomaşi* [2] (în alte părţi *surdomaşi*) <sîrb. *srdomasi* [3].

S'ar părea că terminaţia *-ut* se împotriveşte etimologiei propuse. Plecînd dela *srna*, de sigur că această terminaţie nu poate fi identificată cu *-ut* din *cornut* etc. Pe altă cale ajungem să o lămurim. Am văzut că *strănut* apare sinonim cu „buzat“, cu o pată albă la buze. In slavă se ştie că *usta*

strănut, în două versuri asemănîndu-se cu cel din urmă de mai sus (*Şi de nare — O strinare*). V. şi dicţ. lui Tiktin, s. *strănut*; Damé, *Termin.*, 48.

[1] Fr. Bartoš, *Dial. slov. moravský*, 394.

[2] L. Costin, *Graiul bănăţean*, I, 187.

[3] *Stretenie* apare chiar în slavă cu *t* intercalat; o altă formă ne vine tot din slavă cu *str-* <*sr-* şi abia dacă poate fi recunoscută, după schimbările pe care le-a suferit, de acea a rămas nelămurită; e anume *Strat-de-Rusalii*, dat în dicţionare ca şi cum ar fi în legătură cu *strat*, pe cînd, după înţeles, nu poate fi de loc socotită astfel. Prin unele locuri se aude *Stredul, Strada-Rusaliilor* şi se zice astfel zilei care cade la mijloc între Paşti şi Rusalii. *Strat* nu e alt ceva decît vsl., bulg. *sr̀da* „mijloc“, alături de care apare şi *strěda* (tot aşa *strědě*); acesta în unele părţi a fost schimbat în *strod, strada*, în altele, printr'o etimologie populară, în *strat*. Altă deformare a suferit cuvîntul slav în Moldova, unde se zice *Sfredelul-Rusaliilor* (şi acesta nu poate fi despărţit de *strěda*).

înseamnă „buză“. Acesta adăugat la *srna* sau la un derivat al lui poate explica pe *strănut*, aşa că forma compusă a însemnat la origine „cu buzele ca de căprioară“. Forma compusă din slovenă amintită mai sus, *srnjenòg*, cuprinzînd în partea din urmă pe *noga* „picior“, vine indirect să confirme pe aceea care în partea din urmă a putut cuprinde pe *usta*.

Strănut poate veni astfel dintr'un mai vechi **strănusta*, pe urmă şi **strănust* [1], refăcut ca masculin, cum *pintenog* a resultat din vsl. *pęta* (*pętĭno*) *-noga*. Cît despre căderea lui *s* în *-ust(a)*, ea se poate uşor explica, prin disimilaţie (v. exemplele de disimilaţie identică pe care le-am dat la p. 278); reducerea lui *-ust* la *-ut* e posibil, dealtfel, să fi fost înlesnită de apropierea care s'a făcut cu *cornut, năsut* etc.

Ca şi *pintenog*, termen caracteristic referindu-se la cai, *strănut* l-am luat prin urmare dela Slavi.

Expresia *cu şoşele, cu momele*

Intrebuinţată mai ales prin Muntenia (la Ispirescu apare de mai multe ori, d. e. în *Basme*, ed. 1882, p. 47, 128) a fost pusă de Tiktin în legătură cu *suşui, şoşoti, şoşet*, dar în realitate a plecat dela altă formă care nu-i era necunoscută lui Tiktin, anume *şuteală;* în *Crestomatia* lui Gaster (I, 171) e dată după un ms. al *Vieţei Patriarhului Nifon* şi o regăsim în partea din acest text intercalată în cronica atribuită lui Stoica Ludescu (*Mag. ist.*, IV, 243): *el cu multe amăgele şi şutele... se lega cu boiarii cari era de acel neam că nu-i va omori.* Alături de *şuteală* e des atestat, încă din sec. al XVI-lea (la Coresi), *a şuteli, şutili* „a ademeni, a înşela“. Avem a face

[1] Prin intercalarea unei vocale în grupul *strn-*, forma mai veche trebue să fie cea cu *stră-* (comp. mai sus *strădomaş*), deci nu *stărnut*, cum crede Gamillscheg ca să justifice derivarea lui din germ. *stern-*. Se zice şi *strenut*, v. dicţionarul lui Tiktin; pentru variaţiunile acestea de fonetism, comp. *stărnuta, strenuta*, alături de *strănuta*, cum se poate vedea tot în dicţionarul lui Tiktin.

cu un element slav: bulg. *şutja se* „a-şi bate joc", rus. *šutit'* „a glumi, a lua în ris" etc. (cf. Miklosich, *Etym. Wb.*, 345), aşa că trebue să admitem că a existat şi o formă **şuti* din care s'a derivat *şuteală*; din acesta (şi în special din pl. lui care am văzut că apărea în a *umbla cu şutele)* a fost derivat pe urmă *şuteli*. După ce s'a zis *a umbla cu şuteli şi amăgeli* sau *momeli*. dela o vreme *şuteli*, isolat în această expresie, a fost schimbat în **şuşeli*, *şoşeli* (se aude şi *şoseli)* după *şuşui*, *şoşoti* (numai într'atîta, prin urmare, explicaţia lui Tiktin e de luat în samă). Schimbarea pare să fie veche, dacă ar fi să luăm ca sigură forma din *Varlaam şi Ioasaf: şuşilindu-i* (ed. Gen. P. V. Năsturel, p. 185); e cu totul isolată, pentru că în alte părţi *Varl. şi Ioas.* dă *şutele, şutili, şutilire* (p. 198, 201, 276), aşa că poate fi îndoioasă, dar chiar lăsînd-o la o parte, trecerea dela *şuteli* la *şoşeli* s'a putut întîmpla mai tîrziu prin contaminarea de forme uşor de înţeles.

PROV. *brau*, SP., IT. *bravo* etc.

E surprinzătoare stăruinţa cu care se repetă unele etimologii cu desăvîrşire neîntemeiate. Şi în ediţia din urmă a dicţionarului său (n. 945) Meyer-Lübke admitea că întreagă această serie romanică poate deriva din b a r b a r u s, care ar fi fost schimbat în *b r a b u s, şi aceeaşi etimologie e considerată ca admisibilă de Wartburg *(Fr. etym. Wb.*, I, 248); foneticeşte însă, o asemenea derivare nu vedem cum poate fi susţinută. Luînd în samă înţelesurile prov. *brau* (ca adj. „neîmblînzit, rău, furios, sălbatic" şi ca sb. „taur"), avem posibilitatea de a le explica plecînd dela limbile germanice, unde găsim tema *brad-* cu sensuri apropiate: visl. *brâdr* înflăcărat, aprins, nestăpînit", sued. *brâd* „iute", ahd. *brâdam* „căldură" etc., toate avînd la bază noţiunea de „a fierbe, a clocoti" [1]. Prin căderea lui *d*, întîmplată în unele elemente germanice,

[1] Falk-Torp, *Norw.-dän. etym. Wb.*, 96; cf. Walde-Pokorny, *Vergl. Wb.*, II, 158.

ca şi latine (comp. prov. *brou* < *brod-*), germanicul *brad-* a putut da *brau*; acestuia, ca masculin, a venit să i se alăture fem. *brava* „junincă" (comp. *blava* ca fem. a lui *blau* < germ. *blau)*. Ca asociere semantică, deşi uşor de înţeles, pot fi amintite forme asemănătoare din slavă: vsl. *bujъ* „nestăpînit, îndrăzneţ, sălbatic", pol., rut., slovac. *bujak* „taur" [1].

O confirmare a acestei etimologii o aduce forma italiană *brado*, căreia ori nu i s'a dat destulă atenţie (Wartburg nici nu o aminteşte) ori a fost greşit interpretată. Ea are aceeaşi însemnare ca şi prov. *brau* (adj.), fiind întrebuinţată în special cînd e vorba de vite: *bue, bestiame brado*. Deci nu numai în sudul Franţei, ci şi în Italia a fost împrumutat germ. *brad-*. In italiană însă, se ştie, apare şi *bravo* pe care trebue să-l considerăm ca un împrumut din provansală, după ce acolo ajunsese să însemne şi „curajos, viteaz". Meyer-Lübke credea că *brado* e resultat prin disimilaţie din *bravo* (disimilaţie imposibil de admis) sau că ar fi de privit ca *biado* alături de *biavo*, fără însă să explice forma dintîi (n. 1153; poate că o atribuia tot disimilaţiei). Diferenţa de fonetism poate fi înţelcasă astfel: forma mai veche fiind *biavo*, acesta a fost schimbat în *biado* ori sub influenţa lui *livido* ori, mai curînd, datorită coexistenţei lui *brado* şi *bravo*. Prin urmare, invers de cum presupunea Meyer-Lübke: *brado* — *bravo* ar fi dat naştere dubletului *biado* — *biavo*.

Cît priveşte celelalte forme romanice, cat. *brau* poate fi considerat şi el ca un continuator direct al lui *brad-*, pe cînd sp., port. *bravo*, prin fonetismul lor, arată că sînt împrumutaţi din provansală; fr. *brave* şi *bravo* apar, cum se ştie, numai tîrziu (în sec. al XVI-lea şi al XVIII-lea), ca împrumuturi din italiană şi spaniolă.

OV. DENSUSIANU

ROM. *acătare*

Hasdeu, care s'a ocupat mai de aproape de acest cuvînt [2], n'a făcut nici o deosebire între adjectivul-pronume nedefinit

[1] Berneker, *Slav. etym. Wb.*, I, 98.

[2] *Etymologicum magnum*, 132-134.

acătare(le), care apare în textele vechi cu diverse înţelesuri, ca „oarecare, anumit, cutare, ce fel de“ [1], şi între omonimul său, adjectiv invariabil şi adverb, întrebuinţat cu sensul de „ales, mai de samă, de mare treabă, de vre-un folos deosebit“. Cu acest înţeles e frecvent astăzi în Moldova şi Bucovina, dar nu e cu totul necunoscut şi aiurea. Anton Pann înregistrează proverbul „eu *acătare* poamă nu sînt, dar nici fiece pasăre nu mă mănîncă“ [2], iar Hasdeu citează după un corespondent din Transilvania (Tîrnova): „nu-i *acătare*, adică nu e mare treabă de el“ [3]. Considerîndu-l identic, din punctul de vedere al originei, cu *atare* şi *cutare*, derivă cîteşi trele formele din lat. eccum-talem.

Dicţionarul Academiei (I, 12) se îndoeşte de identitatea adj.-pron. nedefinit *acătare* cu omonimul său, adjectiv şi adverb, dar nu le poate lămuri originea.

Lăsînd de o parte adj.-pron. nedefinit, de a cărui origine mă voi ocupa în alt rînd, voi căuta să explic obîrşia celui de al doilea.

Înţelesul primitiv al lui *acătare* e fără îndoială acela de „principal, de căpetenie“, dela care s'a ajuns la acelea de „mai bun, mai de samă, de vre-un folos deosebit“. Meyer-Lübke [4], ocupîndu-se de urmaşii lat. capĭtalis, citează, între altele, adj. span. şi port. *caudal* „vorzüglich“, uitînd să înregistreze prov. *capdal* „principal“ şi cat. *cabdal* „principal, esenţial“. Cuvîntul latin, pe lîngă înţelesul cunoscut, avea şi pe acela de „vorzüglich in seiner Art“, cum îl traduce dicţionarul lui Georges. Acesta fiind exact înţelesul actual al cuvîntului romînesc, nu încape nici o îndoială că originea lui trebue să fie identică cu a cuvintelor romanice de mai sus. Lat. capĭtalis, sub forma de acusativ capĭtalem, a devenit de timpuriu *captale, de unde rom. **cătare*

[1] Idem, *ibid*, 133. Densusianu, *Hist. de la l. roum.*, II, 195, citează mai multe exemple din textele din veacul al XVI-lea.

[2] *Povestea vorbei*, III, 129.

[3] *Op. cit.*, 133.

[4] *Etym. Wb.*, 1632.

(comp. *căta* < captare). Cît priveşte proteticul *a-*, el poate fi de aceeaşi natură ca în *asemenea*, adică prep. lat. a d, afară numai dacă nu e datorit influenţei omonimului său *acătare*, de care am vorbit mai sus.

Rom. *Agachi*

Acest nume propriu, pe care-l găsim la Alecsandri în titlul uneia din comediile sale (*Agachi-Flutur*) şi mai adesea în expresiunea „înghite Agachi“, cu înţelesul de „vrei, nu vrei, trebue să rabzi“, a fost rău interpretat de Hasdeu. Socotind că finalul *-achi* e cunoscutul sufix diminutival, împrumutat din neogreacă, îl deriva „dela *agă* sau mai bine dela *agá*“, iar expresiunea de mai sus va fi luat naştere pentru că „vr'un aga va fi fost silit vre-odată să înghiţă ceva nu tocmai pe plac“ (*Etym.*, 481).

Ne miră că Hasdeu n'a remarcat în documente numele propriu *Agachi*, pe care-l întîlnim în acte moldoveneşti, alături de *Agachie*, care alternează adesea cu *Agapie* (v. Ghibănescu, *Surete*, III, 215; VII, 93, 101, 105, 107; *Ispisoace*, II, 163, etc.). Acesta e numele martirului *Agapie*, pe care-l cinsteşte Biserica ortodoxă la 15 mart. Are aceeaşi origine ca şi numele martirei *Agapia* (gr. ἀγάπη „iubire“), după care s'a denumit vestita mănăstire din Moldova.

Rom. *Barbu*

Singurul, cred, care s'a ocupat de originea acestui nume a fost Hasdeu, fără a-i putea da de urmă. S'a gîndit la *barbă*, din care s'ar fi refăcut un masculin *Barbu*, apoi la numele lat. Balbus, care, nu ştim prin ce minune, ar fi ajuns pînă la noi, cu schimbarea grupului *-lb-* în *-rb-*. Totuşi Hasdeu a trecut pe lîngă etimologia acestui nume, fără a-şi da samă, cînd susţinea că „cei cu numele de *Barbu*, printr'o asociaţiune curat fonetică, îşi serbează ziua onomastică la Sf. Barbara“, dar adăuga „cu care însă n'au a face etimologiceşte“ (*Etym.*,

2513). Voi arăta, în cele ce urmează, că, tocmai dimpotrivă, una şi aceeaşi origine au *Barbu* şi *Barbara*.

Acesta din urmă, trecut din grec. în lat. vulgară, s'a păstrat în toate limbile romanice şi a ajuns la noi sub forma *Bárbura*< *Bárbora*< *Bárbăra*. Cum însă numelor stinţilor şi martirilor le corespund, în cele mai multe casuri, alte nume feminine, şi vice-versa (comp. *Ioana* şi *Petra* din *Ioan* şi *Petru*; *Mărgărit*, *Paraschiv* din *Mărgărita*, *Paraschiva* etc.), s'a creat, din forma feminină *Barbura*, masculinul *Barbur*. Acest nume îl regăsim la Bulgari, într'o baladă populară, sub forma de genitiv *Barburov*, unde apare alături de *Radul* (Hasdeu, *Etym.*, 2514). Prin disimilarea celui de al doilea *r* din silaba atonă, a resultat forma *Barbul*, pomenită pentru întîia oară într'o diplomă din 1398, publicată de Venelin [1].

În legătură cu numele muceniţei Barbura, e interesant de relevat următoarele. La 4 decembre, ziua Sf. Barbura, mamele obişnuesc să-şi îmbărbureze copiii, făcînd, cu un amestec de zahăr şi miere, sau cu zeamă de căline, semnul crucei pe faţa copilului, pentru a-l feri în special de *bubat*. Ce afinitate să aibă Sf. Barbura cu bubatul? Nu găsim nimic, în povestirile despre vieaţa ei, care să aibă vre-o legătură cu această boală. Nicăiri la Slavi nici la popoarele romanice nu întîlnim credinţa că Sf. Barbara ar avea darul să ocrotească lumea de această boală. Numai într'un colţişor depărtat din apusul Europei, în micul principat de Luxemburg, găsim aceeaşi credinţă ca la noi, anume că ziua Sf. Barbura trebue păzită pentru a fi apărat de variolă [2]. Această coincidenţă nu se poate explica decît astfel. În dialectele germane, şi în graiul din Luxemburg, variola e numită *barpeln*, *borbeln*, *borpeln*, *parpeln*, *porpeln* etc. [3], ba chiar *Barbara-*

[1] *Vlaho-bolgarskaja... gramaty*, Petersburg, 1840, p. 19.

[2] E. Hoffmann-Krayer, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, I, 908.

[3] Dr. M. Höfler, *Deutsches Krankheitsnamen-Buch*, München, 1899, p. 480.

blattern [1]. Aceste nume derivă din lat. purpura, care, în graiul poporului, avea înţelesul de „bubat", din causa petelor purpurii ce se ivesc pe trupul omului, cînd apare această boală. Formele dialectale germane, *barpeln* etc., fiind puse în legătură cu *Barbara*, au făcut din această muceniţă, prin asemănarea numelui ei cu numele date variolei, o ocrotitoare împotriva bubatului. Tot astfel, la noi, lat. purpura, devenit *purpură* „bubat" (comp. fr. *pourpre*, it. *porpora* etc.), cuvînt care trebue să fi existat odată, dar care s'a pierdut cu timpul, a fost de asemenea pus în legătură cu numele Sf. Barbara, dînd astfel naştere credinţei şi datinei amintite.

Rom. *buiestru*

Nici una din etimologiile propuse pentru acest cuvînt nu e acceptabilă [2].

Următorul citat din *Dicţ. Academiei*, I, 680, va servi ca punct de plecare pentru susţinerea etimologiei pe care o propun la rîndul meu: „forma originară era *imbuiestru* şi cuvîntul era adjectiv; întrebuinţîndu-se ca atribut pe lîngă „cal", indica un cal (de călărie) care, în mers, aduce deodată amîndouă picioarele laterale: *cal îmbuiestru* (H. VII, 149, XII, 25), *cal îmbuiestru, jucător şi băşicat* (H. II, 717)". Din acest citat se vede că:

1. Forma primitivă era *imbuiestru*.

2. Cuvîntul la început era adjectiv; zicîndu-se *cal îmbuiestru*, aşa că, la feminin, se putea spune *iapă îmbuiastră*.

[1] Ed. de la Fontaine, *Luxemburger Sitten und Gebräuche*, Luxemburg, 1883, p. 107.

[2] Lat. *ambulester, propus de Puşcariu (*Zs. f. rom. Phil.*, XXXVII, 109), trebuia să devie **imbl'estru* > **imbiestru*. Prototipul lat. *bovestris „ochsenartiger Gang", la care se gîndise Tiktin (*Dicţ.*, 234), nu se împacă cu înţelesul lui *buiestru*, umblet care nu aduce de loc cu mersul boului. Cea mai puţin convingătoare e etimologia lat. boja „piedecă la picioare" + -ester, propusă de Gîngiea, *Dacoromania*, II, 373.

3. Sensul cuvîntului indică umbletul calului care ridică deodată amîndouă picioarele laterale, adică alternînd cele *din* *afară* din dreapta cu cele *din afară* dela stînga.

Etimologia pe care o propun se întemeiază pe aceste trei puncte. Lat. a m b o (pedes) ĕ x t r a „amîndouă (picioarele) în afară" explică perfect atît mersul calului, cît şi forma primitivă cu *im* iniţial. E drept că dela a m b o-ĕ x t r a trebuia să ne aşteptăm la *imbuiastră*. Dar, cuvîntul fiind adjectiv la început, din expresiunea *iapă îmbuiastră* se va fi refăcut pentru masculin forma în *-iestru*, zicîndu-se *cal îmbuiestru*.

Cine ştie dacă femininul dispărut *îmbuiastră* nu se ascunde în enigmaticul *boiastră*, asupra înţelesului căruia nu sîntem de loc lămuriţi [1], şi pe care *Dicţ. Academiei*, I, 600, îl derivă din lat. *b o v e s t r i s?

Rom. *lepăda*

Etimologia lat. l a p ĭ d a r e e primită cu îndoeală de unii filologi, sau e respinsă cu totul de alţii, care caută să-i substitue alte etimologii, prea puţin convingătoare [2].

Obiecţiunile ridicate împotriva derivaţiunei din l a p ĭ d a r e sînt următoarele:

1. Schimbarea neexplicabilă a lui *-a-* în *-e-*, *-ea-*, în formele *lepăda*, *leapăd*, nu numai în dacoromînă, ci şi în aromînă (*aleapid*, *alipidare*).

2. Curioasa evoluţiune a sensului dela „a arunca (în cineva) cu pietre" la acela de „a asvîrli", pe care o are cuvîntul romînesc.

[1] *Dicţ. Academiei*, I, 600, dă, după Barcianu, înţelesul de „(vacă) dorită de gonţă", iar, după Damé, *Terminologia*, acela de „(vacă) care nu se lasă mulsă". Nu se cunoaşte sensul cuvîntului din versul: „Vaca fuge, boul muge, Ho, baltato, na boiastro!" redat de Alecsandri, *Poesii pop.*, 352.

[2] E. Herzog, *Dacoromania*, I, 220-222, propusese *l i q u ĭ d a r e, iar N. Drăganu, *ibid.*, VI, 293-297; VII, 138-139, se gîndeşte la un prototip *l e p ĭ d a r e „a năpîrli, a lepăda învelişul, solzii" < l e p i s, -i d i s „solz".

Lăsînd de o parte prima obiecţiune, cea de ordin fonetic [1] care poate fi înlăturată, dacă se ţine samă că, alături de forma *lepăda*, textele vechi presintă şi forma *lăpăda*, obişnuită şi astăzi în Oltenia, Bănat şi Transilvania, voi examina mai de aproape a doua obiecţiune, cea privitoare la deosebirea de sens.

În *Apostolul* tipărit de Gaster (la sfîrşitul *Evangheliarului dela Londra*), după un manuscris transilvănean de pe la începutul sec. al XVII-lea, găsim un indiciu preţios asupra sensului primitiv al verbului *lepăda*. Astfel, la cap. VII, 58 din *Faptele Apostolilor*, cetim: „şi-l scoseră afară din cetate şi-l lăpădară şi cu pietri-l ucidea pe ins", unde în contextul Vulgatei avem: „et ejicientes eum extra civitatem lapidabant". Copistul, după ce a scris cuvintele *şi-l lăpădară*, dîndu-şi samă că verbul *lăpădară* nu va fi înţeles de oricine, l-a înlocuit cu cuvintele *şi cu pietri-l ucidea*, uitînd însă să şteargă prima expresiune. Cîteva rînduri mai jos, nu mai face această greşeală, ci scrie pe înţelesul tuturor: „şi cu pietri ucidea pre Ştefan" (VII, 58), unde în contextul latin cetim: „et lapidabant Stephanum". În *Apostolul* lui Coresi e tipărit în amîndouă locurile: *cu pietri-l ucidea*.

Dela înţelesul primitiv de „a omorî cu pietri pe cineva, a da cu pietri în cineva", pe care l-a avut l a p i d a r e, s'a desvoltat acela de „a arunca pietri", cum cetim, de pildă, în *Tetravanghelul* lui Coresi: *pietri aruncaţi pre mine* = „me lapidatis" (*Ioan*, X, 32) şi *pietri n'am arunca spre tine* = „non lapidamus te" (*ibid.*, X, 33). Dela acest din urmă înţeles a luat naştere sensul actual de „a arunca, a asvîrli".

Rom. *tatin(ă)*, *iarba-lui-Tatin*, *tătinească*, *tătănească* „*symphytum officinale*"

Numele acestei plante înlocueşte uneori „odoleanul" în trinitatea pe care o formează cu „avrămeasa" şi „cărstăneasa",

[1] Să nu se uite că aceeaşi anomalie o presintă şi *repede* < r a p ĭ d u m.

în unele formule magice ale folklorului medical romîn[1]. Iarba-lui-Tatin e citată însă mai adesea printre buruienile întrebuinţate ca leac contra tăieturilor, a scuipărei cu sînge, a vătămăturei, a ruperei şi scrintirei oaselor[2]. Încă din primul veac d. Cr., Dioscorides recomanda rădăcina acestei plante ca leac contra scuipărei cu sînge şi pentru vindecarea abceselor interne (IV, 10). Şi pînă astăzi, mai pretutindeni, această rădăcină e întrebuinţată de popor contra ofticei, disenteriei, rănilor produse de lovituri sau de arsuri şi mai ales pentru vindecarea tăieturilor şi a oaselor rupte[3]. Astfel se explică de o parte numele de *consolida*, sub care o citează Pseudo-Apulejus, nume păstrat în partea de apus a domeniului romanic (v. dicţ. lui Meyer-Lübke, 2168), precum şi acela de *Beinheil*, *Beinwell* etc., date de Germani, iar de altă parte numirile de *herbe des coupures*, *herbe de la coupure*, *herbe au charpentier* (dulgherul producîndu-şi adesea tăieturi sau alte răni cu barda ori cu ciocanul)[4].

Acelorași virtuţi recunoscute de poporul nostru acestei plante le datoreşte „tatinul" numirea lui. Socotită ca o buruiană proprie „a tîlharului", expus la tot felul de răni şi tăieturi, numele ei reproduce întocmai cuvîntul slav. *tatinъ* „furis", derivat din *tatь* „fur" (Miklosich, *Lex.*, s. v.). E un împrumut făcut din limba şi folklorul vechilor Slavi, căci nu regăsim acest cuvînt în nici una din limbile slave de astăzi, deşi *tatь* s'a păstrat pe alocuri. Acest *tatin*, socotit ca nume propriu, a devenit apoi *iarba-lui-Tatin*, cum e numită planta în unele regiuni. Formele *tătincească* şi *tătănească* se explică prin influenţa numelor celorlalte plante, de care am vorbit: „avrămeasa" şi „cărstăneasa" zisă şi „cărstineasă".

[1] Cf. Hasdeu, *Etym.*, 2180.

[2] Dr. N. Leon, *Ist. natur. medicală*, 69; Grigoriu-Rigo, *Medicina pop.*, I, 134; Z. Panţu, *Plantele*, 305.

[3] E. M. Zimmerer, *Kräutersegen*, 194; Havorka u. Kronfeld, *Vergleichende Volksmedizin*, II, 766; E. Hoffmann-Krayer, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, VII, 1456.

[4] E. Rolland, *Flore populaire*, VIII, 74.

CU PRIVIRE LA *oacăr*

Derivarea acestui cuvînt din lat. *obaquĭlus, propusă de Densusianu (*Gr. şi sufl.*, VI, 317-319), e convingătoare. La formele împrumutate de alte limbi dela ciobanii romîni, voi adăuga următoarele, pe care le-am notat în lecturile mele: rut. *wakyrystyj* „vom Schafe: weiss, rings um die Augen mit schwarzen Flecken" (Zelech., I, 54); alb. *vakĕr* „pecora con muso nero e colle estremità delle zampe nere" (A. Leotti, *Dizionario albanese-italiano*, 1569); ung. *vakara* „nume de oaie" (H. Otto, *A Magyar Pasztorak*, 522).

IT. *lucherino*, *lucarino*

Pentru acest nume pe care-l are „scatiul" în italiană, Meyer-Lübke (*Et. Wb.*, 5135) propune un prototip lat. lucarinus, pe care-l însoţeşte de menţiunea „woher?". După ce citează formele dialectale italiene, toate terminate în *-in(o)*, *-i* (lucch. *locorino*, ven., ver. *lugarin* etc.), pomeneşte şi următoarele forme, lipsite de acest sufix, pe care le socoteşte ca „Rückbildungen": ven. *lúgaro*, gen. *lügow*, friul. *lúgar*, sic. *lékuru*, nap. *lękorę*, *rękolę*. La acestea putem adăuga: cerign. *lúkkaro*, maltes. *ékora* şi menton. *lúgaro* (E. Rolland, *Faune populaire*, II, 192).

Meyer-Lübke n'a cunoscut probabil span. *lugano* şi cat. *lluher*, amîndouă cu însemnarea de „sticlete" şi cat. *llucaret*, numele unei varietăţi de „scatiu", căci n'ar fi ajuns poate la concluziunile de mai sus.

E mai presus de orice îndoeală că formele în *-in(o)*, *-i*, *-et* sînt toate derivate posterioare dintr'o formă fără sufix *lúcar-*, pe care o regăsim în dialecte. Originea acestei forme e de sigur lat. lucar, lucaris „genus avis quae pulere canit primo mane quando lux emanat", cum se exprimă un glosator (CGL., V, 554, 20). Rămîne de stabilit dacă acest lucar derivă din lux „lumină", cum pare a voi să sugereze glosatorul, ori din lucus „pădure". Dicţionarele latine

înregistrează un cuvînt l u c a r, dar cu înţelesurile de „impozit pe pădurile sacre“ şi „salariul actorilor“, care n'are prin urmare nimic a face cu cuvîntul citat de glosator.

Constatăm însă că l u c a r convine numai formelor de mai sus accentuate pe prima silabă, nu însă şi formelor span. *lugáno* şi cat. *lluhér*. Prima presupune un prototip l u c a n u s, pe care-l găsim într'adevăr în dicţionare, dar cu înţelesul de „gîndac (rădaşcă, boul-lui-Dumnezeu)“. Pentru cealaltă trebue admisă o formă lat. *l u c e r i u s, cu care se poate compara numele geogr. *Luceria*. Amîndouă aceste forme latine derivă, fără nici o îndoeală, din aceeaşi temă l u c- care a dat naştere lui l u c a r, temă care stă la basa şi a lui l u x „lumină“ şi a lui l u c u s „pădure“, al cărui sens primitiv pare a fi fost „luminiş într'o pădure“ [1].

Span. *nueza*, *nuerza*, *anorza*, Port. *norça (norsa)*

Aşa numesc locuitorii din peninsula iberică planta „bryonia alba“, pentru care poporul nostru se foloseşte de termenii „mutătoare, curcubeţea, împărătească“ etc.

Această plantă, agăţătoare din familia cucurbitaceelor, are un vrej lung de 3-4 metri, ceea ce face să fie numită în unele limbi „castravete sălbatic“. Fructele ei sînt nişte boabe negre, din care pricină e numită în diverse limbi „viţă sălbatică“, „viţă neagră“ sau „viţă albă“.

Plinin numeşte această plantă n o t i a, despre care spune că e „herba coriariorum officinis familiaris“ (XXIV, 175, ed. Mayhoff). Se vede că la Romani era mult întrebuinţată la argăsitul pieilor, după cum e şi astăzi în unele regiuni din Franţa, unde e numită din această causă *herbe au tan* „buruiana argăselei“ (Rolland, *Flore pop.*, VI, 48-49). În loc de n o t i a, găsim la Festus (165, 27) „*nautea*, herba granis nigris, qua coriarii utuntur“, şi tot astfel la Placidus (p. 68, ed. Deuerling): „*nautea*, aqua coriis foetida, in qua corium ma-

[1] Cf. Ernout et Meillet, *Dict. étym.*, 536.

ceratur“. Alţi glosatori înregistrează numele acestei plante alterat în *notitia*. Aşa în CGL. III, 20: „agaricu id est vite alba, id est *notitia*“, şi tot acolo, 536, 63: „*notitia*, bryonia“. Alte forme alterate pe care le înregistrează glosatorii sînt *nuctia*, *nossa* şi *nessa*. Astfel, în CGL. III, 548, 22, găsim: „cucurbita, *nuctia*“; iar „cucurbita agrestis“ sau „cucurbita silvatica“ e glosată, cînd prin „bryonia“ (CGL. III, 543, 57; 553, 20; 608, 34; 617, 36; 631, 27), cînd prin *nossa* (CGL. III, 593, 12; 627, 1) sau *nessa* (*ibid.*, 614, 65).

E mai presus de orice îndoeală că forma usitată de poporul roman era *notia*, plantă pe care o pomeneşte Apulejus (*Herbarium*, 113) sub forma *notion* (νότιον) şi pe care o consideră ca un fel de castravete sălbatic.

Lat. n ŏ t i a stă la basa cuvîntului span. *nueza*. Cît priveşte formele cu *-r-* epentetic, să fi fost oare influenţate de arab. *alorşan* „viţe“, cum susţine Dicţionarul Academiei spaniole?

I. A. Candrea

Rom. *aht*

Acest cuvînt, cu circulaţie tot mai rară în dacoromînă, e curent în aromînă *(ahte)* şi apare în construcţii şi cu sensuri comune şi altor limbi balcanice. In acest dialect expresiunea *ńi-l'eaŋ ahtea* înseamnă „mă răzbun“.

Sub raportul etimologie, *aht* a fost apropiat sau chiar derivat din interj. *ah*. In dicţionarul Academiei, în care e amintit la această interj. fără a fi înserat distinct, sînt reproduse şi formele ngr. ἄχτ şi tc. *ahk*. Etimologia nu poate fi decît tc. *ahd* [1] „engagement, obligation“, care, şi din punct de vedere semantic, nu presintă nici o greutate mai ales pentru aromînă. Sensurile din dacoromînă sînt influenţate de interj. *ah*.

[1] Cf. Diran Kélékian, *Dictionnaire turc-français*, 1911, p. 864, pe care îl vom cita prescurtat: Kélékian, dînd şi pagina.

ROM. *(a)lăută*

Etimologia admisă în general e germ. *Laute*. Tiktin aminteşte forma arabă *alūd* şi gr. λαούτα. Th. Capidan îl derivă din forma grecească *(Dacoromania*, III, 232). Acest cuvînt, ce apare şi în alte limbi romanice şi pentru care e propusă ca etimologie forma arabă, credem că reproduce şi el tc. *laouta* „luth" (Kélékian, 1073) — ceea ce ar fi în concordanţă şi cu faptul că dela Turci ne-au rămas şi alte numiri de instrumente musicale.

ROM. *bucovină*

Din interesantul material de limbă pe care l-am extras din *Documente basarabene* publicate de L. T. Boga desprind această unică atestare a cuvîntului *bucovină*: „...dela obîrşia Ivancei în faţa locului sub bucovină şi de aci sub bucovină în jos unde se întîlneşte cu hotarul Macicăuţilor..." (V, pag. 27). Forma apare în traducerea romînă a documentului original slav, datat din 1576, şi reproduce forma slavă **ноА ѣѕкокнив**. Nu ştim dacă astăzi acest element lexical mai circulă ca substantiv comun, aşa cum circulă *făget*, *brădet* etc.

ROM. *cita*

Cu înţelesul de „puţin,-ă", această formă invariabilă e curentă în Bănat. Circulă şi în istroromînă: *dupa căta zile* „după puţine zile" (S. Puşcariu, *Studii istroromîne*, I, p. 15, v. 72 etc.). Această întîlnire dintre istroromînă şi graiul bănăţean pe de o parte îngreunează, dacă nu înlătură, derivarea sau măcar apropierea ce am putea-o face cu tc. *qyt'a* „partie, morceau, fragment" (Kélékian, 965), iar pe de altă parte arată şi ea o interesantă identitate caracteristică acestor două graiuri.

ROM. *fit*

Unica etimologie propusă şi admisă e germ. *quitt* (cf., acum în urmă, şi I. Iordan, *Buletinul Institutului de filologie*

romînă „Alexandru Philippide", I, 155-160). Fără a contesta o anumită circulaţie şi influenţă a formei germane, credem că forma populară din vechiul regat reproduce tc. *fit* „être quitte au jeu, dans un compte etc." (Kélékian, 916).

ROM. *maldăr*

In lexicologia noastră etimologia e dată ca necunoscută. L. Şăineanu relevează apropierea cu pol. *maldr*. Avem a face cu compusul turcesc *mal-dar* „opulent,-e, riche" (Kélékian, 1094), format din *mal* „biens, fortune, somme" (1094) şi *dar* „qui tient, qui a" (561).

ROM. *marţ*

Cu acelaşi sens ca şi în dacoromînă şi în directă legătură cu jocul de table, cuvîntul e curent şi în aromînă. Etimologia admisă e it. *marcio* sau forma dialectală *marzo*. Se ştie, însă, că o bună parte din terminologia jocului de table e de origine turcească. Ca atare, şi *marţ* reproduce tc. *mars* „gain doublé dans le jeu de tric-trac" (Kélékian, 1091. In limba turcă *mars etmek* înseamnă, ca şi în dacoromînă, „faire double jeu". Cît priveşte trecerea lui *-s* la *-ţ*, aceasta s'a făcut sub influenţa formei *marţi*.

ROM. *mat*

Credem că şi acest cuvînt, care lipseşte în dicţionarul lui Şăineanu şi al lui Tiktin, trebue considerat ca fiind tot de origine turcească. Se ştie că *şahul* — după cum arată chiar numele lui — e un joc oriental. Ca atare, şi avînd în vedere influenţa turcească în limba romînă, înclinăm a vedea în cuvîntul *mat* nu fr. *mat* — cf. I. A. Candrea, *Dicţ. enciclopedic ilustrat* —, ci tc. *mât* „mat (au jeu d'échecs)" (Kélékian, 1088). Şi în limba turcă *mât etmek* înseamnă „vaincre, réduire à un état qui ne permet plus de résister, de se défendre".

Rom. *şabac(ă)*

Ca şi Tiktin, Candrea apropie acest element lexical de it. *sciabica*. Tiktin mai aminteşte şi tc. *chébéké*, care însemnează „grille, filet" (Kélékian, 719). Originea lui e tot turcească, reproducînd însă forma *mouchabaq* „broderie en forme de tresse, ciselure" (Kélékian, 1170). Singura dificultate pe care o presintă, şi anume aferesa silabică, s'ar putea explica prin încrucişarea formei *mouchabaq* cu *chébéké*.

Rom. *Lehliu*

In seria elementelor de origine turcească trebue trecut şi *Lehliu* — numele unui sat din Bărăgan, jud. Ialomiţa. El reproduce tc. *Lehli* „Polonais,-e" (Kélékian, 1085).

Tache Papahagi

Asupra redării sunetului francez ü în limba romînă

In împrumuturile din franceză *ü* e redat în trei feluri. Avem, mai întîi, pronunţarea ortografică, cum e în *costum, buletin, nuanţă, tulipă, tunel*. Pe urmă, pronunţarea romînă desrotunjitoare a sunetului *ü* care, în limba francesă ca şi în limba germană modernă, e rostit cu buzele rotunjite şi care nu există în limba romînă, de ex.: *birou, chiloţi*<fr. *culottes*. În al treilea rînd, în loc de *ü* apare *iu*: *biurou, chiuloţi, chiuvetă* (popular însă *ghivetă*), *piure, meniu, pardesiu, mani-, pedichiură*. Tot aşa elevii romîni care încep a învăţa limba franceză foarte des pronunţă *le miur* (*le mur*). Aceeaşi substituire se poate observa şi în limba englesă, unde, din timpul pătrunderei Normanzilor în Anglia, cuvintele de împrumut frances din această categorie apar, în majoritatea casurilor, cu pronunţarea *iu*: *accuse, bugle*< vfr. *bugle* „corn de vînătoare", *due* „datorit, (de) drept", *duke* „duce", *mew*<fr. *muer* <*mutare* propriu zis „a schimba pielea", *pew* < vfr.

puie < *podia*, *pure* „curat", *refuse*, *use* etc. Sunetul frances *ü* e format prin articulaţia lingvală a unui *i* şi prin poziţia labială a unui *u*, vocalele *i* şi *u* fiind rostite dintr'odată [1]. Din causa lipsei acestui sunet în limba romînă şi în limba englesă (acolo din sec. al X-XI-lea) [2] el a fost substituit prin cele două componente ale lui *i* şi *u*. Chiar astăzi Englesii care nu au studiat fonetica francesă înlocuesc sunetul *ü* cu *iu* [3]. Şi limba veche germană avea diftongul *iu* care însă, contrar limbei romîne şi englese, a fost redus la monoftongul *ü* din sec. al X-lea [4].

În legătură cu felul cum e redat *ü* fr. în romînă cred că se poate lămuri şi originea expresiei „a trage chiulul". Ea aparţine argoului, şi mai ales celui studenţesc. E interesant de observat că cuvîntul *chiul* nu permite un alt verb pe lîngă el decît *a trage* — ceea ce nu este contrazis nici prin primul exemplu pe care-l găsim în *Dicţionarul Academiei*: „Doftoraşul, plictisit,... se hotărî să *recurgă la* un subterfugiu, la aceea ce... *în argoul studenţesc* se numeşte un chiul (Caragiale, *Momente*, p. 88)". Aci verbul „a recurge la" se referă numai la cuvîntul „subterfugiu", pe cînd „chiul", fiind subiectul propoziţiunii subordinate „ce... se numeşte...", s'a pus numai drept cuvînt explicativ pentru „subterfugiu". Rar *chiul* apare ca *substantiv independent*, aşa cum este în exemplul citat. În toate celelalte exemple din *Dicţ. Acad.* verbul *a trage* e pus pe lîngă *chiul*.

S'a crezut că *chiul* ar fi de origine turcească. Întrebarea însă este: din care cuvînt turcesc ar deriva? Şăineanu, cel dintîi, în *Influenţa orientală*, II, 47, s'a ocupat de acest

---

[1] Wilhelm Vietor, *Elemente der Phonetik des Deutschen, Englischen und Französischen*, § 63; Leipzig, 1915.

[2] Karl Luick, *Historische Grammatik der englischen Sprache*, I, 1. Abtlg., § 412; Leipzig, 1921.

[3] Joseph Wright, *An elementary english grammar*, ed. a 2-a, § 116; Oxford.

[4] W. Braune, *Althochdeutsche Grammatik*, 4. Aufl., § 49; Halle, 1925.

cuvînt; dînsul spune acolo că forma aceasta *e abstrasă din chiulangiu*. Cum însă s'ar justifica, din punct de vedere morfologic, o astfel de „abstragere" din *chiulangiu*? De altfel, legătura strînsă a verbului *a trage* cu substantivul *chiul* nu e lămurită.

Tiktin, în dicţionarul său, face o altă propunere, foarte vagă. Marele lexicograf se întreabă dacă *chiul* nu ar putea fi derivat din cuvîntul turcesc *kūljuju*, care înseamnă „leşie", şi combină înţelesul acesta cu expresia germană „Jemanden einseifen" = lit. „a săpuni pe cineva", pentru „a înşela pe cineva". Însă şi propunerea aceasta este, din punct de vedere şi morfologic, şi semantic, prea riscată. Nici Tiktin nu-şi da samă că *chiul* se leagă strîns de verbul *a trage*.

Ultima etimologie s'a dat de A. Scriban, în *Arhiva* din Iaşi, XXIII, 382. După părerea sa, *chiul* ar fi „o variantă din *chiulaf*" < turc. *kūlah*, ce ar însemna nu numai „calpac de derviş, căciulă", ci şi „înşelătorie, chiul". Întîi, cuvîntul turcesc *nu* înseamnă niciodată „înşelătorie", ci numai „căciulă, pălărie" (cf. A. C. Barbier de Meynard, *Dict. turc-français*, Paris, 1881, II, 639, şi J. Th. Zenker, *Dict.-turc-arabe-persan*, 756, 2). Din punct de vedere morfologic, de asemenea, o astfel de „variantă" sau prescurtare întîmplătoare care s'ar fi produs fără nici un motiv special e cu totul exclusă. Scriban afirmînd că *chiul* a fost isolat din *chiulaf* sau turc. *k'ūlah* (aşa, cu *k'*, este transcrierea fonetică la Zenker) şi că acesta ar însemna şi *chiul*, nu dovedeşte absolut nimic şi se întoarce în jurul punctului de plecare. În ce priveşte ipotesa greşită că turc. *kūlah* ar însemna şi „înşelătorie", Scriban nu a sondat bine locuţiunea turcească *kūlah etmek*, pe care se sprijineşte; *kūlah etmek* înseamnă, tradus literal, „a face o căciulă" (*etmek* = „a face"). Dat fiind că la pielărie se înşală foarte des, expresia *kūlah etmek* e indicată, la Meynard, *l. c.*, cu sensul de „jouer un bon tour, duper". Verbul *etmek*, care întotdeauna urmează substantivul, se întrebuinţează ca verb auxiliar după verbe şi substantive de origine arabă sau persană (cf. Meynard, I, 217). Există şi o altă expresie

în limba turcească, cu o însemnare asemănătoare, conţinînd şi verbul *etmek*: *reng etmek* „tromper, séduire" (Meynard, II, 25): *reng* „couleur, coloris, teinte".

Greşită e şi explicaţia pe care Scriban o dă pentru *chiulangiu*[1]; dînsul indică numai sensul figurat al turc. *kūlahdji* „şiret, isteţ", din care ar deriva *chiulangiu*. Sensul primitiv al lui *kūlahdji* însă este acela de „fabricant de căciuli", *kūlahdji* fiind un derivat din *kūlah*. Scriban lasă neexplicată prezenţa lui *n* în *chiulangiu*. Şăineanu a dat etimologia foarte plausibilă a lui *chiulangiu* în *Infl. orient.*, II, 117.

Cred că locuţiunea *a trage chiulul* este un împrumut din franceză.

Există în argoul francez militar expresia *tirer au cul*, cum mi-a relevat, cel dintîi, colegul meu Alexandru Vasiliu, asistent universitar la Fac. de Lit. din Bucureşti. Pare că expresia franceză nu este veche, nu se găseşte, de pildă, în dicţionarul lui Littré, nici într'un alt dicţionar al limbei franceze. E important faptul că Şăineanu o înregistrează pentru argoul francez din sec. al XIX-lea (*Le langage parisien au 19e siècle*, Paris, 1920, p. 141) cu însemnarea *a trage chiulul serviciului militar*, pe cînd în lucrarea sa *Argoţ ancien (1453-1850)* expresia aceasta lipseşte. Din *tirer au cul* s'a format un substantiv modern: „un tire-au-cul", însemnînd acela care trage chiulul tot serviciului militar (cf. Şăineanu, *L'argot des tranchées*, Paris, 1915, p. 113).

Nici în limba română expresia nu e veche. Exemplele date în *Dicţ. Ac.* se referă toate la jumătatea a doua a secolului trecut, ca şi la secolul nostru. Singurul exemplu citat în *Proverbele* de Zanne e dat cu un asterisc, care înseamnă că nu s'a găsit în nici o altă culegere de proverbe anterioară. Apariţia recentă şi însemnarea locuţiunei române, strînsa ei legătură cu verbul *a trage* — *tirer* şi întrebuinţarea ei exclusivă astfel dovedesc proveniența sa franceză. Trecerea lo-

[1] Tot aşa a fost explicat de G. Iogu, *Grai şi suflet*, IV, 388.

cuţiunei franceze, pur militare, la Romîni în vorbirea şcolărească şi comercială a putut uşor să se întîmple [1].

Rămîne de lămurit un punct: de ce se zice în limba franceză *tirer au cul* şi în limba romînă *a trage chiulul*? Schimbarea dintr'o construcţie intransitivă într'una transitivă a fost uşurată prin faptul că sînt alte locuţiuni francese, cu o însemnare asemănătoare, în care verbul *tirer* apare ca transitiv. De exemplu: *tirer le poil à qn.* (învechit) „a căpăta bani dela cineva prin vorbe dulci"; *tirer une dent à qn.*, sau: *tirer une carotte à qn.*, „a înşela (cu bani) pe cineva".

E de notat că vb. *a trage* apare şi în expresia *a trage clapa*, cum şi în locuţiunea şcolărească *a trage la fit* (aceasta nu tocmai clară, cum e explicată de *Dicţ. Acad.*, din germ. *quitt*).

E. Lange-Kowal

CU PRIVIRE LA IMPERATIVUL *duce-vă-ţi*

In *Bulletin linguistique*, III, 55, J. Byck se ocupă de forma de imperativ *duce-vă-ţi*, căutînd să conteste părerea pe care am susţinut-o asupra originei ei în vol. VI, 336 al revistei [2] şi care ar fi plecat dela „un champ de recherches trop limité".

[1] Termenul de argou a putut ajunge la Romîni prin ofiţeri care au fost în şcoli militare din Franţa. Cît priveşte pronunţarea cu *-l*, ea poate fi datorită faptului că cuvîntul francez a fost redat aşa cum era scris. Nu e exclusă totuşi altă explicaţie: dacă s'a zis mai întîi *chiu*, în acord cu rostirea franceză, pe urmă forma argotică românească a putut fi influenţată de *chiulangiu*, şi atunci numai în sensul acesta *chiul* ar avea oarecare legătură cu *chiulangiu*, pentru că am arătat că derivarea lui din acesta nu poate fi admisă.

[2] J. Byck afirmă (p. 56) că explicaţia pe care am dat-o ar reproduce numai ce a spus L. Mrariu în *Codrul Cosminului*, IV-V, 63, dar după Mrariu optativul nu ar fi punctul de plecare pentru ca să se ajungă la *duce-vă-ţi*, pe cînd eu am susţinut că *duce-vă-ţi* a fost provocat direct de optativul *duce-v'aţi*.

Informaţia mea nu era totuşi „limitată", nu am amintit, e adevărat, toate părerile exprimate asupra acestei particularităţi morfologice, pentru că expunerea mea se reducea la o notiţă — nu avusesem intenţia să-i dau extensiunea unui articol. Şi atestările la care mă referiam mi se păreau suficiente pentru a pune în evidenţă explicaţia pe care o propuneam; din ele am lăsat chiar unele la care aşi fi putut recurge, după cercetări dialectale în Prahova şi Argeş.

După Byck, imperativul cu reflexivul intercalat înaintea terminaţiunei ar fi datorit adăugirei desinenţei *-ţi* în *dúceţi-vă* pentru că „on a senti le besoin de souligner l'idée de personne" (p. 60) şi, pe urmă, *dúceţi-vă-ţi* s'ar fi redus la *duce-vă-ţi* prin disimilaţie, pentru ca să se evite „d'avoir un trop grand nombre de syllabes après l'accent" (p. 64).

Ipotesa aceasta a părut „ingenioasă" şi a convins, cel puţin în parte, pe L. Spitzer care a publicat o notiţă în *Bull. ling.*, IV, 180-182.

Într'o astfel de problemă care priveşte o particularitate morfologică de dată relativ recentă (neînregistrată în aromînă sau meglenită şi neîntîlnită în textele vechi) se impune o cercetare atentă, trebue ţinută în samă aria geografică a fenomenului şi urmărită forma de origine, mai ales cînd se întîmplă, cum e în casul nostru, să coexiste cele două forme în aceeaşi regiune.

J. Byck chiar cînd s'a ocupat de istoricul acestei chestiuni nu a dat decît o parte din bibliografie — nu a citat bunăoară pe Friedwagner [1] —, pe de altă parte, în argumentarea sa a utilisat indicaţiile mele şi cînd adaugă unele forme nu ne spune niciodată de unde au fost înregistrate. Iar lista pe care o dă la început — de ce? — dovedeşte tocmai că la alte verbe nu s'a simţit nevoia de adăugirea lui *-ţi* după *-vă*.

Ce trebuia să documenteze Byck era întrebuinţarea de imperative la alte conjugări tot aşa de frecventă ca şi a lui *dúceţi-vă-ţi*, iar aserţiunea preexistenţei acestei forme se lo-

[1] *Ueber die Sprache u. Heimat der Rumänen*, p. 685.

veşte de realitatea lingvistică. Însăşi enumerarea dela p. 55 este elocventă: *duceţi-vă-ţi* atestat în Gorj, *sculaţi-vă-ţi* în Ţara Oltului, pe cînd tipul *duce-vă-ţi* este înregistrat în Prahova, Argeş, Gorj, Sibiu, la care trebue să adăugăm Haţegul, Bănatul, Moldova, Basarabia (menţionez că fiind vorba de cronologia unui fenomen morfologic, referinţa la Basarabia are importanţa ei, întrucît graiul basarabean redă o fasă mai veche a celui moldovenesc). Maramureşul, Oaşul nu cunosc nici o formă, nici pe cealaltă.

Dacă *duceţi-vă-ţi* are o circulaţie mult mai redusă, l-am putea admite la rigoare ca tipul cel vechi cît timp el ar fi fost înregistrat în regiuni isolate unde s'ar fi putut păstra pînă astăzi nealterat, însă nu-l putem socoti astfel din regiuni ca Prahova sau Gorjul, cu flux şi reflux de populaţiune. Exemplul acestor regiuni este cu atît mai caracteristic cu cît ele ofer dublul aspect morfologic, de o parte *duce-vă-ţi*, de alta *ducéţi-vă-ţi*.

Cînd am admite că *dúceţi-vă-ţi* a pierdut pe *-ţi* prin disimilaţie, ca să devie *duce-vă-ţi*, ar urma să ne întrebăm ce rost mai are totuşi alături de el *dúceţi-vă-ţi*, cum găsim în Gorj.

Presentîndu-se astfel faptele, este cu neputinţă a nu vedea clar că *duceţi-vă-ţi* este resultat din întîlnirea acelora care pronunţau *duceţi-vă* cu aceia care aduceau forma *duce-ţi-vă*.

Dar Byck crede că *-ţi* a putut cădea deoarece se afla în plus — odată ce se adăugise un alt *-ţi* —, explicaţie de două ori neconvingătoare: întîi, fiind că prin această alipire nu s'ar fi înmulţit numărul silabelor şi, al doilea, pentru că din moment ce în limba noastră, cum susţine Byck, se evită prea multe silabe după accent, ce rost mai avea o adăugire fie ea chiar asilabică spre a lungi cuvîntul?

Desinenţa *-ţi* s'a putut adăugi la *duceţi-vă* numai după ce accentul s'a deplasat spre terminaţiune, prin analogie cu celelalte conjugări: un *întoárceţi-vă-ţi*, *înţelégeţi-vă-ţi* n'au putut fi înregistraţi, iar această mutare a accentului este o dovadă că *ducéţi-vă-ţi* este posterior lui *duce-vă-ţi*.

Deci seria se presintă astfel: *duce-vă-ţi*, *dúceţi-vă-ţi*, *ducéţi-vă-ţi* şi după acesta prin unele locuri s'a zis *spălaţi-vă-ţi*.

La această indicaţiune se adaugă şi alta care nu poate fi trecută cu vederea. Cînd Byck dă acel tablou de imperative pentru verbele reflexive şi active cu pronumele aton complement direct şi indirect n'a remarcat că formele în care imperativul e urmat de pronumele în dativ nu sînt întărite de desinenţa *-ţi*. De ce aici nu s'ar fi simţit nevoia de a sublinia ideea de persoană? Dacă, prin urmare, nu găsim forme ca *duceţi-mi-ţi*, *aduceţi-ne-ţi* sau *cereţi-i-ţi*, presenţa lui *-ţi* în *duce-vă-ţi* nu poate fi datorită intenţiei de a se preciza ideea de persoană [1].

Neputîndu-se dovedi nici preexistenţa tipului *dúceţi-vă-ţi* şi nici preocuparea de a marca persoana (lipsa lui *-ţi* în formele verbale urmate de dativ), explicaţia dată de Byck nu se susţine.

Forma cea mai veche *duce-vă-ţi* se poate bine explica din condiţionalul *duce-v'aţi*, mai ales că în regiunile pe care eu le socotesc locul de origine al fenomenului *duce-vă-ţi* < *duce-v'aţi* el putea fi favorisat şi de forma de viitor *v'ăţi duce* < *v'eţi duce* < *vă veţi duce* şi care, inversată, *duce-v'ăţi*, avea aspect fonetic apropiat [2]. Chiar ca sens nu apare imposibilă influenţa în oarecare măsură a acestui viitor (cf. *m'oi duce*, *duce-m'aşi*).

Ca să se vadă că *duceţi-vă-ţi* este resultatul unui amestec de populaţiune dintr'o regiune care vădeşte şi alteori tendinţe de inovare nu era nevoie decît de cunoaşterea de aproape cel puţin a unui grai local; n'ar fi lipsit astfel dreapta interpretare a faptelor.

A. ISTRĂTESCU-TZUREA

[1] Nici L. Spitzer, *l. c.*, p. 180, cînd împărtăşeşte părerea lui Byck că *duceţi-vă* era „une forme aberrante du type normal d'une seconde personne", nu s'a întrebat de ce nu s'a recurs la adăugirea lui *-ţi* şi după pronumele aton de dativ (*duceţi-mi* etc.).

[2] Din Clopotiva (v. mai sus, p. 146) M. Gregorian relevează chiar întrebuinţarea lui *dúde-vi-ţ* alături de *dúde-vă-ţ* sub influenţa viit. *v'iţ dúde*.

Observaţii la cercetări asupra aromînilor şi graiului lor

În legătură cu lucrarea lui Th. Capidan, *Aromînii*, şi amănunţita dare de samă asupra ei publicată de T. Papahagi în vol. VI al revistei, cred că unele observaţii vor putea folosi cercetătorilor.

Asupra unui punct nu pot fi de aceeaşi părere cu T. Papahagi şi nici cu Th. Capidan, anume în ce priveşte numărul Aromînilor. Capidan, „după unele cercetări făcute la faţa locului" (p. 32), dă ca număr total 300000-350000, dintre care 150000 în Grecia, 100000 în Iugoslavia, 40000 în Bulgaria şi 65000 în Albania. T. Papahagi în *Images d'ethnogr. roumaine*, II, 8, crede că sînt aproximativ 200000.

Cred, tot „după unele cercetări făcute la faţa locului" că — în Grecia cel puţin — numărul Aromînilor e mai mare. Π. Αραβαντινος în Μονογραφία περὶ Κουτζοβλάχων, ἐν Αθήναις, τυπογρ. Σπυρίδωνος Κουσουδίνου, 1905, p. 52, făcînd o statistică, după registrele parohiilor, a *capetelor de familie*, găseşte că în Epir, Tesalia şi Macedonia numărul acestora ar fi cam de 28400; socotind cîte 5 suflete de fiecare familie, ajungem la cifra de 142000.

Dacă ţinem samă de următoarele:

1. Că statistica lui Αραβαντινος nu e obiectivă, deoarece dă mai mulţi Greci acolo unde chiar astăzi nu sînt nici pe jumătate;

2. Că Aromînii din oraşe cum sînt Salonic, Ianina, Volo, Pireu, Atena, Patras, Arta, Agrinion etc, nu sînt de loc menţionaţi şi numai în Salonic sînt cîteva mii;

3. Că făcînd numărătoarea pe localităţi şi enumerînd localităţile în care a cercetat registrele parohiilor, a lăsat la o parte foarte multe sate locuite exclusiv de Aromîni;

4. Că n'a trecut o parte din Albania şi de loc pe cei din Bulgaria;

5. Că Aromînii nomazi, nefiind daţi în registrele nici unei parohii, deşi numărul lor e atît de mare, sînt trecuţi cu vederea ca neexistînd;

6. Că în registrele parohiilor, chiar, mulţi Aromîni au fost înscrişi ca Greci, fie după declaraţia lor, dar mai ales din iniţiativa celor ce ţineau registrele parohiale;

Ţinînd samă numai de aceste motive, resultă că statistica lui Αραβαντινος dinainte de 1905 era departe de a da numărul exact şi total al Aromînilor. Şi, cum, de atunci a trecut o generaţie, de sigur că numărul lor e şi mai mare.

După părerea mea, numărul Aromînilor trece de 500000. Incontestabil că o statistică exactă e greu de realisat. Risipiţi în patru ţări — o bună parte nomazi şi alta răspîndiţi prin oraşe —, declarîndu-se ei înşişi de alt neam şi anume cel dominant, fără a putea fi învinuiţi cîtuşi de puţin pentru aceasta, nici una din statistici nu poate fi controlată şi nu poate fi respinsă cu suficiente argumente. Mai sînt necesare cercetări adhoc şi o statistică mai aproape de adevăr s'ar putea realisa cu ajutorul elevilor dela şcoalele romîneşti.

Opera de sintesă a lui Th. Capidan este mai mult o lucrare de birou. In afară de graiul din Bitolia pe care „îl cunoaşte de acasă" a făcut cercetări la Aromînii din Albania. Cei mai numeroşi însă, din Grecia, care au graiul lor aparte, au rămas necercetaţi. S'a folosit de textele publicate de Wace şi Thomson, Pericle Papahagi, Tache Papahagi, Weigand, de textele de prin reviste şi de dicţionarele şi glosarele lui Şt. Mihăileanu, I. Dalametra, Const. Nicolaidi şi G. Weigand. Textele acestea nu presintă însă decît graiul dintr'un număr restrîns de sate. Cei mai numeroşi, Aromînii de pe valea Rîului-alb, care-şi au particularităţi de grai ce nu se întîlnesc aiurea, nu sînt trecuţi în studiul lui Capidan. Deasemeni, nici Aromînii din Bulgaria; deşi socoteşte numărul lor la 40000, s'ar părea că nu presintă o însemnătate deosebită, deoarece nu le studiază graiul, ceea ce surprinde, fiind că un grup atît de numeros, trăind despărţit de ceilalţi Aromîni, va fi presentînd particularităţi interesante de limbă.

La p. 12 Capidan spune: „pe muntele Smolica se află marea comună Samarina"; afirmaţia nu e adevărată, după cum observă şi T. Papahagi. Trebue făcute două precisări: a) Aro-

mînii nu zic Smolica, aşa spun numai Grecii, ci Smolcu; b) Samarina este aşezată spre sud-est de muntele Smolcu, la poalele muntelui Gurgul'ŭ.

Tot la p. 12 este menţionat muntele Culó, greşeală relevată de T. Papahagi: Aromînii zic Coléu şi Culéu. Numele îi e dat de Fărşeroţi.

La p. 98, corectînd pe Miklosich la transcrierea textului lui Cavallioti, exactă totuşi, introduce o formă greşită. Astfel Miklosich a transcris *scl'iopu*, iar Capidan dă ca formă corectă *şclopu*, aşa cum nu se pronunţă nicăiri.

La p. 180, în notă, dă pentru forma feminină dela *Turcu* pe aceea de *Turkisă* ca „singura întrebuinţată în graiul din nord şi Macedonia", combătînd pe Pericle Papahagi care dă forma *Turcă*. Pentru Macedonia şi Epir ar fi trebuit să releve o a treia formă care circulă, *Turcală*. Eu am înregistrat-o în Cerneşi, Băiasa, Aminciu, Grebena, ca singura întrebuinţată.

Asupra următoarelor forme trebue să ne oprim iarăşi, faţă de categorice afirmaţiuni.

La p. 105 sînt date ca forme rare *cucuĕ*, *guguĕ* „Tannenzapfen". Dar formele acestea nu sînt rare, ci foarte obişnuite. Mai puţin răspîndită este forma *cuculiĕiŭ* întrebuinţată în Samarina şi Smixi.

Tot ca formă rară ar fi *ţară* (p. 238) pentru Aromînii din sud. După cum notează şi T. Papahagi, ea e singura întrebuinţată în sud.

Pentru „peşte", se dă la p. 331 forma *peaşte* întrebuinţată rar şi numai în Samarina. E drept că Sărmăniaţii sînt luaţi în rîs de Pîrvuliaţi pentru această formă cînd zic: „mi duşŭ la pung'ja-al Piang'je ş'acîţaj un peaşk'je", însă eu am înregistrat *peaşte* pentru *pescu* în Aminciu, Băiasa, Cerneşi şi Turia.

In ce priveşte forma *noară* pe care o dă după Wace şi Thomson ca obişnuită în Samarina, astăzi nu e cunoscută.

La p. 230 Capidan citează formele *ńerlă* şi *ńirlă*, după Weigand, dar spune că nu le-a găsit atestate nicăiri. Reserva aceasta trebue făcută pentru precedentul *noară*, fiind că *ńirlă* l-am înregistrat în K'iari şi probabil că

e întrebuinţat şi aiurea. Mai obişnuit e slav. *kóşuvă*, dar nu e citat.

Pentru Samarina se foloseşte mult de Wace şi Thomson, care au transcris adeseori greşit, după cum observă şi T. Papahagi.

La p. 195 dă pentru Samarina *birbeaţe* „berbece", dar acolo circulă ambele forme: *birbeaţe* şi *birbecă* cu diferenţiere de sens: a) *birbeaţe*, pl. *birbeţi*, e numit animalul de tăiat *(ţe birbeaţe trî til'jarel)*; b) *birbecă* e animalul de prăsilă.

La p. 208 *sîn* „sănătos" e greşit redat ca sens, tot după Wace şi Thomson. Pentru „sănătos" există doi termeni: *sînătos (snătos)* şi *putut*. *Sîn* înseamnă „voinic, puternic" („eu h'im lîndzid, cu tut-aţia h'im cama sîn di nisŭ").

Afirmaţiunea dela p. 194 că *ahtare* e înlocuit în Băeasa cu *tare* e falsă.

La p. 196, făcînd deosebirea între graiul Aromînilor din Olimp şi al celorlalţi Aromîni, Capidan afirmă că Aromînii din Olimp presintă particularitatea rostirei lui *ş* ca *s* şi *ž* ca *z*. Circumscrierea acestui fenomen numai la Aromînii din Olimp nu e valabilă — e dată după Weigand —, fiind că dacă ar fi cercetat puţin ar fi văzut că el e general răspîndit la Aromînii aspropotamiţi, dela Prosvala pînă la Agrafa (v. şi T. Papahagi, *Aromînii*, curs univ. lit., 1932, p. 71).

Localisarea lui *escu* numai la nord şi a lui *h'iu* numai la sud (p. 195) e greşită. *Escu* circulă în Avdela, Veria şi în As ropotamos. In Samarina pers. I^a^ sg. dela ind. pres. este *h'im (eu h'im)*. Forma singulară pentru Samarina nu e dată nici la p. 483-484, la gramatică. La fel şi cu pronumele personal de pers. I^a^ (p. 195): *mine* nu e exclusiv pentru graiul din nord, ci — destul de frecvent — circulă şi în sud.

La cuvintele de origine latină, cu evoluţie semantică deosebită de aceea din dialectul dacoromîn, sînt daţi *inimă*, p. 152, cu sensul şi de „pîntece", şi *macră* cu sensul de „carne fără oase". Ambele cuvinte apar însă la fel şi în dacoromînă, cum se poate vedea în dicţionarul lui Tiktin.

La lista presentată acolo sînt de adăugat: *acriştcare* cu

sensul de „a ridica", „a strînge": *acrişteţi measa* „ridicaţi, strîngeţi masa"; *antani* „întîia între femei", „femeie frumoasă, vrednică; *pavrie* „frică" (Grădişte, Aspropotamos); *rădzîm* „coastă de munte, de deal"; *rudzinare* „ofilire", *faţă rudzinată* „faţă ofilită"; *i se scrumă gura* „i se usucă, i se arse gura de boală"; *şuperare* „a-şi bate joc" (în Aminciu); *aprindire* are, în Zagor, şi alt sens: „a înţelege, a pricepe"; *aprşaşişi*? „ai înţeles"?

La p. 173 sînt înşirate 18 cuvinte albanese care au pătruns în aromînă, după despărţirea de dr., „întrebuinţate în grai de către *toţi* Aromînii, oriunde se găsesc cu aşezările lor, în Tesalia, Epir, Olimp, Macedonia, Tracia sau aiurea". Dintre acestea *g'elă* „mîncare" (< alb. *g'els*) e cunoscut numai Avdeliaţilor dintre Pindeni; *kipru (kipur)* „clopoţel, zdrîngănel" (alb. *k'iprs*) deasemeni nu e general răspîndit; mai răspîndit, în sud, e *gîrgiličă*; *počă* „ulcior" (< alb. *poč*) se întrebuinţează şi sub forma *puteţă* (Turia); *păitescu* „tocmesc un servitor cu plată" (< alb. *paitoj*) e necunoscut în sud; *ðală* „un fel de zară" (alb. *ðals*) are în toate regiunile locuite de Aromîni, chiar şi la Bitolia, sensul de „lapte bătut"; *bal'ă* (despre cal) „cu o pată albă în frunte" (alb. *bal*) se întrebuinţează şi pentru ţapi; *l'ar* (despre oi şi cîni) „pestriţ" (< alb. *l'ars*) se zice şi despre boi, foarte des: *bou l'ar*.

La p. 159 şi 188 e dată o listă de forme aromîneşti care au pătruns în limba greacă. In afară de cele menţionate de Capidan, adaug:

ἀλέθου (ar. *ales*): Χ. Σούλη, Τὰ Ρόμικα τῆς Ἠπείρου, 153.

τὸ κάλτου (ar. *cald*), *ibid.*

γκιόρα (ar. *gura*): Χ. Σούλη, Τοπωνυμικὸν τῶν Χουλιαράδων, în Ἠπειρωτικὰ Χρονικά, 1932, p. 227.

τὸ κατσάλ (ar. *căţăl*): Χ. Σούλη, Τὰ κουδαρίτικα τῶν Χουλιαροχωρίων τῆς Ἠπείρου, 164.

τὸ λιούγρ' (ar. *lingură*), *ibid.*, 165.

ἡ μιντζούνα (ar. *mingună*) „minciună", *ibid.*

ἡ ντάρου (ar. *nare*) „nas", *ibid.*, 166.

λάργκου (ἀλάργκου) < ar. *alargu* „departe".

σκούρτου (ar. *ţcurtu*), întrebuinţat de Greci numai pentru a numi vîrfurile mai mici ale munţilor.

La influenţa greacă trebuia să se arate cum ea apare în expresii traduse *ad litteram*; voi da cîteva:

fără di altă „neapărat" (ngr. χωρὶς ἄλλο).

il lo pri guşă „din vina lui i s'a întîmplat nenorocirea" (τὸν πῖρε στὸ λαιμό του.)

va ni k'ară dumnidzălu „o să ne piardă Dumnezeu" (θὰ μᾶς χάσει ὁ Θεός).

şi la caplu-a tălă „şi la capul tău, şi tu să ai parte de aşa ceva" (răspuns la o urare) (καὶ στὸ κεφαλάκι σου).

aua ş' doi ani „acum doi ani" (τώρα καὶ δύο χρόνια).

Lacune şi inexactităţi se observă multe în lucrarea lui Capidan — şi am relevat numai o parte din ele —, fără să mai vorbim de curioase explicaţii, cum este aceea pentru *cucureć* care nu e „un fel de cîrnat" (p. 189) şi chiar pentru un cuvînt aşa de cunoscut ca *urda*, despre care se spune că e „un fel de brînză de formă rotundă" (p. 192).

Intr'o lucrare de asemenea proporţii şi întitulată *Aromînii* nu trebuia să lipsească o hartă cu aşezările Aromînilor de pretutindeni. M. Χρησοχόος în lucrarea Βλάχοι καὶ Κουτζόβλαχοι, Atena, 1909, presintă două hărţi, dar însemnează regiunile locuite de Aromîni cu coloare roşie, fără a însemna şi localităţile în amănunt.

Un studiu de sintesă asupra Aromînilor, cu mai bogată informaţie şi cu riguros control totdeauna, rămîne deci să vie de acum înainte.

P. GHERMAN

GLOSE LA CÎTEVA EXPRESII DIN ARGOU

In *Bulletin linguistique*, IV, 196, A. Graur aduce unele rectificări şi completări la *Les mots tsiganes en roumain*, articol asupra căruia a mai revenit şi în al treilea volum

al aceleiaşi reviste, p. 185. Recunoscînd că informaţiile care i-au servit i-au fost insuficiente şi uneori eronate, ar fi trebuit ca de data aceasta să fie mai circumspect şi să nu acorde aceeaşi încredere — pe care a arătat-o revistelor *Veselia* şi *Pardon* — glosarului dat de A. Cota, *Argot-ul apaşilor, dicţionarul limbei şmecherilor*. Uneori A. Graur îşi însuşeşte explicaţii greşite ale autorului acestui glosar, iar alteori interpretează greşit cuvîntul dat de acesta pentru a susţinea o explicaţie anterioară, cum e cazul pentru *bulan* căruia în articolul său îi dă sensul de „şezut" şi acela de „buzunar dela spate". Această din urmă semnificaţie a găsit-o în *Dimineaţa*, 1. V. 1932, şi acum, revenind, o confirmă cu ceea ce găseşte la Cota. Aici însă cuvîntul e înregistrat de două ori: *bulan* „spate" — numai pe acesta ar fi trebuit A. Graur să-l ia în consideraţie — şi *la bulan* „buzunarul dela spatele pantalonilor". Interpretarea justă e aceea pe care am dat-o, adică prin *la bulan* trebue să se înţeleagă „buzunarul dela bulan".

Revenind asupra lui *cardi*, citează cîteva expresii dela A. Cota, din care reiese bine sensul de „a lovi" şi într'adevăr acesta e înţelesul de bază a cuvîntului, iar nu acela de „a vorbi", cum credea mai înainte. Înregistrînd apoi derivatul *carditor*, A. Graur îşi însuşeşte explicaţia dată de A. Cota: „animator (complice)". Nu ştiu ce vrea d-sa să înţelegem prin „animator".

Pentru susţinerea sensului de „a da" pe care îl atribue lui *dili* citează dela A. Cota expresia „donner un coup". E tocmai ce am spus cînd m'am ocupat de cuvîntul acesta, că are anume sensul de „a da lovituri, a lovi", nu propriu zis acela de „a da". Se spune: *i-a dilit o palmă*, dar nu se poate spune *i-ad ilit o carte, o ţigară*, unde avem sensul de „a da". Nu ştiu de ce a citat A. Graur expresia dela Cota, pentru că nu vine de loc în sprijinul explicaţiei d-sale, ci din contra.

Atestarea lui *manglitor* în glosarul lui Cota şi în *Ordinea*, 19. XII. 1935, face pe A. Graur să recunoască că *manghitor* — pe care l-a dat astfel în articolul său, după *Dimineaţa* — e

datorit, cum am spus, unei erori de tipar şi renunţă la etimologia greşită pe care o dăduse, datorită tocmai acestei erori. Aceeaşi rectificare ar trebui să o facă însă şi în ce priveşte pe *mehalit* în loc de *nehalit* şi să renunţe de asemenea la etimologia *ma* + *halo*, pe care a propus-o pentru această formă inexistentă.

Nu înţeleg de ce avea nevoie A. Graur de atestările dela Cota pentru *mardeu, matol, mierli, mişto, mol, muie* etc., cînd nu aduc nimic nou ca sens sau ca fonetism, fiind destul de frecvente în argou.

Paradit e dat de Cota cu sensul de „lovit, spart capul" şi A. Graur reproduce — e drept, cu un semn de întrebare — această naivă şi greşită explicaţie. Şi apoi *paradit* nu e propriu zis un derivat, ci forma participiului trecut a lui *paradi* „a sparge".

Şindi e dat după Cota cu sensul de „a tăia pe cineva", cînd în realitate are sensul general de „a tăia": *i-a şindit crăcanii la bulan* „i-a tăiat pantalonii la spate". Ceea ce e mai ciudat e că dă tot de aici derivatul *cu şindeală* „furt prin tăierea buzunarului cu lama de ras sau cu briciul". Avem ceva paralel lui *la bulan*, adică prin *cu şindeală* s'a înţeles „furt cu şindeală". Cuvîntul întrebuinţat în această expresie e sau derivatul dela *şindi* cu sensul deci de „tăiere, tăietură" sau substantivul identic ca formă — pe care l-am relevat — cu sensul de „lamă, cuţit", substantiv pe care Cota şi A. Graur nu-l cunosc.

Uşchit e dat, ca la Cota, cu sensul de „zăpăcit, plecat". Dar aici sau avem două sensuri: un adjectiv şi un verb la participiul trecut şi atunci trebuia să se facă prin cifre această diferenţiere sau mai curînd trebuia să se renunţe la al doilea sens, acesta neconstituind propriu zis un derivat. *Uşchit* îmi este cunoscut mai mult la feminin: *femeie uşchită* cu sensul de „femeie trecută, îmbătrînită".

Tot în acest număr din *Bulletin linguistique* A. Graur se ocupă de unele forme de argou în *Notes d'étymologie roumaine*. Înregistrînd expresia argotică *a cădea pe bec* pe care am dat-o

cu sensul de „a fi arestat" din argoul pungaşilor — există şi aici nu numai în mediul celor culţi cum crede A. Graur — şi în general cu acelaşi înţeles ca al termenului, de asemenea argotic *a se arde*, traducînd expresia argotică franceză *tomber sur un bec de gaz*, A. Graur este convins că în romîneşte prin *bec* s'a înţeles „faţă" — întrebarea e atunci de ce nu s'a tradus şi cuvîntul *bec* — şi de aceea s'ar fi suprimat articolul nehotărît *un*. Ar fi vrut A. Graur să se zică: *a cădea pe un bec*? nu ar fi fost romîneşte sau: *a cădea pe un bec electric*? nu era nevoie de această precisare, pentru că în limba noastră — spre deosebire de franceză — *bec* nu are decît acest sens, de „bec electric". Expresia franceză a plecat, cred, dela ceva foarte concret. Au impresionat adică fluturii, micile insecte care, atrase de lumina becului, se lovesc de el şi cad arse. Avem deci un sinonim al cuvîntului din argoul frances *brûler* şi al celui romînesc *a se arde*. Astfel se spune despre cineva incorect în mînuirea unor bani streini cînd e descoperit: *a căzut pe bec*, sau *s'a ars*. Mai mult chiar, şi sensul obscen al lui *a se arde* este redat de a *cădea pe bec*. Se spune astfel despre o fată care a greşit că *a căzut pe bec*. Interpretarea pe care o dă A. Graur acestei expresii cred deci că trebue exclusă.

Al. Vasiliu

Pe marginea unui răspuns

In *Dacoromania*, VII, 155, Şt. Paşca, răspunzînd dării de samă pe care am făcut-o, în această revistă (VI, 387-389), la al său *Glosar dialectal*, aduce o serie de obiecţiuni şi unele apreţieri care cred că nu pot fi trecute cu vederea.

Astfel, Paşca îmi atribue afirmaţiuni, unele, pe care nu le-am făcut sau, altele, pe care le-am făcut cu totul sub altă formă.

Nu mi-am spus părerea, în darea mea de samă, asupra valoarei materialului de limbă adunat cu ajutorul „membrilor corespondenţi". Nu m'am pronunţat asupra acestei chestiuni

nici într'un fel: nici diminuînd, nici negînd. Prin faptul că am făcut o serie de obiecţiuni în legătură cu unele cuvinte din *Glosar*, crede Paşca, oare, că poate să-mi atribue afirmaţiuni ce nu erau în intenţia mea?

Deasemenea, nu am discutat causele greşelilor din materialul cules prin membrii corespondenţi, aşa cum lasă să se înţeleagă Paşca atunci cînd spune: „E just că formele de limbă culese de unii membri corespondenţi pot presenta transcrieri mai puţin exacte sau lipsă de precisie în redarea sensurilor cuvintelor. Aceasta provine din lipsă de pricepere uneori, altădată din superficialitate: nu însă din rea credinţă". Nici în chestiunea aceasta nu am făcut nici o apreţiere. Am relevat doar greşelile din *Glosar*, fără să precisez de unde provin. Nu m'a interesat cui se datoresc — corespondenţilor sau lui Paşca [1] —, ci am arătat numai greşelile cum apar de atîtea ori.

Apoi, eu nu „tăgăduesc pur şi simplu" — cum prea categoric se pronunţă Paşca — existenţa unor cuvinte cuprinse în *Glosar*, ci spun „cîteva nu le-am putut înregistra la faţa locului şi cred că nici nu sînt întrebuinţate" [2]. E o sensibilă deosebire între ceea ce spun eu şi ceea ce-mi atribue Paşca; şi mă aşteptam ca nuanţele de sens să fie sesisate cel puţin de cei ce se ocupă şi cu „înţelesul" cuvintelor.

Argumentarea pe care o foloseşte Paşca în răspunsul său îmi pare, uneori, nu numai şubredă, dar chiar curioasă. Cîteva spicuiri pentru exemplificare.

La observaţia mea că *bită* „nană, lele" nu este cunoscut

---

[1] Acum pot să precisez că sînt unele erori care nu se datoresc membrilor corespondenţi, ci acelora care întrebuinţează materialul cules de aceştia, în casul de faţă lui Paşca. Astfel formele *bifă*, *junişcan*, *potoviţă*, *săceteu* din *Glosar*, în loc de *lifă*, *junişan*, *potoriţă*, *săcăteu* sînt datorite unei false lecturi a notelor lui V. Lazăr (iar nu Lazar), corespondentul care a comunicat materialul din Jina.

[2] Cînd am presupus („cred") că aceste cuvinte „nici nu sînt întrebuinţate" m'am basat pe faptul că am urmărit, pe teren, fiecare cuvînt la cel puţin 5, 6 persoane (de vîrstă şi sex diferit).

în Jina, ci numai *liţă*, Paşca răspunde: „*biţă* este o creaţie analogă (din *băbiţă*) cu *liţă* (din *leliţă*)“ [1]. Eu nu am spus că *biţă* este sau nu este o creaţie din *băbiţă*, ci am susţinut că *biţă* nu este cunoscut în Jina. De ce atunci Paşca ocoleşte observaţia mea? Sau poate crede că *biţă*, fiind o creaţie din *băbiţă*, trebue să existe şi în Jina? Sînt îndreptăţit să atribui acest curios raţionament lui Paşca, deoarece îl regăsesc şi mai departe: „nu putem spune că *cioară* nu se zice (la Jina) şi Saşilor, cînd e sigur că această poreclă li se dă şi în alte părţi alte Transilvaniei“. Fiind că *nare* sau *brîncă*, de exemplu, se întrebuinţează în alte părţi ale Transilvaniei cu sensul de „nas“ şi „mînă“, după raţionamentul lui Paşca ar urma ca şi în Jina (unde aceste cuvinte au înţelesul obişnuit) să însemneze tot „nas“ şi „mînă“ [2].

In darea mea de samă am observat că în Jina nu se spune *junişcan*, ci *junişan* şi că *meleandră* nu înseamnă „haină rea, sdreanţă“, ci „numai sdreanţa pe care se pune ceaunul de mămăligă cînd o mesteci“. Paşca răspunde: „credem că se spune la Jina şi *junişcan*, nu numai *jinişan* [eu am spus *junişan*], tot aşa cum se zice şi *meleandră* — haină rea, sdreanţă, care se poate întrebuinţa şi (nu „numai“, cum zice Ş.) la a pune pe ea ceaunul de mămăligă, cînd se mestecă“. Deci, la observaţia mea, basată pe fapte constatate la faţa locului, aşa cum am arătat, Paşca răspunde cu „credem“. Şi totuşi „a aprecia aşa ca Şandru... nu e nici leal şi nici ştiinţific“ [3].

Paşca nu înţelege legătura pe care am făcut-o între

[1] In *Glosar*, Paşca trimite la „† *biţă* în DA.“. Nu am găsit forma de mai sus în *Dicţionarul Academiei*, ci numai *biţă*, care, deci, circulă încă şi este un diminutiv din *băbiţă*; aşa dar, nici o legătură cu *biţă* din *băbiţă*, cum afirmă Paşca.

[2] Observaţiile ce le fac aci în legătură cu *biţă* şi *cioară* sînt valabile şi pentru *bală* şi *a cărzui*.

[3] Găsesc nimerit să-mi exprim aci o nedumerire: Paşca recunoaşte că în unele cazuri (*bleasc*, *potoriţă*, *săcăiţeu* etc.) observaţiile mele au fost juste. Pe ce se bazează cînd le admite pe acestea şi cînd nu admite altele?

buclă şi *buglă*. Cuvîntul *buclă* „văpsea“, dat de *Glosar*, este necunoscut în Jina; în schimb, este cunoscut *buglă* (deci, o simplă legătură de formă) „claie de fîn“.

Subliniez că nu am atras atenţia cutărui lexicograf de samă în legătură cu întrebuinţarea formei *făulă* — pentru care aşi fi făcut aceeaşi... greşeală pe care o face şi Paşca cu *junişan* —, ci cu privire la întrebuinţarea formelor *cheş*, *coldănesc*, *meleandră* şi *vărzui*.

Frasa: „e just că adj. *cheş* „pestriţ, cu pete de diferite colori pe corp“ se întrebuinţează numai pentru vite. Dar sînt oare şi oameni cu pete de „diferite colori“ pe corp? Dacă ar fi, orice Romîn ar zice că sînt *cheşi* (sau *cheşei*, cum zice Ş. [1])“ denotă prea multă insistenţă de ironisare, pentru ca să nu mă opresc asupra ei. Vorbind despre acest cuvînt am observat că într'adevăr adj. *cheşei-cheşcie* (iar nu *cheş*, cum continuă să „creadă“ Paşca) înseamnă „pestriţ, cu pete de diferite colori pe corp“, dar, am adăugat, „se întrebuinţează numai pentru vite“, nu şi, bunăoară, pentru pasări, peşti, insecte. Dacă Paşca a găsit de prisos — şi chiar motiv de... subtilă ironie — precisarea mea, presupun că, după dînsul, sau oricărei vieţuitoare „pestriţe, cu pete de diferite colori pe corp“ poate să i se zică, la Jina, că este *cheşcie*, sau orice vieţuitoare, în afară de om, e clasată în categoria „vitelor“.

Cînd observaţiile mele au fost lipsite cu totul de nota polemică şi cînd am dovedit — Paşca admite în majoritate observaţiile mele [2] —că din cele 55 de cuvinte presentate din Jina mai bine de jumătate sînt greşit redate, fie ca formă,

[1] Cum i-a comunicat şi V. Lazăr, fiind că iată ce găsesc în *Dicţionarul Academiei* la cuvîntul *cheş*: „*cheşeiu*, adj. m. = pestriţ (Jina, jud. Sibiu, com. V. Lazăr)“. Unde e greşeala, la Paşca sau în *Dicţionarul Academiei*?

[2] Din seria rectificărilor pe care le-am făcut în darea mea de samă Paşca recunoaşte (îmi şi mulţumeşte) justeţea unora (8 cuvinte), trece sub tăcere altele (12 cuvinte) şi doar în legătură cu 9 cuvinte — de care a fost vorba aci — are de făcut unele reserve.

fie ca înțeles, cred că aprețierea mea finală nu-mi poate aduce epitetul grav de „neleal" și „neștiințific".

Deși Pașca îmi atribue — și nu una, ci mai multe — afirmațiuni pe care nici vorbă să le fi făcut, deși evită cu abilitate observațiile mele, recurgînd la digresiuni, care nu aduc nimic pentru discuție (casul *bită*), deși își basează susținerile pe subiective „credem", „se poate", iar nu pe fapte reale și verificări obiective, nu insist să-i atribui lipsă de lealitate, de probitate sau metodă științifică, ci presupun că i-au provocat oarecare enervare cele cîteva rînduri, al căror scop era acela de a aduce *Glosarului* unele rectificări și de a atrage atenția celor ce eventual l-ar întrebuința, asupra încrederei ce trebue să i-o acorde. Că observațiile mele au putut să arunce o umbră de îndoială asupra lucrărei sale. turburîndu-l, nu pot fi de vină.

D. Șandru

DĂRI DE SAMĂ

Ch. Bally. Linguistique générale et linguistique française; Paris, E. Leroux; 1932; VIII-410 pag.

Intreg volumul redă cursuri universitare, partea întîi cuprinzînd o expunere de principii și metodă, a doua o caracterisare a francesei de azi.

O părere exprimată de Bally în primele pagini e că, împotriva celor susținute în general de lingviști, orice limbă apare, în realitate, ca „instituție tradițională", cea mai tradițională: „la langue ne connaît pas les mutations brusques qu'on observe dans la politique, le droit, voire la morale et la religion" (p. 4-5). Prea categorică afirmație, cînd termenii de comparație sînt departe de a fi în acord cu evoluțiile lingvistice. Intrucît evul mediu, și referindu-ne numai la țările romanice, arată din punct de vedere lingvistic mai mult spirit tradiționalist decît sub alte raporturi? Il caracterisează, din contra, permanențe de organisație socială, fără să mai vorbim de religie, pe cînd limbile romanice au trecut atunci prin nenumărate schimbări. Pentru timpurile mai nouă chiar limba franceză, tradiționalistă în unele privințe, nu arată totuși că a trecut mult peste ceea ce apare cu persistențe ușor de recunoscut în alte direcții? Și limba noastră nu este o pildă de repezi, chiar neașteptate uneori, transformări, de un secol și jumătate încoace? Cînd stările sociale rămîneau aceleași, totuși ea, la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui al XIX-lea, s'a îndreptat spre înnoiri, atîtea foarte îndrăznețe, și chiar în cele din urmă decenii a evoluat cum nu s'a întîmplat în alte direcții, cu stăruințe de rămîneri în urmă. Tradiționalismul și înnoirile în ce privește limba nu pot fi privite apodictic după alăturări cu unele manifestații ale vieței sociale.

Mai departe Bally găsește o corelație între tradiția unei limbi și unitatea ei: „Plus celle-ci est une, plus elle tend à se fixer. C'est le cas du français beaucoup plus que de l'allemand: là, en effet, les dialectes sont encore vivants et pénètrent de toutes parts

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

dans le haut allemand" (p. 10). Variațiunile dialectale știm însă cît de numeroase sînt în franceză, nu mai reduse decît în germană, așa că nu vedem întrucît tradiționalismul limbei francese ar putea fi explicat cum admite Bally. Și referindu-ne iarăși la limba noastră, ea nu apare mai tradiționalistă decît francesa, cu toate că arată mult mai puține diferențieri dialectale.

Multe observații pe care Bally le face cu privire la structura limbilor — unele cunoscute din lucrările sale anterioare, altele nouă — sînt de reținut, prin valoarea lor de analisă și evidențieri ce reies din ele.

Poate să pară surprinzătoare enunțarea dela p. 49: „*Tout rapport grammatical est verbal. La grammaire tout entière est dans le verbe; inversement, tout verbe exprime par lui-même ou contient de la grammaire*". Părerea e justă în ce privește rolul însemnat pe care-l are verbul, dar în loc de: „gramatica în întregime e cuprinsă în verb" poate fi caracterisată astfel gramatica în cea mai mare parte a ei, deci fără generalisarea exprimată de Bally. Noțiunea verbală nu e totdeauna absolut implicită în fiecare categorie gramaticală.

Asupra exprimărei sintetice și celei analitice Bally relevează (p. 111), și cu deplină dreptate, cum acești termeni sînt întrebuințați arbitrar adeseori. Totuși recunoaște că trebue să recurgă la ei, aducînd unele precisări. Astfel insistă asupra faptului că atunci cînd gîndirea nu este comunicată apare „sintetică, adică globală": necesitatea de a împărtăși gîndirea duce la „analisarea elementelor representărei"; un strigăt este „sintetic", pe cînd frasa este „analitică". De aici conclusia: „un procedeu lingvistic e cu atît mai sintetic cu cît se apropie mai mult de nebuloasa primitivă, cu alte cuvinte de gîndirea neîmpărtășită". De sigur că un strigăt e așa cum îl caracterisează Bally, dar cînd este vorba de exprimarea prin frase aspectul lor analitic e foarte relativ, nu arată o categorică dependență de neprimitivism: un om simplu se exprimă adeseori mai analitic, pentru că întîmpină greutăți în redarea celor ce are să spuie, e impresionat de amănunte pe care nu e în stare să le înlăture cînd vorbește, pe cînd cineva cult găsește ușor o exprimare mai sintetică. Alteori, se știe, felul exprimărei poate să fie invers, așa că și în modul cum Bally întrebuințează termenii de „sintetic" și „analitic", cu toată intenția sa de a-i precisa, vedem un desacord față de realitățile lingvistice.

Caracterul analitic al limbei francese îl atribue Bally (p. 165), în parte, declinului flexiunilor, confundărei mai multor forme în una singură, pentru a exprima funcțiuni deosebite și căutîndu-se să se înlăture confusiunile într'un fel sau altul. Se poate obiecta

însă că dacă în vechea franceză flexiunea substantivală și cea verbală cunoșteau dierențieri care au dispărut cu vremea, nu urmează de aici că ea era mai analitică decît francesa modernă: forme vechi ca *li filz, le fil* sau *je disoei, tu disoeis, il disoiet*, față de cele de azi *le fils* și *je disais, tu disais, il disait*, nu contribuiau întru nimic ca francesa veche să apară mai puțin analitică decît cea de azi.

După numeroase relevări, arătînd ce elemente sînt cu deosebire proprii structurei limbei francese, Bally se oprește la cîteva considerații estetice. Ele pleacă dela întrebarea dacă limba franceză e „artistică" ori „poetică" (p. 380). Pusă astfel, întrebarea nu poate duce la o întemeiată caracterisare. Precisînd ce înțelege prin acești doi termeni, Bally spune că „o operă de artă pură este *plastică* în esența ei; arată mai mult decît sugerează", pe cînd „o operă poetică pură ..... îndreaptă sufletul spre vis; expresiunea ei ideală este musica". Ar urma de aici că musica trebue separată de artă. Distincțiuni, circumscrieri cum le admite Bally desorientează interpretările estetice. Arta adevărată nu rămîne niciodată departe de poesie, cuprinde într'o măsură sau alta și cu variațiuni de nuanțare virtualități de sugestiune — chiar și știința adevărată, trecînd peste erudiție, amplificînd-o, ne duce spre poesie.

Urmînd criteriul estetic care i s'a părut că trebue luat în considerație, Bally formulează părerea sa cu privire la franceză astfel: „Le français n'est guère fait pour le prolongement de la pensée dans le rêve. Il donne aux idées la limpidité du cristal; il lui en impose aussi la rigidité" (p. 381). Claritatea în exprimarea ideilor a fost totdeauna recunoscută Francesilor, dar de ce Bally se mărginește, în această caracterisare generală, numai la ea? Nu trebuia uitată exprimarea sentimentelor cînd era vorba de „prelungire în vis".

Mai departe, e adevărat, Bally se referă la exprimarea lirică, dar afirmă că în poesia franceză lirismul a fost totdeauna „un accident" (p. 383), pe cînd altfel se înfățișează poesia germană. E o exagerare în clasarea astfel a poesiei francese. Accentele lirice, cufundările în vis nu se reduc în poesia franceză la cît susține Bally: nici în evul mediu, nici mai tîrziu, la romantici ori la simbotiști; celor din urmă le recunoaște Bally că au știut să exprime „impresii vagi", dar aceasta, adaugă, a fost ceva întîmplător și datorită influențelor streine — părere plecînd numai dela unele impresii, denaturînd realitățile literare. Căutînd să caracterisezе limba franceză și raportîndu-se la literatură, Bally a pierdut din vedere producțiunile literare francese în totalitatea lor, deci și cele în proză. De atîtea ori acestea sînt străbătute

de lirism şi ne îndreaptă spre vis, cu o superioritate de exprimare artistică ce lasă în urmă prosa germană, aşa că ele nu pot fi neluate în samă. In aprecieri asupra limbei şi literaturei francese păreri unilaterale le vedem des repetîndu-se.

Cîteva pagini sînt consacrate francesei ca limbă de comunicaţie. In general, spune Bally, cînd o limbă ajunge să fie vorbită şi scrisă de cît mai mulţi ca se şi simplifică, înlătură forme putînd fi o piedecă la întrebuinţarea ei cotidiană; urmează observaţia: „il est curieux de constater que les deux peuples qui ont le plus colonisé, les Anglais et les Espagnols, sont aussi ceux dont la langue possède les formes générales les plus simples et les plus régulières" (p. 386). Concordanţa pe care o găseşte Bally e contestabilă: englesa şi spaniola — aceasta totuşi neapărînd tocmai cum e înfăţişată — îşi afirmase caracteristicile lor înainte ca expansiunile coloniale să aibă loc, aşa că nu vedem ce legătură ar fi între faptele la care se referă Bally.

Francesa e presentată ca în desacord cu posibilităţi de răspîndire în anumite direcţii, pentru că ea are oroare „de tout ce qui conduit à l'automatisme, au travail linguistique exécuté en séries" (p. 391). Ea rămîne pînă acum, spune Bally, la ceea ce a făcut din ea o limbă adresîndu-se în primul rînd elitelor, iar dacă transformări în viaţa popoarelor se vor accentua în sensul că „totul se democratisează", ar fi de regretat ca ea să ajungă la „avilissement", la diminuarea prestigiului ei. Trecînd la asemenea consideraţiuni, Bally atinge problema orientărilor sociale, dar asupra lor ştim cît de departe pot merge divergenţele de păreri.

O. D.

M. FRIEDWAGNER, Ueber die Sprache und Heimat der Rumänen in ihrer Frühzeit; Halle, Niemeyer; 1934; extr. din *Zs. f. rom. Phil.*, LIV, 641-715.

Cu deplină cunoaştere a cercetărilor de pînă acum — şi unele de amănunte, risipite prin publicaţii dela noi nu uşor de urmărit pentru un învăţat strein — M. Friedwagner arată în ce stadiu se găsesc azi şi, examinîndu-le obiectiv, desprinde din ele ceea ce i se pare că e de luat în samă, dar în acelaşi timp aduce consideraţiuni nouă, insistă asupra unor fapte care ori au fost, după părerea sa, greşit interpretate ori au rămas nerelevate pentru elucidarea unor puncte.

Din discuţiile asupra părăsirei Daciei, Friedwagner — după ce analisează relatările lui Vopiscus, Eutropius şi Sextus Rufus —

pune în evidenţă partea lor positivă, ce trebue recunoscut pe bune temeiuri. Că părăsirea Daciei de întreaga populaţie romană nu poate fi admisă arată Friedwagner amintind (p. 648), ca asemănare de împrejurări, cum a fost relevat de Jung, ceea ce ne spune Eugipius cu privire la Noricum şi Vindelicia: Odoacru, la 488, stăruia pe lîngă fratele său ca „toţi" locuitorii din aceste două provincii să nu mai fie lăsaţi acolo, să fie îndemnaţi a trece în Italia; după Eugipius, ar resulta că toţi ar fi ascultat acest îndemn şi cu toate acestea nu s'a întîmplat aşa, pentru că la începutul sec. al IX-lea pe moşiile mănăstireşti dela St. Emmeram (Regensburg) şi St. Peter (Salzburg) se găsiau numeroşi ţărani (ca locuitori în *vici romanisci*) şi chiar denumiri toponimice de azi dovedesc că relativ pînă tîrziu au trăit prin acele părţi urmaşi ai coloniştilor romani.

Numărul celor rămaşi în Dacia crede Friedwagner că era redus, faţă de al celor care o părăsise (... „ist aber jedenfalls nicht die Mehrheit der römischen Bevölkerung im Lande verblieben"). Mai departe însă (p. 649) Friedwagner stăruie asupra faptului că şi înaintea lui Aurelian, la începutul sec. al III-lea, se întîmplase năvăliri ale Goţilor şi cu toate acestea nu se vorbeşte de vre-o strămutare a populaţiei, din causa lor, aşa că nu trebue exagerate urmările lor, pe vremea domniei lui Aurelian, că adică locuitorii Daciei care erau legaţi de pămînt într'un fel sau altul, în special cei din clasele de jos, nu aveau de ce să se refugieze peste Dunăre, cu atît mai mult cu cît Goţii nu veniau ca aprigi cutropitori, sînt înfăţişaţi ca oameni mai paşnici. Se pune atunci întrebarea: aceia care, după hotărîrea lui Aurelian, au părăsit Dacia, fie că erau ostaşi, fie că aveau însărcinări administrative, fie că făceau parte din aristocraţime, ne putem oare închipui că întreceau ca număr masa populaţiei de rînd din oraşe şi dela ţară? Proporţia presupusă de Friedwagner nu apare tocmai convingătoare.

Expunerea asupra influenţei albanese şi celei slave concentrează ce este esenţial pentru înţelegerea lor. Cu privire la cele mai vechi atingeri cu Slavii, aşa cum sînt presentate de Friedwagner, pot fi aduse însă unele obiecţiuni: părerea sa e că puţine elemente slave (cel mult „vre-o sută", p. 695) au putut pătrunde atunci în limba noastră; despre o influenţă hotărîtoare în acest sens nu poate fi vorba decît de prin sec. al IX-lea (p. 673, 687 urm.). Epoca aceasta ar coincida, cum a susţinut Puşcariu, a cărui părere şi-o însuşeşte Friedwagner, cu apropierea mai mare între noi şi Slavi, după creştinarea lor. Consideraţiuni religioase e greu de închipuit că ar fi avut o înrîurire decisivă în acest sens: pentru strămoşii noştri, creştini, păgînismul Slavilor pînă în sec. al IX-lea

nu a putut fi un motiv de isolări şi, deci, din punct de vedere al limbei, o piedecă pentru un şir de împrumuturi mai numeroase decît le admite Friedwagner. O comparaţie mi se pare că poate fi făcută în această privinţă, ca dovadă indirectă pentru ceea ce nu s'a putut întîmpla între sec. al VII-lea şi al IX-lea: în curs de vre-o două sute de ani am împrumutat multe cuvinte dela Turci, dela necreştini prin urmare, priviţi duşmănos, veniţi la noi în treceri, rămînînd mereu streini; percurgînd dicţionarul lui Cihac şi statistica dată de Şăineanu, *Infl. orient.*, I, CCLXXII, vedem cum peste 300 de cuvinte turceşti le-am păstrat pînă azi — multe altele ştim ce obişnuite erau în sec. al XVII-XVIII-lea. Ţinînd samă de condiţiunile de vieaţă din regiunile carpato-balcanice în sec. al VI-lea şi mai tîrziu, năvălirile Slavilor şi aşezările lor prin multe locuri nu ni le putem representa ca potrivnice contactelor dese cu populaţia romană din aceste părţi şi urmarea lor nu putea fi, chiar înaintea sec. al IX-lea, decît aceea de amestec intens etnic şi de bilingvism, adeseori. Aceasta ne duce spre recunoaşterea unei influenţe nu prea reduse din partea Slavilor asupra limbei noastre încă din sec. al VI-lea, al VII-lea.

Pînă atunci Friedwagner crede că strămoşii noştri au trăit din plugărit, au dus o vieaţă presupunînd stabilitate (o „gesicherte Sesshaftigkeit, die für den Ackerbau Voraussetzung ist", p. 666), că numai pe urmă s'au îndreptat spre păstorit, cu strămutări dintr' un loc în altul. O continuitate între vieaţa păstorească din epoca romană şi a noastră nu poate fi totuşi contestată, cum reiese din mulţi termeni referindu-se la ea. Nu trebue pierdut din vedere nici faptul că îndeletnicirea de plugar nu e părăsită uşor pentru cea de păstor; în schimb, se întîmplă des procesul invers, trecerea dela păstorit la agricultură.

Cu privire la Istroromîni şi Megleniţi, Friedwagner înclină spre părerea că originea lor trebue căutată la sudul Dunărei (p. 659, 696 urm.). Părerea aceasta lasă însă nelămurit un punct: de ce Megleniţii nu au fost absorbiţi de Aromîni sau nu au urmat curentul de admigrare spre nord?

Admigrarea e admisă de Friedwagner (p. 667, 705), dar urmările ei i se par că nu pot fi interpretate în sensul „fusiunei" elementului dela sud cu cel dela nord, ci al „suprapunerei" celui dintîi peste celălalt. Distincţiune care poate fi luată întrucîtva în consideraţie, să fie înţeleasă adică astfel: în punctele de contact dela sud şi dela est fusiunea s'a putut întîmpla, pe cînd spre vest elementul admigrator nu a putut avea de cît o influenţă redusă la cîteva particularităţi suprapunîndu-se celor caracteristice dacoromînei. Un termen, deci, nu ar exclude pe celălalt, amîndoi

corespunzînd condiţiunilor deosebite, după regiuni, în care s'a produs contactul între cei veniţi de peste Dunăre şi cei rămaşi în Dacia.

Şi asupra altor chestiuni referitoare la trecutul nostru studiul lui Friedwagner concentrează aceeaşi bogată informaţie, aduce observaţii nouă, aşa că va fi de nelipsită consultare atît pentru filologi, cît şi pentru istorici.

O. D.

ALF LOMBARD, La prononciation du roumain; Uppsala, Lundequistska bokhandeln; 76 pag.; extr. din *Uppsala Universitets Arsskrift*, 1936.

Spre deosebire de lingviştii streini care au studiat limba noastră, din alte puncte de vedere, Alf Lombard a căutat să arate ce caracterisează pronunţarea rominească de azi, în special cea bucureşteană aşa cum se aude în cercurile culte. Pentru această anchetă lingvistică s'a orientat după vorbirea unui tînăr profesor, născut la Bucureşti şi făcîndu-şi tot timpul studiile aici.

Cu rare aptitudini pentru asemenea cercetări, urmărind pînă în cele mai subtile nuanţări articularea sunetelor, controlînd mereu observaţiile, Lombard a reuşit să pună în evidenţă particularităţile proprii rostirei noastre, cu unificări mai mult sau mai puţin, ca să dea şi streinilor imaginea exprimărei culte — unele din aceste particularităţi sînt arătate întîia oară aşa cum apar dintr'o minuţioasă analisă fonetică.

Pronunţarea lui *s* (*x*) în cuvinte ca *scenă*, *sceptic*, *exces* apare, după justele observaţii ale lui Lombard (p. 10), aşa cum este în realitate, anume nu cu *s* curat, ci apropiindu-se de *ş*, sub influenţa asimilatoare a lui *c*. Aceeaşi consoană, spune Lombard, se aude dinaintea unui *i* silabic, dar în exemplul dat, *maşină*, pronunţarea lui *ş* nu pare de loc să fie alta decît în forme ca *înşir*, *aşez*.

Felul cum e rostit diftongul *eo* în unele casuri e bine precisat la p. 30: în *pleoscăi* pronunţarea adevărată a lui *e* nu este cea ortografică, ci aceea uşor de înţeles foneticeşte, adică: *e* > *ö* datorită acţiunei asimilatoare a lui *o* următor; cum foarte bine a observat, iarăşi, Lombard acest *öo* ajunge uneori să fie monoftongat: alăturî de *plöoscăi* se aude şi *plöscăi*.

Sînt de reţinut şi alte mai multe observaţii, acelea asupra felului cum sînt articulaţi *ă*, *î*, *l*, asupra nasalisărei, devocalisărei etc.

Cu privire la *au* şi referindu-se la formele *caut, balaur*, Lombard se întreabă (p. 20) dacă poate fi nedumerire asupra adevăratei pronunţări: *aŭ* ori *au*. Mulţi susţin, într'adevăr, că *au* e rostit ca două silabe în *caută* (de aici presentarea lui astfel în versificaţie); e o eroare, *au* fiind în realitate diftong şi astfel îl recunoaşte şi Lombard.

Pentru *i* final fonetismul e dat ca variind după natura vocalelor ce precedă: cînd acestea sînt *a, o* pronunţarea lui *i* s'ar deosebi într-un cîtva de aceea cînd el se găseşte după alte vocale (p. 39); distincţiunea care i s'a părut lui Lombard că poate fi făcută între *mai, doi* şi *tei, văi* etc. lasă totuşi oarecari îndoieli.

Rămîne îndoioasă şi distincţiunea făcută cu privire la durata vocalelor după cum sînt urmate de o consoană sonoră ori surdă (p. 44); în casul întîi ele ar fi pronunţate ceva mai lung: *a* şi *u* din *drag* şi *Cluj* sînt rostiţi, spune Lombard, mai lungi decît în *drac* şi *Teiuş*; nu mi se pare să existe o asemenea deosebire; poate că Lombard a fost influenţat de rostirea specială în unele casuri, cu o nuanţă afectivă, a lui *drag* (*mi-i tare drag*, unde *a* poate fi rostit, într'adevăr, mai lung); un *a* la fel se poate auzi însă şi în forma *drac* din anumite expresii, iarăşi afectiv nuanţate (*să-l i-a dracul, ducă-se la dracul*); deci o diferenţă de pronunţare ar fi de recunoscut nu după natura consoanei cu care vine în contact o vocală, ci după cum aceasta e rostită într'un cuvînt susceptibil de anumite nuanţări.

La sfîrşit e dat un text (după Ispirescu) în transcriere de riguros control fonetic. În vre-o două forme însă nasalisarea a fost notată cînd nu apare de fapt ori a rămas neînsemnată; aşa în *tihnit* (frasa 12 dela p. 68; dealtfel, într'o notă dela p. 35, e arătată ca îndoioasă); în *spune* (frasele 28, 31 dela p. 71, 72, unde lipseşte semnul nasalisării pe *u*).

Ajungînd să cunoască aşa de bine limba noastră, Lombard arată prin această lucrare că un străin poate distinge, uneori, nuanţe de pronunţare de care nu ne dăm samă.

O. D.

G. ROHLFS, Dizionario dialettale delle tre Calabrie; Halle, M. Niemeyer; Milano, V. Hoepli; 1932-1936; vol. I, 424 pag.; vol. II (fasc. 7-10), 256 pag.

Vocabulare calabrese s'au publicat relativ multe, dar cu înregistrări limitate ori cu informaţii nu totdeauna bine controlate. După alte importante lucrări pe care i le datorim, G. Rohlfs ne dă acest dicţionar cuprinzînd o mare bogăţie de forme culese din

vre-o 250 de comune şi însoţite de lămuriri asupra originei lor. În introducere sînt arătate aspectele caracteristice ale dialectului calabres, dintre care reiese mai ales acela al latinităţei mai arhaice păstrată în nord, pe cînd în sud circulă numeroase forme atestînd inovaţii (deosebirea aceasta o arată cu mai multe exemple la p. 131-135).

Dintre cuvintele de origine obscură, poate din oscă sau din vre-un alt grai, Rohlfs relevează pe *calfa, carfa* „ghiro madre" (p. 31); forma primitivă e însă *carpa*, cum e dată deasemenea în dicţionar, şi aceasta poate fi pusă în legătură cu gr. καρπάλιμος „iute, sprinten", visl. *hrapa* „a alerga" (v. dicţionarele lui Walde-Pokorny, II, 472 şi Falk-Torp, 879). Numele animalului, explicabil din noţiunea de „iute, sprinten", ar proveni astfel dintr'o formă greacă veche (*κάρπος) din care s'a derivat pe urmă καρπάλιμος.

Ca urme de fonetism osc Rohlfs citează (p. 30) formele *gliefa* şi *tifa*; la acestea, cu fonetism umbric, trebue adăugat *cricului*, arătat în dicţionar ca resultat din lat. c i n g u l u m + umbr. *krenkatrum*.

Interesante sînt cîteva forme latine care pînă acum nu au fost relevate în nici un grai romanic; astfel: *cọi* „legame vegetale... per attaccare il giogo al timone" < c o h u m; *grillu* „seme dell'uva" < a r i l l u s; *murcu* „monco d'un braccio" < m u r c u s; *nticchiare* „misurare il terreno primo di piantare le vite" < i n t i t u l a r e; *pricetta* „caciuola, piccola forma di cacio" < p r a e c e p t a (v. şi lista dela p. 15, din care trebue suprimat *interimme* < i n t e r i m, pentru că singur Rohlfs observă mai departe, s. *nterimme*, că e probabil un latinism din limba juridică).

Cum mai multe forme se întîlnesc cu cele din limba noastră sau dau loc la unele observaţii, relevarea lor poate pune şi mai bine în evidenţă bogăţia lexicală a dialectului calabres:

aḍḍijere „scegliere" < a l l e g e r e (aceasta e forma atestată, nu a l l i g e r e dat de Rohlfs după Meyer-Lübke).

adətɛrzə „l'altrieri" < d i e s t e r t i a; aminteşte pe al nostru *anţăr[ţ* (cf. Meyer-Lübke, 8679).

ammagari „ammaliare, incantare, istupidire", der. din m a g u s, ca *amăgi;* nici forma românească, nici altele nu sînt date de Meyer-Lübke.

ammarmurare „impietrire, divenir quasi di marmo per paura, dolore o freddo", derivat interesant întîlnindu-se cu *immărmuri*.

amprari „andare in campagna" < a m p l a r e; se alătură la seria pe care am studiat-o cînd m'am ocupat de formele latine derivate din tema p a l- (*I-ul Congres al fil. rom.*, 91).

cardararu „specie di piccolo uccello" ne îndreaptă spre c a r-

duelis, ca şi alte forme romanice care arată variate alterări ale cuvîntului latin (Candrea-Densusianu, *Dicţ. etim.*, 233).

cwarre „portare"; ca rom. *căra.*

ciancianielli „minutaglie d'adornamenti, bargigli sotto il collo della capra" trebue privit ca derivat din cincinnus; chiar sensul de „sonagli che portano i cavalli" poate fi explicat din acesta; apare, e adevărat, şi *ciancianu* însemnînd numai „campanello, sonaglio" pe care Rohlfs îl consideră ca formaţiune onomatopeică (*cian-cian*), însă mai curînd ne îndreaptă spre cincinnus, aşa că şi forma simplă putem admite că s'a păstrat.

cica „forma plebea apocopata di *dicica* „tu dici" o „si dice che" (de fapt aferesată) presintă o interesantă asemănare cu al nostru *cică.*

coḍḍare „tramontare" (cf. *coḍiare, coriare, cuḍḍare*) ca derivat din collis, adică „a trece peste o colină" ne aminteşte şi el de semantismul rom. *scăpăta;* de notat că în calabreză *cuollu* <collis a primit accepţiunea specială de „terreno da pascolo".

codiv ittula „coditremola" (cf. *cudivăttula, -a*), deci la fel cu rom. *codobatură;* aceleiaşi pasări i se mai zice *cudalora, cudicùtula, culájita, culércia, culivitula, lumpacuda.*

crudiceḍḍu „alquanto crudo" = rom. *crudicel.*

figghiana „figlioccio" <'filianus se alătureză şi el la rom. *fin* şi alte cîteva forme dialectale italiene.

ghela „specie di conifera che serve a fare scheggie resinose" dat ca o deformare a lui daeda trebue probabil explicat prin contaminare cu gr. ἐλάτη „brad".

jéminu „gemello" <geminus, ca rom. *geamăn.*

lọcu lọcu (s. *luocu*) „subito subito"; comp. rom. *pe (de) loc.*

mamma „fondigliuolo che fa l'aceto", rar atestat pînă acum şi presentînd un semantism paralel aceluia al lui mater (Candrea-Densusianu, *Dicţ. etim.*, 1071).

mangaṅiare „maciullare", numai în parte se aseamănă cu rom. *mînglia.*

màrgara, margùccia (crapa ~) „capra che porta dei bargigli sotto il gozzo"; comp. numele de capre la noi *Mărgela, Mărgeluşa.*

mbu(a) „voce con cui i bambini chiedono da bere, acqua"; cf. *mammu;* e o altă urmă a lat. bua, păstrat cu schimbarea terminaţiunei şi în rom. *bai,* cum am arătat în vol. III al revistei, p. 432.

mintere <mittere apărînd şi cu înţelesul de „tramontare" presintă o interesantă analogie cu ponere şi derivate ale lui.

moḍḍarọlu „parte molle nel cranio dei bambini"; comp. rom. *moalele capului.*

picca şi *piccu: na picca, nu picchə* „un poco"; deci tocmai ca rom. *un pic.*

riţeḍḍa „base di legno, di forma rettangulare, su cui si lavora il cacio fresco per metterlo nelle fiscelle e per far colare il siero" <'retella, de unde şi rom. *reţea.*

scotulare (refl.) „tirarsene fuori, non impicciarsene", *mi ndi scótulu* „me ne lavo le mani, non voglio sapere nulla di questo fatto"; la fel, prin urmare, cu rom. *a se scutura.*

Din cuvintele la care ne-am referit cîteva am văzut că privesc păstoritul, dar găsim numeroşi alţi terneni de acest fel şi Rohlfs a ţinut, ca şi în alte lucrări ale sale, să urmărească de aproape această parte a vocabularului calabres. Printre cei mai caracteristici de notat cîţiva ca:

ancinaria „albero con molti rami laterali su cui i pastori appendono i loro oggetti", der. din ngr. ἀγκίνι; e ceea ce păstorii noştri numesc *sărcíner* etc.

cortina „parco scoperto in cui si chiudono gli animali" şi *curtina* <'cohortina.

curtàglia „steccato per raccogliervi le pecore, ovile" <'cohortalia.

fide „contratto di pascolo" <fides.

fronza, crapa ~ „capra dalla fronte bianca".

χédela „capra di vari colori" <'χελιδής.

mišcu şi *mišculu* „bastone per rompere il latte cagliato e per rimestare il latte" <'misculum.

Aproape de a fi încheiată — ultimul fascicol a ajuns la litera *S*—, partea întîi va fi urmată de a II-a (ital.-calabr.), care şi ea va înlesni mult cunoaşterea de aproape a acestui dialect.

O. D.

P. SCHEUERMEIER, Wasser- und Weingefässe im heutigen Italien; Bern, A. Francke; 1934; 61 pag. (Heft XII din *Neujahrsblatt der Literarischen Gesellschaft Bern).*

Sîrguinciosul anchetator la *AIS.* ne dă în această lucrare materialul pe care, după cum ne spune în introducere, l-a adunat, după terminarea notiţelor sistematice ale Atlasului, în patru călătorii prin 20 de localităţi în tovărăşia artistului gravor în lemn Boesch.

P. Scheuermeier a reţinut dintr'un imens material etnografic cu deosebire vasele de apă, deoarece în Italia ele formează zone distincte, aşa încît după o scenă dela fîntînă, unde s'ar vedea

forma vaselor, s'ar putea cu precisiune determina regiunea din care provin.

Gruparea nu e făcută de Scheuermeier nici după forma sau materialul din care au fost alcătuite, nici după felul de a fi purtate; criteriul este arbitrar, în sensul că dintre cele trei capitole ale lucrării primul cuprinde vasele în care se aduce apa dela fîntînă, al doilea pe acelea în care se bea acasă sau la cîmp, iar ultimul sticlele. De aceea, deşi greu de urmărit — întrucît multe forme din capitolul întîi revin în cel de-al doilea —, intenţia autorului a fost să desvolte ce a cuprins schematic în cele trei hărţi etnografice dela sfîrşit: lucrarea în partea ei descriptivă este completată de desenele lui Boesch, ca şi de fotografii. Se pot astfel stabili uimitoare asemănări cu ce găsim în această direcţie şi la noi.

Intre vasele în care se aduce apa dela fîntînă construite din lemn deosebim *mastela* sau *secio* din Istria, Apeninii parmegiani şi Sardinia, identice cu *vadra* din Oltenia şi ca şi ea purtată pe cap, *brenta* din Piemont (ca un *putinei*) dusă pe spate ca şi cea purtată de femeile din Albania de sud, unde seamănă mai degrabă cu un *fedeleş*, şi *secchio* sau *galetta* purtate, cînd sînt două, cu cobiliţa pe umeri ca *găleţile* noastre, deoarece au, specific, toarta deasupra.

Intre cele de aramă — cazanele —, pentru cea mai mare parte a Italiei de jos unde s'au păstrat şi în olărie diferite forme de ceramică antică, este caracteristică în forma ei păstrînd tradiţia milenară (amfora) *conca romana*, purtată pe cap.

In sumedenia de oale de pămînt — să reţinem că Vetralla, centru de industrie a olăritului, alimentează cu mult mai departe decît împrejurimile — sînt atîtea care se pot asemăna fie oalelor noastre cu o coadă sau două, fie ulcioarelor — termenul specific dealtfel e *orcio* —, a căror frumuseţe însă n'o ajung, nici ca formă, nici ca desen. Ceea ce este cu desăvîrşire inestetic la ele, ciuciurul — ţeava prin care se scurge apa — le îndepărtează mult de ulcioarele noastre.

Cositorul mai uşor, comod, are mai mult de luptat decît arama cu regiunile conservative, cu toate că se străduieşte a se imita unele forme caracteristice.

In orice cas, se deosebesc unităţi etnografice nu atît ca material de fabricaţie, cît mai ales ca fel de a le purta: nordul Italiei, cu purtatul vaselor de o toartă, se întinde pînă în Toscana şi Umbria, iar partea cea mai mare peninsulară şi maritimă — ca şi Liguria şi Istria — unde ele sînt duse pe cap, pe cînd cobiliţa apare sporadic în Emilia, Friul, Lombardia.

Totuşi din acest punct de vedere încă nu se pot grupa uşor vasele de apă, pentru că felul de a le purta este supus întrucîtva modei; de aceea, cum remarcă Scheuermeier, se pune genetic întrebarea: s'a schimbat modul de ducere cînd s'a impus o formă nouă de vas sau acesta s'a conformat unui fel nou de transport cînd cel vechi a ieşit din uz?

Părerea lui Scheuermeier, deşi nu e categorică, înclină totuşi spre a socoti purtatul pe cap ca obiceiul cel mai vechi de transport, dovadă menţinerea lui în periferiele Liguria şi Istria. Insă motivul acesta nu este singurul, credem: la el se mai adaugă consideraţia că oalele de pămînt — mai vechi — sînt *toate* purtate astfel, asişderea şi *conca romana* continuatoarea amforei, pe de altă parte Albanesele nu duc niciodată astfel vasele de apă.

Un alt indiciu este comparaţiunea cu ce se petrece în alte regiuni în afara Italiei. Fr. Krüger îl socoteşte ca modu le transport cel mai vechi în Pirenei, Bascii mai conservativi încă îl păstrează, îl regăsim în Provansa, în ţinuturi muntoase din Franţa, în Elveţia şi chiar la noi: femeile din Oltenia, Bănat şi o mare parte din Transilvania tot astfel transportă greutăţi pe întinderi destul de mari. Sînt coincidenţe etnografice care ne îndreaptă mult înainte în timp şi atestă vechimea obiceiului. Dealtfel, chiar în Grecia veche exista acest obicei, cum se poate vedea din scenele pictate pe vasele din acea epocă.

Ce ar fi adăugat mult la valoarea etnografică a lucrării ar fi fost indicaţiunea dacă pretutindeni unde se poartă vasele astfel se întrebuinţează o perinuţă sau colac împletit din cîrpă peste care să se aşeze vasul pe cap — ceea ce numai indirect aflăm din fotografii pentru unele ţinuturi şi numele nu e menţionat decît din Umbria şi Sardinia.

Dintre oalele mai mici cea mai răspîndită, *brocchetto*, oală cu coadă şi ciuciur, se întinde în toată Italia de mijloc fără să treacă de Roma şi Abruzzi, unde este caracteristic *bombolo* cu două toarte, formă ce se găseşte în ceramica greacă veche şi arată conservatismul Italiei meridionale.

Tot în sud — referindu-ne la ultimul capitol — autorul a mai găsit sticle din piele, burdufuri, după cum în nord se mai fac din dovleci (cum avem noi cucurbeta, tigva, tîlvul, traga), vase ce poartă ca şi la noi numele plantei din care sînt făcute şi atestînd o străveche tradiţie spre a păstra băutura rece. Peste acestea şi peste cele de pămînt s'au suprapus cele de sticlă, dintre care menţionez pe aceea care s'a introdus şi la noi, apărată de o împletitură de răchită, *damigiana*.

Alăturînd la aceste descrieri şi fixări de arii geografice ex-

cursul filologic pentru stabilirea etimologiei lui *brocca*, plecînd dela realitatea concretă a lucrurilor, Scheuermeier arată că oricît ar voi un etnograf să se țină departe de cercetările lingvistice, lucrurile înseși îl duc inerent la acestea. Notițele etimologice dela sfîrșit, deși în mare parte impersonale, au avantajul că presintă la un loc ce se găsește în dicționarele lui Meyer-Lübke, Wartburg și Rohlfs.

Lăsînd la o parte unele elemente de cercetare, lucrarea rămîne totuși unică în genul ei prin varietatea și bogăția materialului.

A. Iștrătescu-Tzurea

P. Saintyves, Manuel de folklore: lettre préface de S. Charléty; Paris, Libr. E. Nourry; 1936; VII-218 pag.

Alături de articole pe care Saintyves le-a publicat în diferite reviste, volumul tipărit după moartea sa cuprinde o parte inedită, căreia nu ajunsese să-i dea redactarea definitivă. Cercetător pasionat și știind să derive erudiția spre bune alegeri, Saintyves a fost preocupat și de laturea doctrinară a folklorului, a căutat să-i fixeze domeniul, să arăte cum înțelegea să fie orientate cercetările. Găsim astfel în acest „manual", după expunerea diferitelor interpretări date folklorului, părerile la care ajunsese, dar cu unele șovăiri și formulări dînd loc la obiecțiuni. Într'o conferință la „Societatea belgiană de folklor" spunea în 1927: „par le seul fait que le folklore étudie aujourd'hui non seulement la littérature du peuple, mais tous les innombrables ouvrages sortis de ses mains, son intérêt est devenu sensible, en une large mesure, même aux moins avertis" (p. 5). Folklorul era înfățișat astfel cu întinse ramificații, pînă la etnografie. În aceeași conferință, și ca încheiere, Saintyves îi atribuia folklorului această menire: „lorsque les peuples, non pas un ou deux peuples mais la grande majorité des peuples aura compris les leçons du folklore, alors seulement s'ouvrira l'ère de la paix véritable dans l'humanité" (p. 20) — alunecare spre impresionări de moment, spre exagerări care surprind că se mai pot strecura în știință.

Părerea că folklorul cuprinde întreaga viață a unui popor o regăsim mai departe (p. 30-31) și după ce Saintyves spunea că folklorul ar putea fi numit «la science de la vie ou de la culture populaire" definiția a căutat să o preciseze astfel: „le folklore est la science de la tradition chez les peuples civilisés et principalement dans les milieux populaires" (p. 39). Ținea astfel să înlăture termenul de „tradiție orală" — admis de alții și bine justificat —, pentru că apropia folklorul de etnografie, dar susținea

că nu trebue confundate. Saintyves se lăsa astfel influențat de aceia care au crezut sau mai cred că folklorul e în strînsă dependență de etnografie.

Vorbind de culegerile etnografice alături de cele folklorice, le caracterisează astfel: „les collections ethnographiques et les collections folkloriques, qui ont tant d'analogies, témoignent néanmoins fort nettement de deux esprits et de deux mentalités...; il s'agit, en réalité, de deux mondes différents: le premier... est formé par les primitifs ignorant l'écriture et les livres; le second est formé par les classes populaires des pays civilisés, où la grande majorité sait plus ou moins lire, écrire..." (p. 32). Asupra acestei distincțiuni revine la p. 48 unde, ca subdivisiuni ale antropologiei, etnografia și folklorul sînt presentate într'un tablou astfel: cea dintîi ca „étude de la culture matérielle et intellectuelle des primitifs, c'est-à-dire des sociétés ignorant la tradition écrite", iar folklorul ca „étude matérielle et intellectuelle dans les classes populaires des pays civilisés". Arbitrară distincțiune și care răstoarnă interpretarea dată etnografiei chiar de aceia cu care Saintyves spunea că se întîlnește. După concepția sa, ar urma așa dară că cercetările etnografice s'ar îndrepta numai spre cei care „nu știu ceti și scrie", spre primitivi, adică nu s'ar putea vorbi de o etnografie a țărilor cu cultură bine afirmată — acolo termenul de „folklor" ar fi singur îndreptățit. Dar atunci, chiar în asemenea țări unde se întîmplă să mai fie mulți analfabeți, ca la noi, ar reieși că cercetările de etnografie și de folklor ar fi în dependență de variațiunile de cultură privită astfel. În loc să limpezească distincțiunile dintre etnografie și folklor sau raporturile dintre ele, modul de a vedea al lui Saintyves aduce curioase considerațiuni, limitînd, de o parte, domeniul etnografiei și extinzînd, de alta, pe al folklorului, deși în același timp acestuia îi fixează limitări — se poate să nu se vorbească de un folklor al primitivilor?

Partisan prea categoric al tradiționalismului, Saintyves polemisează (p. 151-157) cu A. van Gennep și A. Marinus, pentru că susțin însemnătatea actualității și în cercetările de folklor. Pentru Saintyves, aceasta ar însemna excluderea punctului de vedere istoric, dar așa ceva nu-i poate trece nimănui prin minte. Cînd arătam, întîia oară, în 1909 (v. *Folklorul — cum trebue înțeles*) în ce sens trebue înnoite cercetările folklorice, prin luarea în considerare a actualității, ar fi fost o exagerare și din partea mea să exclud ce aparține metodei istorice; criticam „mania arheologică" așa cum a dominat mult timp în folklor și susțineam că trebuia să se reacționeze împotriva ei.

Dacă felul cum Saintyves privia folklorul arată neemanci-

pare de interpretări exclusiviste şi unele imprecisiuni, cartea sa rămîne de consultat cu folos prin expunerea despre diferite păreri asupra folclorului şi metodei de urmat în cursul anchetelor.

O. D.

TH. CAPIDAN, Romanitatea balcanică; discurs rostit la 26 mai 1936 în şedinţa solemnă a Academiei române, cu răspunsul D-lui S. Puşcariu; Bucureşti, Impr. naţ.; 1936; 68 pag.

In discursul său de recepţie la Academie, profesorul dela Cluj a căutat să caracterizeze „acea latinitate orientală, care de pe la sfîrşitul secolului al IV-lea, din causa evenimentelor istorice, n'a mai putut păstra legăturile de limbă cu latinitatea occidentală" (p. 9). După această enunţare urmează precisarea că romanitatea balcanică trebue privită ca resultînd dintr'o „uniformisare în tipul şi mentalitatea popoarelor din sudul Dunărei, care în mod firesc au dus la omogenitatea lingvistică, în măsura în care se arată azi în graiul tuturor populaţiunilor balcanice" (p. 16).

Pentru punerea în evidenţă a „omogenităţei balcanice", Th. Capidan urmăreşte raporturile etnologice, istorice şi lingvistice ale acesteia cu elementul traco-iliric, albanes şi slav. Regăsim însă, în cea mai mare parte, ceea ce ne e cunoscut din temeinicul studiu al lui Kr. Sandfeld, *Linguistique balkanique*; observăm că Th. Capidan e mai aproape de adevăr cînd reduce importanţa elementului grec, intrat în romanitatea balcanică.

În introducere, Th. Capidan îşi exprimă unele păreri în legătură cu fonetica, problema substratelor, rolul social al vorbirei etc.

D-sa socoteşte că „pentru cei mai mulţi, aceste studii (de fonetică) se reduc astăzi la preocupări mărunte de schimbări de sunete şi forme gramaticale" şi încheie cu observaţia nejustificată că „dacă în cursul cercetărilor lingvistice se face prea mare cas de sunete, aceasta se explică din faptul că ele, constituind elementul primordial al vorbirei, represintă tot ceea ce limba are mai resistent în evoluţia ei dinamică" (p. 10). Sunetele, ştim totuşi că nici în limba noastră, nici în altele nu apar ca elementele „cele mai resistente".

Însemnăm şi nedumerirea pe care o deşteaptă această afirmaţie: „Aromînii... represintă elementul muntean prin excelenţă, ca unii care s'au ocupat cu păstoritul, înainte chiar de a fi fost romanisaţi, astfel încît chiar înainte de secolul al X-lea, numele lor etnic echivala cu numele apelativ de păstor" (p. 21). A vorbi

de Aromîni „înainte de a fi fost romanisaţi" arată o gravă uşurinţă de exprimare.

Asupra originei Albanesilor, sînt exprimate două păreri, contrazicîndu-se. După ce e arătat procesul de romanisare a limbilor balcanice, cetim: „puţine din ele, cum au fost acele vorbite de tulpinile iliro-trace, din care derivă strămoşii Albanesilor, au izbutit să se salveze" (p. 25). Th. Capidan, deci, socoteşte pe strămoşii Albanesilor Traco-Iliri. E o părere pe care o repetă la p. 47. Alt ceva ni se spune însă la p. 40, „nu ştim sigur care sînt strămoşii Albanesilor: Tracii sau Ilirii".

Ne surprinde deasemenea că, vorbind despre raporturile albano-române (p. 39-48), Th. Capidan nu aminteşte consideraţiile istorice, geografice şi lingvistice expuse de T. Papahagi în articolul *O problemă de romanitate sud-ilirică*[1].

Sfîrşitul aduce încă o contrazicere. În nota 2 dela p. 61 se spune despre despărţirea dialectelor că „nu poate fi determinată mai aproape" — combătîndu-se părerea lui Al. Philippide şi a lui Ov. Densusianu, primul statornicind acest fapt în secolul al VI-lea, iar cel de al doilea în secolul al XIII-lea. Th. Capidan, amintind „apariţia Vlahilor" în peninsula balcanică, e de părere că aceasta „nu implică despărţirea lor de restul poporului romîn la o dată atît de timpurie", pentru ca să afirme, ceva mai jos, că „despărţirea acestora [a Aromînilor şi Megleniţilor] trebue să se fi întîmplat... cam prin sec. X-XI".

Maria I. DUMITRESCU

SIMIN PALAY, Dictionnaire du béarnais et du gascon modernes (bassin de l'Adour); Pau, Impr. Marrimpouey; 1932; vol. I, XV-575 pag.; vol. II, 666 pag.

După dicţionarul lui Lespy, apărut acum cincizeci de ani, un alt dicţionar era aşteptat pentru o mai extinsă cunoaştere a acestui dialect. Cel pe care-l publică Simin Palay răspunde în parte acestei aşteptări, pentru că cuprinde forme nefiaregistrate pînă acum ori adausuri asupra întrebuinţărei celor care erau cunoscute; nefiind însă datorit unui lingvist, redactarea lui presintă insuficienţe, rămîne departe de ceea ce trebue avut în vedere astăzi în publicaţiile dialectologice. Cum dintre cuvintele înşirate sînt multe care i-au rămas necunoscute lui Meyer- Lübke pentru dicţionarul său etimologic şi unele presintă interesante concordanţe

[1] În vol. I al revistei, p. 72 urm.

cu vocabularul nostru, am crezut că va folosi lexicografilor să fie relevate aici:

abourri „lancer avec force", *abourri-s* „se jeter impétueusement sur quelque chose, s'élancer"; trebue pus alături de *bourrá*, de care m'am ocupat altădată (t. II al revistei, p. 346).

acapulát „qui porte une huppe..., un capuchon", *pic acapulát de néu* „un pic avec un chapeau de neige"; ca înțeles, comp. toponimicul nostru *Căciulata*, zis așa pentru că o culme acoperită de zăpadă a părut că seamănă cu o căciulă albă.

adescá „donner la becquée, nourrir", der. din escare.

afrayrát „qui est comme un frère"; comp. rom. *fârtat*.

agneri „laine d'agneau" (cf. t. I, 565), ca der. din agnellus, deci o formă paralelă lui *miț(ă)* <*agnicius (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, 1142), pe care Meyer-Lübke (n. 5557) îl explică cu totul greșit.

alempiá „rendre net, clair", din limpidus, în suplim. (t. II, 644) e dat și cu sensul de „caresser".

alengá „commencer, mettre en train, sur le métier; faire parler quelqu'un qui hésite"; formă interesantă, în felul ei, pentru că arată un înțeles special dat de țesătoare și amintindu-ne întrebuințarea la noi a lui *rost* și *rosti* în legătură cu țesătoria.

aloulá „bercer", din germanicul *lullen*.

amastoucá, mastoucá „entasser, mal faire, bâcler (un travail)", alături de *amassoucá* „agloméror, entasser", pare să fie de luat în samă pentru explicarea fr. *mastoc* — nu bine lămurit pînă acum —, cu atît mai mult cu cît apare și forma *mastoulhá* „faire mal un travail".

angós „gorge, passage étroit" <angustus.

anid „habituer une poule... à rester au nid".

apoùts (II, 645) „sédiments, tartre, lie du vin" <apposítus.

arremaniu „se dit d'une personne, d'une bête difficile à éduquer, à dresser, rétif"; ca sens („care rămîne în urmă"), se aseamănă cu *îndărătnic*.

arrepéu (à) „à rebrousse-poil" (cf. II, 568); comp. *în răspăr* și log. *pilimbesse*.

arrougnoùs „rouillé" (trebue deosebit de aceeași formă derivată din *arrougne* „rogne, gale"); comp. *ruginos*.

assote „pré, pâturage dont on a retiré le bétail" (comp. vprov. *asolta*), der. din absolvere.

bengle „tige de bois fendue pour tenir la chandelle de résine, pince en bois" <vincula.

berdiu „verdissant", ca al nostru *verziu*.

birá „tourner..., châtrer un animal"; comp. *a întoarce (un berbece)* și derivatele pe care le dă Meyer-Lübke din volvere și *volvitare.

boùtre „vautour" <vultur, deci aceeași formă ca vfr. *voutre*.

cabedure „contenance, ce que contient un récipient"; comp. *încăpătură*.

canche (mousque) «mouche de chien, de cheval, on dit aussi *mousque caïsque*»; comp. *muscă cinească*.

capá „châtrer" de alăturat la sp. port. *capar*.

cébe, sébe apare în expresia *nou bau pas ue coude de sébe* „cela ne vaut rien", ca la noi cînd se zice: *nu face o ceapă (degerată)*.

ceselhoû „neige fine et drue", *ceserilhe, ceserique, -ite* „grésil", *ceserică, ceserilhoá* „grésiller", *ceseric ade* „averse de grésil"; toate cu înțelesuri ca *măzăriche*.

charpiá și *escharpiá* „griffer, égratigner" <*carpinare. excarpinare, scarpinare (cf. *Hist. l. roum.*, I, 167).

cimèt, cimo, cimse și *simèc* „punaise" <cimicem (singură a treia formă redîndu-l normal; cea dintîi și cea din urmă cu schimbare de sufix, iar *cimo* refăcut din *cimèt*); și *chinche* luat din spaniolă.

coudarroúy, coude-rous „queue rouge, le rouge-queue" (cuprinzînd în partea a doua pe rubeus și russus); comp. *codroș*.

coulhistrou „colostrum" (dat ca întrebuințat foarte rar).

counjèst(r)e „neige accumulée par le vent, l'avalanche" <congesta; Meyer-Lübke înregistrează numai forme derivate din congeries.

courtálh „étable, loge à bêtes, parc, bergerie" <*cohortalia (v. mai sus, p. 327, forma identică din calabreză).

courtín (t. II, 655) „compartiment ménagé dans la bergerie pour isoler des bêtes" <*cohortinus; deci o formă asemănătoare cal. *cortina* (v. mai sus, p. 327).

darrigá, desarrigá „aracher, déraciner"; comp. *deretica* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n. 484).

deboucá, desboucá „répandre, verser (un liquide, des grains etc.), faire tomber quelque chose" <*de-, *disvocare; comp. *dehoca, dăzvoca* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n. 474, 481).

deglarà, desglarà „égrener" <de-, *disglabrare; comp. *dejghieura* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n. 739).

delouùng „qui se prolonge, qui est long", *delounguejá* „traîner en longueur, prolonger"; comp. *îndelung*.

derramà-s „s'user, s'élimer" (cf. *desarramà* „ébrancher", *esdarramá* „épamprer", t. II, 660) <*deramare; comp. *dărîma*.

desanà „mal aller, laisser déchoir“ <*desanare.

deschidà „éveiller, réveiller“ <*deexcitare; deci forma care continuă pe vprov. *desidà*, alăturîndu-se la *deştepta*.

descougnà „mal arranger, mal disposer des choses“; comp. *descuia*.

destramà „défaire la trame“ (cf. II, 656); comp. *destrăma*.

doumédge „privé, apprivoisé, domestique“, deci vprov. *doumegue* păstrat pînă azi.

drasca „écraser les raisins dans une cuve“; de alăturat la fr. *drêche*.

endilho „pièce de fer placée derrière la meule pour régler le débit de l'eau“ <indiculum.

ennebà (şi ca refl.) „(s')enneiger“; comp. vrom. *innea*.

entarridà „asticoter, agacer, exciter“; deci şi forma cu *en-* (ca *întărîta* etc.), neatestată pînă acuma în prov.

estouroùnc „furoncle“; pentru *es-*, comp. ar. *sfurunţel*.

esprimaberà „passer le printemps“; comp. *desprimăvăra*.

espume „écume“; şi această formă păstrată, prin urmare (ca în vprov.), pe lîngă *escuma*.

estebeà „rendre tiède“ <*extepidare.

estéyt „qui s'est détaché de la bogue, de l'écale (châtaigne, noix etc.)“ <*extectus.

estràm „étoupe non peignée“; comp. *stramă* (*Graiul din Ţara Haţegului*, 53).

estreméra „brebis de 3 á 4 ans, à mettre de côté“ <*extremaria.

galhcantàn (*à*) „au chant du coq, l'aurore“; comp. *la cîntători*.

gaule „creux dans la terre“; comp. *gaură*.

iberniu „lieu où les troupeaux passent l'hiver“ <hibernivum; ca ar. *arniu*.

meyà „cloison en bois, planchette qui divise la mangeoire des vaches“; ca derivat din medius presintă o asemănare de înţeles cu *primez*.

oebé „qui est de l'œuf, de l'ovaire“ (cf. *uoere*) <ovarius; comp. *oară* (Candrea-Densusianu, *Dicţ. etym.*, 1295).

papouloù, -lète „coccinelle“, formă ce poate fi apropiată de *păpăruie*; ca terminaţie comp. *cigalhoù* <*cigalhe*, dar ce ar putea fi partea întîi? În gasconă apare şi *pape* „bestiole, insecte“ care pare să ne îndrepte spre lat. papula, noţiunea de „insectă“ şi de „umflătură, beşicuţă“ fiind adesea ori asociate (comp. s.-cr. *buba* „insectă“ alături de alte forme slave însemnînd „beşicuţă, bubă“; chiar păpăruiei în s.-cr. i se zice *buba Mara* şi la noi prin unele părţi i se spune *buburuză*). Gasc. *pape* presupune forma pappa,

a cărei întrebuinţare reiese confirmată de *Corp. gloss.*, V, 622 (*pappa vel papilla*). Pentru păpăruie Mistral dă altă formă: *parpaiolo*, putînd fi explicată sau prin influenţa lui *parpalhó* „papillon“ sau prin încrucişare cu *parpole* „nom générique du genre coléoptère“, *parpulète* „petite *parpole*“, care înseamnă şi „toute petite fille“, acest înţeles trebuind să fie pus alături de al lui *parboulét* „petit enfant“ (<*parbol*, vprov. *parvol* „enfant“ <parvulus; deci tema *papp-* schimbată în *parp-*, prin asimilaţie din *parb-* < parvulus, între noţiunea de „insectă“ şi „mic“ putîndu-se uşor stabili o legătură). Revenind la cuvîntul nostru *păpăruie*, mi se pare că poate fi derivat din papula > *papură şi cu sufixul *-uie*: **păpuruie*, *păpăruie* (*-pu-* asimilat de *pă-* precedent).

În legătură cu folklorul e interesantă credinţa care se găseşte şi la noi şi în sudul Franţei că după sborul acestei insecte poate cunoaşte cineva ursita lui şi de aceea fetele luînd-o în mînă şi lăsînd-o să sboare zic (v. Marian, *Insectele*, 110):

Buburuză,
Buburuză,
Unde-i sbura
Acolo m'oi mărita.

Versuri la fel rostesc fetele din Gasconia; pentru că păpăruia e numită acolo şi *catarineto*, ele o întreabă astfel ce le prevesteşte pentru măritiş (v. Mistral, *Tresor*, I, 495 şi cf. E. Rolland, *Faune pop.*, III, 353):

Digo-me, catarineto,
Ounte passaral,
Quand me maridaral?

O credinţă, se vede, veche ducînd spre cuvîntul gascon derivat dela Sf. Ecaterina, socotită în Franţa ca „patronne des jeunes filles“, şi poate că această credinţă, deşi e cunoscută şi aiurea, a fost întărită de asocierea altei denumiri a păpăruiei, la noi *Măriuţă*, la Gasconi *bote-Marie*, cu *mărita* şi *maridà*; prin Bucovina fetele zic (v. Marian, *l. c.*, 111):

Măriuţă,
Măriuţă,
Incotro'i sbura
Intr'acolo m'oi mărita.

pechicà „pincer“, ca *pişca* şi alte forme romanice plecînd dela *picc(iu)-.

pegulhe „bétail“ <peculium; şi *pegulhà, -lhé* „pâtre“.

peyrebatùde „ampoule sous le pied“; comp. *bătătură*.

sàsi, sasi „repu" < *satius (influenţat de *saĭ* „gras"); comp. *saţ*.

sautadure „saillie, saut d'étalon"; comp. *săltătură*.

semiadure „action de semer, ensemencement"; comp. *semănătură*.

soubte „prompt", ca vprov. *sobte* < subitus.

sougàlh „laine des basses cuisses"; v. mai departe, p. 340.

tardàgn,-dàn „bête, ovin notamment, née en fin de saison" < *tardaneus.

terçoû „bovin de trois ans" < *tertionem.

tes(l) „petit récipient de terre, la bolte cranienne" < testum; comp. *ţăst*.

tierroû „veau non sevré" < *teneronem.

tinóc „gros morceau de bois informe pour le feu", der. din tina.

torb „hypocrite" < torvus.

tourme „foule", neatestat pînă acum.

tresmudă „transporter, déplacer", ca vprov. *trasmudar* < transmutare.

O. D.

ION CONEA, Ţara Loviştei; geografie istorică; Bucureşti, Imprimeria naţională; 1935; 120 pag. (extras din *Bul. Soc. de geografie*, LIII).

Clasînd ca eronate interpretările de pînă acum ale istoricilor, studiul lui I. Conea situează geografic ţara pomenită, în donaţiunea lui Bela IV din 1233 contelui Conrad de Tălmaci, cu numele de Loysta, fără să se ocupe mai mult de autenticitatea acestui act de cancelarie regală ungurească.

Sprijinindu-se pe cercetările geografilor, pe atestările lui Bauer şi Sulzer, în primul rînd pe cele ale topografului Schwanz, culegînd mărturiile localnicilor de dincoace şi dincolo de Olt, autorul fixează după observaţiunile sale proprii Loviştea în basinul Titeşti-Brezoi, identificîndu-i caracterul istoric cu această depresiune intramuntoasă în formă de dreptunghi dela răsărit de Olt, integrînd-o deci în ţinutul mai mare al Argeşului.

Fixată astfel, se revendică pentru ea rolul principal, reducîndu-se valea Lotrului—căreia i s'a exagerat importanţa istorică şi etnografică — doar la o anexă, «un răsad» care fără aşezări omeneşti nu putea constitui acele «utilitates» de care vorbeşte documentul amintit. Prin faptul că Oltul nu a putut fi un drum continuu por-

nind dela Cozia în sus decît pe vremea Romanilor şi mai tîrziu în aceea a stăpînirei austriace—menţinut astfel numai cu supraveghere strictă şi multă cheltuială, ca şi în zilele noastre — ţinutul acesta apare ca o răscruce de drumuri dintre care principalul Cîineni-Titeşti-Perişani-Sălătruc predomină în reţeaua de drumuri mai mici pastorale, de aceea — el însuşi o cetate—a trebuit să fie întărit prin fortificaţii în toate timpurile.

Cercetînd toponimia Loviştei, cea din documente completată cu cea actuală aflată dela localnici, în special ciobani, Conea constată asemănarea, ca şi în onomastică, cu aceea a celorlalte «ţări» (Haţegul, Maramureşul, Vrancea), cuprinzînd şi ele numeros contingent de forme slave, ca să deducă, după judicioase observaţiuni, că aci a fost aceeaşi populaţiune, rămînînd mereu locului. Totuşi nu exclude, alături de locuitori de origine străveche, contribuţia din afară provenită din pustnici, ciobani şi fugari — dovadă existenţa toponimicului *Bătjenia*—, regiunea constituind mereu un refugiu pentru năpăstuiţii de dincoace şi dincolo de munţi, dar mai ales pentru tîlhari. Ca să dovedească contribuţia lor la sporul populaţiunei din Loviştea, Conea se referă la numele Lotrului, dar mai semnificativ este, după mine, însuşi numele punctului sudic *Sălătrucul*, care este un indiciu de cum erau socotiţi Loviştenii de către cei din jur; aşezărei acesteia i s'a dat numele de «adăpost de hoţi». Într'adevăr, *Sălătruc* nu poate fi decît sl. *selo lotr-* («sat al hoţilor») — o înştiinţare deci acelora care trebuiau să apuce acest drum, la ce se puteau aştepta dela răufăcătorii de pe acolo.

În privinţa ocupaţiunei principale a Loviştenilor, Conea nu pare să admită că ar fi fost păstoritul, totuşi dintre agricultură, vînătoare, pescuit tot el se reliefează ca îndeletnicirea de căpetenie mai ales pentru trecut, deoarece oricîtă importanţă am acorda «curăturilor» pentru agricultură, nu trebue să pierdem din vedere situaţia economică a locuitorilor moştenind pămîntul în devălmăşie. Dacă nu ştiau niciodată unde le era pămîntul, e că nu erau direct legaţi de el—ceea ce e cu neputinţă unui agricultor—, mai cu samă cînd atîtea proprietăţi sînt pe jghiaburi şi «chianţuri».

Utilisînd o bogată bibliografie—chiar manuscrisul lui Pamfil Polonic, atît de năpăstuit prin nepublicarea lui, este adus în argumentare —, lucrarea stă pe planul întîi în această ramură şi ar fi cîştigat în ce priveşte limba prin suprimarea dativului *ni*, scump istoricilor acolo unde corect se zice *ne*, şi a formelor ca *fiind fost* care nu se justifică în exprimarea literară.

A. ISTRĂTESCU-TZUREA

A. Th. Schmitt, La terminologie pastorale dans les Pyrénées centrales; Paris, E. Droz; 1934; XIX-156 pag. (vol. XI din seria *Soc de publ. romanes et françaises*).

Din două călătorii prin Pirenei și folosind ce s'a publicat de alții, A. Schmitt dă un bogat material lexical și cîteva informații asupra vieței păstorești din această regiune; ele ar fi putut fi însă mai numeroase uneori, după extensiunea dată monografiei.

Găsim și aici o formă, *kurtáw*, „gîte du pâtre et de ses troupeaux", din lat. **cohortalis*, care am văzut (p. 327; cf. 335) că se întîlnește și în sudul Italiei; *kurráw* însă e greșit dat ca avînd aceeași origine.

Cu semnificație la fel mai apare, numai în vre-o două locuri, *kuceylá*, *kwilá* < **cubilare*.

La derivatele din *sal* referindu-se la păstorit, ca al nostru *sânune* etc., se alaugă *salyéro* etc. (**salinaria*) „auge où l'on met le sel pour les moutons", *salyó* (**salina*) „pierres où l'on donne le sel aux bêtes".

Semnificație specialisată la păstorit presintă *ses* (*sessum*) însemnînd „étable de montagne" și „lieu où l'on trait le bétail".

Unui berbece sau junc de trei ani i se zice *tersun* (p. 46, 65, nerelevat în glosar) < **tertionem*, formă ce aduce aminte de al nostru *târțiu* (**tertianeus*).

Ca forme asemănîndu-se în totul sau în parte cu elemente latine ale noastre mai pot fi relevate: *meyes* „poutres qui séparent les bêtes" < *medius* (comp. *primez*), *aurelat* „bête qui a de longues oreilles" < *auriculatus* (*urechiat*), *arrea* „épine dorsale" < **rena*, în loc de *ren* (deci ca *rină*).

Subalá „enlever la laine autour du derrière, à la queue et au ventre" nu poate fi **subvel(l)iare*, cum, dealtfel, Schmitt îl dă cu un semn de întrebare. Meyer-Lübke, în dicț. său etimologic, n. 8362 a, referindu-se la aceeași formă din Hautes-Pyrénées, o pune alături de arom. *suil'are* (< **subiliare*), dar cu toată asemănarea de înțeles forma prov. nu poate avea aceeași origine; trebue privită ca un derivat cuprinzînd în partea a doua pe *ala*, așa că ar coincida în parte cu megl. *soară*, alături de *subțioară* (**subala*).

Burrék „bête à laine d'un an à deux ans" e exclus să aibă vre-o legătură cu interjecția *br*, cum e explicat la p. 64; ca și port. *borrego* etc., apare obscur pentru că nici derivarea lui din *burrus*, admisă și de Meyer-Lübke, nu-l lămurește bine.

Nabeto nu se vede cum ar putea deriva din *novus* (p. 60); trebue pus în legătură cu *nabet*, *nap*, deoarece în aceeași serie

apar derivate ca *pumeto*, *sirezelo*, deci denumiri de colori după o legumă, un fruct.

Pentru „a mulge" vacile e de relevat forma *ahruntá* < **affrontare*, întrebuințată în Haut-Adour și explicabilă, cum observă Schmitt (p. 100), deoarece „quand il s'agit d'une vache..., pour la traire, il faut litt. „poser son front contre le flanc".

In indice ar fi fost bine să se dea formele latine și de altă origine, din care derivă cele dialectale, pentru ca să se vadă repartisarea lor.

O. D.

Atlasul lingvistic romîn (ALR.), publicat de Muzeul limbei romîne din Cluj, de **Sever Pop** și **Emil Petrovici**, sub direcția lui **Sextil Pușcariu**: prospect; București, Mon. oficial; 1936.

Despre utilitatea atlaselor lingvistice prefața scrisă de S. Pușcariu pentru acest prospect caută să dea unele lămuriri, socotite ca necesare, se vede, față de insuficiența la care ar fi rămas cele aduse de alții; sînt presentate astfel, în primele rînduri: „O limbă n'o poți cunoaște numai din gramaticele seci, precum viața plantelor n'o poți înțelege din ierbare, cu florile lor lipsite de sevă, coloare și mireasmă. Pentru ca să înțelegi viața plantelor trebue să le cauți în pădurea secular, în stepa bătută de vînturi sau în cîmpia luminată de soare. Tot astfel, dacă vrei să pătrunzi în tainele graiului omenesc, trebue să treci peste categoriile rigide ale gramaticei, să nu lași *tipicul* să-ți întunece sensul pentru *varietate* și *nuanță*". Comparația la care recurge Pușcariu răsună din depărtări ale filologiei, cînd lipsa disciplinei științifice ducea la argumentări ușoare, la impresionări cu naivități de literarisare. Gramatici — ierbare, întrucît pot fi puse alături cum face Pușcariu? Nu cuprind, doară, gramaticile forme fără viață, cum în ierbare se înșiră „flori fără sevă", și ne surprinde să le vedem judecate astfel chiar de un filolog. După așa de nepotrivita comparație urmează frasa cu intenția de evidențiere a importanței geografiei lingvistice: „numai ieșind pe teren, făcînd *geografie lingvistică* poți întrezări lupta pentru existență — adesea crîncenă și cu desnodăminte tragice — pe care cuvintele unei limbi și-o dau unele altora". Lupte crîncene între cuvinte, tragedii ale lor..., iarăși reminiscențe de fraseologie de altădată — în lingvistica de azi alți termeni își găsesc nimerita alegere, fără să mai vorbim de discreditate teoretisări.

După gramatici, nici dicționarele nu sînt cruțate, fiind caracterisate astfel: „...dicționarul singur nu este în stare să dea o

idee despre bogăția unei limbi și despre posibilitățile ei variate de a exprima un gînd. În dicționare vorbele sînt fixate una după alta, în ordinea convențională a alfabetului; abia din *atlasele lingvistice* răsare viața cuvintelor, în întovărășirile multiple în care le fixează, în mod firesc, omul în mintea sa". Au de sigur dicționarele ceva mecanic și cuprind multe lacune, dar nu se poate spune că din ele nu ajungem să cunoaștem cuvintele în „întovărășirile" lor. Acelea care arată, cu frase, expresii din limba de altădată sau actuală, diferitele întrebuințări ale cuvintelor nu desmint ce susține Pușcariu? Se pare că nu și-a pus această întrebare, nu indiferentă pentru felul cum privește chiar *Dicționarul Academiei*, de sub conducerea sa.

Trecînd la precisări pentru ceea ce va aduce nou *Atlasul lingvistic*, Pușcariu dă cîteva exemple, printre care acestea: «cîți dintre noi am ști oare, fără de Atlas, că în nordul Ardealului cuvîntul „nas" e necunoscut și în locul lui se întrebuințează *nări* (vechiul plural al lui *nară*)....; că prin centrul Transilvaniei „florilor" li se zice *pene*....; că pe valea Someșului „șarpelui" îi zic *gîndac*"? Pînă la *Atlas* ar urma deci că nu se cunoștea întrebuințarea astfel a acestor forme, că el ne-ar aduce asemenea revelații lexicale. La improvisatele afirmații iată însă cum răspund rectificări pe care nu le credeam că trebue aduse: pentru *nare* cu înțelesul de „nas" se poate vedea că l-am dat în *Dicț. etim.* (n. 1202), al meu și al lui Candrea, ca întrebuințat astfel în Bănat și Transilvania—Pușcariu vorbește numai de nordul Ardealului, ignorînd Bănatul, poate fiind că anchetele pentru Atlas au lăsat forma neînregistrată de acolo; *gîndac* cu sensul de „șarpe" e cunoscut și el demult, l-au relevat Weigand, Viciu, T. Papahagi (e dat chiar de *Dicț. Academiei*); în ce privește *pene*, că ar fi sinonim cu „flori", prin centrul Ardealului, din felul cum se exprimă Pușcariu ar reieși că semnificația aceasta ar fi generalisată prin acele părți; se spune *pana*, *penele* („florile") dela pălărie, dar aceasta nu înseamnă că „florilor li se zice *pene*" orișicînd.... nu cresc *pene* pe cîmp și nu se culeg din grădină.

Numai datorită Atlasului, insistă Pușcariu, am ajunge și la constatări importante de care am fi rămas prea streini: „abia acum"—cetim mai departe—se va vedea „cu adevărat că în graiul țăranilor și ciobanilor din Carpați și din munții Macedoniei, Albaniei, Pindului și ai Istriei mai există o comoară întreagă de urme vechi, pierdute la popoarele romanice apusene". Știam și o știu toți romaniștii că elementele latine fundamentale ale limbei noastre au fost recunoscute, cu stabiliri în ce privește cele care nu se regăsesc în alte limbi romanice, și aceasta datorită cercetărilor de pînă acum de lingvistică istorică sau de dialectologie; dela ele putem, de sigur, aștepta ca alte cîteva forme latine, neidentificate pînă acum ca atare sau neînregistrate încă, să fie adause la cele cunoscute. Crede Pușcariu că Atlasul va veni cu o contribuție însemnată în acest sens? Admițînd chiar că anchetele făcute de S. Pop și E. Petrovici vor mai aduce vre-o două, trei cuvinte latine ce ne-au rămas necunoscute, întrucît aceasta va schimba mult constatările de pînă acum asupra elementelor latine ale limbei noastre?

Proporțiile de atribuiri Atlasului, așa cum le anunță Pușcariu, merg pînă la afirmarea că hărțile lui vor aduce „lumini nouă și surprinzător de limpezi în chestiunea mult discutatei probleme a patriei primitive a poporului romîn". Va rămînea neîmplinită și această vestire: mai mult decît au arătat cercetările de pînă acum cu privire la continuitatea noastră la nordul Dunărei nu întrevedem ce „lumini nouă" va aduce Atlasul.

Hărțile, ca inovație, vor fi de două feluri: pe lîngă cele pe foi mai mari, altele reduse și colorate formînd *Micul atlas*. Destinația acestora ar fi să înlesnească urmărirea formelor înregistrate pe diferite întinderi. Utilisarea lor va fi însă relativă, cînd circulația unor cuvinte e indicată aproximativ, lăsîndu-se să se înțeleagă că alături de ele sînt întrebuințate altele în zona presentată totuși uniform în colori; astfel, în harta 1 *nisip* e dat ca avînd circulația cea mai extinsă, dar e urmat de etc., așa că formele neindicate acolo trebue căutate în cealaltă hartă. Din cele cîteva hărți presentate ca specimen reiese, iarăși, că înregistrările, așa cum vor urma în cele zece volume ale Atlasului, vor deștepta îndoeli, vor da chiar o imagine cu totul falsă a răspîndirei unor forme. Din harta 7 ar resulta că *împărtășanie* e întrebuințat nu numai în Moldova, dar și mai spre sud pînă în Prahova și Ilfov, iar în restul Munteniei apare *grijanie*; *cuminecătură*, însemnat cu totul răzleț în două regiuni din Moldova și Muntenia, e dat ca general peste munți. Cît știu, întrebuințarea lui *cuminecătură* este mai întinsă decît o arată Atlasul. În harta 5 *nocan* e însemnat ca termenul curent pentru „cioban", în sud-vestul Moldovei, cu prelungiri spre Muntenia; să fie așa, să nu se audă des pe acolo *cioban*? De evidentă presentare cu totul falsă e harta 10: acolo *vioară* e notat ca forma curentă în Moldova, pe cînd știm că se zice de obicei *scripcă*.

Ca anexă, Atlasul va arăta și formele aromîne etc. corespunzătoare celor dacoromîne. Și în această privință însă constatăm o procedare cu insuficiențe, putînd induce în eroare: harta 5 dă pentru aromînă numai *picurar*, deși *cioban* apare și în acest dialect; foarte rar, e adevărat, dar cineva informîndu-se după Atlas va crede că aromîna cunoaște numai cuvîntul latin.

Pentru ca să nu fie privit numai ca un *Atlas țărănesc* — termen care ne mirăm că a părut la locul lui —, într'un chenar din josul hărților se vor găsi și formele din limba literară, după răspunsurile la un chestionar ale lui Brătescu-Voinești, Sadoveanu și Agîrbiceanu, ca scriitori reprezentînd Muntenia, Moldova și Ardealul. Într'o hartă se consemnează astfel că *omăt, nea, zăpadă* sînt forme ce le-a dat Sadoveanu în răspunsurile sale. Dacă un scriitor întrebuințează exclusiv anumite forme sau altul e atras, cîteodată, spre eclectism, cu adoptări de provincialisme, întrucît aceasta poate avea importanța de a se consemna într'un Atlas lingvistic, neaducînd alte informații ce nu trebuiau lăsate la o parte? Inovația socotită de Pușcariu că mărește valoarea Atlasului se pierde în ilusionare.

Texte culese din mai multe sate ni se spune că vor cuprinde povestiri ale țăranilor despre felul cum trăesc, descrieri de obiceiuri etc., interesînd astfel alături de dialectologi și pe folkloriști și pe sociologi; e recunoașterea a ceea ce am susținut totdeauna, începînd cu *Graiul nostru*, că dialectologia — și ea înseamnă mai mult decît geografia lingvistică, cum s'a practicat și se practică încă — nu se poate înțelege fără culegeri de cît mai multe asemenea texte. Ca supliment la Atlas, ele vor fi totuși, poate, mai bine de folosit decît unele hărți, cînd tocmai partea aceasta a Atlasului am văzut că se anunță cu prea visibile lacune, care puteau fi evitate.

O. D.

INDICAȚII BIBLIOGRAFICE

Conférences de l'Institut de linguistique de l'Université de Paris; I-III (a. 1933-1935); Paris, Boivin ; 1934-1936; 70, 51 și 55 pag. — Conferințele organisate de „Institutul de lingvistică" din Paris au plecat dela intenția de a arăta care sînt directivele actuale în lingvistică, putînd interesa uneori și pe alții, în afară de specialiști. În prima conferință J. Vendryes relevează cîteva fapte care vin să explice dispariția unor limbi și insistă asupra bilingvismului cu urmările lui în acest sens, cînd adică una din limbile vorbite dispare, găsindu-se, într'un fel sau altul, în condițiuni de inferioritate. La alt aspect al bilingvismului, așa cum apare în clasele culte, se referă expunerile lui A. Meillet și A. Sauvageot. Limbile hamito-semitice, caucasiene și chineza fac subiectul conferințelor lui M. Cohen, A. Basset, G. Dumézil și G. Maspéro. Sînt tratate și chestiuni privind direct romanistica: structura

francezei de azi, de A. Meillet și Ed. Pichon; dialectologia galo-română, de O. Bloch; toponimia franceză, de A. Dauzat. În fasc. II e adăugată comunicarea, despre fonologie și limba poetică, făcută de J. Vendryes la al doilea Congres internațional de fonetică ținut la Londra în 1935. — O. D.

G. Schaad, *Terminologia rurale di Val Bregaglia*, tesi di laurea ; Bellinzona, Arti graf. A. Salvioni; 1936; 169 pag. — Neînsușindu-și, cum ține să spună dela început, formula anchetelor cu un singur informator dintr'o localitate și arătînd (p. 73) alte insuficiențe ale geografiei lingvistice, ale culegerei de material și pentru atlase cum se procedează, G. Schaad ne înfățișează mediul rustic din această regiune, în special cu privire la agricultură și păstorit, după ce întrucîtva ne era cunoscut din alte cercetări. Partea lingvistică e însoțită de numeroase lămuriri etnografice. Printre formele mai caracteristice referindu-se la păstorit de notat: *galdüda* < *gaudüta „profitul din produsele dela stînă", *nudrik*, der. din nutricare „la bestia che si vuole allevare"; *pešt* < pastus, nu cu înțelesul de «pășune», ci de «mulsoare»; *štraganiič* < extra + junicius «bovina di quattro anni che non abbia ancora figliato», care ne amintește pe al nostru *strămior*. Alte forme prezintă interesante asemănări cu cele dela noi: *furécla* «crestătură la urechea oilor» (comp. *furculiță* cu același înțeles) ; *koš* «tumore» (comp. *coș*). Pentru *kampač* «coș mare pentru dus finul» Schaad se referă la etimologia admisă de Meyer-Lübke (< *capacium), însă cuvîntul bregagliot nu poate fi isolat de *kimva, kamvél(a)* dați tot de Schaad și arătînd că stau în legătură cu noțiunea de «ceva îndoit» (chiar *kampáč*, cum se poate vedea din figura dela p. 47, arată că e făcut din vergi îndoite); Schaad se raportează pentru *kimva* la **canipa*, artificial reconstruit de Meyer-Lübke; dacă în parte se pare că avem a face, ca și pentru alte forme romanice, cu derivate din capere, sau poate vre-o altă formă, fonetismul cu *-m-* ne îndreaptă spre lat. camus sau chiar camur; deci un cas de contaminare (dealtfel, toată seria aceasta așteaptă să fie urmărită de aproape). Asupra lui *kurtin* nu poate fi îndoială că redă un derivat din cohortem paralel lui *cortina* din calabreză și provansală (v. mai înainte, p. 327, 335). *Runa* «mucchio di fieno» e lăsat nelămurit; Schaad are dreptate să pună la îndoială etimologia admisă și de Meyer-Lübke, din readunare. Identificarea lui mi se pare însă evidentă, trebue considerat ca un împrumut germanic, îndreptîndu-ne spre visl. *hraun* «grămadă de pietre» (v. Fick, *Vergl. Wb.*, III, 107; Falk-Torp, *Norw.-dän. etym. Wb.*, 938, 1537). — O. D.

V. Brôndal, *Francesa limbă abstractă*; București, Mon. ofic.; 1926; 17 pag. (extr. din *Rev. Fund. Reg.*). — Caracterisarea unei limbi în legătură cu psihologia celor care o vorbesc implică atîtea distingeri, aprofundări încît nu e ușor să fie precisată, de aceea încercări în sensul acesta s'au oprit de atîtea ori la enunțări sau prea categorice sau prea vagi. V. Brôndal, în această conferință ținută la București, a căutat să arate ce i se pare că este propriu limbei franceze, pentru ca să ajungă la încheierea că ea poate fi considerată, în primul rînd, ca o limbă abstractă. Ceea ce, după Brôndal, a contribuit ca ea să apară astfel e „desvoltarea autohtonă și spontană a Franței medievale..., mai ales prin învățămîntul filosofiei și al teologiei speculative". A fost de sigur aceasta o causă determinantă, dar ar fi de ținut samă și de faptul că francesa dela o vreme s'a isolat de felul de exprimare al altora, de vorbirea celor mai puțin culți, neprimind ce o putea devia dela anumite norme. Nu ar fi iarăși de pierdut din vedere că spiritul francez e caracterisat prin pasiunea criticei, prin stăruința de a alege ce i se pare cu justificate preferințe. Comparînd pe Francesi cu Italienii, Brôndal spune că Francesul „nu are simțul artistic imediat al Italianului". O deosebire între ei cred că se observă mai mult în sensul că la Italieni spiritul critic nu este așa de viu ca la Francesi.

Cu tot cadrul ei restrîns, expunerea lui Brôndal cuprinde un șir de observații cu apropieri bine alese ale lingvisticei de istorie, literatură, psihologie. — O. D.

W. Phielbe, *Volkskundliches aus den Marken*; Hamburg; 1934; 91 pag. (*Hamburger Studien zu Volkstum u. Kultur der Romanen*, 17). — Descriere uneori amănunțită, alteori sumară a acestui ținut, cu termenii referindu-se la agricultură, păstorit, viticultură, locuințe, port și diferite unelte. Plugul primitiv se mai păstrează bine (p. 56) și sînt date două desenuri. Despre cum se practică transhumanța se dau cîteva informații la p. 14. În legătură cu obiceiul de a purta ulcioarele etc. pe cap sînt înșirate (p. 71) cuvintele pentru oblanic: *róčča* <*rotea, *goróya* <*corollium ș. a. Foarte variate apar formele pentru „leagăn"; *tučə* e explicat ca resultat dintr'o onomatopee, dar nu poate fi despărțit de nap. *tuculiare* „vacillare", sic. *tucculiari* „agitare" care nu pot fi *excutulare, cum credea Meyer-Lübke (n. 3000); trebue priviți ca de origine germanică, comp. mhd. *tuc*, *duc* „mișcare repede" (Falk-Torp, 1268). — O. D.

Alf Lombard, *L'infintif de narration dans les langues romanes*; étude de syntaxe historique; Uppsala, Almqvist; 1936; 309 pag. (în *Skrifter utgivna av K. Hum. Vetenskaps - Samf.*, XXX). — Pentru

această particularitate sintactică, insuficient cercetată pînă acum de romaniști, privită după contestabile interpretări, Alf Lombard ne dă cel dintîi studiu temeinic. Față de alte infinitive absolute, pe cel de narațiune îl definește ca „un infinitif absolu exprimant, sans aucune idée appréciable de modalité, l'idée d'un proces réel, de quelque chose qui se produit, ou qui est, réellement" (p. 9). E de părere însă că trebue făcută o distincție între infinitivul de narațiune (istoric) propriu zis și cel pe care-l numește descriptiv: primul exprimă viu o acțiune nu în succesiuni, ci în sens aoristic, raportată la un anumit punct, de obicei atunci cînd ea a început; al doilea descrie un șir de fapte mai mult sau mai puțin simultane sau repetarea unor fapte (p. 180). După ce arată cum apare infinitivul istoric în latină, Lombard îl urmărește în franceză, italiană etc., cu numeroase exemple — în romînește construcții în totul asemănătoare lipsind (ar rămînea totuși de cercetat dacă anumite construcții de subjunctiv nu au înlocuit pe cele de infinitiv astfel). În ce privește italiana, infinitivul istoric așa cum se întîlnește în texte din evul mediu i se pare că poate fi privit ca transmisiune sintactică din latină (p. 149). Presupunere ce poate fi dusă mai departe, în sensul că textele religioase și istorice au favorisat, în special, pînă relativ tîrziu întrebuințarea construcțiilor ca în latină. Deoarece din sec. al XII-lea în franceză și mai tîrziu în spaniolă etc. infinitivul de narațiune apare cu prepoziția *ad* (nu însă în provansală), acesta e considerat de Lombard ca o creațiune romanică. El și-a putut lua naștere dintr'o predispoziție de exprimare apărînd independent în diferite limbi. În capitolul din urmă Lombard dă exemple de infinitiv istoric din engleză, germană, limbile slave etc. și ajunge la conclusia că în cele mai multe casuri nu poate fi vorba decît de poligenesă, că forma aceasta de infinitiv, expresivă, caracterisînd bine intenții, situații, are pecetea creațiunilor spontane.

Din lucrarea lui Lombard, de vastă documentare, de continue confruntări, cu puneri la punct cerînd multă perspicacitate, se poate vedea cîtă muncă implică lămurirea unor probleme de sintaxă. — O. D.

W. Bergmann, *Studien zur volkstümlichen Kultur im Grenzgebiet von Hocharagón u. Navarra;* Hamburg; 1934; 99 pag. (*Hamburger Studien zu Volkstum u. Kultur der Romanen*, 16). — În acord cu titlul, monografia aceasta înfățișează viața rustică din această regiune și sub aspecte care în unele monografii sînt lăsate la o parte; astfel la sfîrșit se spune cum se exploatează pădurile, cum se lucrează la lemnărie, se construesc plutele. Dintre termenii păstorești de notat: *cubilar* „țarc" (p. 75); *catremudada* „capră de doi ani", numită

așa pentru că i s'au schimbat patru dinți; *zarrada* „capră de patru ani", a cărei vîrstă nu mai e arătată de numărul dinților (p. 73). Din ce se spune la p. 81 aflăm că se mai păstrează, ca și la noi, furcile de tors avînd forma în acord cu denumirea lor *(forca, burculla)*. — O. D.

G. Vidossi, *Nuovi orientamenti nello studio delle tradizioni popolari* (extras din *Rivista di sintesi letteraria*, I, 1934, pag. 197-215; Torino). — Intr'o expunere concentrată și cu multe referințe bibliografice, G. Vidossi arată cum e privit folklorul de diferitele școale: cea engleză, cea finlandeză, germană ș. a. Preocupări ale lor, ori prea extinse ori prea limitate, le subliniază cu observații juste și, în același timp, arată unele perspective de orientare. Recunoscînd că folkloriștii nu trebue să rămîie streini de realități de azi, asupra acestui punct nu insistă mai de aproape, arătînd mai mult preferință pentru școala tradiționalistă. Ocupîndu-se de părerile lui Naumann și Hoffmann-Krayer, cu privire la ceea ce trebue considerat ca individual și colectiv în motivele de folklor, Vidossi aduce cîteva considerațiuni judicioase. In încheiere accentuează tendința de a se emancipa folklorul de „retorica diletanților" și idei preconcepute. — O. D.

Revue internationale des études balkaniques; directeurs: P. Skok, M. Budimir; Beograd, Imprimerie Minerva; 1934-1936; Ière année, 338+293 pag.; IIme année, 629 pag. — Intenției cum era arătată în programul revistei i-a urmat, la scurt interval, apariția a două volume în care multe articole și notițe se referă la lingvistica, semnate de A. Meillet, P. Kretschmer, N. Jokl, Kr. Sandfeld, A. Belić, P. Skok, V. Pisani, C. Tagliavini, L. Spitzer, Th. Capidan ș. a. Mai puțin representat e folklorul, iar celelalte articole arată o prea inegală varietate. Dacă asupra țărilor balcanice rămîn multe, foarte multe cercetări de făcut, ar fi fost totuși de preferat ca revista ce apare la Belgrad să se mărginească la publicarea de studii temeinice în două, trei direcții; căutînd să se extindă spre toate domeniile, și fără contribuții noue, adeseori numai cu sumare notări, cu reveniri asupra unor lucruri cunoscute, ea se îndepărtează de preocupările pe care în primul rînd ar fi trebuit să le aibă în vedere. — O. D.

P. Bosch-Gimpera, *Etnologia de la Peninsula ibèrica*; Barcelona, Editorial Alpha; 1932; 711 pag. — Lucrări anterioare ale sale și altora asupra peninsulei iberice sînt mult amplificate de P. Bosch-Gimpera în această operă de sinteză. Cu ajutorul arheologiei, mărturiilor istorice etc. urmărește pînă în trecutul cel mai depărtat diferitele elemente din care și-au luat naștere Spaniolii, Portughesii și Bascii,

unele din ele cu prelungiri dincolo de Pirenei; cum au constatat și alții, apar chiar surprinzătoare concordanțe mergînd departe spre nord pînă în Irlanda. Pe Basci nu-i consideră ca urmași ai Iberilor (p. 615) și, ca în alte studii ale sale, susține că problema afinităților antropologice trebue despărțită de aceea a originei limbei lor. Cu privire la Celți, Bosch-Gimpera arată că ei nu au avut așezări statornice în ținuturile basce și astfel ne explicăm de ce limba bască nu cunoaște elemente caracteristice împrumutate dela Celți. — O. D.

H. Sköld, *Materialien zu den iranischen Pamirsprachen*; Wörterverzeichnisse von H. Smith; Lund, C. Gleerup; 319 pag. (vol. XXI din *Skrifter utgivna av Kungl. Hum. Vetenskapssamf. i Lund*). — O parte din culegerile făcute de H. Sköld într'o călătorie de cercetări în 1927 e publicată, după moartea sa, prin îngrijirea lui G. Morgenstierne și altor savanți. Sînt descrise graiurile waxi, iškāšmī etc. (pentru wanjī, care mai e vorbit numai de cîțiva bătrîni, nu a putut avea informații mai precise). Textele de folklor sînt urmate de un glosar, cuprinzînd mai multe forme noue pe lîngă cele atestate pînă acum; iraniștii vor avea astfel un nou izvor pentru cunoașterea acestor dialecte. — O. D.

INDICE

ROMÎNĂ

Dacoromînă [1]

aeătare 283
Agachi 285
aht 293
(a)lăută 294
amăgi 325
anfărț 325
argea 96
astară 278
Barbu 285
Barbura 286
bătătură 337
bătîrn 233
boiastră 288
bordei 87
boroacă, borocos 275
bucovină 294
bui 326
buiestru 287
burdă 88
buşdă, buşdei 88
Căciulata 334
caier 275
căra 326
cătun 90
ceapă: o ceapă degerată 335
chiul 297
chiulangiu 297, 298
chizmi 279
cică 326
cînească (muscă-) 335
cîntători 336
cîta 294
codobatură 326
codroş 335
coş 345
crudicel 326
dărîma 335
dăzvoca 335
dehoca 335
dejghieura 335
deretica 336
descuia 336
desprimăvăra 336
deştepta 336
destrâma 336
făptoriu 274
fărtat 334
feşnec 279
feştanie 279
feştilă 279
fin 326
firşi 279
fiştoc 279
fit 294, 300
frapsăn 271, 273
furculiţă 345
gaură 336
geamăn 326
ginere 236
iarba-lui-Tatîn 289
îmbuiestru 287
îmmărmuri 325
încărătură 335
îndărătnic 334
îndelung 335
înneua 336
întărîta 336
întoarce 334
Lehliu 296
lepăda 288
loc: pe, de – 326
maldăr 295
Mărgela 326
Măriuţă 337
marţ 295
mat 295
măzăriche 335
minglia 326
miş(ă) 334
moalele capului 326
oacăr 294
oară 336
opt (=op) 278
păpăruie 337
pişca 337
pic: un – 327
primez 336, 340
purpură 287
răspăr 334
refea 327
rînă 340
rosti 334
ruginos 334
rutes 277
şabac(ă) 296
Sălătruc 339
săltătură 338
sănune 340
saţ 338
scăpăta 326
schizmi 279
scutura 327

[1] Nu s'au trecut aici formele dela p. 78-81, 101-131, 184-193, 246-248, 251-252, putînd fi uşor urmărite în ordinea cum sînt date acolo.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

semănătură 338
Sfredelul-Rusaliilor 280
şoşele 281
şoşoti 281
Strada-, Strodul-Rusaliilor 280
strădomaş 280
stramă 336
strămior 345
străinut (adj.) 279
Strat-de-Rusalii 280
Stretenie 280
strişte 280
surdumaş 280
şuşui 281
şuteală 281
şutelă 281
taroste 278
tărţiu 340
tatină, tătinească 289
trăstui 278
triste 279
urechiat 340
verziu 334

Istroromînă

căta 194

Meglenoromînă

soară 340

Aromînă

acrişteare 307
ahte 293
antant 308
aprindire 308
arniu 336
bal'ă 308
birbeaţe, birbecă 307
bală 308
escu 307
frapsin 271, 273
g'elă 308
gîrgtlică 308
kipru 308
l'ar 308
nîrlă 306
păităscu 308
pavrie 308
poţă 308
puteţă 308
rădzimare 308
sfurunţel 336
sîn 307
sinătos 307
sul'are 340
şuperare 308
Turcală 306

ITALIANĂ

aḍḍijere 325
aḍəţerzə 325
ammagari 325
ammarmurare 325
amprari 325
ancinaria 327
biado, biavo 283
brado 283
bravo 282
cardararu 325
carrare 326
ciancianielli, ciancianu 326
cica 326
coḍḍare 326
codixáttula 326
coi 325
cortina 327
cricolu 325
crudiceḍḍu 326
curtáglia 327
fide 327
figghianu 326
fronza 327
furćela 345
galdáda 345
ghela 326
gliefa 325
goróya 346
grillu 325
χédela 327
jéminu 326
kampáč 345
koš 345
kurtin 345
lpcu, lpcu 326
lucherino 291
mamma 326
manganïare 326
marcio 295
margara 326
mbu(a) 326
mintere 326
mišcu, mišculu 327
moḍḍarotu 326
mummu 326
murcu 325
nterimme 325
nticchiare 325
picca, piccu 325
pricetta 325
ritţeḍḍa 327
róčča 346
runa 345
scotulare 327
štraganïič 345
tais 278
tifa 325
tăčə 346
tuculiare 346

SARDĂ

(at)tesu 278
pilimbesse 334

FRANCEZĂ

borde 88
brave, bravo 283
drêche 336
herbe au tan 292
herbe des coupures 290
mastoc 334
toise 278
voutre 335

PROVANSALĂ

abourrí 334
acapulát 334
adescá 334
afrayrát 334
agneri 334
ahruntá 341
alempiá 334
alengá 334
aloulá 334
(a)mastoucá 334
angós 334
apoûts 334

arrea 340
arremanïu 334
arrepéu (à) 334
arrougnoás 334
assote 334
avrelat 340
bengle 334
berdiu 334
birá 334
borda 88
bourdeu 89
bourrá 334
bourrugo, bourrugous 275
brau 282
burrék 340
cabedure 335
canche, caïsgue (mousque –) 335
capdal 284
cayado, cayat 277
ceselhoû 335
cimét 335
coudarióny, coudeyous 335
coulhistrou 335
counjest(r)e 335
courtálh 335
courtin 335
deloáng 335
derramá 335
derrigá 335
desaná 336
de(s)boucá 335
deschidá 336
descougná 336
de(s)glará 335
destramá 336
drascá 336
endilho 336
ennebá 336
enfarridá 336
(es)charpiá 335
eslouroune 336
esprimaberá 336
espume 336
esteheû 336
estéyt 336
estrám 336
estreméra 336
galh cantán (à) 336
gaulo 336
iberniu 336
kurráw 340
kurtáw 340
kweylá 340
meyá 336
meyes 340
oebé 336
nabet 340
pape 336
papouloû 336
parpaiolo, parpole 337
pechicá 337
pegulhe 337
peyrebatûde 337
salyéro 340
salyó 340
sási 338
sautadure 338
semiadure 338
ses 340
soubte 338
sougólh 338
subalá 340
tardágn 338
terçoû 338, 340
tierroû 338
tinóc 338
torb 338
tourme 338
trauudá 338

CATALANĂ

brau 283
cabdol 284
gayat, -ada 277
llucaret 291
lluher 291

SPANIOLĂ

berrugoso 275
bravo 283
burculla 348
catremudada 347
caudal 284
cayado 277
cubilar 347
forca 348
lugano 291
nue(r)za 292
zarrada 348

PORTUGHEZĂ

borrego 341
bravo 283
cajado 277
caudal 284
norçe 292
cerrugoso 275

LATINĂ

absolvere 334
**affrontare* 341
allegere 325
ambo extra 288
amplare 325
angustus 334
appositus 334
arillus 325
auriculatus 340
barbarus 282
**berruca* 275
bua 326
burrus 340
*caia, *caius, *caiulus* 276, 277
caiare, caiatio 276
camus 345
capitalis 284
carduelis 325-326
cinex 335
cincinnus 326
**cohortalis* 327, 335, 340
**cohortinus* 327, 335, 345
cohum 325
collis 326
congesta 335
**corollium* 346
**cubilare* 340
daeda 326
**deexcitare* 336
**desanare* 336
*de-, *discocare* 335
**disglabrare* 335
eccum-talem 284
escare 334
**extectus* 336
**extepidare* 336
extra junicius 345
**extremaria* 336
fides 327
**filianus* 326
**gauduta* 345
geminus 326
hibernivus 336
indiculum 336
interim 327
lapidare 288
lepis 288
limpidus 334
lucar 291
magus 325
mater 326
**misculum* 327

mittere 326
murcus 325
notia 292
ocarius 336
papula 336, 337
parovius 337
pecilium 337
**picc(iu)-* 337
praecepta 325
purpura 287
**rena* 340
**retella* 327
**rotea* 346
rursus 278
salina,-aria 340
**satius* 338
sessum 340
**subala* 340
**subiliare* 340
subitus 338
**tardaneus* 338
**teneronem* 338
tensus 278
**tertianeus* 340
tertionem 338, 340
tertius 325
tina 338
to vus 338
transmutare 338
verruca, verrucosus 295
vincula 334

GREACĂ

ἀγάπη 285
ἐλάτη 326
καρπάλιμος 325
ῥήγνυμι 87
*χελιδός 327

Neogreacă

ἀγκίνι 327
ἄλέθου 308
ἄχτι 293
γκούρα 308
κάλτου 308
κατοῦνα 93
κατσάλ 308
λασύτα 294
λάργου 308
λιούντρ' 308
μιντζούνα 308
νιάρου 308
σκαούρτου 309

MACEDONICĂ

ἄργελλα 86

ILIRICĂ

βαρύκα 89

ALBANEZĂ

katunt, katundar, katundes 90, 93, 95
ragal 86
vakĕr 291
vent, vendar, vendes 93

ARMEANĂ

argel, argelum 87
ergic-uçanem 87

SLAVA

bordej 87
buba Mara 336
buju, bujak 283
katun 92
srdomasi 280
srčda 280
srna, sťnast, srnec, srnjenóg, srnul'a 280
sъrъšta 280
šutja se, šutiť 282
tatь, tatinъ 290
vakyrystyi 291

LIMBI GERMANICE

barpeln 286
brâd, brâdan, brâdr 282
Beinheil 290
Haken 277
hrapa 325
hraun 345
tullen 334
quitt 294
racud 87
stern- 279
tuc, duc, 346

LIMBI IRANICE

kata-, kad, čĕd, katak, kt'k 91
k'n'k 91
sk'ät 91

SANSCRITĂ

argala-h 87
bardhaka-h 89

UNGARĂ

bordej 88
vakara 291

LIMBI TURCO-TĂTARE

arğa 87
ahk 293
chébĕké 296
fıt 295
kûlah, kûlahdji 298, 299
lauta 294
Lehli 296
mal-dar 295
marc 295
mât 295
mouchabaq 296
qyt'a 294

BASCĂ

bordeia 89

CUPRINSUL

Pag.

BRĂILOIU C., Bocete din Oaş 1
CANDREA I. A., Glosar megleno-romîn 104
DENSUSIANU Ov., Cuvinte referindu-se la locuinţe primitive: *arşea, bordei, cătun* 85
GÎLCESCU T., Folklor din Gorj 240
GREGORIAN M., Graiul din Clopotiva 132
PREDA Luca, Cercetări dialectale în Dolj 231
VASILIU AL., Din argoul nostru 95

ÎNSEMNĂRI ŞI RECTIFICĂRI

CANDREA A. I. Rom. *acătare* 283
Rom. *Agachi* 285
Rom. *Barbu* . . . . . „
Rom. *buiestru* 287
Rom. *lepădă* 288
Rom. *latin(ă), iarba-lui-Tatin* 289
Cu privire la *oacăr* 291
It. *lucherino* . . . . . „
Sp. *nueza*, port. *norça* 292
DENSUSIANU Ov. Asupra transformărilor lui *ct, cs* lat. în l. română 271
Rom. *boroacă* 275
Rom. *caier* . . . . . „
Vrom. *rutes* 277
Rom. *străinut* (adj.) 279
Expresia *cu şoşele, cu momele* 281
Prov. *brau*, sp., it. *bravo* etc. 282
GHERMAN P. Observaţii la cercetări asupra Aromînilor şi graiului lor 304
ISTRĂTESCU-TZUREA A. Cu privire la imperativul *duce-vă-ţi* 300
LANGE-KOWAL E. Asupra redării sunetului francez *ü* în limba română 296

BCU IAŞI CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

		Pag.
Papahagi T.	Rom. *aht*	293
	Rom. *(a)lăută)*	294
	Rom. *bucovină*	»
	Rom. *cita*	»
	Rom. *fit*	»
	Rom. *maldăr*	295
	Rom. *marț*	»
	Rom. *mat*	»
	Rom. *șabac(ă)*	296
	Rom. *Lehliu*	»
Șandru D.	Pe marginea unui răspuns	312
Vasiliu Al.	Glose la cîteva expresii de argou	309

DĂRI DE SAMĂ

Atlasul lingvistic romîn (prospect), de S. Pop și E. Petrovici (O. D.) . . . 341
Ch., Bally, *Linguistique générale et linguistique française* (O. D.) . . . 318
Capidan Th., *Romanitatea balcanică* (Maria I. Dumitrescu) . 332
Conea I., *Țara Loviștei* (A. Istrătescu-Tzurea) . . . 338
Friedwagner M., *Ueber die Sprache u. Heimat der Rumänen* (O. D.) . . . 320
Lombard Alf, *La prononciation du roumain* (O. D.) . . . 323
Palay Simin, *Dict. du béarnais et du gascon modernes* (O. D.) . 333
Petrovici E., v. *Atlasul ling. rom.*
Pop Sever, v. *Atlasul ling. rom.*
Rohlfs G., *Dizionario dialettale delle tre Calabrie* (O. D.) . . . 324
Saintyves P., *Manuel de folklore* (O. D.) . . . 330
Scheuermeier P., *Wasser- und Weingefässe im heutigen Italien* (A. Istrătescu-Tzurea) . . . 327
Schmitt Th. A., *La terminologie pastorale dans les Pyrénées centrales* (O. D.) . . . 340

Indicații bibliografice

Bergmann W., *Studien zur volkstüml. Kultur im Grenzgebiet von Hocharagón u. Navarra* . . . 347
Bosch-Gimpera P., *Etnologia de la Peninsula ibérica* . . . 348
Bröndal V., *Francesa limbă abstractă* . . . 346
Conférences de l'Institut de linguistique de l'Université de Paris, I-III . . . 344
Lombard A., *L'infinitif de narration dans les langues romanes* 346
Phieler W., *Volkskundliches aus den Marken* . . . 346

	Pag.
Revue internationale des études balkaniques	348
Schaad G., *Terminologia rurale di Val Bregaglia*	345
Sköld H., *Materialien zu den iranischen Pamirsprachen*	349
Vidossi G., *Nuovi orientamenti nello studio delle trad. pop.*	348

BIBLIOTECA UNIVERSITATII IAȘI

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LEGATURA
BIBLIOTECII UNIVERSITĂȚII
IAȘI
22 OCT. 1938

9861

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY